

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම (1998-2001)

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය
සම්පත්පාය, බත්තරමුල්ල,
ශ්‍රී ලංකාව.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම
(1998-2001)

ගරු වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යතුමාගේ පණිවුඩය.

1998 - 2001 ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට පණිවුඩයක් එවීමට ලැබීම ගැන මම සතුටුවෙමි. එය ධරණීය සංවර්ධනය කරා අප යන ගමනට මග පෙන්වන වැදගත් ලේඛනයකි.

දශක කීපයකට ඉහත දී පරිසරය ස්වභාව ධර්මය ආශ්‍රිත ශික්ෂණයක් සේ සලකනු ලැබීය. අද එය පරිසරය සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලියේ ආර්ථික විද්‍යාඥයින්, සමාජ විද්‍යාඥයින් හා වෙනත් අය බොහෝ දෙනෙක් වැදගත් කාර්ය භාරයක් ඉටු කරන පුළුල් සංකීර්ණ ශික්ෂණයක් බවට පත්ව තිබේ. පරිසරයේ මූල්‍යමය වටිනාකමක් ඇති බවට සම්පත් ආර්ථික විද්‍යාඥයින් අපට උපදෙස් දෙන අතර ජල දූෂණය, පස සෝදා යාම වැනි පාරිසරික පරිහානිවල පීරවය ඇස්තමේන්තු කිරීමට ශ්‍රී ලංකාව දැනටමත් ප්‍රයත්න කීපයක් දරා තිබේ. පාරිසරික පරිහානිය නොවළක්වන්නාවූ ආර්ථික වර්ධනය භානිකර බව අද අපට පැහැදිලිවී ඇත. වර්ධනය රඳා පවත්නාවූ ස්වාභාවික සම්පත් පදනම වේගයෙන් හීනවී යන්නේ නම් වර්ධනයේ වේගය සැලකන කාලයක් පුරා පවත්වාගෙන යාම කළ නොහැක්කකි. අභිරු කාර්යකි.

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය ස්වාභාවික සම්පත් සංරක්ෂණය පමණක්ම නොව විරැකියාව, දුප්පත්කම ආදී සමාජ හා ආර්ථික උපමානයන් ද සැලකිල්ලට ගැනීමෙන් පරිසරය සුරැකීම සඳහා සියළු දෑ ඇතුළත් පුළුල් ප්‍රවේශයක් භාවිතා කරයි. අනාගත පරම්පරාවන් සඳහා සම්පත් රැක ගැනීම වැදගත් වුවද, වත්මන් පරපුරට එවා භාවිතා කිරීමේ අයිතීන් අහිමි කිරීමෙන් එකී අරමුණ ළඟා කර ගැනීමට අප උත්සුක වියයුතු නැත.

වත්මන් තත්වය යටතේ ගෝලීය සංවර්ධනයෙන් හුදකලා වී රටකට තම සම්පත් සැලසුම් කර ගැනීම කළ නොහැක්කකි. ගෝලීයකරණය හා ප්‍රාදේශීය කරණය අපේ ස්වාභාවික සම්පත් කෙරේ නිරන්තර බලපෑම් ඇති කරයි.

ජාත්‍යන්තර පරිසරය සන්ධාන රැසකට ශ්‍රී ලංකාව අත්සන්කරුවෙක් වී ඇති අතර එකී සන්ධාන සඳහා ශ්‍රී ලංකාව නියෝජනය කරන්නේ අමාත්‍යාංශයයි. මෙම ජාත්‍යන්තර සන්ධානවල සියලු ජාතීන් එකගවූ කොන්දේසි ක්‍රියාත්මක කිරීමේ බැඳීම පරිසර ආයතනවලට පමණක් නොව මුළු රාජ්‍ය තන්ත්‍රය මතට පැටවී ඇත.

ජාතික හා අංශයීය ප්‍රතිපත්ති හා වැඩ සටහන් පරිසරය හා ස්වාභාවික සම්පත් කෙරෙහි ප්‍රබල බලපෑම් ඇති කරයි. පාරිසරික සුරක්ෂා ක්‍රමෝපායන් සැලසුම් කිරීම සඳහා මෙම බලපෑම් පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් තිබීම අවශ්‍ය කරුණකි.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පිළියෙල කිරීමේදී මෙම සියළු කරුණු හා පැති සැලකිල්ලට ගන්නා ලදී. එය සකස් කරන ලද්දේ මනා උපදේශනාත්මක හා සහභාගිත්ව ක්‍රියාවලියක් තුළින් වන අතර එම ක්‍රියාවලියට සහභාගිවීමට පරිසරය සම්බන්ධ සියලු ආයතනවලට පුළුල් අවස්ථාවන් ලබාදෙන ලද්දේය. සංවර්ධන අංශවල ප්‍රතිපත්ති හා වැඩ සටහන් අපි සැලකිල්ලට ගෙන ඇත්තෙමු. පාරිසරික සුරක්ෂා වැඩසටහන් වෙනත් සංවර්ධන වැඩ සටහන් හා අනුරූපතාවයෙන් යුතු බවට සහතික වීමට ද සියලු ප්‍රයත්නයන් ගෙන ඇත්තෙමු.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට මගේ ප්‍රශංසාව හිමි වන අතර එය තිරසාර සංවර්ධනයේ අනාගත ගමන් මග හෙළිපෙහෙළි කරන නව අත්වැලක් ලෙසින් යොදා ගන්නවා ඇතැයි මම උදක් ම බලාපොරොත්තු වෙමි.

මහින්ද විජේසේකර
වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍ය.

ගරු වන සම්පත් හා පරිසර නියෝජ්‍ය අමාත්‍යතුමාගේ පණිවුඩය.

පුළුල් උපදේශාත්මක ක්‍රියාවලියක් තුළින් පිළියෙල කරන ලද ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට හවුල්කරුවකු වීමට ලැබීම ගැන මම සතුටුවෙමි. ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ අන්තර්ගතව ඇති බොහෝ අදහස් වෙනත් ආයතනවලින් ඉදිරිපත් වූ ඒවා වන අතර වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය, රජයේ ආයතන, පෞද්ගලික අංශයේ ආයතන හා රාජ්‍ය-නොවන සංවිධානවල ද සහභාගිත්වයෙන් සැලැස්ම සකස් කිරීමට පහසුකම් සැලැස්වීය.

බොහෝ රටවල් පාරිසරික සුරක්ෂාව මනුෂ්‍ය වර්ගයාගේ චිරස්ථිතිය උදෙසාම යොමු වූ ක්‍රමෝපායක් වශයෙන් සැලකුව ද ශ්‍රී ලංකාවේ අපි එයට වඩා පුළුල් අරුතක් දී ඇත. අපේ පුරාණ නරපතිගේ මනුෂ්‍ය වර්ගයාගේ අයිතීන් පමණක් නොව, සත්ව වර්ගයාගේ ජීවත්වීමේ අයිතිය ද ආරක්ෂා කර ඇත. මෙම සංකල්පය ශ්‍රී ලංකාවේ පරිසර සුරකුම් ක්‍රමෝපායවල පිළිබිඹු විය යුත්තේය.

අපේ සංස්කෘතිය හා සම්ප්‍රදායන් පරිසරය කෙරේ බොහෝ සම්ප්‍ර සබඳතාවන් පෙන්වුම් කරයි. ගොයම් කෙත, වැව, වනරොදු හා ගංගොඩ සලකන ලද්දේ ඒකාබද්ධ පරිසර පද්ධතියක කොටස් වශයෙනි. මෙම පද්ධතියේ එක අංශයක් අවුල් කළහිට මුළු පරිසර පද්ධතියම අවුල් වන බව පැරැන්නන් දැන සිටියේය. එම සංකල්පයම වඩා පුළුල් අරුතකින් කොළඹ නගරය සඳහා යොදා ගැනීම උචිත වන්නේය. මුතුරාපවෙල සහ බෙල්ලන්විල/අත්තිඩිය තෙත් බිම් ද, කොළඹ නගරය වටා ඇති වතුරු බිම් ද, කොළඹ පිහිටි මානව ජනාවාස ද යන සියල්ල පරිසර පද්ධතියක කොටස් වේ. වතුරු බිම් හා තෙත්බිම් ගොඩ කිරීමෙන් මෙම පරිසර පද්ධතිය ප්‍රති ලෙස අවුල් වීමෙන් සිදුවූ හදිසි ගංවතුර හා දේපළ විනාශය ද අප දැක ඇත්තෙමු. සියලු සංවර්ධන අංශයන් ඔවුන්ගේ සංවර්ධන වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ඒවායේ තිරසර බවද සළකා බැලෙන අන්දමේ ශික්ෂණයක් ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම තුළත් ඇති කළ යුත්තේය. බරපතල පරිසර හානි ඇති කරන්නාවූ වැඩ සටහනක් කාලය හා බලපෑම් ක්ෂේත්‍රය අනුව සලකා බැලීමේදී තිරසාර වන්නේ නැත. වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය මෙම සංකල්පය අනෙකුත් රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික ආයතන සමග බෙදා හදා ගත යුත්තේය.

රටේ ස්වාභාවික සම්පත් පදනමට මහත් සේ හානි පැමිණවීමට දරිද්‍රතාවට හැකිතාව ඇති බවට අප සිහි කළපතාවෙන් සිටිය යුතු වේ. පරිසර සුරක්ෂණය, සංවර්ධනය ක්‍රියාදාමයට බාධාවක් නොවිය යුතුය. පරිසර සුරක්ෂාව හා ආර්ථික සංවර්ධනය පිළිබඳව තුලනාත්මක දෘෂ්ඨියක් අමාත්‍යාංශය විසින් පූර්ව යුත්තේය.

ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පදනම් කොට ගත් පාරිසරික ආරක්ෂාකාරී වැඩ සටහන් සැකසීමේදී ජනතාවගේ නැණවත් බවින් එල තෙලා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. වන සම්පත් වැඩ සටහන් හා පාරිසරික සුරක්ෂා වැඩ සටහන් සඳහා අප අමාත්‍යාංශය ප්‍රති ලෙස ප්‍රජාවන් හවුල් කර ගනු ලබන්නීය. අමාත්‍යාංශය විසින් පවත්වන ලද වැඩ සටහන්වල දී ඔවුන් විසින් දක්වන ලද ප්‍රතිචාරය සලකා බලනවිට පරිසර ආරක්ෂාව පිළිබඳව පාසල් දරුවන් කෙරේ මට මහත් විශ්වාසයක් ඇත්තේය. පරිසරය ආරක්ෂා කිරීමේ වාසි පිළිබඳව වැඩිහිටියන් ඒත්තු ගන්වා ඔවුන්ගේ සිත් දිනා ගැනීමට පාසල් දරුවන්ට කදිම හැකිතාවක් ඇත.

ගෝලීය, ප්‍රාදේශීය හා ජාතික ප්‍රශ්න අපේ පරිසරය කෙරේ බලපාන්නාවූ අන්දම ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සලකා බලා ඇත. ගම් මට්ටමේ වැඩ සටහන් සකස් කර ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා එය අපට මග පෙන්විය යුතුය.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම නුදරු අනාගතයේදී ඇති වන තුලනාත්මක ආර්ථික වර්ධනය හා පාරිසරික සංරක්ෂණයක් සඳහා වනු ඇතැයි මම උදකම බලාපොරොත්තු වෙමි.

මුනිදාස ප්‍රේමවන්ද
වන සම්පත් හා පරිසර නියෝජ්‍ය අමාත්‍ය.

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ ලේකම්තුමාගේ පණිවුඩය.

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය, පරිසර කළමනාකරණය හා ආර්ථික සංවර්ධනය අතර පවත්නා සමීප අන්තර් සබඳතාවන් සිහි තබා ගනිමින් ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ශාඛාකාරී කර තිබීම ගැන මම සතුටුවෙමි. මේ දෙකම ජනතාවගේ ආර්ථික හා සමාජමය ඉල්ලීම් සපුරාලීම උදෙසා රටේ ස්වාභාවික සම්පත් පදනම රැක ගනිමින් භාවිතා කළයුතු ගතික සංකල්පයන්ය.

මතු පරම්පරාවන්ගේ යහපත උදෙසා ස්වාභාවික සම්පත් සුරැකීමේ අවශ්‍යතාවය පරිසරවේදීන් නිරතුරුව අප සිහිගන්වනු ලබයි. මෙය ප්‍රශංසනීය දිගුකාලීන අරමුණක් වශයෙන් පිළිගනු ලබන අතරම ඇතැම් සම්පත් භාවිතා කිරීමෙන් පසු නැවත අළුත් වන බැවින් එවා දුරදුරුගිව කළමනාකරණය කළහොත් මතු පරම්පරාවන්ගේ ශුභ සිද්ධියට බාධා නොපමුණුවමින් වත්මන් පරම්පරාවගේ යහපත උදෙසා භාවිතයට යොදා ගතහැකි බව අප අමතක කළයුතු නොවේ.

අප ඇතැම් දෙනා, ඇතැම් අවස්ථාවල මවුන්ගේ පරිසරය පිළිබඳව ඇති සීමිත අවබෝධයන් මත සෑම සංවර්ධන ව්‍යාපෘතියකටම එරෙහිවීමට නැඹුරුවක් පෙන්වුම් කරයි. රැකියා උත්පාදනය කෙරෙන ආර්ථික සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය නවත්වන හෝ අඩපණ කරන කවරකු වේවා පරිසරයට සාධාරණයට වඩා අසාධාරණයක් සිදු කරන්නේ රැකියා නොමැති වුවත්ව තම එදිනෙදා පැවැත්ම සඳහා ස්වාභාවික සම්පත් මතම රැඳීමට සිදු වන බැවිනි. පරිසරයේ ලොකුම හතුරා දුප්පත්කම බව බොහෝ රටවල අත්දැකීම් අපට කියාපායි.

රැකියා උත්පාදනය කරන්නන් මෙන්ම කිසිත් රැකියා උත්පාදනය නොකරන්නන් ද විසින් කිසිත් වගවිභාගයක් නොමැතිව කරනු ලබන භූමි ජල හා වාත දූෂණය කමා කළ නොහැකි වරදක් බව මට අවධාරණය කිරීමට සිදුව ඇත. පරිසර දූෂණය විශාල බරපතක් ආර්ථිකයට එක් කරන බැවින් පරිසර ආර්ථික විද්‍යාඥයින් පෙන්වා දී ඇත. එමගින් වාර්ෂිකව පසට සිදුවන හානිය රුපියල් මිලියන 3420 ක් හා ජල දූෂණයේ වටිනාකම මිලියන 2700 ක් ලෙසත් මෑත අධ්‍යයනයක් මගින් ගණන් බලා ඇත. ඊට එකතුව ගින එලදායීතාවකට යොමු වෙමින් දූෂිත පරිසරයක් ජනතාවගේ ශ්‍රම ශක්තිය නාස්ති කරයි. දූෂිත පරිසරය නිසා ජනතාවගේ සුවසෙත පීඩාවට පත්වූ විට බරපතල සෞඛ්‍ය පිරිවැයක් පූර්වම රජයට සිදුවන්නේය.

රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික අංශය යන දෙකෙහිම සංවර්ධන කටයුතුවල නියැලෙන්නන් හා පරිසරවේදීන් අතරේ අනන්‍යතා අවබෝධය හා අගය කිරීමේ ක්‍රියාවලියක් ඇරඹී ඇති බැවින් දක්නට ලැබීම මට ප්‍රීතිය දනවන්නකි. නීති නියෝග මත කෙරෙන පාලනය මුළුමනින්ම ඉවත් කිරීමට ප්‍රථමවත්කමක් නොමැති නමුත් පරිසර ආරක්ෂාව සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය මැදිහත්වීම්, ආර්ථික දිරිගැන්වීම් හා ජනතා පැනුවත්කරණය මෙන්ම ස්වයං විධිමත්කරණය වැනි වෙනත් මෙවලම් කෙරෙහි අමාත්‍යාංශයේ දැඩි අවධානය යොමුවී ඇත.

අපගේ ජනතාවගේ යහ පැවැත්ම දිගටම පවත්වාගෙන යාම සහතික කිරීම සඳහා මෙම සියවසෙහි අප ගමන් කිරීමට බලාපොරොත්තු වන මග හා දිශානතින් පිළිබඳව පැහැදිලි දැක්මක් ඇති කර ගැනීම වැදගත් වේ. එවැනි දර්ශණයක් ඇති කර ගැනීමෙන් අනතුරුව එම දර්ශණය යථාර්ථවත් කළහැකි ආයතනික ව්‍යුහයක් සකස් කර ගැනීම වැදගත් වන්නේය.

සියලු රාජ්‍ය ආයතන, පුද්ගලික අංශය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ආර්ථික සංවර්ධන හා පරිසර කළමනාකරණ සංකල්ප වඩා ගැඹුරින් තේරුම් ගන්නේ නම් මම සතුටුවෙමි. බරණිය සංවර්ධනයේ ප්‍රශංසනීය අරමුණු කර ලබාදීමට එමගින් අපට මග සලසනු ලබනවා ඇත.

මෙම ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ප්‍රකාශනය නුදුරු අනාගතයේදී සියලු පරිසර ආශ්‍රිත කටයුතුවලට පාදකයක් සකස් කරනු ඇතැයි ද ප්‍රජාවගේ යහ පැවැත්මටත්, සංවර්ධනයට හා පරිසරයටත් කැපවූ සියල්ලන් අතර පවත්නා අඛණ්ඩ සංවාදයකට අත්වැලක් වනු ඇතැයි ද මම විශ්වාස කරමි.

කේ.එස්.ගුණසේකර
ලේකම්
වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය.

පවුන

සාරාංශය/සම්පිණ්ඩනය

ප්‍රථම අංශය : ධරණීය සංවර්ධනය කිරීම

පළමු කොටස - ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා දැරිය යුතුය

1. පාරිසරික සැලසුම්කරණයට හා කළමනාකරණයට ක්‍රමෝපායක්

1.1	සැලැස්වීම	7
1.2	ආ.පා.ක්‍රී.ස. - ධරණීය සංවර්ධනය කිරීම සඳහා කෙටි සැලැස්මක්	7
1.3	ආ.පා.ක්‍රී.ස. ක්‍රියාවලිය - විමර්ශනයන්	9
1.4	ආ.පා.ක්‍රී.ස. සාමන්තල - 1998-2001	10

2. පරිසර තත්ත්වය

2.1	පාරිසරික සෞඛ්‍ය තර්ජන	11
2.2	භූමි පරිහානිය	12
2.3	ජල දූෂණය	12
2.4	ජෛව විවිධත්වයේ පරිහානිය	14
2.5	ස්වාභාවික සම්පත්වල ධරණීය නොවන භාවිතය - වනසම්පත්, ධීවර හා බනිප	15
2.6	ඝන සහ උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය	16
2.7	වායු දූෂණය	16

3. පරිසර හා සංවර්ධන ආනතීන්

3.1	ජනගහණය, සම්පත් හා පරිසරය	18
3.2	දුප්පත්කම හා පරිසරය	19
3.3	ආර්ථිකයේ වෙනස්වන ස්වභාවය	19
3.4	වත්මන් ප්‍රතිපත්ති ව්‍යවස්ථා හා ආයතන	22
3.5	විමර්ශන කිරීම හා බලය බෙදා හැරීම	24

4. ධරණීය සංවර්ධනය කිරීම සඳහා - 2020 දක්වා දීර්ඝකාලීන දැරිය යුතුය

4.1	ශ්‍රී ලංකාවේ ධරණීය සංවර්ධනය	26
4.2	ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා ආර්ථිකයක් නිර්මාණය කිරීම	29
4.3	ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා ආයතනික ව්‍යුහය ශක්තිමත් කිරීම	32
4.4	ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් නිර්මාණය කිරීම	35
4.5	ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා නීති රාමුවක් නිර්මාණය කිරීම	36
4.6	ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා දැනුම පාදකයක් නිර්මාණය කිරීම - තොරතුරු අධ්‍යයනය, පුහුණුව, පර්යේෂණ සහ දැනුවත් බව	37
4.7	ජාත්‍යන්තර සම්බන්ධතා හා බැඳීම්	42

දෙවන කොටස - ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම

5. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. අංශයේ පත්‍රිකාවල නිර්දේශ කළ කාර්යයන්

5.1 ප්‍රතිපත්ති මූලිකයන් වැඩිදියුණු කිරීමට කාර්යයන්	43
5.2 තාක්ෂණ හා කළමනාකරණ උපාංග සංවර්ධනය සහ ඒවා භාවිතයට අවශ්‍ය නිපුණතා සංවර්ධන කාර්යයන්	44
5.3 පර්යේෂණ, ව්‍යාපෘති හා අධ්‍යයන කාර්යයන් වැඩි දියුණු කිරීමට කාර්යයන්.....	45
5.4 පාරිසරික කළමනාකරණයට ආයතනික හා නීතිමය ප්‍රතිපාදන ආධාරයට කාර්යයන්	46

6. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. නිර්දේශ සම්බන්ධීකරණය හා අධීක්ෂණයට ක්‍රමෝපාය

6.1 ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම බෙදා ගැනීම	47
6.2 කාර්ය සම්බන්ධීකරණය හා ප්‍රගති සමාලෝචනයට ආයතනික ව්‍යුහයන්	48

7. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. කාර්යයන් රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩසටහන සඳහා ව්‍යාපෘතිවලට පරිවර්ථනය කිරීම.

7.1 භූමි සහ ජල සම්පත්	55
7.2 වෙරළ හා මුහුදු සම්පත්	59
7.3 රූපවාහිනියේ විවිධත්ව සංරක්ෂණය	61
7.4 මානව ජනාවාස හා කර්මාන්ත යටිතල පහසුකම්	63
7.5 බලශක්තිය	65

අංශය - 11 අංශයේ දර්ශනයන්

හැඳින්වීම.

8. ඉඩම්

8.1 පිරික්සුම	70
8.2 ගැටළු	72
8.3 නිර්දේශ	73

9. ජල සම්පත්

9.1 පිරික්සුම	76
9.2 ගැටළු	77
9.3 නිර්දේශ	82

10. ජෛව විවිධත්වය

10.1 පිරික්සුම	85
10.2 ශාඛා	87
10.3 නිර්දේශ	88

11. වෙරළ සම්පත්

11.1 පිරික්සුම	90
11.2 ශාඛා	91
11.3 නිර්දේශ	92

12. කර්මාන්ත

12.1 පිරික්සුම	96
12.2 ශාඛා	97
12.3 නිර්දේශ	100

13. ඛනිජ

13.1 පිරික්සුම	103
13.2 ශාඛා	104
13.3 නිර්දේශ	105

14. බලශක්ති

14.1 පිරික්සුම	107
14.2 ප්‍රශ්න	108
14.3 නිර්දේශ	109

15. නිර්මිත පරිසරය

15.1 පිරික්සුම	110
15.2 ශාඛා	111
15.3 නිර්දේශ	113

16. පරිසරය හා සෞඛ්‍යය

16.1 පිරික්සුම	117
16.2 ශාඛා	118
16.3 නිර්දේශ	119

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාත්මක සැලැස්මේ සම්පිණ්ඩනය.

1998 - 2001 ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම (ජා.පා.ක්‍රි.සැ.) එහි සැලසුම් මාලාවේ තුන්වැන්න වේ. මෙම ජා.පා.ක්‍රි.සැ.සැලැස්ම වැදගත් වන්නේ එය 21 වැනි ශතවර්ෂය සඳහා ජාතික පාරිසරික වැඩ සටහනක් ඉදිරිපත් කරන බැවිනි. පුද්ගලිකරණයේ මූලික ජාතික හා ගෝලීය ආන්තින් වානිජ ස්වාධීනකරණය, රාජ්‍ය අංශයේ ප්‍රතිසංස්කරණ, විමධ්‍යගතකරණය සහ වැඩිවන ජනතා සහභාගිත්වය ධරණීය සංවර්ධනයට දායකවීම සඳහා ඔවුන්ගේ කාර්යභාරය හඳුනාගැනීමේ ප්‍රයත්නයක නිරතව ඇත.

1998 - 2001 ජා.පා.ක්‍රි.සැ. අංශ දෙකකින් ඉදිරිපත් කෙරේ. පළමු අංශය ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමේ ක්‍රමෝපායකි. එය කෙටිකාලීන හා දිගුකාලීනව රට මුහුණ දිය හැකි පාරිසරික අභියෝගයක් සඳහා අවශ්‍ය වන ප්‍රතිපත්ති, ආයතනික වෙනස්කම් හා ක්‍රියාකාරකම් ද විග්‍රහ කරයි. දෙවන අංශය - අංශයේ දෘෂ්ඨිකෝණයක් 1, ඉඩම් 2, ජලය 3, ජෛව සම්පත් 4, වෙරළ සහ මුහුදු සම්පත් 5, කර්මාන්ත 6, බණිජ 7, බලශක්ති 8, නිර්මිත පරිසරය සහ 9, පරිසරය හා සෞඛ්‍යය යන ප්‍රධාන අංශ නමයක විශ්ලේෂණයකි.

ප්‍රථම අංශය කොටස් දෙකකින් සමන්විත වේ. පළමු කොටස ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා වූ දර්ශනයක මූලිකාංග විමර්ශනයට ලක් කරයි. ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ නිර්දේශ දෙවන කොටසේ ඇතුළත් වේ. ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමේදී මූලික ක්ෂේත්‍ර හයක (ආර්ථික, ආයතනික, ප්‍රතිපත්ති, ව්‍යවස්ථා, දැනුම් පදනම හා ජාත්‍යන්තර) දිගුකාලීනව ක්‍රියාත්මක කළයුතු ක්‍රියාවලීන් සඳහා පහත දැක්වෙන ප්‍රථම නිර්දේශ මෙම කොටසේ අන්තර්ගත වේ.

- * ආර්ථික : ශක්තිමත් සාර්ව ආර්ථිකයක් තිබිය යුතු අතර, එය පරිසරයට හානි කරන්නා වූ අංශයේ ප්‍රතිපත්ති ඉවත් කොට පාරිසරික සංරක්ෂණය වැඩි දියුණු කෙරෙන දිරිගැන්වීම් හා නව මූල්‍ය ක්‍රමෝපායන් හඳුන්වා දීම මගින් සම්මත කළ යුතුය.
- * ආයතනික : මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ සෑම ආයතනයකටම පැහැදිලි අධිකාරියක් තිබිය යුතු වේ. රාජ්‍ය ආයතන අතර ශක්තිමත් සහයෝගිතාවක් තිබිය යුතු මෙන්ම, එය වැඩිදියුණු ද කළයුතු වේ. කලාපීය නියෝජිත ආයතන වලට ජාතික ආයතන වලින් උදව් ලබා දිය යුතුය. පළාත් මායිම් හරහා විහිදී යන සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා එකී පළාත් අතර, සහයෝගීතා ක්‍රියාමාර්ග ස්ථාපිත කළ යුතුය. රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන වලට රජයෙන් උදව් දිය යුතුය. පුද්ගලික අංශය විශේෂයෙන්ම බැංකු හා මුදල් අංශ පාරිසරික කළමනාකරණයේදී වඩාත් ක්‍රියාකාරී වැඩිකාරකයන් ඉටුකළ යුතුය.
- * ප්‍රතිපත්ති : ප්‍රතිපත්ති හා සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම භාරවන ආයතන කවරේද යන්න පැහැදිලි විය යුතුය. එවා ක්‍රියාත්මක කළ යුත්තේ වඩාත් උපායශීලීව ඉලක්ක කරනු ලැබූ ක්‍රියාමාර්ග තුළිනි. ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් හා පුද්ගලික අංශය මත වඩා විශ්වාසය තැබිය යුතුවේ.
- * නීතිමය : පාරිසරික නීති සාධාරණ හා තාර්කික විය යුතුවේ. නීති වඩා එකියව මෙන්ම සමම ක්‍රියාත්මක විය යුතු වේ. තත්ත්වයෙන් උසස් වියයුතු අතර, ප්‍රථම උපදේශකත්වයෙන් වඩාත් අර්ථවත් වියයුතු වේ. නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ යන්ත්‍රණ පහසුවෙන් මෙහෙයවිය යුතු අතර, බරපතල දඬුවම් පැමිණවිය යුතුවේ.
- * දැනුම පදනම : පාරිසරික තොරතුරු, වල විෂය පද්ධතිය, ප්‍රමාණය හා විස්තරාත්මක බව වැඩිකළ යුතුය. ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ පුහුණුවීමේ අවස්ථා ප්‍රථම කොට වැඩිදියුණු කළයුතු වේ. ප්‍රජා දැනුවත් කරන වැඩසටහන් වඩාත් පැහැදිලිව කළයුතු වේ. මේ සියල්ල අර්ථවත් වෙනසකට මගපෑදීම අරමුණු කොට කළයුතු වේ.
- * ජාත්‍යන්තර : ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා රටේ ජාත්‍යන්තර බැඳීම් වලින් ප්‍රයෝජන ගැනීම සඳහා උචිත තාක්ෂණික, තෙතික, දේශපාලනික හා ගනුදෙනු සාකච්ඡා කර ගැනීමේ නිපුණතා වැඩිදියුණු කිරීම අවශ්‍ය වේ.

කෙටි හා මධ්‍යම කාලීනව ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා කාර්යයන් ද ප්‍රථම කොටසින් හඳුනා ගෙන ඇත. ප්‍රතිපත්ති, තාක්ෂණික හා කළමනාකරණ ධාරිතාව, පර්යේෂණ, ව්‍යාපෘති, අධ්‍යයන ආයතනික හා නීති වශයෙන් ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාත්මක සැලැස්ම අංශය පවුකාවල නිර්දේශිතව ඇති ක්‍රියාවන් වල සාරාංශයක් 5 වැනි පරිච්ඡේදය ඉදිරිපත් කරයි. (රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ඇතුළුව) පුද්ගලික අංශය සහ රාජ්‍ය අංශය ද සම්බන්ධීකරණයට විධි ද ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ප්‍රගතිය සමාලෝචනය හා අධීක්ෂණය ද අදාළව වූ ක්‍රියාවන්ට සම්බන්ධ ප්‍රධාන නිර්දේශ හයවන පරිච්ඡේදයේ ඇතුළත් වේ.

- පුද්ගලික අංශයට අදාළ ප්‍රධාන නිර්දේශ :**
- * කුඩා ඉඩම් කැබලි හිමි ගොවීන්ට සහනදායී මුදල් පහසුකම් ලබාදීම.
  - * වන වගාව සඳහා පුද්ගලික අංශ ආයෝජනය දිරි ගැන්වීම.
  - * නැවත භාවිතා කළහැකි බලශක්ති ව්‍යාපෘති වල පුද්ගලික අංශ ආයෝජනය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය සම්පාදනය කිරීම.
  - * අනුමත කළ බලපත් නිකුත් කිරීමේ පුද්ගලික ආයතන තුළින් පාරිසරික බලපත්‍ර නිකුත් කිරීම.
  - * පාරිසරික කළමනාකරණ කාර්යයන්/ව්‍යාපෘතීන් තුළ පුද්ගලික අංශ ආයෝජනය සඳහා මුදල් යෙදවීමට අරමුදල් ඇති කිරීම.
  - * පාරිසරික රක්ෂණය හා මුදල් සහතික කිරීමේ කාර්යයන් වල පුද්ගලික අංශ සහභාගිත්වය දිරිගැන්වීම.
  - * පුද්ගලිකකරණ වැඩසටහන පාරිසරික වශයෙන් හුරුකිරීම.
  - * වර්ෂයේ පාරිසරික ව්‍යාපාරිකයින්ගේ සම්මාන වැඩසටහනක් ඇති කිරීම සහ
  - * ඉඩම් පවරා දීමේ තීරණ ගැනීමේදී ප්‍රජා සංවිධාන සම්බන්ධ කර ගැනීම.

- රාජ්‍ය අංශය සඳහා නිර්දේශය:**
- * බලය බෙදා හැරීමේදී, විමර්ශන කාරණයේදී හා පුද්ගලිකකරණයේ දී ඇති වූ වෙනස්කම් වලට ගැලපෙන සේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ප්‍රතිසංවිධානය කිරීම.
  - * පාරිසරික හා ස්වාභාවික සම්පත් දත්ත මධ්‍යස්ථානයක් ඇති කිරීම.
  - * පරිභාහිරයට පත්වූ ඉඩම් පුනරුත්ථාපනයට හා ප්‍රතිසංස්කරණයට බලය දීමේ ප්‍රතිපත්ති ඇති කිරීම.
  - * ජාතික පාරිසරික අධීක්ෂණ හා පාරිසරික කාර්ය ඇගයුම් දර්ශකයන් ස්ථාපිත කිරීම.
  - * වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ විශේෂයෙන්ම එහි පරිසර අංශයේ ප්‍රතිපත්ති විශ්ලේෂණ ධාරිතාව වැඩි කිරීම.
  - * පාරිසරික වෘත්තිකයින් සඳහා ජාත්‍යන්තරව පිළිගත් සංගමයක් ඇති කිරීමට අනුබල දීම.
  - * පාරිසරික ගැටළු සමථ මණ්ඩලයක් ඇති කිරීම.
  - * වෘත්තීය හා පාරිසරික කම්ටුවක් ඇති කිරීම.
  - * ජෛව ආරක්ෂාව, ජෛව තාක්ෂණය හා ජෛව සොයා බැලීම් කළමනාකරණය සඳහා ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුවක් ඇති කිරීම.
  - * ප්‍රමිතීන් අයි.එස්.ඕ. 14,000 ප්‍රමිතීන්ට ගැලපෙන සේ වැඩි දියුණු කිරීමට ශ්‍රී ලංකා ප්‍රමිති ආයතනයට උදව් දීම.

රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩසටහනට ඇතුළත් කිරීම සඳහා පහත දැක්වෙන අධි ප්‍රමුඛත්ව ව්‍යාපෘතීන් හත්වන පරිච්ඡේදයෙන් හඳුනාගෙන ඇත.

- * ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්තිය හඳුන්වාදීම හා සංවර්ධන වැඩසටහන් වල ඉඩම් භාවිත කාර්යයන් සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම හා නිකුත් කිරීම.
- * සංරක්ෂණ ගොවිතැන් කරණයට ගොවීන් උනන්දුකරවීම සඳහා ආර්ථික හා තාක්ෂණික වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ඉඩම් භාවිත සැලසුම් කරණය සඳහා ජාතික හා උප ජාතික මට්ටමේ ආයතනික ව්‍යුහයන් ඇති කිරීම.
- * පුළු සහභාගීත්වයට අවධාරණය දෙමින් 1997 වෙරළබඩ පෙදෙස් කළමනාකරණ සැලැස්ම හා සංශෝධිත ධීවර පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ජලය සැපයීම හා භාවිතයට අදාළ ආයතන ප්‍රතිසංවිධානය හා කළමනාකරණය සඳහා තනි ආයතනයක් පිහිටුවීම.
- * වැලි හා මුහුදු හිරිගල් හුණු වෙනුවට භාවිතා කළහැකි විකල්ප ද්‍රව්‍ය හඳුනා ගැනීම හා භාවිතය.
- * සහභාගීත්ව ප්‍රවේශයක් තුළින් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා කළමනාකරණ සැලැස්ම සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ජාතික වන ජීවී ක්‍රමෝපායක් සැකසීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * තෝරාගත් ජල පෝෂක ප්‍රදේශ වල ආදර්ශක ඒකාබද්ධ ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති සැකසීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * උර්සර දූෂණ පාලන රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා උප ජාතික නියෝජිත ආයතන ශක්තිමත් කිරීම.
- * අඩු ආදායම් ජනාවාස වල පාරිසරික තත්ත්වයන් ඉහළ නැංවීම සඳහා ආයතනික සහාය ලබාදීම.
- * පරිසර දූෂණ තත්ත්වයන් අධික කර්මාන්ත, කර්මාන්ත පුරවල පිහිටුවීම, පිහිටුවීම උනන්දු කිරීම.
- * ජාතික ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * බස්නාහිර ප්‍රදේශයේ ගංවතුර පාලනය හා ජලාපවාහන ක්‍රමෝපායක් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.

දෙවන අංශය - ආංශික දෘෂ්ඨී කෝණයක්.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ අංශික දෘෂ්ඨීකෝණ ප්‍රධාන ක්ෂේත්‍ර නමයකට අදාළ වන ප්‍රධාන ගැටළු විශ්ලේෂණය කරන අතර එවා විසඳීම සඳහා කෙරෙන නිර්දේශ ඉදිරිපත් කරයි. මෙකී ප්‍රධාන අංශ නම්: ඉඩම්, ජලසම්පත්, රෞපි සම්පත්, වෙරළබඩ හා මුහුදු සම්පත්, කර්මාන්ත, බනිජ, බලශක්ති, නිර්මිත පරිසරය සහ පරිසරය හා සෞඛ්‍යය වේ. මෙම විශ්ලේෂණයට පදනම් වූයේ එවකට වූ ප්‍රවාහන, පරිසර හා කාන්තා කටයුතු අමාත්‍යාංශය විසින් පත් කරන ලද අංශයීය කමිටුවල සාකච්ඡා ගැනීම් හා සමාලෝචනයන් ය. එක් එක් අංශය සඳහා වූ ප්‍රධාන නිර්දේශ පහත දැක්වේ:-

1. ඉඩම්.

- * සංවර්ධන වැඩසටහන් වල උචිත ඉඩම් භාවිත පුරුදු හඳුනා ගැනීම සඳහා මග පෙන්වීම් සම්පාදනය කරන ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්තියක් සකස් කිරීම.
- * ජාතික හා උප ජාතික මට්ටමේ ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණය සඳහා ආයතනික ව්‍යුහයක් වර්ධනය කිරීම.
- * සංරක්ෂණය අරමුණු වූ ගොවිතැන් ක්‍රම භාවිතය උනන්දු කරවීම සඳහා නව ආරයේ ආර්ථික හා ආයතනික දිරිගැන්වීම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් හා ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් සම්බන්ධ කර ගනිමින් තෝරා ගත් ජලපෝෂක ප්‍රදේශවල ආදර්ශක ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති ආරම්භ කිරීම.

2. ජල සම්පත්.

- * ජල කළමනාකරණයට සම්බන්ධිත ආයතනවල කාර්යයන් සම්බන්ධීකරණයට හා මගපෙන්වීමට තනි අධිකාරීයක් ඇති කිරීම.
- * ජල වෙන් කිරීමේ ජාතික ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳව එකඟත්වය ලබා ගෙන ඒවා ප්‍රධාන ගංගා නිම්නයන්වල ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ජල පාරිභෝජනයේ කාර්යක්ෂමතාව වැඩි දියුණු කිරීමට ප්‍රතිසංස්කරණ හඳුන්වා දීම.
- * ජල ප්‍රදේශවල පරිසර දූෂණ මට්ටම් තක්සේරු කිරීම උදෙසා අධීක්ෂණ වැඩ සටහනක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * භූගත ජල දූෂණය හා භූගත ජලය භාවිතා කිරීමේ ශැට්ප් සලකා බැලෙන භූගත ජල කළමනාකරණය සඳහා වූ ක්‍රමෝපායක් ඇති කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.

3. පෞද්ගල සම්පත්.

- * ජාතික වනජීවී ක්‍රමෝපායක් සකස් කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ප්‍රජා සහභාගීත්වය ඇති කෙරෙන පිවිසුමක් තුළින් සියළු ආරක්ෂිත පෙදෙස් සඳහා කළමනාකරණ කැලැස්ම සකස් කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ජාතික උද්‍යාන හා වෙනත් ආරක්ෂිත පෙදෙස් සංරක්ෂණය කොට පවත්වාගෙන යාමට උදව් වන ස්වභාව සංචාරණය හා පරිසර සංචාරණය වැනි කාර්යයන් උනන්දු කරවීමට ආරච්චි දිරිගැන්වීම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * අධික හෝ වැඩි විවිධත්වයක් සහිත මිශ්‍ර ගවේතු ඇති කර පවත්වාගෙන යාමට දිරිගැන්වීම් හඳුන්වාදීම.

4. වෙරළබඩ හා මුහුදු සම්පත්

- * ප්‍රජා සහභාගීත්වය ආවධාරණය කරමින් වෙරළ සංරක්ෂණ පනත හා ධීවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධන පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * මුහුදු කොරල් තොවන භූමියල සම්පත් වලින් භුක්‍ර භාවිතය හා නිපයුම උනන්දු කිරීම.
- * ගංජනල හා මුහුදු වෙරළින් බැහැර වෙනත් වැලි මුලාශ්‍ර හඳුනා ගැනීම උනන්දු කිරීම.
- * අපනයනය සඳහා සුරතල මසුන් හා ගුස්සන් ස්වාභාවික සම්පත් එලදාවලින් ලබා ගෙන ධරණීය අභිවර්ධනයක් සඳහා ජාතික ක්‍රමෝපාය ඇති කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * සමුද්‍ර දූෂණය හීන කිරීම සඳහා ක්‍රමෝපායක් නිර්මාණය කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * වෙරළබඩ පෙදෙස්වල පරිසර සංවේදී සංචාරණය සංවර්ධනය කිරීම උනන්දු කිරීම.

5. කර්මාන්ත

- * අධික පරිසර දූෂණය ඇති කර්මාන්ත, කර්මාන්ත ජනපදවල පිහිටුවීම බෙරියමත් කිරීම.
- * දූෂණ පාලන රෙගුලාසි වඩා ප්‍රබලව ක්‍රියාත්මක කිරීමට ජාතික හා උප ජාතික ආයතනවල හැකියාව ශක්තිමත් කිරීම.
- * කර්මාන්ත අපද්‍රව්‍ය මගින් සිදුවන පාරිසරික දූෂණය පුද්ගලික අංශය මගින් පාලනය කිරීම සඳහා කර්මාන්තවලින් මුදල ගොදවන අරමුදලක් ඇති කිරීමට උනන්දු කිරීම.
- * වසරේ පාරිසරික වනපාරිකයා සම්මානය, අයි.එස්.ඕ.4000 පාරිසරික කළමනාකරණ විධි, පාරිසරික විගත වැනි ක්‍රියාමාර්ග තුළින් පුද්ගලික අංශය දිරිමත් කොට ස්වයං පාලකයන් ඇති කිරීම.
- * පවිත්‍ර තාක්ෂණයේ මුලාශ්‍ර හඳුනා ගැනීමේදී පුද්ගලික අංශයට සහායවීම.
- * ක්‍රමෝපායික පාරිසරික ඇගයීම් වැනි වෙනත් ක්‍රියාවලියන් උනන්දු කිරීමෙන් පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් ක්‍රියාවලිය විධිමත් කිරීම.

6. බණිජ

- * ගංගා හා වෙරළවලින් බරණිය ලෙස වැළි කැනීම උනන්දු කිරීමට ක්‍රමෝපායක් සකස් කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * මැණික් ගැරීම මගින් පරිභානියට පත්වූ ඉඩම් පුනරුත්ථාපනය සඳහා අරමුදලක් පිහිටුවීම.
- * පාරිසරික පරිභානියට (විශේෂයෙන් භූමි හා ජලය) රැකවරණය සලසන, සිදු කෙරෙන ආකාරය පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ සංග්‍රහයන් ඇතුළත් කරමින් පතල් හා බණිජ පනත සංශෝධනය කිරීම.

7. බලශක්ති

- * පාරිසරික ප්‍රශ්න සළකා බැලීමට බලශක්ති ප්‍රතිපත්තිය හා විදුලිය උත්පාදන සැලසුම් යළි සළකා බැලීම.
- * බලශක්ති උත්පාදනය, කර්මාන්ත හා ප්‍රවාහනය සඳහා විකල්ප ඉන්ධන භාවිතය පිළිබඳ ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් පැවැත්වීම.
- * බලශක්ති කාර්යක්ෂම දුර ලිපි හා දුර වායු කිරීම් භාවිතය තුළින් ජෛව සත්කඩ භාවිතයේ කාර්යක්ෂමතාවය වැඩි දියුණු කිරීම.

8. නිර්මිත පරිසරය

- * අඩු ආදායම් ලබන නාගරික ජනාවාසවල පාරිසරික තත්ත්වයන් නගා සිටුවීමට ආයතනික ආධාර සැපයීම.
- * කොළඹ අග නගර ගවතුරු පාලන හා ජලපවහන ක්‍රමෝපායක් නිර්මාණය කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ජාතික ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * පරිසර හිතකර මහජන ප්‍රවාහන ක්‍රම කෙරෙහි අරමුණු කරමින් සංශෝධිත පිවිතුරු වායු; 2000 ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * නාගරික සැලසුම්කරණ හා කලාපීකරණ ක්‍රියාවලීන් වැඩිදියුණු කර නාගරික සැලසුම් හා කලාප වෙන් කිරීමේ ව්‍යවස්ථා ඵලදායී අයුරු ක්‍රියාත්මක කිරීම.

9. පරිසරය හා සෞඛ්‍යය

- * මහජන සෞඛ්‍ය සේවා නගා සිටුවීම, ඒ පිළිබඳව අවධානය යොමු කිරීම.
- * පිරිවැය සුක්ෂමකරණයට අවධානය යොමු කරමින් කීට (මදුරු) පාලන වැඩ සටහන් විමර්ශනය කිරීම.
- * ඒකාබද්ධ පළිබෝධ කළමනාකරණ; වඩා හොඳ අධ්‍යාපනය හා වගකීමෙන් යුතු අලෙවිකරණය වැඩි දියුණු කිරීම තුළින් පළිබෝධ නාශක විෂවීම් අවස්ථා හීන කිරීම.
- * ශබ්ද දූෂණය හා වාත දූෂණය හීන කරලීමට මැදිහත්වීම.
- * සියලු වාසස්ථානවලට වැසිකිළි සැපයීම සඳහා සම්බන්ධීකරණ සහභාගිත්ව වැඩ සටහනක් දියත් කිරීම සහතිකවීම උදෙසා ජාතික සතීපාරක්ෂක සතියක් හඳුන්වා දීම.

ප්‍රථම අංශය

ධරණිය සංවර්ධනය කරා

පළමු කොටස. ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා දර්ශනයක්

1. පාරිසරික සැලසුම්කරණය හා කළමනාකරණයට ක්‍රමෝපායක්.

1.1 හැඳින්වීම.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පළමුවරට ප්‍රකාශයට පත් කළ සහ පරිසර විෂය අමාත්‍ය මණ්ඩල මට්ටමේ අමාත්‍යාංශයක් වූ පරිසර හා පාරිසරික කටයුතු අමාත්‍යාංශය යටතට පළමුවරට පත්වූ 1990 පැවති තත්වයට වඩා අද ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික අභියෝගයන්, දේශපාලන ප්‍රමුඛත්වයන්, පද්ධති සහ සාර්ව ආර්ථික අරමුණු පරිපාලන සහය විධි මුළුමනින්ම වෙනස්වී තිබේ. මෙම කාලය තුළදී සිදුවූ වැදගත් දේ අතරට පරිසරයට වෙනමම අමාත්‍යාංශයක් තත්වයට පත්වීම, පරිපාලන විමර්ශනකරණය යටතේ පරිසරය පැවරූ විෂයක් සේ හැඳින්වූ යෝජිත ව්‍යවස්ථාමය වෙනස්කම් සමහර අධි පරිසර රාජ්‍ය කර්මාන්ත, යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය ද ඇතුළුව ජාතික ආයෝජනයට එක්වූ පුද්ගලික අංශයේ වැඩි වූ කාර්ය භාරය, ධරණීය සංවර්ධනය කරා ගමට වඩාත් බැඳීමක් දැක්වීම, පරිසරය/පාරිසරික සංරක්ෂණයට අදාළව ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම් කීපයකට අත්සන්කරුවෙක් වීමෙන් පැන නැගෙන විශාල ජාතික වගකීම් හා යුතුකම් ද ඇතුළත් විය.

වර්ධනය වන කෘෂිකාර්මික ජනගහණය සම්පත් මත රඳා පැවතීම, ධරණීය සංවර්ධනය හා නිතර ගැටෙනා වූ අංශයේ හා සාර්ව ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති, සෞඛ්‍ය කර්මාන්ත හා නාගරික වර්ධනයට ආධාර කෙරෙන යටිතල පහසුකම් හිඟය, පාරිසරික පරිහානියට නොකඩවා හේතුකාරකයින් වී ඇත. ආර්ථික කාර්යක්ෂමතාව හා ඵලදායීතාව වැඩි කර ගැනීම උදෙසා ශ්‍රී ලංකා වේගයෙන් පාලන බැඹි හා රෙගුලාසි ලිහිල් කරමින් සිටින අවස්ථාවක, රජයේ ප්‍රතිපත්ති, ආයතනික හා ව්‍යවස්ථාමය සැලසුම් ව්‍යුහයේ ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා රටේ වගකීම ක්‍රියාත්මක කිරීමට නොසැලැස්වූ පවතී.

ශ්‍රී ලංකාව ගෝලීයකරණ ක්‍රියාවලියේ කොටස්කරුවෙක් වන අතර පුද්ගලික අංශය ආර්ථික වර්ධනයේ එන්ජිම වශයෙන් සලකයි. ජනතාවගේ අපේක්ෂාවන් සපුරාලීම සඳහා වැඩි වැඩියෙන් වර්ධනයන්, එසේ වෙනස්

ආකාරයක වර්ධනයන් අවශ්‍ය වන්නේය. එය පාරිසරික වශයෙන් හිතකර අයුරින් ප්‍රගා කර ගතයුතු ධරණීය සංවර්ධනයයි. සමාජ හා පාරිසරික ආරක්ෂාවන් නොමැතිව ව්‍යවස්ථාවන් ඉවත් කිරීමෙන් සංවර්ධනය ධරණීය වන්නේ නැත.

එහෙයින් අනාගත පාරිසරික අභියෝගයන් වෙනස් ආකාරයක විය යුත්තේය. ජාතික ආයෝජනයේ හා එහි කළමනාකරණයේ පුද්ගලික අංශයට ඇති වැඩිවන කාර්ය භාරයට අනුව රාජ්‍ය අංශයේ කාර්ය භාරය වෙනස් වුවත්, එය වඩාත් වැදගත් වේ. මෙම වෙනසට මුහුණ දීම සඳහා සැලකිය යුතු පරිපාලන ප්‍රතිසංස්කරණ දැනටමත් ආරම්භ කර තිබේ. යෝජිත පැවරුම් විධිවිධාන ජාතික හා උප ජාතික මට්ටමින් පාරිසරික නීතිරීති හා කළමනාකරණ කෙරෙහි සැලකිය යුතු ආදීනව ඇති කෙරේ. පුද්ගලිකරණය නිසා ජනිත වන මුළු පරිසර දූෂණයට රාජ්‍ය අංශයේ දායකත්වය අඩු වියහැකි වුවත් ස්වයං නීති ඇති කිරීමේ පුද්ගලික අංශයේ වගකීම් අධික වේ.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ, කළමනාකාරිත්ව හා විධිවිධාන පැනවීමේ කාර්ය භාරය යළි නිර්වචනය කළයුතු වේ. ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය හා සම්බන්ධීකරණය කාර්ය භාරයේ සාර්වකත්වය සඳහා වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයට මහජන විශ්වාසය හා ගෞරවය දිනා ගැනීමට සිදු වේ. රාජ්‍ය නොවන අංශයට (පුද්ගලික/රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන/පුජා) දැනට වඩා වෙනස් වූ වගකීම් දැරීමට සිදු වේ.

1.2 ජා.පා.ක්‍රී.සැ. - ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමට කෙටි සැලැස්මක්.

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම (ජා.පා.ක්‍රී.සැ.) පාරිසරික සැලසුම් හා කළමනාකරණයට ජාතික ප්‍රමුඛතාවක් ලබා දෙයි. මෙය ජාතික පාරිසරික ක්‍රියා සැලැස්මේ දෙවැනි ශාචකකලිත කිරීමයි. එය 1998-2001 වකවානුව ආවරණය කරන අතර

එහෙයින් එය විසිඑක් වැනි ශත වර්ෂය සඳහා ජාතික පාරිසරික වැඩ සටහන් ඉදිරිපත් කරනු ඇත. මුල්වරට පළ කරන ලද ජා.ප.ක්‍රී.සැ. 1992-1996 වකවානුව ආවරණය කළ අතර 1993 දී පළ කරන ලද පළමුවැනි ශාච්ඛකාලය 1995-1998 වකවානුව ආවරණය කළේය.

පරිසරය සඳහා උපායශීලී සැලසුම්කරණය ජාතික සංරක්ෂණ ක්‍රමෝපාය සකස් කළ 1980 දශකයේ මුල් කාලයේ ආරම්භ විය. රටේ සැලකිය යුතු පාරිසරික සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ශ්‍රී ලංකාව ජාතික මෙහෙයුමක් සඳහා පළමුවරට මැදිහත් වී අවුරුදු විස්සකට පසුව එන මේ ශාච්ඛකාලය අනාගත අවස්ථා හා අභියෝග යොමු කර පෙන්වීමට උචිත කාලයක් වේ. 1998 ජා.ප.ක්‍රී.සැ. නව ශත වර්ෂයක් කරා රට ගෙන යන හෙයින් එය අතීතයේ නෙලා ගත් ප්‍රතිඵල මත අනාගතය දෙස බැලීමට අවස්ථාවක් ද ළඟා කර දෙයි.

පසුගිය අවුරුදු විස්ස අතරතුර කාලයේදී ප්‍රතිපත්ති හා ආයතනික සංවර්ධනය හා පරිසරික කළමනාකරණය සඳහා නෛතික හා ව්‍යවස්ථාමය අංශවල සැලකිය යුතු ප්‍රගතියක් අත්කර ගෙන ඇත. පරිසර ප්‍රශ්න පිළිබඳ ජාතික දැනුවත් බවක් හා සංරක්ෂණය සඳහා ආධාර දීම ද සමාජයේ සියලුම කොටස් අතරේ වැඩි ඇත. එවා අතරට සන්ධානයක් හා ගිවිසුම් ද ඇතුළුව ගෝලීය හා ප්‍රදේශීය පාරිසරික ක්‍රියාදාමයන්වල වැඩි වූ සහභාගිත්වයක් ද ඇතිවී තිබේ. පටු අංශයේ උනන්දුවීමට සිට එකට යා වෙන ගිවිසුමක් කරා අවධානයේ කැපී පෙනෙන වෙනසක් ද ඇතිවී තිබෙන අතර පරිසරය පිළිබඳ මහජන හා ජාතික උනන්දුව අතරට මලාපවහනය සහ ඝන අප ද්‍රව්‍ය වැනි පරිසර දූෂණය පිළිබඳ ගැටළු ද ඇතුළත් වේ.

නම් කරනලද ව්‍යාපෘති හා ව්‍යාපාරවලට පාරිසරික බලපෑම් අගයීම් නීත්‍යානුකූල අවශ්‍යතාවක් කරමින් පනවන ලද 1980 අංක 47 දරන ජාතික පාරිසරික පනත මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ඇති කළ අතර එම පනත රටේ ඉතාමත් සැලකිය යුතු අවශ්‍යතාවක් ඉටුකර ගැනීමක් විය. පරිසරයට වගකීම පිණිස

ඇති කරන ලද වෙනම අමාත්‍යාංශයක්, ජාතික ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් මහත් පරිශ්‍රමයෙන් ද, ජාතික සංරක්ෂණ ක්‍රමෝපායක සිට වඩාත් අංශ සම්පූර්ණ අන්තර් අංශයීය තත්වයක් කරා ගොමුටු ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ද මෙහිදී ඇති විය. මෙම වකවානුව තුළදී ජා.ප්‍ර. හා ජා.ප්‍ර.ව්‍ය.(NAREPP) ප්‍ර.පා.ව්‍ය. (EAIP) වැනි විශාල ප්‍රමාණයේ වැඩසටහන් ද ඇතුළු අංශයීය වැඩ සටහන් සඳහා ඇ.ඩො.මිලියන 60කට වඩා ප්‍රදානයන් ලබාදී ඇත. පසුව සඳහන් කර ඇති ව්‍යාපෘතිය පළමුවන අංශ සම්පූර්ණ අන්තර් අංශයීය පාරිසරික ව්‍යාපෘතිය වන අතර පරිසරයට ඇති රජයේ දැඩි නැඹුරුව යළි සනාථ කරමින් එම ව්‍යාපෘතිය ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන නියෝජිත ආයතනයේ ණය මුදලක මුදල් යෙදවීමෙන් සිදු කිරීම වැදගත් ය.

අංශයීය මට්ටමේදී තවත් විවිධ වැඩ සටහන් කීපයක්ම විශේෂයෙන් වනාන්තර, වෙරළබඩ හා මිරිදිය වැනි පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය අරමුණු කොට දියත් කර ඇත. අන්තර් අංශයීය වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කොට ඇත්තේ පෞච්චික සංරක්ෂණය, පරිසර දූෂණ පාලනය හා පිරිසිදු වාතය අරමුණු කොට ගනිමිනි. එතෙකුදු වුවත්, පාරිසරික පරිහානිය හිස දනවන අයුරින් තවමත් පැවැත්වේ. එවැනි පරිහානියට වඩාත් සැලකිය යුතු අංශයන් නම් වන පරිහානිය, පස සෝදා ගාමෙන් වන භූමි පරිහානිය, වැඩිවූ ඝන අපද්‍රව්‍ය උත්පාදනය, කර්මාන්ත හා ගෘහමය වශයෙන් වන ජල දූෂණය සහ රචවාහනවලින් වන වායු දූෂණයන් ය.

ශ්‍රී ලංකාව මුණ පාන සංකීර්ණ පාරිසරික ගැටලු සඳහා බහු අංශයීය ක්‍රියාකාරකම් මත පාදක වූ විසඳුම් අවශ්‍ය වේ. ජාතික පාරිසරික ව්‍යුහයන් සකස් කොට එය සියලු අංශවලට උපයෝගී කළ යුතුය. ජාතික පාරිසරික ව්‍යුහයන් සකස් කොට එය සියලු අංශවලට උපයෝගී කළ යුතුය. එය ප්‍රතිපත්ති, ආයතන, ව්‍යවස්ථා, විකල්ප, තොරතුරු, දැනුවත් බව සහ ආයෝජන පාදක කොට විශයුතු අතර එම ගැටලුවල මූලික හේතූන් විමසීමට ලක් කළයුත්තේ ද වෙයි. ජාතික ධරණීය සංවර්ධනයක අපේක්ෂාවන්ට අනුබල දීමට සැලසුමට හැකි වන්නේ එවිටය.

1.3 ජා.පා.ක්‍රි.සැ.ක්‍රියාවලිය : විමර්ශනයන්.

පාරිසරික කළමනාකරණය සඳහා ක්‍රමානුකූල සැලසුම්කරණය ආරම්භ වූයේ 1982 දී ජාතික සංරක්ෂණ ක්‍රමෝපාය (ජා.සං.ක්‍ර) ආරම්භ වූ විටය. ජා.සං.ක්‍ර. 1988 දී අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් අනුමත කරන ලදී. පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් (පා.ක්‍රි.සැ.) 1990 දී ලෝක බැංකුවේ මුල් පිරිමෙන් සකස් කරන ලදී. මෙම ලියවිලි රෙදක 1992 එක්සත් ජාතීන්ගේ පාරිසරික හා සංවර්ධන සමුළුවට (එ.ජා.පා.ස.ස.) ශ්‍රී ලංකා වාර්තාව සමඟ එකඟවී කිරීමෙන් අංශ සම්පූර්ණ ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම (ජා.පා.ක්‍රි.සැ.) බිහි විය. 1992 - 1996 දක්වා වූ පස් අවුරුදු වකවානුවේදී ශ්‍රී ලංකාවට පාරිසරික කාර්යයන් සඳහා නන්‍ය පත්‍රයක් මෙම ලියවිලිලෙන් පනවන ලදී. භාර ගත යුතු කාර්යයන් අංශ 14 කින් එහි සඳහන් කරන ලද අතර එ සඳහා කාල වකවානු සහ අවශ්‍ය ආයෝජන මට්ටම් ද පෙන්වුම් කරන ලදී.

1995 වන විට පළමුවන ජා.පා.ක්‍රි.සැ. හඳුනාගත් ව්‍යාපෘති 140න් 35 ක්ම එක්කෝ සම්පූර්ණ කර හෝ නැතිනම් පවත්වාගෙන යමින් තිබිණ. මෙය රටේ පාරිසරික මූලික සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සඳහා ඉතා අතර්ඝ ආරම්භයක් වශයෙන් සලකන ලදී. 1995-1998 ජා.පා.ක්‍රි.සැ. ආවේණික ලියවිලිල රටේ ආර්ථික හා පරිපාලන ව්‍යුහයෙහි 1992 හා 1996 අතර කාලය වූ සැලකිය යුතු වෙනස්කම් විස්තර කරයි. රජයේ කාර්මික හා වාණිජ ව්‍යාපාරයන් පුද්ගලිකකරණය කිරීම මෙම වෙනස්කම්වල අඩංගුය.

ජා.පා.ක්‍රි.සැ. 1995-1998 තීරණය කරන ලද කාර්යයන් කීපයක්ම ක්‍රියාත්මක කර ඇත්තේය. ලෝක බැංකු ව්‍යාපෘති අතරට කොළඹ පාරිසරික වැඩිදියුණු කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය, වන සම්පත් අංශයේ මහ සැලැස්මට ආධාර, ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම හා බලශක්ති සේවා භාර දීමේ ව්‍යාපෘතිය ද ඇතුළත්ය. ආසියානු සංවර්ධන බැංකුව, ජල සම්පත් මහ සැලැස්ම සකස් කිරීම, පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලිය ශක්තිමත් කිරීම හා වැවිලි අංශයේ යළි ප්‍රකෘතිමත් කළහැකි බලශක්ති සම්පත් භාවිතය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ආධාර සපයා ඇත. ජයකා ආයතනය විසින්

කොළඹ ජල ගැලීම් පාලන හා ජලාපවහන වැඩ සටහනට ආධාර සපයා දී ඇති අතර ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම සඳහා වාහන ද ප්‍රදානය කොට තිබේ. එක්සත් ජාතීන්ගේ පද්ධතිය වනජීවී කළමනාකරණය (රිර්එෆ්) ඕසෝන් ක්ෂය කිරීමේ ද්‍රව්‍යයන් අඩු කිරීම (යු.එන්.ඒ.සී.පී.) හා කාර්මික දූෂණ පාලනය සඳහා ද (යු.එන්.අ.සී.ඩී.ඕ.) ආධාර සපයා දී තිබේ. ස්වාභාවික සම්පත් හා පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ව්‍යාපෘතිය (යු.එස්.එ.අ.සී.ඩී. ආධාරයෙන්) තෙත් බිම් කළමනාකරණය සඳහා ආධාර (තෙදර්ලන්තය) පාරිසරික අධ්‍යාපනය (නෝර්වේ) ඉහළ මහවැලි ජලපෝෂණ කළමනාකරණය (ජර්මනිය හා එක්සත් රාජධානිය) වෙරළ සංරක්ෂණය (ජර්මනිය) සහ කොළඹ මලාපවහන ක්‍රමය (එක්සත් රාජධානිය) ද්‍රවිපාර්ශවික ආධාරවලට ඇතුළත්ය. පරිසර අංශයේ නන්‍ය මත පවත්වාගෙන යනු ලබන ව්‍යාපෘති 1 වැනි වකුයෙන් පෙන්වුම් කෙරේ.

පරිසර අංශය සඳහා වූ පුළුල් සැලැස්මක් හා ක්‍රමෝපායන් ඇති කිරීම සඳහා විවිධ අංශීය ක්‍රියාකාරකම් රැසක්ම ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම තුළට ඇතුළත් කර ඇත. ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම, ජල සම්පත් මහ සැලැස්ම, වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්ම, පිරිසිදු වායු 2000 ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම, වන සම්පත් අංශයේ මහ සැලැස්ම සහ කොළඹ ප්‍රාදේශීය ව්‍යුහ සැලැස්ම (විශාල පාරිසරික උපාංගය ද සහිතව) මේවාට ඇතුළත්ය. ආවේණික කරන ලද මෙම ජා.පා.ක්‍රි.සැ. සකස් කිරීමේදී මෙම වාර්තා විස්තරාත්මකව සඳහන් කර තිබේ.

ජා.පා.ක්‍රි.සැ. ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික වැඩ සටහනේ සැලසුම් ක්‍රියාවලියක් විමට අවුරුදු කීපයක් තුළ ක්‍රම-ක්‍රමයෙන් විකාශය වී තිබේ. රට මුළු පාන පාරිසරික ප්‍රශ්න ගණනාවක්ම සංකල්ප ගත කිරීමේදී එය වටිනා වැඩ කොටසක් ඉටු කර ඇති අතර පාරිසරික හා ආර්ථික බැඳීම් කෙරෙහි ජාතික සංවර්ධන සැලසුම්කරුවන්ගේ අවධානය යොමු කිරීමට සැලකිය යුතු අන්දමින් උදව් දී ඇත. සම්බන්ධයක් නැති අන්දමින් වුවද රජයේ පාරිසරික ප්‍රමුඛතාවන් හඳුනා ගැනීමට එය වටිනා මාර්ගෝපදේශයක් ප්‍රදානකරුවන් වෙත ලබාදී තිබේ. ඉතාම වැදගත්ම,

ජා.පා.ක්‍රී.සැ.ක්‍රියාවලිය යුතු අවශ්‍ය වූ අංශ අතර කථා බහ වැඩිදියුණු කර ඇති අතර ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීමේ කාර්යයට රාජ්‍ය නොවන අංශ සහභාගී කරවා ගැනීමේ ක්‍රියාවලියක් ද සම්පාදනය කර තිබේ.

ජා.පා.ක්‍රී.සැ. ක්‍රියාවලියක් මෙන්ම සැලසුම්කරණ උපකරණයක් යන දෙයාකාරයෙන් ම කලින් සඳහන් කළ නව පාරිසරික අභියෝගයන්ට අනුකූලතාව දැක්වීමට හා ජාතික පාරිසරික සැලසුම් රාමුවක කාර්ය භාරය ඉටු කිරීමට එහි අභිවෘද්ධියක් වැඩිදුරටත් අවශ්‍ය වේ. පවත්නා ජා.පා.ක්‍රී.සැ. හි ඇති දුර්වලකම් එය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අයිතිකරුවන් නොමැති වීමය. නිතර ශෛලීය සාමාන්‍යයෙන් පැහැදිලි මෙන්ම කේන්ද්‍රීය කිරීමට ක්‍රියා විධියක් නොමැතිවීම එහි ප්‍රතිඵලය වී තිබේ. ජා.පා.ක්‍රී.සැ. හි හඳුනාගත් කාර්යයන් ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ මට්ටමේදී සලකා බැලෙන්නේ කලාතුරකිනි. ක්‍රියාත්මක කිරීමට පසු විපරම් සහ අධීක්ෂණය කටයුතු සඳහා ආයතනික සැලසුම් රාමුවක් ඉන් සැපයෙන්නේ නැත. බොහෝ දුරට මෙම උනන්දු වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ යෝජිත සැලසුම් එකතය පිහිටුවීමෙන් හෝ වෙනමම ජා.පා.ක්‍රී.සැ. ලෙකම් කාර්යාලයක් ඇති කිරීමෙන් හෝ පිළියම්කරණය කළ හැක.

1.4 ජා.පා.ක්‍රී.සැ. සාමාන්‍යය 1998-2001

මෙම ජා.පා.ක්‍රී.සැ. සාමාන්‍යය යොමුකර ඇත්තේ අනාගතයට වුවත් එය අතීත අත්දැකීම් මත පදනම් වී ඇත. එය අනාගතයට දර්ශනයක් කියා පෑමටත්, ප්‍රතිපත්ති හා ආයතනික පරතරයක් හඳුනාගැනීමටත්, ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමට අවශ්‍ය අංශයීය හා අන්තර් අංශයීය සම්බන්ධීකරණ ක්‍රියාදාමයන් සඳහා වූ සැලසුම් රාමුවක් ද වන්නේය. ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් වන එය ප්‍රමුඛ ප්‍රශ්න හඳුනාගන්නා අතර, නූතන සමාජ ආර්ථික හා දේශපාලන වාතාවරණයටත් ක්‍රියාත්මක කිරීමට හොඳම ආවස්ථා ඇති කාර්යයන් නිර්දේශ කර සිටී. සාමාන්‍යය අංශ දෙකකින් ඉදිරිපත් කෙරේ.

1998-2001 ජා.පා.ක්‍රී.සැ. සාමාන්‍යයේ ප්‍රථම අංශය “ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමට ක්‍රමෝපායක්” ප්‍රතිපත්ති හඳුනාගන්නා බහු අංශයීය විශ්ලේෂණයක් මෙන්ම ආයතනික වෙනස්වීම් හා දිගුකාලීන හා කෙටිකාලීනව එන පාරිසරික අභියෝගයන්ට මුහුණ දීමට අවශ්‍ය වන ක්‍රියාවන් ද හඳුනාගන්නක් වේ. ප්‍රථම අංශයේ ප්‍රථම කොටස අනාගතයට දර්ශනයක් මෙන්ම සීතා බැලීමක් විශ්ලේෂණය කර, කියාපාන අතර, දෙවන කොටස ක්‍රියාත්මක කිරීමට ක්‍රමෝපායක් ඉදිරිපත් කරයි.

දෙවන අංශය - “අංශයීය දෘෂ්ඨිකෝණයන්” ශ්‍රී ලංකාවට වැඩිවැඩියෙන් පාරිසරිකව උනන්දුවීම් ඇති පහත සඳහන් ප්‍රධාන අංශ නවයේ පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳව අංශයීය වශයෙන් වූ විශ්ලේෂණයකි.

1. භූමි සම්පත්
2. ජල සම්පත්
3. ජෛව විවිධත්වය
4. වෙරළ හා මුහුදු සම්පත්
5. කර්මාන්ත
6. බණිජ
7. බලශක්ති
8. නිර්මිත පරිසරය
9. පරිසරය හා සෞඛ්‍යය

2. පාරිසරික තත්ත්වය.

පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය සඳහා උචිත කාර්ය රාමුවක් ඇති කිරීමේදී ස්වාභාවික පරිසරයේ වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් හා පරිසර හානියට ඇති ප්‍රධාන හේතු ද අවශ්‍ය වේ. පහත දැක්වෙන කොටස් මෙම තොරතුරු ඉදිරිපත් කරනුයේ පාරිසරික සෞඛ්‍යයට තර්ජන වූ ඉහළ ප්‍රමුඛත්ව කරුණු කෙරෙහි එල්ල කරමිනි. භූමි පරිහානිය, ජල දූෂණය, ජෛව විවිධත්ව හානිය, ධරණීය නොවන වන පරිහරණය, ධීවර හා බන්ධන සම්පත්, සහ හා උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය අපහරණය සහ වායු දූෂණය. එක් එක් කාරණයට සම්පත්වල ඇති ප්‍රධාන ශක්තින් හා දුර්වලකම් ද ඉදිරිපත් කෙරේ. එ සමඟ ඒවායේ පරිහානියට බලපාන වැදගත් හේතු ද වේ.

මේ අයුරු බලපාන්නාවූ හේතූන් එල්ල කෙරෙනුයේ ආර්ථික හා ආයතනික අංශ වෙතය. දීර්ඝ කාලීනව පාරිසරිකව අලාභ හානි පමුණුවන ගතිය සැලකිය යුතු අන්දමින් වෙනස් කළ හැක්කේ ආර්ථික හා ආයතනික වෙනසක් ඇති කාර්ය රාමුවක් මගින් පමණක් බව අතීත අත්දැකීම් පෙන්වා දෙයි. පරිසරයේ තත්ත්වය පිළිබඳ මෙම කෙටි සමාලෝචනය පුළුල් කර පරිසරයේ තත්ත්වය පිළිබඳ වාර්තාවක් සේ පැහැදිලි හා අලුත්ම පාරිසරික දර්ශකයක් සමුහයක් පාදක කොට වන සම්පත් හා පාරිසරික අමාත්‍යාංශයෙන් එළි දැක්වෙනු ඇත.

2.1 පාරිසරික සෞඛ්‍ය තර්ජන.

ශ්‍රී ලංකාවේ සෑම තැනකම ව්‍යාප්ත වූ මූලික සෞඛ්‍ය හා සමාජ සේවාවල ප්‍රතිඵලය වී ඇත්තේ සාමාන්‍ය ආයු කාලය වසර 71 ක් දක්වා වැඩි වීමයි. (මහ බැංකුව 1995) කෙසේ වෙතත්, අතින් බොහොමයක් රටවල මෙන්ම ප්‍රතිකාරක සෞඛ්‍ය හා සසඳන කල නිවාරණ සෞඛ්‍ය හා නිවාරණ සෞඛ්‍ය ක්‍රියාමාර්ගයන් සඳහා දක්වා ඇත්තේ ප්‍රමාණවත් නොවන අවධානයකි. පාරිසරික සෞඛ්‍ය යටතට පිරිසිදු ජලය හා සෞඛ්‍ය, රක්ෂාව, වෘත්තීමය සෞඛ්‍යය, ආහාරවල ආරක්ෂාව හා සවස්ථතාව, කීට මාර්ගික රෝග, සහ අපද්‍රව්‍ය බහාලුම් වලින් වන සෞඛ්‍ය බලපෑම්, කාර්මික දූෂණය,

වායු දූෂණය හා ශබ්දය අයත් වේ. (ලෝක සෞඛ්‍ය සංවිධානය - 1996).

හදිසි පළිබෝධ නාශක විෂවිම් වැනි වෘත්තීමය සෞඛ්‍ය ගැටළු බරපතලව පවත්නේ කෘෂිකර්මය හා ආකර කර්මාන්තය වැනි අසංවිධිත ශ්‍රම යෙදවුමක් ඇති අංශවලය. කොළරාව, සන්නිපාත උණ, වයිරල් හෙපටයිටිස් හා බඩවැල ආශ්‍රිත වෙනත් රෝග කීපයකම බෝවෙන්නේ දූෂණය වූ ආහාර හා ජලයෙනි. තැන්පත් ජලයෙන් බෝවෙන මදුරුවන් මැලේරියාව, බරවා රෝගය සහ එන්සෙප්පලයිටිස් වැනි රෝග බෝ කරයි.

වෘත්තීමය සෞඛ්‍ය ගැටළු විශේෂයෙන් ම කෘෂිකර්මය හා ආකර වැනි අසංවිධිත ශ්‍රම සංවිධානයේ ඇති අංශවල විශේෂ හේතුවක්ව ඇත්තේය. හදිසි පළිබෝධ නාශක විෂවලින් 1995 දී ඇස්තමේන්තු අනුව 150 දෙනෙකු මරණයට පත්වූහ. (මාරක පළිබෝධ නාශකවලින් හදිසි අනතුරු වශයෙන් සියයට දහයක් ය යන්න සළකමින්) (සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය 1995) ප්‍රධාන පාරිසරික සෞඛ්‍ය ගැටළු කීපයකම ජලය හා සම්බන්ධිත ඒවාය. කොළරාව, සන්නිපාත උණ, වයිරල් හෙපටයිටිස් හා බඩවැල ආශ්‍රිත වෙනත් රෝග කීපයකම බෝවෙන්නේ දූෂණය වූ ආහාර හා ජලයෙනි. තැන්පත් ජලයෙන් බෝ වෙන මදුරුවන් මැලේරියාව, බරවා රෝගය සහ එන්සෙප්පලයිටිස් වැනි රෝග බෝ කරයි. 1995 දී මරණ 84 ක් සහ ජලය ආශ්‍රිත ශිශෙල්ලා ආහාර විෂවිම්, වයිරල් හෙපටයිටිස් සහ උණ සන්නිපාතය වැනි රෝගීන් 30,832 ක් වාර්තා වී ඇති අතර කීට මාර්ගික රෝගීන් 46,643 කින් මරණ 77 ක්ද වේ. (සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය.)

ඉතා උග්‍ර පාරිසරික සෞඛ්‍ය ප්‍රශ්න මතුවන්නේ නාගරික හා අඩු ආදායම් ජනාවාස වලය. ඒවායේ සනීපාරක්ෂාව හා පිරිසිදු ජලය හිඟය. ජලපවහනය දුර්වලය, කීට මාර්ගික රෝග ඇති වීමට ඇති ඉඩකඩ ඉහළය. බස්නාහිර පළාතේ ජනගහනයෙන් තුනෙන් පංගුවක් දැනට ජීවත් වන්නේ අඩු ආදායම් ජනාවාස වලය. (නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය-1996) නාගරිකකරණය පැතිරී යත්ම මෙම ප්‍රශ්නය තවත් වර්ධනය වනු ඇත.

සෞඛ්‍ය ප්‍රමුඛතාවන්ට අවධානය යෙදවීම අවශ්‍ය වේ. අඩු ආදායම් ලබන ජනාවාසීන්ගේ පාරිසරික සෞඛ්‍ය හැටළු සඳහා ප්‍රාදේශීය හා මධ්‍යම රජයේ නියෝජිත ආයතන හා පුජා කණ්ඩායම්වල සම්බන්ධීකරණ ලද විසඳුම් ලබා දිය යුතු වේ. සමහර පෙදෙස්වල ඇතැම් වැදගත් ආරම්භයන් දැනටමත් කර ගෙන යනු ලබයි. එවැනි ජනාවාසයන් ඇතිවීම උනන්දු කරවන්නාවූ නිවාස, ඉඩම් හා ශාසන දෙන වෙළඳ පොලවලට අසාර්ථකත්වයන්ට උපක්‍රමශීලී පිවිසුමක් අවශ්‍ය වේ.

2.2 භූමි පරිහානිය

ශ්‍රී ලංකාවට ස්ථිර හා සාරවත් භූමි ද, අවශ්‍ය තරම් මෝසම් වැසි ද සහිත මධ්‍යස්ථ දේශගුණයක් ඇත. ඝන වන ආවරණය පැතිර ඇත්තේ භූමියේ 24% ක්වූ ප්‍රමාණයේය. (1995) තෙත් කලාපයේ බොහෝ පෙදෙස්වල විශේෂයෙන් ම දළ බැවුම් සහිත මධ්‍ය ප්‍රදේශවල පාංශු බාදනග ඉතා අධිකය.

පස නිසරු වීමෙන් පසු ඉඩම් අනභාර දැමීම, පොහොර සඳහා වන අධික ආයෝජනය, ප්‍රධාන ජලාශ කීපයකම අධික ලෙස රොන් මඩ තැන්පත්වීම මේ නිසා සිදුවී තිබේ. එක්වරක් නැතිවූ මතුපිට පස යථා තත්වයට ගෙන එමට පරම්පරා ගණනක් ගතවෙනු ඇත. ඇතැම් පෙදෙස්වල මතුපිට පස ටිකක් ඉතිරිව තිබෙන අතර එ අධිරාජ්‍ය යුගයේ සිට වූ දුර්වල ඉඩම් කළමනාකරණයේ ප්‍රතිඵලයකි. පසෙහි ලවණතාවය අධිකවීම, ලවණ ජලය පස තුළට කැන්දවීම හා වගුරු දැනට ප්‍රාදේශීයව මතු ව ඇති හැටලුය. එහෙත් නිවාරණ ක්‍රියාමාර්ග කලට වේලාවට නොගතහොත් එවා අනාගතයේදී බරපතල වියහැකිය.

භූමි පරිහානියේ ප්‍රධාන හේතුව පස සෝදා ගාම නිසා ඇති වන පාඩුව භූමි පරිහරණ තීරණවල නිසි පරිදි පෙන්වුම් නොකිරීම ය. මෙය ඉඩම් වෙළඳපොල අසාර්ථකත්වයක් සේ පෙන්වුම් කළහැකි ය. නැතිනම් පස සෝදා ගාම ඇති කරන අය, එම හානිය මුළු පිරිවැය දැරීමෙන් වලක්වන ආයතනික රටාවේ දුර්වලතාවක් වේ. දැනට පස සෝදා ගාම ඇති කරන ඉහළ පෝෂණ ප්‍රදේශවල ගොවියන්ට ජලාශවල මඩ ඇතිවීමේ පිරිවැය ජලාශවලින් පිට කෙරෙන

ජලයෙන් උත්පාදනය වන ජල විදුලිය සඳහා ගෙවන පාරිභෝගිකයින් මත පැටවී ඇත. මෙම ආයතනික දුර්වලතාව ඉහළ හා පහළ ගංගාධාරයේ සම්පත් භාවිතා කරන්නන් එකට සම්බන්ධ කොට කෙරෙන ජල පෝෂක ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය මගින් විසඳිය හැකිය.

භූමි ඵලදායීතාව පවත්වාගෙන ගාම සඳහා ආයෝජනය කිරීමට දිරිගැන්වීම් භූමි පරිහරණය කරන්නවුන්ට නොමැති වූ විටද පස සෝදා පාච ව හට ගනී. ඉඩම් හා ශාසන වෙළඳපොලෙහි ඇති වෙනස්වීම් නිසා බොහෝ ඉඩම් හිමියන් එක්කෝ එවා බලෙන් අල්ලා ගත් අයය, නැතිනම් අර්ධකාලීන ගොවියන් හෝ එවා ගැන සොයා නොබලන ඉඩම් හිමියන් ය. ඔවුන් බොහෝ දෙනෙකුට දීර්ඝකාලීන භූමි කළමනාකරණය සඳහා යෙදවීමට ඇත්තේ සුළු දිරිගැන්වීම් ය. කෘෂිකර්මාන්තයේ වැඩිවෙමින් පවතින වාණිජකරණයන්, ඉඩම් වෙළඳපොල නිදහස් කිරීමත් යන පසුබිම යටතේ ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල ආරක්ෂාව වැනි සංරක්ෂණ අවස්ථාවන් සඳහා රජය උපායශීලීව ඉඩම් තෝරා ගෙන පාරිසරික වශයෙන් යෝග්‍ය ඉඩම් පරිහරණ විධි සඳහා දිරිගැන්වීම් සහ වඩාත් තොරතුරු ද සැපයිය යුතුය.

2.3 ජල දූෂණය.

ශ්‍රී ලංකාව අධික වැසි ලබන රටක් වන අතර "වියළි කලාපයේ" වුවද වසරේ මාස තුනක් අධික වර්ෂාවක් ලබයි. මෙම වර්ෂාවෙන් කොටසක් නිමිත ගංගාධාර 103 ක් ඔස්සේ මුහුදට ගලා බසී. හෙක්ටයාර් 650,000 ට වැඩි වූ ඒ ඉඩම් වලට වාර්ෂික පහසුකම් සැලසීමටත් රටේ විදුලිය අවශ්‍යතාවන්ගෙන් සියයට 85 ට වැඩියෙන් සැපයීමටත් මෙම ගංගාවන් යොදා ගැනේ. බොහෝ පෙදෙස්වල ඉහළ මට්ටමේ භූගත ජලය ඇති අතර එවා වෙරළබඩ හා නාගරික පෙදෙස්වල නිවාස හා කර්මාන්ත ශාලාවලත් යාපනය හා කල්පිටියේ කෘෂි කර්මාන්තයටත් දැඩි ලෙස ප්‍රයෝජනයට ගැනේ. එහි තෙත් බිම් 20 කට වැඩියෙන් ඇති අතර එවා මත්ස්‍ය හා අනෙකුත් ජලජ ජීවීන්ට ගොදුරු බිම් සපයයි.

ආර්ථිකයේ වර්ධනයත් සමඟ ජලය සඳහා ඇති ඉල්ලුම ද වැඩිවෙමින් පවතී. වියළි කලාපය හරහා

රැක ගත මහවැලි වැනි බොහෝ ගංගාවන්ගේ ජලයෙන් තුනෙන් දෙකක් පමණ එවා මුහුදට වැටෙන විට ප්‍රයෝජනයට ගෙන අවසන් ය. ජලය සඳහා ඇති වැඩිවූ ඉල්ලුම වාර්ෂික සඳහා කර ඇති විශාල ආයෝජනයෙන් සපුරා ඇති අතර වර්ෂා පෝෂිත ගොවිතැන් විශාල වශයෙන් නොසලකා හැර තිබේ. මෙහි ප්‍රතිඵලය වී ඇත්තේ රජයේ අකාර්යක්ෂම ජලය පාලනයත්, විවිධ පරිභෝජකයින් අතර ප්‍රශස්ත නොවන ජල බෙදා හැනීමේ හා ජලය මත ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් අප්‍රිය ජනක හැටුම් ඇති වීමත්ය. වී අඩු වටිනාකමක් ඇති හෝගයක් වන බැවින් ජල ඒකකයක ආයෝජනයට දැනට ලැබෙන ප්‍රතිලාභය ඉතා අඩුය. භූගත ජලය ඇද ගැනීම විශේෂයෙන් නළු ලිං මගින්, ඒ පිළිබඳ පැහැදිලි දත්ත කිසිවක් නැති වුවද, ඉහළ මට්ටමක පවතී. භූගත ජලය ඇද ගැනීමේ සඳහා කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කර නොමැත.

බොහෝ නාගරික පෙදෙස්වල, විශේෂයෙන් කොළඹ සනීපාරක්ෂක පහසුකම් නොමැති නිවාසයන්වල ඉහළ මට්ටමේ කාබනික ජල දූෂණයක් තිබේ. කර්මාන්ත, සමහර පෙදෙස්වල රසායන ජල දූෂණයට හේතුවී තිබේ. කෘෂි කර්මාන්තයට යොදා ගන්නා රසායන පළිබෝධ නාශක හා පොහොර භාවිතය වෙනත් පෙදෙස්වල ජලයේ තත්වයට බලපායි. ජලයේ ප්‍රමාණවත් බව හා භූග්‍රහණය බව පිළිබඳ වගකීම රජයේ ආයතන විස්සක් පමණ අතරේ බෙදී ගොස් ඇති අතර ජලය ආශ්‍රිත නීති 40 කින් පමණ ආවරණය වී ඇත. (ආසියානු සංවර්ධන බැංකුව - 1994)

මූලික ගැටලුව වන්නේ කාර්යක්ෂමව භාවිතා කළයුතු ආර්ථික භාණ්ඩයක් සේ ජලය හඳුනා ගෙන නොතිබීමයි. ජලය වෙන් කිරීමේ වඩාත් සාධාරණ ක්‍රමයක් සකස් කිරීමේ අවශ්‍යතාව ජල සම්පත් මණ්ඩලය හා ජල සම්පත් කළමනාකරණ සැලැස්මක් පිළියල කිරීම සහ අවශ්‍ය ආධාරක නීතීන් ඇති කිරීමෙන් සළකා බලා ඇත. මෙම සැලැස්මේ අරමුණ වන්නේ ගංගා නම්න ඉඩම් හා ජල සම්පත් සැලසුම් හා කළමනාකරණයේ පදනම වශයෙන් යොදා ගැනීමයි. ක්ෂුද්‍ර මට්ටමේදී ජල පාරිභෝගිකයින්ට ජල ගාස්තු වැඩි කිරීමෙන් ජල භාවිතයේ වඩාත්

කාර්යක්ෂමතාවකට උනන්දු කරනු ලබන අතර කෘෂි කර්මාන්තයට ජලය සැපයීමේදී වාර්ෂික ජලය බෙදා හැරීමේ පිළිවෙත මෙහෙයවීම හා පවත්වාගෙන යාමට ගොවිතැන්ගේ වැඩි මැදිහත්වීමකට උනන්දු කරවමින් හා ජල අයිතීන් පිළිබඳ පර්යේෂණ ද පැවැත්වේ. ජල ඒකකයකට වැඩි වටිනාකමක් බලාපොරොත්තු වනුයේ ගොවීන් වෙතත් ආහාර ඵලදාවක් කරා ගොමුචීමට උනන්දු කරවීමෙනි.

ජල දූෂණය ක්‍රියා මාර්ග කීපයකින්ම සළකා බලා ගෙන යනු ලැබේ. විශේෂයෙන් අඩු ආදායම් ජනාවාසවල සනීපාරක්ෂාව වැඩිදියුණු කිරීමෙන්, කෘෂි කර්මාන්තයේ කෘමිනාශක භාවිතය එකට එක් කළ කෘෂි කළමනාකරණය තුළින් හා කර්මාන්තවල පිරිසිදු තාක්ෂණය යෙදීමට උනන්දු කරවීමෙන් නැතිනම් මෙහෙයුම් කර්මාන්ත ජනපද කරා ගෙන යාමෙනි.

විශාල වශයෙන් ජල දූෂණය ඇති කරන කර්මාන්ත ඒකක දළ වශයෙන් 300 ක් පමණ ශ්‍රී ලංකාවට ඇත. ජල දූෂණය වඩාත් බරපතල කාරණය වේ. (රි.ආර්.එම්.1993) නීතිමය පිළිවෙත, පිරිසිදු තාක්ෂණය සඳහා සහනාධාර, පොදු ජල අපද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණ පහසුකම් සැපයීම පවත්නා කාර්මික ඒකක විසින් අනුකූලතාවය දැක්වීම වර්ධනය කර ඇත. කර්මාන්ත ජනපද කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීම අලුත් කර්මාන්ත පිහිටීම ඇති කිරීමේදී උනන්දු කරවනු ඇත. මෙම ක්‍රමෝපාය අලුත් කර්මාන්ත ජනපද පිහිටීම ඇති කිරීමේදී අනුගමනය කිරීමට සැලසුම් රාමුවක් සකස් කිරීමෙන් රජයට මෙය වැඩිදියුණු කළහැක. ඒ අනුව කාර්මික ජනපද ඇති කිරීමට පොදුගලික - රාජ්‍ය අංශ හවුල් ව්‍යාපාරයන්ට අනුබල ලැබේ. මෙම මුල පිරිමි ඇතිව වුවද බොහෝ ආයතන පිරිසිදු තාක්ෂණයේ සහ අපද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණයේ ආයෝජනයන්ට දක්වන්නේ අඩු නැඹුරුවකි. එසේ වුවත් එවැනි ආයෝජනවල පිරිවැය සාමාන්‍යයෙන් මුළු ලාභයෙන් සියයට එකකටත් වඩා අඩු තරම්ය. (අයි.පී.එස්. 1995)

එකාබද්ධ කෘෂි කළමනාකරණය දැන් රජයේ නිල ප්‍රතිපත්තිය වුවත්, බොහෝ ගොවීන් තවමත් නිර්දේශිත මට්ටම් ඉක්මවා, විශේෂයෙන් පළිබෝධ නාශක රසායන ද්‍රව්‍ය භාවිතා කෙරෙත්. කෙසේ වුවත් බොහෝ ගොවීන්

උපදෙස් සඳහා ශාපෙන්ගේ සිල්ලර සැපයුම්කරුවන් මතය. එනිසා පුද්ගලික අංශය මීට සම්බන්ධ වී කෘෂිකාර්මික කාලීන පිළිබඳ ගොවීන්ට උපදෙශක සේවාවක් ලබා දීම සඳහා පුහුණුවීමේ වැඩ සටහන් සැපයිය යුතුය. එවැනි නිවාරණ ක්‍රියාමාර්ගයන් වැඩිදුර සලකා බැලීමේදී වඩාමත් පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුක්ත වන්නේ දූෂණයට ලක්වූ ජල ප්‍රදේශ පිරිසිදු කිරීම අතීති.

2.4 පෞද්ගල විවිධත්වයේ පරිහානිය.

එක් ප්‍රදේශ එකකයක ඇති පැළෑටි සහ සත්ව විශේෂීන් වැඩිම ගණනක් ඇති ලෝකයේ රටවල් ඇතුළත්, ශ්‍රී ලංකාව ප්‍රමුඛ ස්ථානයක් ගනී. එවා ප්‍රථම ප්‍රදේශයක් වෙතත් වූ භෞමික හා ජලජ පරිසර පද්ධති හා ගෝවර පෙදෙස්වල වේ. මෙම විශේෂීන්ගෙන් බොහොමයක් ස්ථානික වේ. (ලෝකයේ වෙන කොහෙත්වත් සොයා ගත නොහැකි) මල් ලන පැලවලින් හතරෙන් පංගුවක් ස්ථානික වේ. උරග විශේෂීන්ගෙන් භාගයක් ම එසේම වේ. මත්ස්‍ය වර්ගවලින් තුනෙන් එක් පංගුවකි. (බී.ජී.පී. 1999)

වන ඝනත්වයේ සැලකිය යුතු අඩුවීමක් සිදුවූ නමුත් 1992 දී රටෙන් සියයට 24 ක් ස්වාභාවික වනාන්තරවලින් ආවරණය වී තිබුණේය. ඝන ගෙවතු වැනි භූමිවල තත්ත්වය සශ්‍රීක පෞද්ගල විවිධත්ව ගබඩාවක් වැනි. මිරිදිය ගංගාවේ අඩු වශයෙන් ස්ථානික මත්ස්‍ය විශේෂීන් 20 කටවත් ආධාර වෙති. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයෙහි සාරවත් පරිසර පද්ධති මුහුදු පැළෑටි, කලපු, කඩොල් ගස්, මෝයවල් හා කොරල් පර වලින් ද යුක්තය. නිල වාර්තා දක්වන අන්දමට භූමි ප්‍රදේශයෙන් සියයට 14 ක් පමණ වූ ආසියාවේ විශාලම අනුපාතයක් වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ආරක්ෂා කරනු ලැබේ. (එච්.එස්.එම්.පී-1995) ලෝක උරුම ආරක්ෂිතයක් සේ නම් කර ඇති සිංහරාජ වනය හා මුහුදු අභය භූමි දෙකක් ද මීට ඇතුළත්ය. සෑම වසරකම මෙම උද්‍යාන 375,000 ඉක්මවන අමුත්තන්ගේ විනෝදයට පාත්‍ර වන අතර රුපියල් මිලියන 50 ක ඉක්මවන මුදලක් ප්‍රවේශ ගාස්තු වශයෙන් ගෙන ඒ. (නරේජ 1996)

කෙසේ වෙතත් පෞද්ගල සම්පත් වේගයෙන් හීන වී ගෙන යන තත්ත්වයක් දක්නට ලැබෙන්නේ සශ්‍රීක පරිසර පද්ධති ඉහළ මූලික ප්‍රතිලාභ ගෙනෙන කටයුතුවලට යොදා ගෙන බැවිනි. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් බොහෝ ස්වාභාවික වන පෙදෙස් දැන් ද්විතීය තත්ත්වයට පත්ව ඇත. කෘෂි කර්මාන්තය සඳහා වන සංරක්ෂිතවල බලෙන් පදිංචිවීම බහුලය. වෙරළබඩ ගොදුරුබිම් පරිහානියට පත්ව ඇත. තෙත් බිම් ගොඩ කර ගෙන යනු ලබන අතර, එකීය හෝග වගාවන් සඳහා යොමුව ඇත. මෙම පරිසර පද්ධති යථා තත්ත්වයට පත්වීමට පරම්පරා ගණනක් ගත වෙත අතර බොහෝවිට එවා සඳහටම අපට අභිමි වී ගොස් ඇත.

එවැනි පාරිසරික පද්ධති ආරක්ෂා කිරීම අභාරවකවීමට ප්‍රධාන හේතුවක් වී ඇත්තේ වර්තමානයේ පෞද්ගල විවිධත්වයන් ආරක්ෂා කිරීමෙන් ඇති වන ආර්ථික ලාභය පහත් මට්ටමක වීමයි. එමගින් පෞද්ගල විවිධත්වයෙන් යුතු ඉඩම් පරිභෝජනයට වැඩිදියුණු කිරීමට ප්‍රදේශයේ පුනර්වචන රජයේ ආයතනවලටවත් යෙදවිය කරවන දීර්ඝත්වීම් ලැබෙන්නේ නැත. එදාදා පාදක වූ සහනාධාර නිසා තනි එදාදා කෘෂිකර්මය වඩාත් වාසිදායක වී ඇත. ගෙවතු වැනි පෞද්ගල විවිධත්වයෙන් වැඩි භූමි පරිභෝජනයට සහනාධාර ලැබෙන්නේ නැත. අපනයන කර්මාන්ත වශයෙන් ජලජ කර්මාන්ත හා විසිතුරු මත්ස්‍ය එකතු කිරීමට බදු සහන ලැබෙන අතර මෙම කාර්යයන් ප්‍රමාණවත් අන්දමින් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා අත්‍යවශ්‍ය වන ස්වාභාවික සම්පත් පාදකය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ආයෝජනය කොට ඇත්තේ ඉතා අඩු ප්‍රතිපදානයකි. බොහෝ තෙත්බිම් හා ස්වාභාවික වනාන්තර කෙරෙහි ඇති රජයේ නාමික පාලනය එම සම්පත්වලට විවෘත ප්‍රදේශයක් ඇති කරන අතර එමගින් එවා අනර්ථකාරී ප්‍රතිවිපාක ප්‍රභා කරවන කෙටිකාලීන සුරා කැමකට ලක් කෙරේ.

මෙම අඩුලෙහුඩුකම් මග හරවා, සංරක්ෂිත ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා ආර්ථික දීර්ඝත්වීම් රැසක් දැනට සකස් වෙමින් පවතී. මෙම දීර්ඝත්වීම්වලට දීර්ඝත්වීම් ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාව විසින් සංරක්ෂිත ප්‍රදේශවලින් ධරණීය අන්දමින් අස්වනු නෙලීම, යොමුවන සොබා දම් සංචාරක ව්‍යාපාරය, වල් අලිත්ගෙන් වන විනාශයට

ප්‍රබල රක්ෂණ ආවරණ, ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවල බලෙන් පදිංචිවීම නිසා ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවන්ට හානිවී යන ප්‍රතිලාභ වෙනුවට එම ප්‍රජාවට, සෘජු හා සෘජු නොවන ආධාර සැපයීම ද ඇතුළත් වේ. මෙම ආර්ථික දිරිගැන්වීම් ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවන්ට ප්‍රතිලාභ උත්පාදනය කළයුතු අතර ඒවා එක් එක් පරිසර පද්ධතියේ කළමනාකරණ සැලසුම්වල පෙන්නුම් කළයුත්තේ ද වේ. නීති විරෝධී වන විනාශය හා වන සතුන් දඩයම් කිරීම ප්‍රජා සහභාගිත්වය තුළින් අඩු කළහැක්කේ යයි බලාපොරොත්තු වේ. ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයන් සඳහා කළමනාකරණ සැලසුම් බොහෝවිට සකස් කොට ඇත්තේ ප්‍රමාණවත් ප්‍රදේශ සහභාගිත්වයක් නොමැතිවය. එහෙයින් හිමිකාරිත්වය පිළිබඳ හැඟීමක් නොමැති අතර ක්‍රියාත්මක කිරීම දුර්වල වේ. පෞද්ගල විවිධත්වයට හානි කර නොවන ලාභ උපයන කාර්යයන් වන හුණුගල් සඳහා රට අභ්‍යන්තරයේ කොරල් කැනීම, මිරිදිය ධීවර කර්මාන්තය හා ඔසු පැල වගා කිරීම වාසභූමි ආරක්ෂාව සඳහා උනන්දු කළ යුත්තේය.

2.5 ස්වාභාවික සම්පත්වල දරණීය නොවන භාවිතය, වන සම්පත්, ධීවර හා බණිප

වන සම්පත්, ධීවර හා බණිප වැනි සම්පත් වලින් ශ්‍රී ලංකාව පොහොසත් වන අතර, ඒවා ජනතාව විසින් පරම්පරා ගණනාවක් තුළ භාවිතා කොට ඇත්තේ ද වේ. ස්වාභාවික වනාන්තර ඇතුළු වන සම්පත්, ගෙවතු, රබර් හා පොල් වැවිලි වටිනා රෙපව සකන්ධ සම්පත් වන අතර ඒවා නිසි අයුරු කළමනාකරණය කළයුත්තේ ද වේ. මෑතක දී ඇති වූ පෞද්ගල විවිධත්වය ඉල්ලුමේ වර්ධනය ඇතුළු පෙදෙස් වල ඒවා හිඟිම අභිබවා ඇත. හෙමින් වැඩෙන ස්වාභාවික වනාන්තරවලින් කොටස් කැපීම පූන් තහනම් කර ඇති අතර, ගෙවතු හා වැවිලි ප්‍රදේශවලින් ලබා ගතහැකි ඉක්මණින් වැඩෙන පුව විශේෂීන් භාවිතා කිරීම උනන්දු කරවනු ලැබේ. එසේ වුවත් ඇස්තමේන්තු කළ කැපූ පුව කොටස් සියයට 22 ක් සහ පෞද්ගල විවිධත්ව සියයට 7 ක් 1994 දී ස්වාභාවික වනාන්තරවලින් සපයා ඇත. (එෆ්.එස්.එම්.පී. - 1995)

ධීවර සම්පත් ද ඒවා නිසි පරිදි කළමනාකරණය කෙරෙන්නේ නම් නොහැසෙන සම්පතක් වන නමුත්, අද වෙරළාසන්න ප්‍රදේශ අධි සුරා කැමකට ලක්වී තිබේ. ගැඹුරු මුහුදේ වඩාත් ලොකු මාළු තොග ඇත. අභ්‍යන්තර ධීවර කර්මාන්තය ද වඩාත් සමූහ ධීවර සම්පතක් වශයෙන් වර්ධනය කළහැක. ගැඹුරු මුහුදේ මසුන් ඇල්ලීම හා අභ්‍යන්තර ධීවර කර්මාන්තයට අනුවල දෙනු ලබන අතර වෙරළ ආසන්න මසුන් ඇල්ලීමට දෙනු ලබන ආධාර අඩු කෙරෙමින් පවතී.

ශ්‍රී ලංකාවේ බණිප සම්පත්වලට අඩංගු වන්නේ මැණික්, මිනිරන්, ගොස්පේට් සහ හුණුගල් ය. මෙම සම්පත් සීමිත වන අතර පරිසරයට දීර්ඝ කාලීන හානියක් සිදුවීමට ඉඩ නොතබා ඒවා ගරා ගතයුත්තේය. සංවේදී පිහිටිම්වල හැරීම් සීමා කළ යුතුවා මෙන්ම ඒ සඳහා හැරු වලවල් ද ප්‍රයෝජනයට ගැනීමෙන් පසු සුරැකිව වසා දැමිය යුතු වේ. ස්වාභාවික සම්පත්, ඒවා වන, මත්ස්‍ය හෝ බණිප වේවා පරිහරණය කළයුත්තේ ඉහළ ම ආර්ථික ප්‍රතිලාභ අත්වෙන පරිදි වන අතර අඩුම පාරිසරික හානි ඇතිවය.

දීර්ඝකාලීන ධරණීය ප්‍රශ්න පිළිබඳව පැහැදිලි කළමනාකරණ අවධානයක් යොමු නොවීම ධරණීය නොවන සම්පත් භාවිතයට ප්‍රධාන හේතුව වී තිබේ. එවැනි අවධානයක අවශ්‍යතාව වඩාත් වැදගත් වී ඇත්තේ පුද්ගලික අංශයේ මෙම සම්පත් කෙරෙහි ඇති උනන්දුව වර්ධනය වීමත් ඒවාට ඇති ඉල්ලුම වැඩිවීමත් හේතුවෙනි. රජයේ ආයතන සෘජුව සම්පත් භාවිතයට ව්‍යාපාරික කටයුතු කිරීමේ අවධානය වෙතස් කර, එම කටයුතු පුද්ගලික අංශයට වඩා ධරණීය අන්දමින් කළහැකි වන පරිදි සැලසුම් ව්‍යුහයන් සකස් කළ යුත්තේය. වන සම්පත් අංශ දෙවැනි මහා සැලැස්ම පිළියෙල කිරීමෙන් එවැනි වෙනසක් කිරීම වන සම්පත් අංශය ආරම්භ කර ඇත්තේය. ධීවර කර්මාන්තය සඳහා කළමනාකරණ කාර්ය රාමුව නව ධීවර පනත (1996) ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් මෑතක දී වර්ධනය කර ඇත්තේ ශ්‍රී ලංකාවට ඇති ධීවර සම්පත් පිළිබඳව එකතු කර ඇති දත්තයන්ගේ ද ආධාරයෙනි. නව පනත හා බණිප පනත (1992) ද කළමනාකරණ ඵලදයන් වැඩිදියුණු කරයි.

කැනීමෙන් පසු භූමිය යළි පුනරුත්ථාපනය කිරීම කැනීම්කරුවන් විසින් තැබිය යුතු තැන්පත් මුදල වැඩි කිරීමෙන් උනන්දු කරවා ඇත්තේය. මෑතීන් සඳහා කැනීම් කිරීමෙන් පසු භූමිය පුනරුත්ථාපනය කිරීමට කැනීම්කරුවන් අපොහොසත් වුවහොත් ඇප මුදල රාජසන්තක වේ. එජපාවල ගොස්පේට් නීතිය සොයා බැලීමට දී ඇති විශාලතම කැනීම් කොන්ත්‍රාත්තුවේදී මෙම නව කාර්ය රාමුව ලොකු පරීක්ෂණයකට ලක් වන්නේය.

වන සම්පත්, ධීවර හා බණිප සඳහා මනා කළමනාකරණ ක්‍රමයක අවශ්‍යතාවය දැන් අගය කෙරෙන්නේ, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කටයුතු තවමත් මූලික මට්ටමේ පවතී. මේ අතර ධරණීයතාව සහතිකවීම පිළිබඳව කිසි උත්සාහයක් නොගෙනම වැලි පැරීම, හුණුගල් කැනීම් හා සුරතල් මසුන් ඇල්ලීම යන කටයුතු තවමත් සිදුවේ.

2.6 ඝන සහ උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය

නාගරික හා කර්මාන්ත ප්‍රදේශවල ඝන අපද්‍රව්‍ය වැඩෙන ප්‍රශ්නයක් වී ඇත්තේ එවා එකතු කිරීම හා අපහරණය කිරීමේ විධි දුර්වල නිසාය. කොළඹ මහ නගර සභා සීමාව තුළ අපද්‍රව්‍ය ටොන් 700 ක් පමණ දිනකට ජනනය වන බව ගණන් බලා තිබේ. ආදායම් වැඩිවත් ම මෙම ප්‍රමාණය ද වැඩි වන්නේය. (ලෝක බැංකුව - 1995) ජාතික මට්ටමේදී උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය ටොන් 45,000 කට වැඩියෙන් නිපදවනු ලැබේ. රෝහල් අපද්‍රව්‍ය ද මීට අඩංගු වේ. (රි.ආර්.එම්. 1997) කෙසේ වෙතත් ඝන අපද්‍රව්‍ය සඳහා සහිතාරක්ෂක ඉඩම් ගොඩ කිරීම් පහසුකම් හෝ උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය පවිත්‍රකරණ පහසුකම් ශ්‍රී ලංකාවට තවම නැත. එවා දැන් කොළඹ සඳහා සැලසුම් කර තිබේ. ඝන හා උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය බරපතල සෞඛ්‍ය උපද්‍රව ඇති කරමින් විවෘත කසල බිම්වලට දැමීමත්, ජල හා භූමි දූෂණ ඇති කරමින් එළිමහනේ පුපිස්සනු ලැබීමත් කෙරෙනු ලැබේ. බස්නාහිර පළාතේ අපද්‍රව්‍ය කසල ගොඩ ගසන ස්ථාන 58 ක් ඇති අතර එවා සියල්ලම වාගේ පෙන්තටම පිරී ඇත. (නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය - 1996) ඇතැම් විදුරු හා කඩදාසි අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිචක්‍රීය කෙරෙන අතර ඇතැම් කාබනික අපද්‍රව්‍ය කොම්පෝස්ට් වලට හරවනු ලැබේ.

එහෙත් මෙම මෙහෙයුම් සාමාන්‍යයෙන් ඒ ඒ අවස්ථාවට ගැලපෙන පරිදි කළු ඒවාය. බොහෝ ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ සැලකිල්ල යොමු වී ඇත්තේ ගෘහස්ථ අපද්‍රව්‍යවලට වන අතර කර්මාන්තමය ඝන අපද්‍රව්‍ය පිළිබඳව ප්‍රමාණවත් සැලකිල්ලක් දක්වන්නේ නැත.

ප්‍රධාන ප්‍රශ්නය නම් ඝන අපද්‍රව්‍ය උත්පාදනය. එකතු කිරීම, ප්‍රතිචක්‍රීය කිරීම හා අපහරණය කිරීමේ යෙදී ඇති බොහෝ පුද්ගලික හා රාජ්‍ය ආයතන සම්බන්ධීකරණය කිරීමට නිසි කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කර නොමැතිවීම ය. ප්‍රාදේශීය මට්ටමේදී අපද්‍රව්‍ය උත්පාදනය කරනු ලබන්නේ සුළු ප්‍රමාණයකින් නිසා අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම, ප්‍රතිචක්‍රීය කිරීම හා අපහරණය කිරීමේදී, මහා පරිමාණ වාසි ලබා ගැනීමේ අවස්ථා ඇති කරන්නේ නැත. මූලික ආයෝජන ඒර්වැය සඳහා උපාය මාර්ග සැලසුම්කරණයක් අවශ්‍ය වන්නා සේම ඊට පෞද්ගලික අංශයේ එකතුවීම උනන්දු කරවීම සඳහා ප්‍රමාණවත් දිරිගැන්වීම් ද අවශ්‍ය වන්නේය. මෙම කාර්යය ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ හැකියාවන් ඉක්මවා ගිය එකකි. වඩාත් හොඳ සේවාවන් සඳහා මුදල් යෙදවීම පිණිස බදු වැඩි කිරීමට එරෙහිව වන විරෝධයකට මුහුණ දීමට ඔවුන්ට සිදුවේ. ජාතික අපහරණ කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීමෙන් ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ට තෝරා ගැනීමට හැකි ප්‍රතිපත්ති මනාපයන් ඉදිරිපත් කෙරෙන බැවින් මෙම අවහිරයන් වළක්වා ගතහැකි වන්නේය. මෙම ක්‍රමෝපාය ප්‍රතිචක්‍රීය හා අපහරණ පහසුකම් ලබා දීමේදී ජාතික මට්ටමින් මහා පරිමාණ වාසි ලබා ගැනීමේ අවස්ථා ද හඳුනා ගන්නවා ඇත.

2.7 වායු දූෂණය

ශ්‍රී ලංකාවේ වායු දූෂණය පිළිබඳ උනන්දුව ප්‍රධාන වශයෙන් යොමුව ඇත්තේ මහ කොළඹ කලාපයටය. මේ කලාපයේ ප්‍රධාන වායු දූෂණ කාරකය වන්නේ වාහන මගින් පිට කරන අපද්‍රව්‍යයයි. අනෙකුත් සැලකිය යුතු ස්ථාන අයත් වන්නේ මහනුවර නගරය හා පුත්තලම සීමෙන්ති කම්හල අවට ප්‍රදේශයයි. පොසිල බලශක්ති ධාරිතාවෙන් සියයට අසූපහක් ජල බලශක්ති බැවින් (භූගත) ඉන්ධන බලාගාරවලින් සිදු වන වායු දූෂණය ඉතාම අඩුය. කෙසේ වෙතත් නව පොසිල ඉන්ධන බලාගාර ඉදි වෙමින් පවතින බැවින් මේ

තත්ත්වය නුදුරු අනාගතයේ වෙනස් විය හැකිය. මුහුදු සුළඟත් සාපේක්ෂ වශයෙන් අඩු වාතන සංඛ්‍යාවක් නිසා වායු දූෂණ මට්ටම වෙනත් බොහෝ ආසියානු නගරවලට වඩා අඩුය. මෑතක දී කරන ලද සොයා බැලීම්වල ප්‍රතිඵලය වී ඇත්තේ ක්ෂුද්‍ර දූව්‍ය සහ ගෙන්දුගම් නිසා වී ඇති වායු දූෂණය ලෝක සෞඛ්‍ය සංවිධානය නිර්දේශ කළ මට්ටම් ඉක්මවා නගරයේ තදබදය ඇති සමහර පෙදෙස්වල පවතින බවයි. වාතන සංඛ්‍යාව වසරකට සියයට 7කින් වැඩිවන නිසා තත්ත්වය තවත් හරක අතට හැරෙන්නට පුළුවන. ඩීසල්වලින් ධාවනය වන වාතන ක්ෂුද්‍ර දූව්‍ය සහ ගෙන්දුගම් ද පිට කරන නිසා උනන්දුව ඇති වෙයි.

වායු දූෂණය මැඩලීමට අපහසුව ඇත්තේ දූෂණය කරන්නන්ට එම දූෂණය පවිත්‍ර කිරීමට වන පිරිවැය ජූර්මට සිදුනොවීම නිසාය. වාතන ඇත්පින් නිසි පරිදි යළි සකස් කර ගැනීමෙන් එවැනි දූෂණයන් අවම කර ගතහැක. කර්මාන්තවල දූෂණ හීන කරන උපකරණ සවි කළ හැක. දැනට වාතන පිටකිරීම්වලට බලපාන නිතිරිති ක්‍රියාත්මක කිරීමක් නැත. එසේ වුවද රථවාහන පොලිස් නිලධාරීන් ද වාතලයේ ඇති ඉහළ මට්ටමක වූ ඊයම් ඇද ගැනීම නිසා පීඩා විඳිති. පවිත්‍ර වාතය 2000 - වැඩිසටහන වාතයේ ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීමට විස්තරාත්මක ක්‍රියාමාර්ග නිර්දේශ කරන ලද මුත් දේශපාලනික කැපවීම් නොමැති වීමත් අරමුදල් හිඟයත් නිසා ලබා ඇති ප්‍රගතිය ඉතා මන්දගාමීය. මේ පිළිබදව වන නියත ක්‍රියාමාර්ග අතරට වසර 2010 වන විට ඊයම් නොමැති පෙට්‍රල් භාවිතයත්,

වාහනවල භාවිතයට දූව්‍යමය පෙට්‍රෝලියම් (එල්.පී.)- වායු යොදා ගැනීමට හැකි වනසේ මාරු. මෙවලම් කට්ටල ආනයනය කිරීමක් අඩංගු වේ. මෙම මාරු කිරීමේ මෙවලම් කට්ටල භාවිතය උනන්දු කළ යුත්තකි. පිටකිරීම් සොයා බැලීම සඳහා සියළුම වාහන නිරතුරුවම මෝටර් මෙහෙයුම් පරීක්ෂාවලට යොමු කළ යුත්තේය.

සවි කරන ලද තාප බලශක්ති උත්පාදන ධාරිතාව 1997 සියයට 27 සිට වසර 2000 අවසන් වනවිට සියයට 42 දක්වා වැඩි වෙතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. එය වසර 2010 වන විට සියයට 50 ඉක්මවනු ඇත. තාප බලශක්ති යන්ත්‍රවලින් කෙරෙන පිටකිරීම්වල අඩංගු ක්ෂුද්‍ර දූව්‍ය, ගෙන්දුගම් හා නයිට්‍රජන් ඩයොක්සයිඩ් ප්‍රාදේශීය වාතයේ ගුණාත්මක බව අඩු කරනු ඇත. පවිත්‍ර තාක්ෂණයන් හා වඩාත් උචිත පිහිටීම තෝරා ගැනීම තුළින් මෙම බලපෑම් අවම කර ගතහැකිය. පුද්ගලික අයිතිය ඇති බලශක්ති ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේදී පවිත්‍ර තාක්ෂණය භාවිතා කිරීම අවශ්‍ය ය යන්න අනුමත කිරීමේ කොන්දේසියක් වශයෙන් රජයට යෙදිය හැක. ළඟා කර ගතහැකි මට්ටම වූ සියයට 12 දක්වා සියයට 16-18 වූ බලශක්තිය බෙදා හැරීමේ පාඩුව අඩු කර ගැනීම වැනි ක්‍රියාමාර්ග තුළින් බලශක්ති කාර්යක්ෂමතාව වැඩිකර ගැනීමෙන් නව තාප බලශක්ති බලාභාර අවශ්‍යතාවය අඩුකර ගත හැකිය. සුර්ය බලය හා කුලං බලය වැනි අලුත් කරගත හැකි බලශක්ති භාවිතය තුළින් ද තාප බල ශක්තියට ඇති ඉල්ලුම අවම කර ගත හැක.

3. පරිසර හා සංවර්ධන ආනතින්.

ශ්‍රී ලංකාව එහි ආර්ථික සංවර්ධනය හා බැඳුණු පරිසර කළමනාකරණ අභියෝග රැසකට මුහුණ දී සිටී. මෙහි මූලිකත්වයේ ඇත්තේ භූමි හා ජල පරිහානිය හා එකට බැඳුණු ශැට්ට වේ. ධරණීය නොවන කෘෂිකාර්මික හා වන සම්පත් පුරුදු රෙප්ලි විවිධත්වය හානියත්, බැඳුම් සහිත ඉඩම්වල බරපතල පස සොදා පාවචන්, වාරිමාර්ගික ඉඩම්වල හීන එළදායීතාවන් ඇති කෙරේ. කෘෂි රසායන ද්‍රව්‍ය හා කෘෂි නිෂ්පාදන පස, වාතය හා ජලය ද දූෂණය කෙරේ. ජලය සඳහා තරගකාරී බව වැඩිවත්ම විවිධ භාවිත සඳහා ජලය වෙන් කිරීමේ කාර්යක්ෂම ක්‍රියාමාර්ග ප්‍රධාන වශයෙන් වාරි ක්‍රම, කර්මාන්ත, බලශක්ති උත්පාදනය, ගංගා පෝෂණය හා ශාකමය සැපයුම් සඳහා බෙදා හැරීමට අනුගමනය කළ යුත්තේ ය. කර්මාන්තවලින් ගලා යන ද්‍රව්‍ය නිසා ඇති වූ වැඩි වන ජල දූෂණ මෙම තත්වය වඩාත් සංකීර්ණ කර ඇත. වායු දූෂණය හා හානර්ක පාරිසරික ගුණාත්මක බවට ඇති අනෙකුත් තර්ජන ද නාහරික පෙදෙස්වල කර්මාන්ත වැඩිවීමේ ඉන්ධන නිෂ්ක්‍රමණයත් සේ සලකා බැලිය යුත්තේය. වනාන්තරවල පැවැත්මට කෘෂි කර්මාන්තය හා මුහුදු ජීවීන් සහ වෙනත් රෙප්ලි සම්පත් වලට ද තර්ජනයකි. මෙම සම්පත් ජීවිතයට ඉතාම අවශ්‍ය වන්නේ වුවද ඒවා ජීවාවට පත්විය හැකි තත්වයේ පසු වන්නේ ගතානුගතික ආර්ථික ගිණුම් කරන ක්‍රමයේදී ඒවා බෙහෙවින් අඩු තක්සේරුවකට ලක් කොට ඇති බැවිනි.

මෙම සියලු පාරිසරික ප්‍රශ්න වෙන් කළ නොහැකි අන්දමින් ජාතික සංවර්ධනයට බඳ්බ වී ඇත. මෙම ශැට්ටවලට නිසි විසඳුම් ලබා නොදෙන්නේ නම් සංවර්ධනයේ ප්‍රතිලාභ විනාශ වියහැකිය.

3.1 ජනගහණය, සම්පත් හා පරිසරය.

1995 දී ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහණය දස ලක්ෂ 18.1 ක් වශයෙන් ගණන් බලා ඇති අතර එය වසරකට සියයට 1.3 ක් වන සාපේක්ෂ වශයෙන් අඩු ප්‍රතිභවයකින් වර්ධනය වේ. වසර 2021 වනවිට ජනගහණය දස ලක්ෂ 22.3 ක් දක්වා වර්ධනය

වෙතැයි ද ඉන්පසුව එය දස ලක්ෂ 25 කට අඩු මට්ටමේ ස්ඵාවරයක පවතීයයි ද අපේක්ෂා කෙරේ. (ජන ලේඛණ හා සංඛ්‍යා ලේඛණ - 1996) ඒ අනුව මිලියන වසර 30 දී දස ලක්ෂ 6 ක් එනම් අද මට්ටමින් සියයට 30 ක වර්ධනයක් දරා සිටීමට හෞතික පරිසරයට සිදුවනු ඇත. මෙම ජනගහණ වර්ධනයේ පෙන්වුම් කරන්නේ සම්පත් හා ශට්ටල පහසුකම් සඳහා වැඩි වන ඉල්ලුමය.

ජනගහනය එකාකාර නොවන අන්දමින් රට තුළ බෙදී ගොස් ඇත්තේ මුළු ජනගහනයෙන් තුනෙන් දෙකක්, මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් තුනෙන් එකක් වන තෙක් කලාපයේ පදිංචි වීමෙනි. සියයට 75 කට වැඩියෙන් තවමත් ජීවත්වන්නේ ග්‍රාමීය පෙදෙස් වලය. තරමක් දුරටම මෙම ඝනත්වයක් ස්වභාවික සම්පත් නිරෝධයන් ප්‍රතිබිම්බිකව දක්වා සිටින්නේ කෙසේද යත් අඩුම ජනගහන ඝනත්වයක් ඇති දිස්ත්‍රික්ක නම් අඩුම ජලය ඇති දිස්ත්‍රික්ක බැව් පෙන්වුම් කරමිනි. වර්තමානයේ නාහරිකකරණයේ ඉක්මන් වේගය අනුව වසර 2020 වන විට නාහරික ජනගහනය මුළු ජනගහනයෙන් සියයට 40 ක් වනු ඇත.

වර්තමානයේ ජලය, ආහාර, ගමනාගමනය, බලශක්ති හා ගොඩනැගිලි සඳහා වන ඒක පුද්ගල ඉල්ලුම අඩුව පවතින්නේ ඒක පුද්ගල ආදායම ද තවමත් සාපේක්ෂව අඩුව පවතින බැවිනි. කෙසේ වෙතත් ආදායම් මට්ටම් වර්ධනය වෙත්ම පරිභෝජන මට්ටම් ද එසේම වෙයි.

1980 දශකයේ මැද භාගයේදී ආහාර පිසීම සඳහා නිවෙස් සියයට 90 ක් දුටු වැඩි රෙප්ලි ඉන්ධන මුලාශ්‍ර මත විශ්වාසය තැබීය. සියයට 35 ක් පමණ නිවෙස් ජලය ලබා ගත්තේ අතාරක්ෂිත ලිං වලිනි. නිවෙස් තැනීම සඳහා යොදා ගත් ගොඩනැගිලි ද්‍රව්‍ය වලින් තුනෙන් දෙකක් ස්වාභාවික ද්‍රව්‍යයන්. ඒක පුද්ගල ආදායම වර්ධනය වෙත්ම ඒ හා සමානව විදුලිය, නල ජලය හා වැඩියෙන් ස්ථිර නිවාස සෑදීමේ ද්‍රව්‍යවලට ඉල්ලුම ද වැඩි වන්නේය. විදුලිය සඳහා ඉල්ලුම වසරකට සියයට 10 කින් වැඩිවෙමින් පවතී.

මෙය උත්පාදන ධාරිතාව මත බරපතල ඉල්ලීම් පැනවීමක් තබා ඇත. ඉදිරි වසරවල ජල සැපයුම් ධාරිතාවයේ විශාල හිඟයක් බලාපොරොත්තු විය හැක.

මෙම කරුණුවල පාරිසරික බලපෑම් සැලකිය යුතු තරම් වේ. තැනීම් කර්මාන්තයට පැනවීමක් වසරකට හුණු වොන් 100,000 ක් අවශ්‍ය වෙතැයි ගණන් බලා තිබේ. (ඉක්වාඩ් ඇස්තමේන්තු) මින් කොටසක් ලැබෙන්නේ මුහුදු කොරළපර වලිනි. එක පුද්ගල ආදායම වැඩි කිරීම නාගරිකකරණයේ ගාස්තු ද වැඩි කරනු ඇත. නාගරික පෙදෙස්වල ජලය, භූමි සහ වායු දූෂණය වැනි ප්‍රතිඵලයක් ද සමගය. කොළඹ නාගරික ප්‍රදේශය මුණ දෙන ප්‍රධානම ප්‍රශ්නය වශයෙන් පාරිසරික පරිහානිය නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය විසින් හඳුනා ගෙන ඇත. පැනවීමක් බොහෝ නාගරික පෙදෙස් උග්‍ර පාරිසරික ප්‍රශ්නවලට මුණ දෙති. ඉවක් බවක් නොමැතිව තෙත් බිම් පිරවීම, ගංවතුර ඇතිවීම ඉහළ නංවා ඇත. රටවහන ප්‍රමාණය වායු දූෂණයට ද දායකවෙමින් වසරකට සියයට 7 කින් වර්ධනය වෙමින් පවතී. නිවෙස්වලින් ජනනය වන මුළු ඝන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය මෙන්ම පෞච්ච පිරණ ක්‍රියාවලියට භාජනය නොවන (පොලිතින් වැනි) අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය ද වැඩිවෙමින් පවතී.

කෙසේ වෙතත් පරිභෝජන ප්‍රමාණයන් ආදායම් මට්ටම්වල වැඩිවීම මධ්‍යයේ වුවද නිසිආකාර සැලසුම් කිරීමෙන් පාලනය කර ගතහැකි මට්ටමේ තබාගත හැක. කෘෂි කර්මාන්තයේදී ක්‍රමවත් ජල භාවිතය, වැඩි දියුණු කළ ජන ගමනාගමනය හා ආලෝකකරණයේ කාර්යක්ෂමතාව වර්ධනය කිරීමට හා ගොඩනැගිලි තැනීමේදී ශක්ති වර්ධනය සඳහා මෝස්තර හා ද්‍රව්‍ය තෝරා ගැනීමේදීත් පරිභෝජන ඉල්ලුම අඩු කළ හැක.

3.2 දුප්පත්කම හා පරිසරය.

සියයට 5 ක් පමණ තරමක් පවත්වාගෙන එනු ලබන ආර්ථික වර්ධනය ද සියයට 1.3 ක්වූ සාපේක්ෂ මන්දගාමී ජනගහන වර්ධනයක් ද මධ්‍යයේ එක පුද්ගල ආදායම 1997 වන විට ඇ.ඩො.770 ට ළඟා වී තිබුණි. කෙසේ වෙතත් ආදායම් බෙදීයාමේ බරපතල විෂමතා දක්නට ඇත. ජනගහනයෙන් සියයට 20 කටත් (පුද්ගලයින් දස ලක්ෂ 4 ක්

පමණ) වැඩියෙන් ජීවත්වන්නේ අන්ත දුප්පත් කමිනි. පවුල්වලින් තුනෙන් එකක් රජයේ සමෘද්ධි වැඩසටහන යටතේ දුප්පත්කමින් මිදීමේ ආධාර ලබා ගනිති.

දුප්පත්කම විශේෂයෙන් ම එකරුහී වී ඇත්තේ කාන්තා ශාඛ මූලිකත්වයක් සහිත නිවෙස් මුල් කර ගෙනය. එය මුළු ශාඛ ප්‍රමාණයෙන් සියයට දෙකකි. (ජන ලේඛන හා සංඛ්‍යා.ලේඛන 1993) දුප්පතුන් අතුරින් පාරිසරික පරිහානිය නිසා අනුපාත විරෝධීව දුක් විඳීමට සිදුව ඇත්තේ කාන්තාවන්ටය. ගනානුගතික වශයෙන් දුර්දිය එකතු කිරීමටත් ආහාර පිසීම හා වෙනත් ශාඛමය කාර්යයන්ටත් ඒ අය වගකිවයුතු බැවිනි. ජලය හා දුර හිඟ වන කාලවලදී අතිරේක කාලයක් ඒ සඳහා යෙදවීමට ඔවුන්ට සිදුවේ.

3.3 ආර්ථිකයේ වෙනස්වන ස්වභාවය.

පසුගිය දශකය තුළදී ආර්ථිකයේ ප්‍රමාණය හා සම්බන්ධය වෙනස් වී ඇත්තේ පුද්ගලික ආයෝජන පුළුල් වෙමින් තිබියදී නිෂ්පාදන හා සේවා අංශයන් කෘෂිකර්මාන්තයට වැඩියෙන් උත්පාදනය කිරීමෙනි. අවුරුද්දකට සියයට පහක තරම සාමාන්‍ය වේගයකින් ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකය වර්ධනය වෙමින් පවතී. මෙම වර්ධන වේගය පවත්වාගෙන යන්නේය යන පදනම මත වසර 2020 වන විට ආර්ථිකය දෙගුණයකටත් වඩා වැඩි වෙතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. කර්මාන්තවල වේගවත් වර්ධනයේ අදහස, ජල අපද්‍රව්‍ය හා ඝන හා උපද්‍රව්‍ය අපද්‍රව්‍ය අපහරණය වැනි කර්මාන්තමය පාරිසරික යටිතල පහසුකම් ප්‍රශ්න වැදගත් බවින් වර්ධනය වන බවය. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය පැනවීමත් කර්මාන්ත පිහිටුවීමේ සියළු ඉල්ලීම්වලින් සියයට 25 ක් ඉවත ලනු ලබන්නේ අයෝග්‍ය පිහිටීම නිසාවෙනි. කර්මාන්තකරණය සඳහා ක්‍රියාශීලී හා එකාබද්ධ ක්‍රමෝපායක් තිබීම අවශ්‍යය.

රජයේ වත්මන් ප්‍රතිපත්තිය නිපයුම් ප්‍රමාණය පිළිබඳ අවධාරණය කරන අතර ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය තවමත් පවතින්නේ ස්වාභාවික සම්පත් මත රඳා පැවැත්මෙනි. ප්‍රධාන වශයෙන් ස්වාභාවික සම්පත් මත යැපෙන අංශ පහත දක්වන්නේ දළ පාඨික නිෂ්පාදිතයට ඒවායේ දායකත්වය වරහන් තුළ දක්වමිනි.

කෘෂිකර්මාන්තය	(17.6%)
බිවර	(1.8%)
කැනීම	(2.5%)
වන සම්පත්	(1.4%)
ගස් පලදා සැකසීම්	(2.3%)
සංචාරක	(3% පමණ)

මෙම අංශයන් එක්ව 1994 දී දළ ජාතික නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට 28.6 ක් එකතු කළහ. (මහ බැංකුව 1993) සාමාන්‍යයෙන් එවා මුළු දළ ජාතික නිෂ්පාදිතයෙන් කාලය තුනෙන් පහෙන් අතර ප්‍රමාණයකට දායක වෙයි. වැඩි කළහැකි ජනතාවගෙන් සියයට 37ක් කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා යෙදවේ. ඊට අමතරව ශ්‍රී ලංකාවේ විදුලියෙන් සියයට 85 ක් පමණ ජල විදුලිය සපයයි. දළ ජාතික නිෂ්පාදනය මත මෑත බැලවදු ආර්ථික ඵලදායිතාව සඳහා ශ්‍රී ලංකාව ස්වභාවික සම්පත් මත යැපීම් ඉහළ මට්ටමක පවතින බව පෙනෙන්නට තිබේ. වෙළඳ ප්‍රමාණයන් ද පසුගිය අවුරුදු පහ තුළ වේගවත්ව වැඩිවී ඇත්තේ අයකිරීම්වල අඩුකිරීම් සහ අපනයනයට යොමුකළ වර්ධනයක් ද සමගය. 1996 දී ආනයනයන් හා අපනයනයන් දළ ජාතික නිෂ්පාදනයෙන් සියයට 7.6 ක් බව පෙනුණු කළය. මෙම වර්ධනයේ බොහෝ ප්‍රමාණයකට පෞද්ගලික අංශය වගකිය.

වාණිජ ස්වාධීනකරණය මගින් ලෝක වෙළඳ සංවිධාන ගිවිසුම්වලින් අදහස් කර ඇති පරිදි පරිසරයට හිතකාමී වන්නේ එ මගින් පවිත්‍ර තාක්ෂණයන් හා පරිසර හිතකර සම්පත් උපයෝජන පුරුදු වැඩිදියුණු කරන්නේ නම් පමණි. නිදහස් වෙළඳාම මගින් අහිතකර පාරිසරික ප්‍රතිඵල ද ඇතිවිය හැක. එහෙයින් වෙළඳ ප්‍රතිපත්ති හා පෞද්ගලික ආයෝජන කිරීම් ද උපරිම පාරිසරික හා ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ලබා කර ගැනීම සඳහා පාරිසරික වශයෙන් සංවේදී විය යුත්තේය.

(අ) වෙළඳාම ලිහිල් කිරීම හා පරිසරය.

ලෝක වෙළඳ සංවිධාන ගිවිසුම්වලට අනුකූලව වෙළඳපොළ හා ගාස්තු බාධක ලිහිල් කිරීම ආනයන හා අපනයනයේ ප්‍රඵලවීමක් ඇති කරනු ඇත. එමගින් අපනයන වර්ධනයට සැලකිය යුතු දායකත්වයක් ලැබේ. වෙළඳාම ප්‍රඵලවීම පරිසරය කෙරේ හිතකර

හා අහිතකර දෙයාකාරයේම බලපෑම් ඇති කරනු ඇත. නිදහස් වෙළඳාම බොහෝවිට පරිසර හිතකාමී බවට බොහෝදෙනා අදහස් කරති. වෙළඳපොළවලට විශාල කාර්ය භාරයක් විශේෂයෙන් කෘෂිකර්මය හා බලශක්තියෙන් ලබාදෙමින් ද එ සමග ගස්නිමත් පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති හඳුන්වාදීමෙන් ද සම්පත් වඩාත් කාර්යක්ෂම අන්දමින් භාවිතා කළ හැකි වෙතැයි ඔවුන් විශ්වාස කරති. කෙසේ වෙතත් දිරි ගැන්වීම් හා ලිහිල් කළ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති ධරණීය නොවන මට්ටමින් ස්වභාවික සම්පත් එකතු කර ගැනීමට යොමු විය හැක. වදවී යාමේ තර්ජනයට ලක්ව ඇති සතුන් හා පැළෑටි වැනි විශේෂීන් අපනයනයේ දී මෙහි උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය වැනි දේ හා වෙනත් රසායන ද්‍රව්‍ය අපනයනය ද පාරිසරික තර්ජන යොමු කරනු ඇත.

වෙළඳාම නිදහස් කිරීම දුරදිගේ යන පාරිසරික ආදීනව ඇති කරයි. මින් සමහරක් ශ්‍රී ලංකාව වැනි සංවර්ධනය වන රටකට හිතකර විය හැක්කේ හෝලිය මට්ටමින් සාකච්ඡා අවස්ථාවන් සීමිත බැවිනි. සංවර්ධනය වූ රටවල් විසින් පාරිසරික තත්ත්වයන් සීමා කිරීම ශ්‍රී ලංකා අපනයනයන්ට එරෙහි අසාධාරණ ගාස්තු බාධකයක් සේ සැලකීමට ලෝක වෙළඳ සංවිධානයට හැකිවීම උදාහරණයක් සේ දැක්විය හැකිය. වෙළඳාම ලිහිල් කිරීම මගින් පරිසරය කෙරෙහි විභව අහිතකර ආදීනව ඇති කළහැකි බැවි පහත සඳහන් අවස්ථා පෙන්වුණු කරයි.

- * වෙළඳාම ලිහිල් කිරීම ධරණීය නොවන අන්දමින් සම්පත් තෙලා ගැනීම දිරිගැන්වීමටත්, පාරිසරික වශයෙන් හානිකර නිෂ්පාදන ඇතිවීම් හා අපනයන අලෙවිකරන ක්‍රම වලට අනුබල දිය හැකිය.
- * තමන් තෝරාගනු ලබනු පාරිසරික ක්‍රියාමාර්ග හා ප්‍රමිතීන් යෙදවීමට රටකට ඇති අයිතිය (එය සාධාරණ නොවන ගාස්තු වලින් බැහැර බාධක වශයෙන් පෙන්වුණු කළහැක්කේ නම්) එමගින් සීමාවේ.
- * ආනයනික භාණ්ඩයන් එය නිපයු හෝ තෙලාගත් ආකාරය මත බැහැර කිරීමට රටකට ඇති අයිතිය එය සීමා කරයි.

* අඩු පාරිසරික ප්‍රමිති යටතේ නිපදවන ලද ආනයනික භාණ්ඩ වලට අතිරේක බදු පැනවීම එය වළක්වයි.

* විදේශ තරගකරුවන්ට වඩා දේශීය නිෂ්පාදකයින්ට ඉහළ පාරිසරික ප්‍රමිතියක් තැබීමට ආධාර වනසේ දෙනු ලබන සහනාධාර එය අරධෝපයමක් කරයි.

මෙම කරුණු සලකා බැලිය යුත්තේ ජාතික පාරිසරික නීති සම්පාදනයෙන් මිස නිදහස් වෙළඳාම අරධෝපයමක් කිරීමෙන් නොවේ. ශ්‍රී ලාංකීය හෝ විදේශ සමාගම් සඳහා සාධාරණව යොදවනු ලබන කුමන ජාතික පාරිසරික නීතියක් හෝ ප්‍රමිතියක් ලෝක වෙළඳ සංවිධානයේ නීති යටතේ පිළිගැනීමට පුළුවන.

වෙළඳාම නිදහස් කිරීමත් සමගම පාරිසරික ප්‍රමිතීන් හා පාරිසරික ලේඛනකරණය ද පිළිබඳ මූලාරම්භයන් ඇත. මෙය ලෝක වෙළඳ සංවිධාන ගිවිසුමේ කොටසක් වන අතර අනාගතයේදී වෙළඳ ප්‍රතිපත්තිය කෙසේ පැවැත්විය යුත්තේ ද යන්නට බලපෑමක් ඉන් ඇති කරයි. පිවිතුරු නිෂ්පාදනය හා යහපත් පාරිසරික කළමනාකරණය සඳහා කෙරෙන බලපෑම්වලට අපනයනකරුවන් ශුභවාදීව ප්‍රතිචාර දැක්විය යුත්තේය. දැනටමත් පාරිසරික කළමනාකරණය සඳහා වූ ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිතිය-අයි.එස්.ඕ.14000- ලොව පුරා පැතිරෙමින් තිබේ. ශ්‍රී ලංකා ව්‍යාපාර වලට අයි.එස්.ඕ. 14000 යටතේ සුදුසුකම් ලැබීමට ආධාර හා සානුබල ලබා දිය යුත්තේය.

ලොව ඕනෑම තැනකින් ලබා ගතහැකි හොඳම තාක්ෂණය ආනයනය කිරීමට ඉඩ ලැබෙන බැවින් තාක්ෂණ වෙනස් කිරීම ද, වෙළඳාම නිදහස් කිරීම තුළින් උනන්දු කරවනු ලැබේ. උසස් තාක්ෂණය ආනයනය කිරීම සඳහා ආනයන බදු නිදහස් කිරීම වැනි මූල්‍ය දිරිගැන්වීම් ලබාදීම වැනි වර්තමාන ප්‍රතිපත්තිවලින් මෙය පෙනෙන්නට තිබේ. පාරිසරික වශයෙන් හිතකාමී තාක්ෂණය උචිත දිරිගැන්වීම්, තොරතුරු, ව්‍යාපාර හා නීති රීති තුළින් ද උනන්දු කරවිය හැක්කේය.

ශ්‍රී ලංකාවේ විදේශ වෙළඳ ප්‍රතිපත්තිය, විශේෂයෙන් ම නිදහස් වෙළඳාමට හා ලෝක වෙළඳ සංවිධානයට එහි ඇති බැඳීම, එමනිසා ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති කාරය රාමුව යටතේ ධරණීය සංවර්ධන අරමුණු

ඔස්සේ යාමට ආදීනව ඇති කරවයි. වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය පුළුල් සහභාගිත්වයක් ඇති වෙළඳ හා පරිසර කමිටුවක් වෙළඳාම නිදහස් කිරීමේ පාරිසරික බලපෑම් නිරතුරුව අධීක්ෂණය කිරීමට හා ඊට පාරිසරිකව හිතකර වෙළඳ ආධිපත්‍යයක් සඳහා දිරිගැන්වීම් ඇති කොට උනන්දු කෙරෙන සේ ඇති කළ යුතුය.

(ආ) පෞද්ගලික ආයෝජනය හා පරිසරය.

වෙළඳාම හා වෙළඳපොළ නිදහස් කිරීමත් සමගම ජාතික ආර්ථිකයට පෞද්ගලික අංශයේ දායකත්වය වැඩිවෙමින් පවතී. නිෂ්පාදනයේ වැඩිවීම හා අපනයනය වර්ධනය පිළිබඳ ශෛරවය හිමි විය යුත්තේ පුද්ගලික අංශයට. 1996 දී මුළු කාර්මික නිපයුමේ වටිනාකමින් සියයට 90 ක්ම සැපයුවේ පුද්ගලික අංශයෙනි. (මහ බැංකුව) රාජ්‍ය අංශය දැන් සේවයෙහි යොදවන්නේ සේවයේ යෙදී ඇති අයගෙන් කාලකි. එමනිසා පුද්ගලික අංශයේ සේවා සහ වෙළඳ අංශවල කාර්යභාරය සැලකිය යුතු අන්දමින් පුළුල් වී ඇත. පාරිසරික ධරණීයතාවයෙන් යුත් ඇදහැනීමේ නිෂ්පාදන, ඇසුරුම්, අලෙවිකරණ හා වෙළඳාම් පිළිබඳ නව අවධාරණයක් මේ නිසා පෞද්ගලික අංශයෙන් බලාපොරොත්තු වේ.

ධරණීය සංවර්ධනය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා රජය හා පෞද්ගලික අංශය අතර ශක්තිමත් හවුලක් ඇති කිරීමේ පැහැදිලි අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. එවැනි කාර්යයන් හි පෞද්ගලික අංශයේ දායකත්වය වැඩිදියුණු කිරීමට සවිච්චා ගිවිසුම්, ස්වයං අධීක්ෂණ හා පාරිසරික විගණන වැනි අලුත් පන්තියේ ක්‍රම අවශ්‍ය වන්නේය. රජයේ අරමුණ විය යුත්තේ ස්වයං විධිමත්කරණ හා පාරිසරිකව වගකිවයුතු පෞද්ගලික අංශයක් ඇති කිරීම පහසු කරවීමය.

යහපත් පාරිසරික කළමනාකරණයක් සහතිකවීම සඳහා ආර්ථික දිරිගැන්වීම්වල අවශ්‍යතාව ශ්‍රී ලංකාවේ පුළුල්ව පිළිගෙන තිබේ. ජාතික ඵලදායීතාවයේ පුද්ගලික ආයෝජනයට ප්‍රධාන කාරය භාරය දීමේදී මෙවැනි දිරිගැන්වීම් එවැනි ආයෝජනයන් වෙත එල්ල කළහැක. එහෙත් ඒ පෞද්ගලික අංශයට දරා ගතහැකි ආකාරයෙන් විය යුත්තේය.

ක්‍රියාකාරී පාරිසරික මැදිහත්වීම් සඳහා ආධාර එකතු කර ගැනීමට ඒ අයුරුම පුද්ගලික ව්‍යාපාර ගොදවා ගතහැකිය. අලුතින් පුද්ගලිකකරණය කරන ලද කළමනාකර පාලනයන්ට පාරිසරික අවශ්‍යතාවන් හඳුන්වාදීමේ අවශ්‍යතාවන් ඇත. පාරිසරික යටිතල පහසුකම් ඇති කර පවත්වාගෙන ගාමේදී රාජ්‍ය අංශයට වඩා පෞද්ගලික අංශය වඩාත් ප්‍රබල විය හැකිය. ඒ අතරම පාරිසරික පිරිවැය අභ්‍යන්තරකරණය කිරීමට වඩාත් ලෙහෙසියෙන් ඊට පුළුවන. පුද්ගලික කරන ලද කළමනාකාර පාලනයන් පිටස්තර බැලපැමිවලට අඩුවෙන් භාජනය වන බැවිනි.

3.4 වත්මන් ප්‍රතිපත්ති ව්‍යවස්ථා හා ආයතන.

(අ) ප්‍රතිපත්ති ගැටළු.

ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියක් සකස් කිරීමට නායකත්වය දීම හා එය සමාලෝචනය කිරීම වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයේ වගකීම වේ. ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයට පාරිසරික ප්‍රමිතීන් ඇති කිරීම, නීතිරීති ඇති කිරීම හා සමාලෝචනය හා ධරණීයතාව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා සාර්ව ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති පිළිබඳව උපදෙස් දීම ද ඇතුළත් වේ. රජයේ පරිපාලන ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රමෝපායේ කොටසක් වශයෙන් වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය සඳහා වූ කාර්යය ප්‍රකාශනයේ මෙය පැහැදිලිව හඳුනා ගෙන ඇත.

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය වැනි අංශයේ ආයතන එම අංශවල ක්‍රියාකාරී සැලසුම් හා මග සැලසුම් වශයෙන් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන ඉදිරිපත් කර ඇති අතර ඒවා ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියට ආදිනව ඇති කරනු ඇත. අංශයේ ප්‍රතිපත්තිවල විශයුතු ධරණීය සංවර්ධන පරිමානය, පිළිබඳව අංශයේ ආයතනවලට උපදෙස් දීම ද ඇතුළත්ව වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශ අධිකාරිය පුළුල් කළයුත්තේය.

ගැටුම් වළක්වාලීම සඳහාත් ජාතික හා අංශයේ ප්‍රතිපත්ති අතර එකමුතු බවක් ඇති කිරීම සඳහාත්

අංශයේ ආයතන හා පුළුල් සාකච්ඡා පැවැත්වීම වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් උනන්දු කළයුත්තේය. ආයතනික හා මූල්‍යමය සීමාවන් නිසා සමහර අවස්ථාවල බහු අංශයේ කටයුතුවලට සහභාගිවීමට අංශයේ ආයතනයන් සාධාරණ අකමැත්තක් දක්වා තිබේ. බහු අංශයේ ප්‍රතිපත්ති ඇති කිරීම ද සම්බන්ධීකරණය හා ක්‍රියාත්මක කිරීම ද උනන්දු කරවන පහසු කරන කාර්ය භාරයක් වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් කළ යුත්තේය. ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම, මෙහෙයවීම හා අධීක්ෂණය කිරීමට වඩා ඒවා කිරීම සඳහා අදාළ ආයතන පහසු කරවීම හා උනන්දු කරවීමට හැකි වනු පිණිස වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය හා ආයතන තම කාර්යයන් සැලකිල්ලෙන් සකස් කර ගතයුතුය. ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම හා අධීක්ෂණය කිරීම, සවිකීය ව්‍යවස්ථාවන් හා නීති මගින් මෙහෙයවන අංශයේ ආයතනවල වගකීම විශයුත්තේය.

(ආ) නෛතික ගැටළු.

ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික ප්‍රතිපත්තිය ගනානුගතිකව ඵල ලැබීමට ඇත්තේ පාරිසරිකව හානි කරන කාර්යයන් පාලනය කරන අරමුණ ඇතිව රජයේ ව්‍යවස්ථා මතය. ජාතික පාරිසරික පනත (1980 සහ 1988) වන ආඥා පනත (සංශෝධිත 1988) වෙරළ සංරක්ෂණ පනත (1981) සහ පනල හා බණිප පනත (1992) හා වෙනත් නීතිවලින් මෙය පෙන්නුම් කෙරේ. පසුගිය අවුරුදු සීය තුළ පාරිසරික ආරක්ෂාව සහ/හෝ සවානානික සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ කුමන හෝ සම්බන්ධතාවක් ඇති වෙන් වෙන් වූ ආඥා පනත් අනුවකට වැඩියෙන් පනවා ඇත්තේය. ඒවා සියල්ලම වාගේ අනුගමනය කර ඇත්තේ විධිමත්කරණ පිටසුමකි.

පනවන ලද සමහර පාරිසරික නීති පනත් ඒවා පනවන ලද කාලයේ පැවති ප්‍රධාන ප්‍රශ්නවලට ගොමු කර ඇත. යටත් විජිත යුගයේදී නීති අවධාරණය කළේ සවිභාව ධර්මයත් රජය පැනවූ සංරක්ෂණයත් ආරක්ෂා කිරීමය. මෙම නැඹුරුව තිදහස ලැබීමෙන් අවුරුදු බොහෝ ගණනකට පසු දක්වා ද පැවතුනි. 1972 පැවති එක්සත් ජාතීන්ගේ මානුෂික පරිසරය පිළිබඳ සමුළුවෙන් අනතුරුව, රජයෙන් ආරක්ෂාව

ලබනවාට වඩා පාරිසරික කළමනාකරණයේ අවශ්‍යතාවය නීතිවලින් අවධාරණය කරන්නට විය. 1980 අග භරියේ සහ 1990 මුල භරියේ ප්‍රජා සහභාගිත්වය පාරිසරික කළමනාකරණයට අවධානය යොමු කරනලදී. ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා වූ පාරිසරික කළමනාකරණයක් සඳහා පුළුල් පරාසයක අංශ සම්පූර්ණ කාර්ය රාමුවක් කෙරේ දැන් අවධානය යොමු කර ඇත.

මුනාත්‍ය යටත්විජිත වාදී රජය විසින් පනවන ලද මුල්ම නීති වූයේ ස්වභාවික සම්පත් කෙරෙහි පාලනය හා බලය තහවුරු කිරීමටය. රජයේ ඉඩම් බලයෙන් ගැනීමේ ආඥා පනත (1840) ප්‍රකාශ කළේ "රට පටිපාටිය යමක් සම්පාදනය කරන තුරු සියළු වනාන්තර, පාළු ඉඩම්, පදිංචි නොවූ හෝ වගා නොකළ ඉඩම්, රජයට අයිති දේපළ වශයෙන් පිළිගැනේ" යනුවෙනි. මෙම පනතින් බෙදාහැරීමක් කළ පාරිසරික හානිය ලිහිල් කිරීමට සංරක්ෂණය හා ආරක්ෂාව අරමුණු කරගත් පනත් කීපයක්ම පසුව සම්මත කර ගන්නා ලදී. වන සංවර්ධන ආඥා පනත (1907) තුරුලො ආරක්ෂක ආඥා පනත (1937) හා පස සංරක්ෂණ පනත (1951) ඒවා අතර විය. "සත්ව හා ප්‍රජාවගේ යහපත පිණිස රජය විසින් පරිසරය රැක බලාගෙන ආරක්ෂා කොට වැඩිදියුණු කරනු ඇත" සහ "ශ්‍රී ලංකාවේ සෑම පුද්ගලයෙකුගේම යුතුකම වන්නේ ස්වභාව ධර්මය ආරක්ෂා කොට එහි සාරවත් බව සංරක්ෂණය කිරීමය" යනුවෙන් 1978 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාව හඳුනාගෙන තිබුණි. රජයේ මෙම වැදගත් වගකීම ක්‍රියාත්මක කිරීමට පසුව පනවන ලද නීතිවලින් බලාපොරොත්තු වූයේ ආරක්ෂාව හා සංරක්ෂණයේ අවධානය මත කලින් තැබූ පටු අවධානය වෙනුවට පාරිසරික කළමනාකරණයට යොමු කිරීමෙනි.

කෙසේ වෙතත් 1980 ගණන්වල කළමනාකරණයේ හැඹුරුව ව්‍යවස්ථා දෙසටම විය. සාකච්ඡා කිරීම හා පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගිත්වය අවම විය. 1978 ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවෙන් පරිසරය ආරක්ෂා කිරීමට දෙන ලද ප්‍රතිඥාව 1980 අංක 47 දරණ ජාතික පාරිසරික පනත පැනවීමෙන් විධිමත්ව ආයතනීකරණය කරන ලදී. මෙම පනත 1981 දී "ශ්‍රී ලංකාවේ පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම හා

කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රමෝපාය සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීමට" ප්‍රධාන වගකිවයුතු රාජ්‍ය ආයතනය වශයෙන් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය පිහිටවීය.

ලෝක සංරක්ෂණ ක්‍රමෝපාය (ලෝ.සං.ක්‍ර.) (1980) අරමුණු හඳුනා ගත් මුල්ම රටවල් කීපය අතරේ ශ්‍රී ලංකාව ද විය. ලෝ.සං.ක්‍ර.යේ වැදගත් නිර්දේශයක් වූයේ එක් එක් රට ඔවුන්ගේම ජාතික සංරක්ෂණ ක්‍රමෝපාය (ජා.සං.ක්‍ර.) සකස් කළයුතු බවය. රටේ සංවර්ධන අරමුණු සපුරා ගැනීමේදී එහි ස්වභාවික සම්පත් හුදු ලෙස පරිහරණයට හා කළමනාකාරිත්වයට මග පෙන්වීමටත් ය. ශ්‍රී ලංකාවට ජා.සං.ක්‍ර.යක් සකස් කිරීමේ කටයුතු 1982 දී ආරම්භ කොට 1988 දී සම්පූර්ණ කරන ලදී. ප්‍රමුඛත්ව ප්‍රදේශයන් ද ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික පරිහානියට හේතු වන කරුණු පිළිබඳ ක්‍රියා කිරීමට ක්‍රමෝපායක් ද එය හඳුනා ගත්තේය.

තවත් පාරිසරික නීති කීපයක් ද 1980 ගණන්වල ඉදිරිපත් කරන ලදී. වෙරළ සංරක්ෂණ පනත 1981 දී සම්මත කොට 1988 දී සංශෝධනය කරනලදී. 1984 දී සියළුම සංවර්ධන ව්‍යාපෘති සඳහා අනිවාර්යම පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් (පාබඳ) ක්‍රියාවලියක් හඳුන්වාදීමට පරිපාලන මට්ටමින් රජය තීරණය කරන ලදී. මෙය 1988 ජාතික පාරිසරික (සංශෝධිත) පනතට ඇතුළත් විය. අවශ්‍ය ආධාරක රෙගුලාසි 1993 ප්‍රති වල ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී. මෙම පනත් බොහොමයක් ම අවධාරණය කර සිටින්නේ රාජ්‍ය ආයතන විසින් පාරිසරික කළමනාකරණය සඳහා දැඩි ලෙස නීතිරීති පැනවීමයි.

1980 අවසානයේ සිට 1990 මැද දක්වා පරිසරය ආශ්‍රිත පනත් කීපයක්ම පාරිසරික කළමනාකරණයට සහභාගිත්ව පිවිසුමක් එල්ල කරමින් සංශෝධනය කරන ලදී. ධීවර පනතට 1995 දී කරන ලද සංශෝධනයන්, ධීවර කළමනාකරණ කමිටු ඇති කිරීම අරමුණෙන් කරන ලදී. 1988 වාර්ෂාර්ග ආඥා පනතට කරන ලද සංශෝධන ගොච්ඡ සංවිධාන ඇති කිරීමට බලය දුන් අතර 1988 වන ආඥා පනතට සංශෝධන වන සම්පත් සහභාගිත්වයට ප්‍රතිපාදන ඇති කරන ලදී.

වරින්වර පනවන ලද, ව්‍යවස්ථාවන් හුදු නීතිරීති මාලාවන් පමණක් නොව ප්‍රබල කළමනාකරණ කාර්ය රාමුවක් වශයෙන් ප්‍රජා සම්පත් පරිභෝජකයින් හා පෞද්ගලික අංශය සමග ප්‍රතික්‍රියා ඇතිවිය හැක්කක් බවට පත් කොට ඇත. පතල හා බණිප් පනත (1992) කැනීමෙන් ඇති වියහැකි දූෂණය අවම කිරීම බෙදාහැරීමේ කාර්ය ක්‍රියාමාර්ගයන් කීපයක්ම ඇතුළත් කොට තිබේ. රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික අංශයන් ද යොදවා ගනිමින් වාතය හා ජල දූෂණයන්ට ක්‍රියාමාර්ගයන් ද ඇතුළත් වූ ජාතික පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියක් සඳහා වූ කාර්ය රාමුවක් නව ජාතික පාරිසරික කෙටුම්පත ඉදිරිපත් කරයි. වන සම්පත් කෙටුම්පත් පනතක් ද සම්පාදනය කොට තිබේ. සතුට ඇති ජල සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ද ජල සම්පත් කෙටුම්පත් පනතක් සකස් කෙරෙමින් පවතී. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතට සංශෝධන සාකච්ඡා වෙමින් පවතී.

(ඇ) ආයතනික ගැටළු

පනවන ලද පාරිසරික ව්‍යවස්ථා, එවැනි නීතිරීති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අලුතින් රාජ්‍ය නියෝජිත ආයතන ඇති කිරීම හෝ පවත්නා ආයතන යොදාගැනීම කරනු ලැබීම. ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන අතර වගකීම් පැහැදිලි නොවීම, ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම, සමාලෝචනය හා යටත්කල කිරීම අධීක්ෂණය කර ඇත්තේය. පාරිසරික නීතිරීති සහ වගකීම් එකිනෙක ගැටීම, වාතය, ඉඩම්, ජලය හා ජෛව විවිධත්ව කළමනාකරණය වැනි ප්‍රධාන කරුණු ආවරණය වන වැදගත් නීති සඳහා ආයතන කීපයක් අතර වගකීම් එකරාශී නොවීම දෙවන වගුවෙන් පෙන්වනු ලබයි.

උදාහරණයක් වශයෙන් ජල කළමනාකරණයේ එකිනෙකට වෙනස් අංශ කීපයක් පිළිබඳව වූ වගකීම ආයතන කීපයකට බෙදී ඇත. ජලයේ ගුණාත්මක තත්ත්වය තීරණය කරනු ලබන්නේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියයි. එහෙත් පානීය ජලය පිළිබඳ වගකීම ඇත්තේ ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලපවහන මණ්ඩලයටය. කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා ජලය සැපයීමේ වාර්මාර්ග දෙපාර්තමේන්තුවේ වගකීම වේ. කොළඹ මහාපවහනය දැන් ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලපවහන මණ්ඩලයේ වගකීමයි. එහෙත් පවහන කාණු ක්‍රමය සාමාන්‍යයෙන් නාගරික සංවර්ධන පනතින් හා ප්‍රාදේශීය සහ පනතින් හඳුනාගත් පරිදි ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් යටතට පැවරේ.

වායු ගුණාංග තත්ත්වය හා ප්‍රමිතීන් පිළිබඳ වගකීම ඇත්තේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය හා ශ්‍රී ලංකා ප්‍රමිති ආයතනයටත් ය. නාගරික පෙදෙස්වල බොහෝ වායු දූෂණයන් ඇති කරන මෝටර් රථ මගින් පිට කරන අපද්‍රව්‍ය පාලනය කිරීමට රෙගුලාසි පැනවීම හා අධීක්ෂණය මෝටර් රථ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්යයකි. බණිප් තෙල් ඉන්ධනවල ඇති දූෂණකාරකත්වය ගැන වගකිව යුත්තේ ලංකා බණිප් තෙල් සංස්ථාවය. තාප බලශක්ති උත්පාදනයේ දී ඇති වන පිටකිරීමේ දූෂණ කාරකයන් ලංකා විදුලිබල මණ්ඩලයේ විෂය පථයට අයත් වේ.

පරිසරය පිළිබඳව උනන්දුව දක්වන කණ්ඩායම් රාජ්‍ය නොවන සංවිධානයන් හා ප්‍රජා සංවිධාන සංවිධාන ද ශ්‍රී ලංකාවේ සමාජ සංවර්ධනය වැඩිවත්ම වර්ධනය වන්නේය. ප්‍රජා සහභාගිත්වය පාරිසරික කළමනාකරණය ලේ පතල ප්‍රවණතාවයක් වන අතර ශ්‍රී ලංකාවේ ද නෛතික හා ප්‍රතිපත්ති ලියවිලි කීපයකින්ම එය හඳුනාගෙන ඇත්තේය. කෘෂි කර්මාන්තය, වාර්මාර්ග, නාගරික ජනාවාස, ධීවර හා වන සම්පත් අංශවල රාජ්‍ය ආයතන පරිභෝජන සමූහයන් හා එක්ව කටයුතු කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පිළිබඳව වැඩෙන අවධානයක් ඇති අතර, එම කොටස් වලට පාරිසරික හා ස්වභාවික සම්පත් කළමනාකරණයේ දී වඩාත් වගකීමක් පැවරීම පිළිබඳව ද අවධාරණය කර ඇත. ව්‍යාපෘති මට්ටමේදී වුවද වැඩෙමින් පවතින මහජන සහභාගිත්වයක් ඇති අතර ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ ආයතන ද පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම පිළිබඳ මහජන අදහස් විමසා සිටී. පරිසර ආශ්‍රිත පැමිණිලි සංවිධානවන් ද වැඩෙමින් පවතී.

3.5 විමධ්‍යගත කිරීම හා බලය බෙදාහැරීම.

පසුගිය ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මෙන් පසුව ප්‍රධාන ආයතනික සිදුවීම් අතරට විමධ්‍යගතකරණය දෙසට වැඩිවෙමින් පවතින මාරුවක් යෝජිත බලය බෙදා හැරීමේ විධිවිධානවල ඇති ආයතනික ආදීනව ද ඇතුළත් වේ. කෙත්දිය ස්ථානය හා යෝජිත ප්‍රදේශ අතර වගකීම්වල හොඳ පැහැදිලි කර ගැනීමක් හා බැඳීමක් ඇතිව යොමුවන්නේ නම් ප්‍රාදේශීය සම්පත්වල වඩාත් කාර්යක්ෂම කළමනාකරණයක් හා වඩාත් සුදුසු ආයෝජන තීරණ මෙම දෙයාකාරයෙන්ම ඇති කරගත හැකි වන්නේය.

පරිසරය ද ඇතුළුව තවත් විෂයයන් කීපයකම පාලන වගකීම හා බලය පැවරූ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවට 13 වැනි සංශෝධනයක් (1988), 1987 පළාත් සභා පනතත් විමධ්‍යගතකරණය උනන්දු කරවන ලදී. 1992 අංක 58 දරණ පනත; බලතල මාරු කිරීමේ (ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන්) පනත ආණ්ඩුවේ ඒජන්තවරුන් 25 දෙනෙකුගේ බලය ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන් 280 ට (කලින් ආණ්ඩුවේ උප ඒජන්තවරුන් වශයෙන් හැඳින්වුනු) බෙදා හැරියේය.

දහතුන් වැනි සංශෝධනය යටතේ ඇතැම් බලතල කේන්ද්‍රීය ස්ථානය වෙත රඳවා ගන්නා ලද අතර සමහරක් පළාත්වලට බෙදා දෙන ලදී. සහභාගිව රඳවා ගත් ඉතිරි බලතල ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී කේන්ද්‍රීය ස්ථානය හා පළාත එකඟ විය යුතු විය. "පරිසරය" විෂය මත දහතුන් වැනි සංශෝධනය දක්වා සිටින්නේ "පාර්ලිමේන්තුව විසින් පනවනලද නීතියකින් ඉඩ ප්‍රස්ථාව සලසා දෙන හෝ සම්මත කරන ලද ප්‍රමාණයට පළාත තුළ පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම" පළාත් සභාවේ වගකීම බවය. ඔවුන්ගේ වගකීම් වලට සම්බන්ධ වූ කුමන හෝ ව්‍යවස්ථාවක් පනවා ක්‍රියාත්මක කිරීමට එක්එක් පළාත් සභාවකට අධිකාරී බලය තිබිණ.

වයඹ පළාත් සභාව මෙම ප්‍රතිපාදන මත ඔවුන්ගේම පාරිසරික ව්‍යවස්ථාවක් සම්මත කොට වයඹ පාරිසරික අධිකාරිය (ව.පා.අ.) නමින් ඔවුන්ගේම පාරිසරික ආයතනයක් නිර්මාණය කළේය. අනෙකුත් පළාත් මෙතෙක් එවැනි ව්‍යවස්ථාවක් සම්මත කොට නැත. ව.පා.අ. උණ කාර්ය මණ්ඩලයකින් යුක්ත වන අතර වර්තමාන කාර්ය මණ්ඩලය ලබා ඇත්තේ උණ පුහුණුවකි. පළාත්බද ආයතනවලට සාමාන්‍යයෙන් විශේෂඥතාවය හා ආර්ථික සම්පත් ද භීතය, එහෙයින් ව.පා.අ. විසින් මූලිකව දක්වන ලද උනන්දුව තරමක් භීතවී ඇත්තේය. ඔවුන් දැන් ආධාර සහ සහාය සඳහා මධ්‍යම ආණ්ඩුවේ, ආයතන මත යැපෙති. විමධ්‍යගතකරණය හා විමධ්‍යගත පාරිසරික ආයතන පිළිබදව වයඹ/ව.පා.අ.ගේ අත්දැකීමෙන් බොහෝ දේ උගත යුතුව ඇත. උපජාතික ආයතන මනාව සම්පදනය වී ක්‍රියාත්මක වීමට බලවත් සහායක් වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයෙන් ලබාගැනීමේ අවශ්‍යතාවය මෙම කාරණය පෙන්නුම් කර සිටී.

දැනට සමාලෝචනයට හා සාකච්චාවට භාජනය වී ඇති බලය බෙදාහැරීමේ යෝජනාවන් විමධ්‍යගත කරණීය වූ පාරිසරික කළමනාකරණ විෂයට නව මානයක් එක් කරයි. යෝජනා යටතේ පරිසරය පෙන්නුම් කරන්නේ වෙන් කළ විෂයයන් ඇතුළත් ලැයිස්තු 1 යටතේ සහ ප්‍රාදේශීය සභාවට බෙදා හැරී විෂය ඇතුළත් ලැයිස්තු 2 යටතේය. ලැයිස්තු 1 "ජාතික පරිසරයට" යොමු කෙරෙන අතර ලැයිස්තු 2 යොමු කෙරෙන්නේ "වන සම්පත් සහ ප්‍රදේශයක් තුළ පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම" යනුවෙනි. (කෙටුම්පත් යෝජනා - අධිකරණ අමාත්‍යාංශය) මෙම ලියවිල්ල අපැහැදිලි සහ පටලවිලි සහගතමුත් ජාතික ප්‍රතිපත්ති සම්පාදන වගකීම වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය සතු වන අතර ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාර්යයන් හා ප්‍රතිපත්ති අංශයේ අමාත්‍යාංශ/දෙපාර්තමේන්තුවල වගකීම යයි ද උපකල්පනය කළ හැක.

බලය බෙදාහැරීමේ අරමුණු ද විමධ්‍යගතකරණයේදී මෙන්ම පළාත් වල පාරිසරික කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රමාණවත් කාර්ය මණ්ඩල හා විශේෂඥතාව භීතවීම නිසා අර්ථ ශූන්‍ය විය හැක. පුහුණුව හා වෙනත් ආකාරයේ කාර්මික සහාය ද අවශ්‍යය. පළාත් සීමාවන් ඉක්මවන පාරිසරික ගැටළු ගැන ක්‍රියාකිරීමට ජාතික මට්ටමින් මනාසේ කල්පනාවට ලක්කළ සම්බන්ධීකරණ වැඩපිළිවෙලක් අවශ්‍ය වේ. එවැනි සම්බන්ධීකරණ වැඩ පිළිවෙලවල විශේෂයෙන්ම ප්‍රයෝජනවත් වන්නේ ජාතික හා ප්‍රාදේශීය ප්‍රමිතියන් එකිනෙකට වෙනස් වන අවස්ථාවන් හා පළාත් අතර බෙදා ගන්නා වූ සම්පත් කළමනාකරණය කිරීම හා සම්බන්ධ වූ අවස්ථාවල දීය.

විමසගතකරණය හා යෝජිත බලය බෙදා හැරීම විශ්වාසනීය නායකත්වය අවශ්‍යතාවක්, වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයට පහසු කරන කාර්ය භාරයක අවශ්‍යතාවන් පෙන්නුම් කරයි. ජාතික ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයේදී එය ප්‍රධාන භූමිකාවක් දැක්විය යුතු අතර පළාත්වල කටයුතු වලද උපදෙස් දීම, මග පෙන්වීම හා පහසුකම් ඇති කිරීම ද කළ යුතුය. උපජාතික ආයතනික වැඩපිළිවෙලක් ඇති කිරීමට අමාත්‍යාංශය වගකිව යුතු අතර මධ්‍යම ආයතන, පුද්ගලික අංශයේ ආයතන හා වෙළඳ සංගම් සමඟ කලක් පවත්නා සබඳකම් ඇති කිරීමට හා බලපවත්වන කාර්යවලදී විශේෂයෙන් ම වගකීම් බෙදා ගැනීමටත් ක්‍රියා කළ යුත්තේය.

4. ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාම: 2020 දක්වා දීර්ඝකාලීන දර්ශනයක්.

වෙනත් සංවර්ධනය වන රටවල මෙන් ශ්‍රී ලංකාව ද සමාජ ආර්ථික සංවර්ධනයේත් පාරිසරික සංරක්ෂණයේත් අවශ්‍යතාවල එකිනෙක ගැටෙන ගැටළුවලට මුහුණ දී ඇත්තේය. අතීතයේ ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන කැලසුම්, සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයේදී ස්වභාවික සම්පත් පාදකයට හා පරිසරයට ඇති විනාශකී දීර්ඝකාලීන බලපෑම් පිළිබඳව දක්වා තිබුණේ ප්‍රමාණවත් නොවන අවධානයකි. ආසන්නම අරමුණ වූයේ ආර්ථික වර්ධනය, දුප්පත්කමින් මිදීම හා වෙනත් සමාජ අසාධාරණකම්වලින් ගැලවීම සඳහා ක්‍රමෝපායන් වැඩිදියුණු කිරීමයි.

කෙසේ වෙතත් මෑත කාලවලදී ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා විද්‍යාත්මක ප්‍රතිපත්ති හා හුරුපුරුදු යොදා ගැනීමත්, මෙම කරුණු පිළිබඳව නැගෙන ජාත්‍යන්තර අවබෝධයේ බලපෑමත් නිසා ආර්ථික සංවර්ධනයේ සියළු අංශවලදී පාරිසරික වැදගත්කම සලකා බැලෙන බවට සහතිකවීමට ශ්‍රී ලාංකීය ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ට සිදුවී තිබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික සංවර්ධනය ගොඩනගන්නට ඇත්තේ සීමිත ස්වභාවික සම්පත් පාදකයක් මත වීමත් සංවර්ධනය පවත්වාගෙනයාම සඳහා මෙම පාදකය ආරක්ෂා කර ගැනීම අවශ්‍යයෙන් කළයුත්තක් බවත් තේරුම් ගෙන ඇත්තේය.

ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික පරිහානියේ ගැටළු හා එමගින් ධරණීය සංවර්ධනයට වන තර්ජනය ද පැන නගින්නේ උණ සංවර්ධන තත්ත්වයකිනි. ජනතාව දුප්පත්ව, මත්ද්‍රව්‍යභීතව, රැකියා විරහිතව හා අසරණදීන තත්ත්වයේ ජීවත්වෙමින් සිටියදී පරිසරයේ ප්‍රශ්න විසඳීමට ප්‍රයත්න දැරීම නිරර්ථක උත්සාහයක් වනු ඇත. පළමුවැනි ප්‍රමුඛතාව වනුයේ උණ සංවර්ධනයේ ගැටළු සලකා බැලීමයි. සමකාලීන පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳව ද අවධානය යොමු විය යුත්තේය. නැතිනම් ලගා කර ගත් සංවර්ධනය කල් පවතින හා ඔරොත්තු දෙනවා නොවනු ඇත.

ආර්ථික වර්ධනය වැදගත් වුවත් සංවර්ධනයේ වැදගත් අරමුණ විය යුත්තේ ජීවන තත්ත්වයේ වැඩිදියුණුවක් ඇති කිරීම බව දැන් පිළිගෙන තිබේ. එක්සත් ජාතීන් විසින් ඇති කර ගෙන ඇති "මානව සංවර්ධන

දර්ශකය" උත්සාහ ගත්තේ ඉදිරි ආර්ථික දර්ශකයන්ට කළ නොහැකි අත්දැකීම් නියම සංවර්ධනය මැන බැලීමටය. (එ.ජ.1995) මෙම දර්ශකය පාදක කොට ඇත්තේ ජනතාවගේ උපතේදී ජීවන ආයු කාලය, වැඩිහිටි සාක්ෂරතාව හා මිලදී ගැනීමේ හැකියාව මතය. අඩු එක පුද්ගල ආදායම මත්තේ වුවද මානව සංවර්ධන දර්ශක සංසන්දනය ශ්‍රී ලංකාව සම ආදායම් මට්ටම් ඇති රටවල් හා බලන කල ඉහළ තලයක තබා ඇත. අධ්‍යාපනය, සෞඛ්‍ය හා සමාජ ශුභ සාධනයේ ආයෝජනය කිරීමේ ප්‍රතිඵලය එයයි.

මෙම මානව සංවර්ධන ජයග්‍රහණ මත විශ්වාසය තබමින් ශ්‍රී ලංකාවට දැන් සහතික කර ගැනීමට අවශ්‍ය වන්නේ ප්‍රගා කර ගත් ආර්ථික සංවර්ධනය සමාජීය, පාරිසරික හා සංස්කෘතික වශයෙන් ඉදිරි අවුරුදු හා දශකයන් තුළ ධරණීය වන බවය. ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාම තවදුරටත් පාරිසරික ක්‍රියාකාරීත්වයේ පටු අංශයීය අර්ථ කථනයන්ට නොවන්නේය. පුළුල් ආංශයීය පරාසයක් හරහා යොදා ගැනෙන දුරදුරු ක්‍රියාමාර්ග හා ක්‍රමෝපායන් වශයෙන් ධරණීය සංවර්ධනයට වඩාත් පුළුල් අර්ථකථනයන් ලබා දිය යුත්තේය.

දිවයිනේ ධරණීය කළ හැකි භෞතික සීමාවන් කොපමණ දැයි තවම දන්නේ නැත. ජලය, භූමි හා වාතය වැනි සම්පත් සඳහා ඇති වැඩිමත් පවතින ඉල්ලුම ආර්ථික සංවර්ධනයට ස්වභාවික සීමාවන් ඇති බවට සමාජයේ සියළු පාර්ශවකරුවන් දැනුවත් කිරීම අවශ්‍යයෙන්ම කළයුත්තක් වන්නේය.

4.1 ශ්‍රී ලංකාවේ ධරණීය සංවර්ධනය.

ධරණීය සංවර්ධනය යන්න ප්‍රසිද්ධියට පත්වූයේ පසුගිය දශක දෙක තුළදී වුවද එම සංකල්පය ශ්‍රී ලංකාවට අලුත් දෙයක් නොවේ. ස්වභාව ධර්මය සමග එකමුතුව ජීවත්වීම සමගම ස්වභාවික සම්පත් ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතාවන්ට යොදා ගැනීමත් පිළිබඳව ශ්‍රී ලංකාවාසීන්ට ඇත්තේ දිගු ඉතිහාසයකි. මෙම ශත වර්ෂය තුළ චේතවත්ව වැඩිවන මනුෂ්‍ය සංඛ්‍යාවත්,

සම්පත්, යටිතල පහසුකම් හා සිවිල් සමාජය කෙරෙහි නව ජීවිතයක් ඇති කොට ඇත්තේය. අදට ඇති අභියෝගය වන්නේ ස්වාභාවික පරිසරයට සංස්කෘතික මට්ටම් හා මුළු සමාජයටම අවම අහිතකර බලපෑම් සහිතව උසස්ම මට්ටමේ ආර්ථික සංවර්ධනයක් ඇති කර ගැනීමයි.

පාරිසරික සංරක්ෂණය හා ස්වාභාවික සම්පත්වල සාධාරණ කළමනාකරණයන් ධරණීය සංවර්ධනයේ සම්පූර්ණ කොටස් සේ සැලකේ. පාරිසරික කළමනාකරණයේ ඉතා වැදගත් කාර්ය භාරය පරිසර ආශ්‍රිත බොහෝ ප්‍රතිපත්තීන්, නීති හා ව්‍යවස්ථාවන් මගින් පාහේ මට්ටමේදී ද ශ්‍රී ලංකාව ද අත්සන් කළ නොයෙකුත් පාරිසරික ගිවිසුම් මගින් අන්තර්ජාතික මට්ටමේදී ද හඳුනා ගෙන තිබේ.

ශ්‍රී ලංකාව විසිඑක්වැනි ශත වර්ෂයට එළඹෙමින් ප්‍රධාන ජාතික අරමුණු වන සාමය ඇති කිරීමෙන්, පුද්ගලික අංශයේ කාර්යභාරය වැඩිදියුණු කොට දුප්පත්කම අඩු කර පළාත් පාලනය ශක්තිමත් කිරීමෙන්, ආර්ථිකය නිදහස් කිරීමෙන්, රාජ්‍ය අංශය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමෙන්, තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියා වලියේ ජනතා සහභාගිත්වය වැඩිදියුණු කිරීමෙන් ධරණීය සංවර්ධනය ප්‍රති ලෙස මුල් බැස ගැන්විය යුතුය.

සාමය ඇති කිරීම.

හේතූන් කීපයක් නිසා පවත්නා හා අර්ථවත් සාමයක් ලබා කර ගැනීම ධරණීය සංවර්ධනයට වැදගත් වන්නේය. ඉහළ මට්ටමේ යුද්ධමය වියදම ජාතික සම්පත් හීනවීමත් මානව සංවර්ධනයේ ආයෝජනයන් සේ සලකන භානියක් ඇති කරයි. අර්බුදය උතුරු-නැගෙනහිර හා ඊට තරමකට අඩුවෙන් දකුණත් පාරම්පරික ජන ජීවිතය තදබල ලෙස කඩා බිඳ දමා ඇත. එය අර්බුදය පවත්නා පෙදෙස්වල පරිසරයට හා ස්වාභාවික සම්පත්වලට බලවත් හානියක් සිදු කර ඇති අතර එහි තරම වටහා ගතහැකි වන්නේ අර්බුදය අවසන්වීමෙන් පසුවය. අනාථ කඳවුරුවල වෙසෙන්නන්ගේ දර වලට ඇති ඉල්ලුමත් යුධමය මෙහෙයුම් නිසාත් වනහරණය වර්ධනය වී ඇත්තේය. අනාථ කඳවුරුවල වෙසෙන්නන්ගෙන් කිව නොහැකි තරම් බරක් ලී සහ

ජල සම්පත් කෙරෙහි ඇතිවී තිබේ. රට පුරා ජනගහනය ස්වාභාවික සම්පත් හෝ ඒවායේ පාරිභෝජන රටාව හෝ පිළිබඳ තක්සේරුවක් කිරීමට නොපිළිවන්ව ඇත්තේ අවුරුදු පහලොවකටත් වැඩි කාලයකින් ඒ පිළිබඳ දත්තයන් අර්බුදය පවතින පෙදෙස්වලින් නොලැබීම නිසාය. මෙම විද්‍යාත්මක සැලසුම්වලට, සම්පත් කළමනාකරණය හා සංවර්ධන මූලාරම්භයට පසුබටවීම් ඇති කරවන්නකි.

පළාත් අධිකාරීන් ශක්තිමත් කිරීම.

බොහෝ පාරිසරික ගැටළු ඒවා පිහිටි පෙදෙස්වලට සම්බන්ධ නිසා එක් ප්‍රදේශයකින් තවත් ප්‍රදේශයකට වෙනස්කම් ද ඇති කරයි. පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුතු වුවත් වඩා ඉක්මනින් එම ගැටළු නිරාකරණය කිරීමට පළාත් බලධාරීන් හොඳ තලයක සිටී. ඝන අපද්‍රව්‍ය අපහරණය, ජල සම්පාදනය හා සුළු පරිමාණ ජනාවාස සැලසුම් සම්පාදනය කිරීම පිළිබඳ වගකීම සම්ප්‍රදායිකව පළාත් පාලන ආයතන වලට පැවරී තිබිණි. මෑත වසර වලදී ඔවුන්ට අතිරේක පාරිසරික කාර්යයන් ද එනම් දූෂණ අධිකරණය හා පාලනය ද පැවරී ඇත්තේය. පිරිසිදු පානීය ජලය සැපයීම, ඝන අපද්‍රව්‍ය හා අපවිත්‍ර ජලය එකතු කිරීම හා අපහරණය, නාය ගැමි අඩුකර ගැනීම හා පරිසර ආශ්‍රිත රෝග වන බොංගු, මැලේරියා හා කොළරාව පාලනය කර ගැනීම ආශ්‍රිත පරිසර ගැටළු රැසකට වර්තමානයේ දී පළාත් පාලන ආයතන මුහුණ දිය යුතුය. එම කාර්යයන් ප්‍රබල ලෙස හා එකිනෙකට බැඳුණු ආකාරයකින් කරගෙන යාමට මෙම ආයතන වලට මධ්‍යම රජයෙන් මූල්‍ය ආධාර හා පුහුණුව ලබාදීම ද අවශ්‍ය වන්නේය.

දුප්පත්කම මර්ධනය කිරීම.

දුප්පත්කම එහි ඇති බොහෝ ස්වරූප අතර එය පරිසරයට හා මානව විරස්ථිතයට හානි පමුණුවන්නකි. නීතිවිරෝධී මැණික් ගැරීම, වැලි හා කොරල් ගැරීම, ආරක්ෂිත පෙදෙස්වල බලෙන් පදිංචි වීම, ජීවනෝපාය සඳහා දඩයම් කිරීම වැනි පාරිසරිකව හානි පමුණුවන කාර්යයන්වල දුප්පතුන් යෙදී ඇත. විකල්ප හෝ අඩුවෙන් භානිකර වූ වෙනත් කාර්යයන්හි යෙදීමට ඔවුන්ට විකල්ප ජීවනෝපායන් හෝ අරමුදල හෝ

අඩුවෙන් හානිකර වූ වෙනත් කාර්යයන්හි යෙදීමට ඔවුන්ට විකල්ප ජීවනෝපායන් හෝ අරමුදල හෝ නිපුණතාවන් නොමැත්තේය. නොමැති වීම හා ඉඩම් නොමැති වීමේ දුෂ්ඨ වක්‍රයට ඔවුන් හසු වී සිටී. කෙටි කාලීනව මෙම ගැටළු අඩු කර ගතහැකි වන්නේ දුප්පතුන්ගේ අවශ්‍යතාවන්ට ගැලපෙන මහා පරිමාණ ආයෝජනයන් තුළින් එලදායී හා පරිසරයට අඩුවෙන් හානි කරන කාර්යයන් හි ඔවුන්ට නියැලීමට හැකිවන්නේ නම්ය. ආර්ථික දිරිගැන්වීම් ජනාධිදායී කිරීම ද, පුන මට්ටමේ බලය පැවරීම ද, නිපුණතාවන් වර්ධනය කිරීම ද, නව රැකියා අවස්ථා ඇති කිරීම ද නීති හා ව්‍යවස්ථා ක්‍රියාත්මක කරනවාට වඩා බොහෝ සෙයින් ප්‍රබල වන බව පෙනුණු කර ඇත්තේය. දුප්පත්කමේ ගැටළු මධ්‍යම හා දීර්ඝකාලීනව අඩු කරගත හැක්කේ සංවර්ධනය හා වැඩි ආර්ථික ක්‍රියාවලියන් ද සංවර්ධනයේ ප්‍රතිලාභයන් වඩාත් සාධාරණ ලෙස බෙදා හැනීමෙන් ද බවත් හඳුනාගත යුතුව ඇත.

පුද්ගලික අංශයේ කාර්යභාරය වැඩි කිරීම.

පුද්ගලික අංශය පුළුල් වෙන්ම එහි සමාජයීය හා පාරිසරික වගකීම් ද වැඩි වන්නේය. මානවත්වය නම් මුළුමනින්ම විධිමත් කරන වගකිවයුතු පෞද්ගලික අංශයකි. එහෙත් එම තත්වය ප්‍රභා කර ගන්නා තෙක් විධිමත් කරන කාර්ය භාරයක් ඉටු කිරීමට රජයට සිදු වන්නේය. පාරිසරික නීතිරීති පැහැදිලි, ස්ථිර හා සාධාරණව බලපැවැත්විය හැකි වියයුත්තේය. වර්ධනයේ එන්ජින්ගේ පුන සැලකෙන පෞද්ගලික අංශය පරිසරය වෙනුවෙන් වැඩියෙන් වැය කිරීමට සැරසෙන අතර අනාගතයේදී එවැනි වැය කිරීම් වැඩි කරනු ඇත. ඉස්සන් වගාව, රබර් හා ජලාස්ථික හා සුරතල් මසුන් ඇති කිරීම වැනි කර්මාන්තයන්හි වර්ධකයින් ධරණීය සංවර්ධනයේ ගැටළු ගැන සාකච්ඡා කිරීම පුනටමත් ආරම්භ කොට ඇත. බොහෝ හෝටල් හා නිෂ්පාදන කර්මාන්ත අපද්‍රව්‍ය පිළිබඳ කරණය හා පවිත්‍ර තාක්ෂණයෙහි බරපතල ආයෝජනයන් සිදු කර ඇත්තේය. සියළු වර්ධකයින් තමන්ගේ ව්‍යාපෘති කිසිවක් පාරිසරික බලපෑම් අගැයීමට ලක් කර ඇත්තේ

නම් එහි විශදම පූර්ව යුතු වන්නේය. එකම සම්මත ගාස්තුවක් මත මෙතෙක් නිකුත් කරන ලද පරිසරය සුරැකීමේ බලපත්‍රය මින් ඉදිරියට දුෂ්ඨ කාරක තොගයේ ප්‍රමාණයට සරිලන වූ ගාස්තුවක් මත නිකුත් කෙරෙනු ඇත.

ආර්ථික නිදහස් කිරීම.

වෙළඳපොල ආර්ථිකයේ පුළුල්වීම හා වෙළඳ නිදහස් කිරීම විරාගන ව්‍යවස්ථාවලින් බැහැරව ආර්ථික දිරිගැන්වීම් හා අධෛර්ය කිරීම් වල වැඩි භාවිතයක් දෙසට යොමුවීම අවශ්‍ය කරවයි. පාරිසරික වශයෙන් හිතකර ක්‍රියාවන් ධෛර්යමත් කිරීම සඳහා සමහර ආර්ථික දිරිගැන්වීම් පුනටමත් හඳුන්වාදී ඇති අතර එම දිරිගැන්වීම් තවදුරටත් පුළුල් කළ හැක්කේය. දිරිගැන්වීම් හා අධෛර්ය කිරීම් ආදායම් වැඩි කිරීමට මෙන්ම ආකල්පයන් වඩා හිතකර කරලීම සඳහා ද යොදා ගත හැක්කේය. උදාහරණයක් වශයෙන් රථ නවතා තැබීමේ ගාස්තු වැඩි කිරීමෙන් වාහන තදබදය අඩු කර ගත හැකිව මෙන්ම වායු දුෂණය ද අඩු කර ගත හැක්කේය. පලිබෝධ නාශකයින් පාරිසරික බද්දකට යටත් කළහැකි අතර එය මුදල හා බැඳුණු පලිබෝධ කළමනාකරණයට උදව් දේ. සුරතල් මසුන් හා ඉස්සන් අපනයනයේදී අපනයන බද්දක් හෝ සෙස් බද්දක් හඳුන්වා දීමෙන් එම කර්මාන්තයේ ධරණීය කළමනාකරණයට මුදල් යෙදවිය හැකි වන්නේය.

රාජ්‍ය අංශය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.

ස්වාභාවික සම්පත්වල ගුණාත්මක භාවය හා දුෂ්ඨ පාලනය පිළිබඳව රාජ්‍ය අංශයේ ආයතන විශාල සංඛ්‍යාවක් වගකිවයුතු වන්නේය. වෙනත් රාජ්‍ය අංශයේ ආයතන කීපයකට ද්විත්ව සංරක්ෂණ බලයක් ඇති අතර එය ප්‍රවේශමෙන් කළමනාකරණය නොකළහොත් උනන්දුවේ ගැටුම්වලට යොමුවීමට ඉඩ ඇත්තේය. සැලකිය යුතු අන්දමින් වගකීම් එකිනෙක ගැටුමක් එයම නැවත සිදුවීමත් අඩුකරලීමට පියවර ගැනීම රාජ්‍ය අංශ ප්‍රතිසංස්කරණයට ඇතුළත් විය යුත්තේය.

ජනතා සහභාගිත්වය.

වර්තමාන නීති සම්පාදනය හා ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන පාරිසරික ගැටුම් අඩුකරලීම සඳහා ප්‍රබල පුන සහභාගිත්වයක හා නොයෙකුත් පාර්ශවකරුවන් අතර සංවාදයන්වල අවශ්‍යතාව අවධානය කර සිටී. කෙසේ වෙතත් මෙම අරමුණු ප්‍රශ්න කර ගැනීමට ආකල්පවල වෙනසක් ඇති කිරීම අවශ්‍ය වන්නේය. රාජ්‍ය ආයතනයන්, නිර්වෘත්ත මහජන සහභාගිත්වයක් ඇතිවීම සහතික කිරීම සඳහා වඩාත් නම්වූද, පිළිගැනීමට කැමැත්තාවූ ද, ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් හා කටයුතු කිරීමට කැමැත්තා වූද කොටසක් විය යුත්තේය. ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් හා පුන සංවිධාන ද හොඳින් සංවිධානය වූද හොඳ ආත්ම විශ්වාසයක් ඇත්තා වූද අරමුණු කරා යාමට අධිෂ්ඨානයක් ඇත්තාවූද කොටිසාශයක් වියයුත්තේය. සත්‍ය වශයෙන්ම අර්ථවත් මහජන සහභාගිත්වයක් ඇති වන්නේ විවිධ වූ පාර්ශවකරුවන් සැමගේ විනිවිදභාවය හා වගකීම සහිතව සංවර්ධන කාර්යයක සැලසුම්කරණය, ක්‍රියාත්මකකරණය, අධීක්ෂණය හා අගැයීම්කරණයට සම්බන්ධ වූ විටය. මෙවැනි කොන්දේසි තවමත් ශ්‍රී ලංකාවේ දුර්ලභ වන අතර එම අරමුණු කරා යාමෙන් බොහෝ දේ ප්‍රශ්න කර ගතහැක්කේය.

4.2 ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා ආර්ථිකයක් නිර්මාණය කිරීම.

(අ) ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා සර්ව ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති.

සියලුම පහක් වූ වර්තමාන වර්ධන වේගය අනුව ර්ප්‍රභ වසර විස්සේ දී ශ්‍රී ලංකා ආර්ථිකය ප්‍රමාණයෙන් දෙගුණයකටත් වඩා වැඩිවනු ඇත. මෙම ආර්ථික පිරිවැදුම ප්‍රශ්න කර ගෙන ඇත්තේ පාරිසරික වශයෙන් ධරණීය අන්දමකින් බවට පාරිසරික වශයෙන් සංවේදී වූ කාර්ය රාමුවකට සහතික කළ හැක්කේය. සාමාන්‍ය වශයෙන් ස්ථාවර වූ සාර්ව ආර්ථික කාර්ය රාමුවක් පරිසර සංරක්ෂණයකට සහාය වේ. අධි උද්ධමනය, අධි රැකියා විරහිත භාවය ඇතුළත් හීන සාර්ව ආර්ථික සමයන් හිදී නීති විරෝධී කොටන් කැපීම, නීති විරෝධී කැනීම් හා කෙටිකාලීන නඩත්තු

ගොවිතැන් වැනි වේගයෙන් සම්පත් සෙවීමේ කාර්යයන්ට යොමු වන බැවින් පරිසරය ද පීඩාවට පත් වන්නේය. අනිත් අතට සාරවත් සාර්ව ආර්ථික සමයන්හි දී හීන උද්ධමනයක් පිරිහෙන රැකියා විරහිත බවත් පරිසර ශුභවාදී වෙයි.

ආර්ථික හා අංශයීය සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති හා පරිසරය අතර ඇති සබඳකම පිළිබඳ වඩාත් අවබෝධයක් ලබා තිබීම අවශ්‍ය වේ. උදාහරණයක් වශයෙන් කුඩා පරිමානයේ ධීවර එන්ජින් හා බෝට්ටු සඳහා සහනාධාරය එක් එක් ධීවරයාගේ තත්වය වර්ධනය කිරීමට හේතුවී ඇති අතරම එය ධීවරයන්ගේ මසුන් ඇළලීම, වේගවත් කර ඇති බැවින් ධීවරයන් වෙන්වෙන්ව බලන විට තනි ධීවරයෙකුගේ ඇළලීම අඩු කර තිබේ. මෙම ප්‍රතිඵල තේරුම් ගැනීම නිසා දැන් සහනාධාර දීම යොමු කර ඇත්තේ වැඩි මසුන් ප්‍රමාණයක් ලබා ගතහැකි ගැඹුරු, මුහුදේ ධීවර කර්මාන්තය සංවර්ධනය කිරීම වෙනුවෙනි. අර්තාපල් ආනයනයේදී අය කරනු ලබන බද්ද වැඩි කිරීම තවත් උදාහරණයකි. මේ නිසා වෙළඳපොළේ අර්තාපල් මිළ ඉහළ ගියද එය උඩරට ප්‍රදේශයේ අර්තාපල් වගාවේ සැලකියයුතු වර්ධනයක් ඇති කළේය. අර්තාපල් ගොවිපලවල අනුගමනය කරන වැරදි ඉඩම් පරිසරණ පුරුදු හා ප්‍රමාණවත් නොවන පස සංරක්ෂණ ක්‍රියා මාර්ග ද නිතරම බරපතල සෝදා පාච ඇති විමට හේතුවී තිබේ. සේදී ගිය පස පල බලශක්ති ප්‍රලාශවල මඩ එකතුවීමට හේතුවන බැවින් පල බලශක්ති උත්පාදනය කිරීමේ ධාරිතාව ඉන් අඩු කෙරේ.

වෙළඳපොළ ආර්ථිකය වර්ධනය වෙත්ම පාරිසරිකව හිතකරවන වර්ගවත් වර්ධනය කිරීමට ආර්ථික දිරිගැන්වීම් යොදා ගතයුත්තේය. පියවර කීපයක් දැනටමත් නිවැරදි පෙදෙසට යොමු කර ඇත්තේය. ආනයනික දැව භාවිතය උනන්දු කරවීම සඳහා ඒවායේ රේගු බදු අඩු කොට ඇත්තේය. සංරක්ෂණය සෘජු නොවන අන්දමින් උනන්දු කරවීම පිණිස පල හා විදුලිය ගාස්තු වැඩිකොට තිබේ. පිවිතුරු තාක්ෂණයේ ආයෝජනයන් සඳහා අඩු පොලී ණය හා බදු විරාමයන් ද පුද්ගලික අංශයට ලබා දී තිබේ. බලශක්ති ඉතිරි කර ගැනීම උනන්දු කිරීම සඳහා අඩු බලශක්ති විදුලි පහන් සහන මිලට ලබා

දී ඇත. කාබනික පස සංරක්ෂ ක්‍රියාමාර්ග යොදා ගැනීම පිණිස ප්‍රධාන දියබස්නා පෝෂිතවල ගොවිත්ව මුදල් ආධාර සපයා ඇත. වායු දූෂණය ඇති කරන්නාවූ වාහන භාවිතය අධිකරණයට කිරීමට වාහන, අමතර කොටස් හා ඒවායේ තෙල් සඳහා ආනයන බදු වැඩි කර ඇත. පැට්‍රල්වලට ද බදු අය කරන අතර සියළු ඩීසල් වාහන සඳහා වාර්ෂික අතිරේක බද්දක් ද අය කෙරේ.

වැදගත් යයි සැලකෙන අංශ සඳහා ප්‍රතිපත්ති සකස් කරන විට සැලසුම් කිරීමේ ආයතන ඒවායේ පාරිසරික ආදිනව පුරුද්දක් වශයෙන් සලකා බැලිය යුත්තේය. ඇතැම් ආයතන දැනටමත් එවැනි ක්‍රියාවන්ට මුල පුරා තිබේ. ජාතික ක්‍රම සම්පාදන දෙපාර්තමේන්තුව පාරිසරික කණ්ඩායමක් ඇති කර තිබේ. මහ බැංකු වාර්ෂික වාර්තාවේ ද දැන් පාරිසරික තොරතුරු අඩංගු වේ. ජන ලේඛණ හා සංඛ්‍යා ලේඛණ දෙපාර්තමේන්තුව පාරිසරික දත්ත එක්රැස් කිරීමේ ඒකකයක් ඇති කර තිබේ. ශ්‍රී ලංකා සංවර්ධන පරිපාලන ආයතනයේ පාරිසරික පුහුණු වැඩසටහන් කීපයක් ඇත.

පාරිසරික ආයෝජනයන් පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුතු වියයුතු අතර ව්‍යාපාරය කෙරෙහි අධික පිරිවැය පැවතිය යුතු නොවේ. පිරිවැය සුක්ෂමතාව ඇති කිරීමේදී ඒවායේ පිරිවැය හා ප්‍රතිලාභ පිළිබඳ සුපරීක්ෂකාරී විශ්ලේෂණයක් කිරීම අවශ්‍යය. ආර්ථික දිරිගැන්වීම් කෙරෙහි යොමු කිරීමෙන් කර්මාන්ත පිරිවැය දුරා ගතහැකි මට්ටමේ තබාගත හැක්කේය. ඒ අතරම යොදා ගනු ලබන ප්‍රමිතීන් හා නීතිරීති සාධාරණවූත්, විනිවිද පෙනෙන සුළු වූත් ස්ථිරවූත් සාධාරණ ලෙස බලපාන්නාවූත් විය යුතුය.

(ආ) පාරිසරික ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා මුදල් යෙදවීම.

පාරිසරිකව ධරණීය සංවර්ධනය ළඟා කර ගැනීම සඳහා කෙටි, මධ්‍යම හා දීර්ඝකාලීන ආයෝජනයන් සඳහා මහා පරිමාණ මුදල් ආයෝජනයන් අවශ්‍ය වන්නේය. 1996 දී පරිසරය ආශ්‍රිත ආයෝජනයන් රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනින් සියයට 12 ක් තරම් විය. එය දළ ශාඛමය නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට

1.2 ක් තරම් විය. කෙසේ වෙතත් මෙය ශාඛමය දළ නිෂ්පාදිතයෙන් සියයට 2 ක් හෝ රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනින් සියයට 20 තරමට ඉහළ යායුතු බවට නිර්දේශ කොට තිබේ. (ලෝක බැංකුව 1996). තනතුරු අරමුදල දීර්ඝකාලීනව ධරණීය නොවන බැවින් හා රජයේ අරමුදල බරපතල ලෙස ඇහීරී ඇති බැවින් ද පාරිසරික ආශ්‍රිත ව්‍යාපෘති වලට මුදල් යෙදවීම පිළිබඳව අලුත් පන්තියේ ක්‍රම පිළිබඳව සලකා බැලීමේ හදිසි අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. වන සම්පත්, වෙරළබඩ, බලශක්ති, කර්මාන්ත හා නාගරික අංශ සඳහා තනතුරු අරමුදල යෙදු පරිසරය ආශ්‍රිත විශාල ව්‍යාපෘති සංඛ්‍යාවක් තිබී ඇත. කෘෂිකර්ම, ධීවර කළමනාකරණ හා රෞපී විවිධත්ව අංශවල පාරිසරික කාර්යයන් සඳහා අරමුදල යොදා ඇත්තේ බොහෝසෙයින් අඩු වශයෙනි.

පාරිසරික කාර්යයන් සඳහා අරමුදල ලහඳුසි අන්දමින් වැය කළ හැකි වන්නේ එවැනි කාර්යයන් වෙතත් ලොකු වැඩ සටහනක් කොටසක්ව තිබෙන විටය. කෘෂිකාර්මික ව්‍යාපෘතිවලට පස සංරක්ෂණය හා ජල බස්නා කළමනාකරණය පිළිබඳ මානසකද, අඩංගු විය යුත්තේය. ධීවර ව්‍යාපෘතිවලට ධීවර සම්පත් කළමනාකරණ, මත්ස්‍ය බෝවීමට හෝවර ස්ථාන රැක ගැනීම හා හානිකරවූ මසුන් ඇල්ලීමේ ක්‍රම භාවිතය අධිකරණයට කිරීම පිළිබඳ මානසන් ඇතුළත් විය යුතුය. එපරිදි නවීන තාක්ෂණය සඳහා පුද්ගලික ආයෝජකයන් පවත්වා පිවිතුරු තාක්ෂණයන් ඇති පාරිසරික බලපෑම් පිළිබඳව සොයා බැලිය යුතුය.

ඝන හා දූව අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම හා පිලියම්කරණය, වාර්මාර්ග නිර්මිතයන් තබාගැනීම හා රෞපී විවිධත්ව කළමනාකරණය වැනි අංශයන්වල පාරිසරික කළමනාකරණය වැඩිදියුණු කිරීමට අවශ්‍ය අරමුදල සපයා ගැනීමට ආර්ථික මෙවලම් භාවිතා කළ හැක්කේය. ශාඛමය මලාපවහණ යොදා ගැනීමත්, ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම වැඩිදියුණු කිරීමත්, පොදු කර්මාන්ත ජල අපද්‍රව්‍ය පිලියම්කරණ ඇති කිරීමත් සඳහා ආර්ථික දිරිගැන්වීම් දිය හැක්කේය. ආදායම වැඩිකර ගැනීම සඳහා ජාතික උද්‍යානවලට ඇතුළුවීමේ ගාස්තු විශේෂයෙන් විදේශිකයින් සඳහා වැඩි කළ හැක්කේය.

අවශ්‍ය නීතිමය විධිවිධාන ඇත්තේ නම් පාරිසරික කළමනාකරණය සඳහා රාජ්‍ය ව්‍යාපාර පෞද්ගලික කරණය කිරීමෙන් අලුතින් අරමුදල උත්පාදනය කර ගැනීමට ප්‍රථමය. රාජ්‍ය ව්‍යාපාර බොහෝවිට දුර්වල කළමනාකරණය හේතුවෙන් ද පිවිතුරු තාක්ෂණයන් හා වෙනත් වැඩිදියුණු කිරීම් යොදා ගැනීමට මුදල නොමැතිවීමෙන් ද පීඩා විඳී.

වඩාත් හොඳ කළමනාකරණයකට හා මහ වර්ධනයට පුද්ගලිකකරණය යොදා ගන්නේ නම් පාරිසරික ආයෝජකයන් සඳහා වැඩියෙන් අරමුදල යෙදවිය හැකි වන්නේය. පසේ සාරවත් බවට හා බලශක්ති සංරක්ෂණය සඳහා අතීතයේ දී රාජ්‍ය අංශයේ වඩා පුද්ගලිකකරණය කරන ලද වැවිලි දැන් වැඩියෙන් මුදල ආයෝජනය කරති.

කර්මාන්ත පුද්ගලිකකරණය කිරීම රජයට බොහෝ පීඩන වලින් ද සහනය ලබාදෙමින් විධිමත් කිරීමේ වගකීම් වලට අවධානය යොමු කිරීමේ අවස්ථාව ලබාදෙයි. අතීතයේ දී ලොකු කර්මාන්ත බොහෝමයක් රජය සතුව තිබූ අතර, ඉන් සමහරක් බොහෝ සේ දුෂණ කාරක ද වූයේය. දුෂණ ඇති කරන්නා වූ රාජ්‍ය ව්‍යාපාර වලට එරෙහිව නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම දුර්වල වූයේ උනන්දුවේ ගැටීම නිසා විය හැක. අයිතිවාසිකමේ කොන්දේසියක් වශයෙන් ඇඹිලිපිටිය කඩදාසි කර්මාන්ත ශාලාවේ පාරිසරික ප්‍රශ්න සොයා බැලීමේ අවශ්‍යතාව නව ආයෝජකයන්ට පැවරීමෙන් රාජ්‍ය කඩදාසි සංස්ථාව කළුක මෙන් පරිසරය පිළිබඳව සලකා බැලිය යුතු කරුණු පැහැදිලිව පුද්ගලිකකරණ ක්‍රියාවලියට ඇතුළු කළ හැකිය.

පෞද්ගලික ප්‍රතිපාදන නැතිනම් පාරිසරික ආශ්‍රිත යටිතල පහසුකම් ගොඩනැගීම සඳහා රාජ්‍ය-පෞද්ගලික අංශ හවුල් ව්‍යාපාර තුළින් පුළුල් කිරීම හා නඩත්තුව සඳහා අවශ්‍ය අරමුදල සොයාගත හැක්කේය. ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම හා අපහරණයටද දුටු අපද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණයට ද අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් බොහෝමයක් දැනට සම්පාදනය කරනු ලබන්නේ රාජ්‍ය අංශය විසිනි. මෙම යටිතල පහසුකම් නඩත්තුව හා පුළුල් කිරීමට අවශ්‍ය අරමුදල නොමැත්තේ අඩු ගණන් පවත්වාගෙන යාමට ඇති දේශපාලන බලපෑම් නිසාවෙනි. රාජ්‍ය

පුද්ගලික අංශ හවුල් ව්‍යාපාර උනන්දු කරවීම සඳහා ව්‍යාපෘති කීපයක්ම දැනට ආරම්භ කර ඇත. කර්මාන්ත සඳහා පොදු ජල අපද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණ යන්ත්‍ර හා කොළඹ නාගරිකයේ ඝන අපද්‍රව්‍ය සඳහා උසස් තාක්ෂණික සනීපාරක්ෂක භූමි පිරවීම් ද එවාට ඇතුළත් වේ. බටහිර වෙරළේ මාරුවල සිට ගාල්ල දක්වා සංචාරක හෝටල හා නිකේතනවල යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතියක් සඳහා මුළු වියදම වූ ඇ.ඩො.දසලක්ම 10 ක් සඳහා මුදල යෙදවීමට ජපානයේ විදේශ ආර්ථික සංවර්ධන සහයෝගිතා අරමුදල එකඟ වී ඇත්තේය. මධ්‍යම ජල සම්පාදනය, මලාපවහන පිළියම්කරණය, සනීපාරක්ෂක කුණුකසල අපහරණය, මාර්ග සංවර්ධනය හා විදුලි සංදේශ ජාලය වැනි ප්‍රධාන යටිතල අවශ්‍යතාවන්, මෙම ව්‍යාපෘතියෙන් ආවරණය වේ. සියළු අංශ වලින් වන දුෂණයන්ගෙන්, බාදනගන්ගෙන් සංචාරක ආයතන හා වෙරළේ වැදගත් තැන් මෙම ව්‍යාපෘතියෙන් ආරක්ෂා කෙරෙනු ලබාපොරොත්තු වේ.

අලුත් පත්තයේ මුදල යෙදවීම් වලට ප්‍රචාරක වටිනාකම් ඇති ව්‍යාපෘතීන්, පුද්ගලික ප්‍රදාන හා සම මුදල යෙදවීම් ඇතුළත් කළ හැක. අවුරුදු කීපයක සිට කොළඹ ඇති වටරවුම්පල නඩත්තුව සඳහා මුදල යොදවනු ලබන්නේ කුඩා ප්‍රචාරක දැන්වීම් යෙදීමට අවසර ලබා දී ඇති පෞද්ගලික සමාගම් විසිනි. ඇතැම් උද්‍යාන කළමනාකරණ අවශ්‍යතාවන් සපුරාලීම සඳහා පුද්ගලික ප්‍රදානයන් වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙත කර ඇත. සපයා ඇති පහසුකම්වල උනන්දුව පිළිබඳ මැසිවිලි නගනු ලබන සංචාරක කර්මාන්තයට ජාතික උද්‍යානවල අමුත්තන්ගේ පහසුකම් හා යටිතල පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා එම මුදල යෙදවීම පිණිස ඇරඹූ කළ හැක. ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම පිළිබඳව සම මුදල යෙදවීම කොම්පෝස්ට් (පොහොර) අවශ්‍ය කරන වැවිලි සමාගම් සමගින්, ක්‍රියා කරගෙන යනු ලැබේ. පාරිසරික ආශ්‍රිත ව්‍යාපෘති සඳහා විදේශීය ත්‍යාගශීලීන් විසින් පරිත්‍යාග කරන ලද අරමුදල සුරැකිව ආයෝජනය කළයුතු අතර, ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම මනාව සම්බන්ධීකරණය කළ යුත්තේය. රාජ්‍ය ආයතන ව්‍යාපෘතියේ අරමුණු පිළිබඳ එල්ලය පවත්වාගෙන යායුතු අතර, ප්‍රදානයන් කරනු ලබන නියෝජිත ආයතන ප්‍රාදේශීයව ලබා ගතහැකි

විශේෂඥතාවයන්ගෙන් උපරිම ප්‍රයෝජන ගතයුතුවා මෙන්ම එම කාර්යයන් සම්බන්ධීකරණය කළයුත්තේ ද වෙයි. ආධාර ප්‍රදානයන් සම්බන්ධීකරණය කිරීමේ සහ මූල වගකීම් ඇත්තේ විදේශ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවටය. එහෙත් පාරිසරික ව්‍යාපෘතීන් වලට ආධාර මුදල් හොඳින් සම්බන්ධීකරණය වන බවට ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම හා වෙනත් ක්‍රමෝපාය තුළින් වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයට තහවුරු කරගත හැක්කේය.

4.3 ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා ආයතනික ව්‍යුහය ශක්තිමත් කිරීම.

(අ) මධ්‍යම රජයේ ආයතන.

රාජ්‍ය පරිපාලන ව්‍යුහ ජාලය සංකෝචනය වෙමින් ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කරා යොමුවන විට පාරිසරික සංරක්ෂණය හා ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා වන අධිකාරියේ බලය වැදගත් වන්නේය. මෙය අලුත් පත්තියේ ප්‍රවේශයක අවශ්‍යතාව කියාපායි. දැනට රාජ්‍ය අංශය විසින් කරනු ලබන කාර්යයන් පෞද්ගලික අංශයට භාර දෙන නිසා විධිමත් කිරීමේ රජයේ කාර්යය වැදගත්කමින් වර්ධනය වන්නේය. කළමනාකරණය පුද්ගලික අංශයට භාර දී ඇති වැඩිදුරු අංශයේ පාරිසරික ප්‍රශ්න සලකා බැලීම සඳහා මෙය දැනටමත් අලුත් පත්තියේ ක්‍රම ඇති කරගෙන යමින් සිටී.

පාරිසරික ප්‍රශ්නයන් එහි මූලාශ්‍රය රජය විසින් පාලනය කරද්දී එහි පාරිසරික ඵල විපාක හා එහි විශදම වෙනත් ආයතනයකින් දරද්දීම එවා විසඳීම අසීරු වන්නේය. එක් එක් නියෝජිත ආයතනය මෙහෙයුම් කරනු ලබන්නේ වෙන් වෙන්ව මුදල් වෙන් කිරීමෙන් වූ කළ මුදල් ඉතිරි කරගැනීම සඳහා පාරිසරික ප්‍රශ්නවල දැඩි බව එවායේ මූලාශ්‍රයේදීම විසඳීම සඳහා සහයෝගීව කටයුතු කිරීමට ඇත්තේ උන දිරි ගැන්වීමෙනි. නියෝජිත ආයතන අතර වැඩි සහයෝගයන් හා වඩා හොඳ සම්බන්ධීකරණයෙන් යුතුව මෙම ප්‍රශ්න විසඳීමෙන් ඇති වන අර්ථක ප්‍රතිලාභයන් පිළිබඳව වැඩියෙන් අගය කිරීම අවශ්‍ය වේ.

පාරිසරික කළමනාකරණයේ දී බොහෝ රාජ්‍ය ආයතන සම්බන්ධ වන නිසා අන්තර් ආයතන සම්බන්ධීකරණයක්

අත්‍යවශ්‍ය වන්නේය. රාජ්‍ය ආයතන අතර තරගකාරී අධිකාරී බලය ප්‍රවේශය පමා කරයි. අන්තර් ආයතනික සම්පත් කළමනාකරණ මූලාරම්භයන් සාමාන්‍යයෙන් ඉතා හොඳින් සාර්ථක වන්නේ ශක්තිමත් නායකත්වයක්, ප්‍රමාණවත් අරමුදල් හා දේශපාලන අනුග්‍රහයන් ඇතිවිටය. මුතුරාජවෙල කළමනාකරණ සැලසුම හා ප්‍රධාන ජල පරිහරණ ආයතන නියෝජනයෙන් යුතුව ඇති කරන ලද ජල සම්පත් සභාව ඇති කිරීමේ හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී මෙය පෙන්නුම් කර තිබේ.

ඉහළම මට්ටමේ එවැනි සම්බන්ධීකරණයක අවශ්‍යතාව හඳුනා ගැනීම මුදල් අමාත්‍යාංශ ලේකම් හා පරිසර අමාත්‍යාංශ ලේකම් සම සභාපතිත්වය දරණ පරිසරය හා සංවර්ධනය එක් කිරීමේ කමිටුව ඇති කිරීම උනන්දු කරවා ඇත. ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා වන ජාතික කමිටුවක් ඇති කිරීම ඉඩකඩ ඇති කෙටුම්පත් පාරිසරික පනතෙහි ද මෙම අවශ්‍යතාව හඳුනාගෙන ඇත.

සංවර්ධනය හා සංරක්ෂණය යන දෙකටම වගකීම් ඇති රාජ්‍ය ආයතන වලට බොහෝවිට මෙම ද්විත්ව බලය නිසා ගැටළු ඇති කරවයි. උදාහරණයක් වශයෙන් කෘෂිකර්ම හා ධීවර අමාත්‍යාංශ දීර්ඝකාලීනව සම්පත් පාදකය ආරක්ෂා කර ගන්නවාට වඩා කෙටි කාලීනව තම හිඟපාදන වැඩි කර ගැනීම බොහෝ අධිකව උනන්දු දකවා තිබේ. වනජීවී සංරක්ෂක දෙපාර්තමේන්තුවට තම අවධානය දීර්ඝකාලීන රජව විවිධත්ව සංරක්ෂණයට යොමු කරනවාට වඩා වනජීවී උද්‍යානවලට පැමිණෙන අමුත්තන්ගේ අවශ්‍යතාවන් ඉටු කිරීමට බලපෑම් ඇත. ප්‍රබල පාරිසරික කළමනාකරණයක් වළක්වන්නාවූ එවැනි උනන්දුවේ ගැටුම් බලය හා වගකීම් පිළිබඳව සුපරීක්ෂාකාරී සාධාරණීකරණයක් තනා අර්ථ විග්‍රහයන් තුළින් වළක්වා ගත හැක්කේය.

(ආ) උප ජාතික මට්ටමේ ආයතන.

විමධ්‍යගත කිරීම හා බලය පැවරීම නිසා පැවරී ඇති වගකීම් කළමනාකරණය සඳහා උප ජාතික පාරිසරික ආයතන පරපුරක් ඇති කළයුත්තේය. විමධ්‍යගත කළමනාකරණය වඩා හොඳ නිපුණතා යෙදවීමකටත් ප්‍රාදේශීය පරිසරයේ ප්‍රමුඛතාවලට නම්‍යතාවයෙන් යුතුව

අනුකූලතාව දැක්වීමක් ඇති කරයි. රජයේ ආයතනවලට සාපේක්ෂව උප ජාතික ආයතනවල තත්ත්වයන් පැහැදිලිව විග්‍රහ කළයුත්තේය. විශේෂයෙන් ම ජාතික හා ප්‍රාදේශීය ප්‍රතිපත්තිවල ශුද්ධ වළක්වා ගැනීම සඳහා උචිත වන ආයතන සම්බන්ධීකරණ ක්‍රියාපටිපාටීන් යෙදිය යුතු බවයි.

උතුරු මැද පළාතේ ප්‍රධාන පාරිසරික ප්‍රශ්නය නම් ජල හිඟය වන අතර ජල ගැලීම් සබරගමුව හා බස්නාහිර පළාතවල ඇතැම් පෙදෙස්වලට පොදු වූ ප්‍රශ්නයකි. පාරිසරික ගැටළු ඇති කරන හේතු හා ක්‍රියාදාමයන් ද රටපුරා බෙදී ගොස් තිබේ. පළාත් කීපයකම ඔවුන්ගේම කර්මාන්ත පුරයන් ඇති කර ගෙන තිබේ. මෙය අනාගතයේදී දූෂණ ප්‍රශ්න ඇති කරනු ඇත. පාරිසරික කළමනාකරණ හා විධිමත් කිරීමේ කාර්යයන් පළාත් ආයතනවලට බෙදා දීමට පක්ෂව විශාල අවශ්‍යතාවයක් එහෙයින් පවත්නේය.

එහෙයින් අවම ජාතික පාරිසරික ප්‍රමිතීන් සඳහා ද පළාත් සීමාවන් ඉක්ම යන පාරිසරික ප්‍රශ්න සලකා බැලීමට පළාත් අතර සහයෝගයකට ද බලගතු අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. ඇඹිලිපිටිය කඩදාසි කම්හල ඇති කොට ඇති ජල දූෂණය නොසැලකිල්ලේ තරම කියා පායි. සබරගමුව පළාතේ පිහිටා ඇති මෙම කඩදාසි කළුමැදිකර කාරකයන් වලට ගෞරව මුදා හරී. දකුණු පළාතේ හම්බන්තොට නගරයට ජලය සැපයීමේ මාර්ගය මෙම ගංගාව වේ.

(ඇ) පුජා මූල ආයතන සහ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන.

සම්පත් කෙරෙහි උනන්දුවක් දක්වන්නාවූ සියල්ලන් සම්බන්ධ කරවන්නාවූ සහයෝගීතා සම්පත් කළමනාකරණය දැන් ශ්‍රී ලංකාවේ ව්‍යාප්ත වෙමින් පවතී. කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා නව නීති පැනවීමේදී ගොවීන්ගේ පරිභෝජන කොටස් ගැන අවධානය යොදවයි. නව ධීවර පනත ධීවර කර්මාන්තයේ පරිභෝජන කොටස් සමඟ සංවාදයට මග සලසයි. වන සම්පත්වල ද වන පරිභෝජකයින් පිළිබඳ වැඩි පිළිගැනීමක් ඇති කර තිබේ. මෙම මාරුව සිදුව ඇත්තේ ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණයේදී රජයේ ආයතනවලට ඇති හිරෝධියන් නිසාය. සම්පත් වලින්

උනන්දුවක් ඇති පුජාවන්ට එවායේ හොඳම කළමනාකරුවන් වියහැකි බව තේරුම් ගෙන ඇත.

වන වගාව වැනි ව්‍යාපෘතිවල පාරිසරික ජීවිතය ලිහිල් කිරීමේදී ප්‍රාදේශීය පුජාව රජය සමඟ ප්‍රධාන හවුල්කරුවෙකි. ශ්‍රී ලංකාවේ දැව අවශ්‍යතාවන්ගෙන් සියයට 50 කටත් වැඩියෙන් සපයනු ලබන්නේ ගෙවතු වලින් වන අතර රාජ්‍ය වැවිලි සපයන්නේ මුළු ඉල්ලුමෙන් සියයට 2 ටත් අඩුප්‍රමාණයකි. (එච්.එස්.එම්.පී. 1995) දැව වගා වල දැනට පවත්නා ව්‍යාප්ති ක්‍රම හා සංකීර්ණ වගා පාදක සහනාධාර වෙනුවට ගෙවතු කළමනාකරණය ඇති කිරීම සඳහා ක්‍රමවත් සහනාධාර හා වැඩි කාර්මික සහාය ලබාදීමෙන් ප්‍රතිචාර දැක්වීමට රජයට පුළුවන්.

බොහෝ පුජාවන්ට සමාජ තල ඇත්තේය. එවා අසමානකම් හා අවිනිශ්චිත තත්ත්වයන් ද ඇති කරයි. පුජාවට කර ගෙන යනට දී ඉවත් වෙනවාට වඩා පුජා ව්‍යායාමයන්ට ඉඩ දෙන, උදව් කරන තෙතකු වශයෙන් අණ කළහැකි එහෙත් අදායම්වලට සිටිය යුතු වෙයි.

රජය කළමනාකරණය සඳහා නීතිමය සහයෝගය ලබා දිය යුතුය. උදාහරණයක් වශයෙන් පුජා සහභාගිත්වයට නීතිමය පිළිගැනීමක් ලබා දීමෙනි. නූතන නීති පැනවීම් සම කළමනාකරණය අවධානය කරන අතර පැරණි නීති කුමන ආකාරයක හෝ අර්ථවත් පුජා සහභාගිත්වයක් සීමා කරයි. නැත්නම් තහනම් කරයි. තුරුලතා ආරක්ෂා ආඥා පනත, වන ජීවය පිළිබඳ සියළු නිර්ණය වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ අනුමත කළයුතු බවට හිඟම කර ඇත. එම බලතල පුජා නියෝජිතයින් ඇති කළමනාකරණ කමිටුවකට පැවරීමට ඔහුට නුපුළුවන. ප්‍රදේශයේ සම්පත් පිළිබඳ සහභාගී නිර්ණය ගැනීමේ පුජාවට ඇති අයිතියට නීතිමය පිළිගැනීමක් ලබාදිය යුත්තේය. රජයේ ඉඩම්වල ගස් වවන පුජාවන්ට තාවකාලික භූමිකිස ලබාදීමෙන් වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව දැන් ප්‍රතිචාර දක්වමින් සිටී. කලපුවක උපරිම ධරණීය එළදාට පවත්වාගෙන යන එමගින් ඕනෑවට වඩා වැඩියෙන් මසුන් ඇල්ලීමට ඉඩ නොදිය යුත්තේ ද යන්න දැන් ධීවර අමාත්‍යාංශය අධ්‍යයනය කරමින් සිටී.

පාරිසරික සංරක්ෂණ කාර්යයන් සඳහා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානවලට රජයෙන් වැඩි ආධාර හා පිළිගැනීම් ලැබිය යුත්තේය. රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ද සහයෝගීව වැඩ කරමින් හා අවම ප්‍රමිතීන් පවත්වා ගනිමින් සමානව ප්‍රතිචාර දැක්විය යුත්තේ වෙයි. වඩාත්ම සාර්ථක රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන වනුයේ අලුත් පන්තියේ පිවිසුම් ඇති කළ හැක්කාවූ හා එකිනෙකා සමගින් හා ප්‍රචාරයන් ද සමගින් කිට්ටුවෙන් වැඩ කළහැකි ඒවා වේ. ධාරිතා ගොඩ නැගීම හා මූල්‍ය හා සංවිධාන කළමනාකරණ නිපුණතා ඇති කිරීමේ පුහුණුව රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන අංශයට අවශ්‍ය වන්නේය.

(ඇ) පුද්ගලික අංශ ආයතනයන්.

පුද්ගලික අංශය විශාලතම සේව්‍යයා හා ආර්ථික වර්ධනයේ එන්ජින් වශයෙන් ද පිළිගනු ලබයි. ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමේදී එහෙයින් පුද්ගලික අංශ ආයතනයන්ට ඉතා වැදගත් කාර්ය භාරයක් ඉටු කිරීමට ඇත්තේය. පාරිසරික සබඳකම් වෙළඳ හා කර්මාන්ත සංගම් ඇතුළත ආයතනිකරණය කළයුතු වන්නේ කුඩා, මධ්‍යම හා විශාල ව්‍යාපාර වශයෙනි. පෞද්ගලික අංශය දැන් පාරිසරික කළමනාකරණ යෙහිලා වඩාත් කාර්යක්ෂම සම්බන්ධවී ඇත. කර්මාන්ත සංගම් හා බැංකු කීපයකම අභ්‍යන්තර පාරිසරික ඒකක පිහිටුවා ඇත. වාණිජ හා කර්මාන්ත වෙළඳ සංගමයන් කුඩා කර්මාන්ත සංගමයන් යන දෙගොළෙන් ම පාරිසරික ගැටළු ක්‍රියාශීලීව සලකා බැලීම ආරම්භ කර ඇත්තේ සාමාජිකයින්ට උපදෙස් දීමට පාරිසරික කුටි ඇති කිරීමෙන්, රජයේ රැස්වීම්වලට නියෝජිතයින් යැවීමෙන් හා පිවිතුරු තාක්ෂණයන් භාවිතා කිරීමට සාමාජිකයින් උනන්දු කරවීමෙනි.

බැංකු සහ මූල්‍ය අංශවලට පාරිසරික කළමනාකරණය වැඩිදියුණු කිරීමෙහිලා විශේෂයෙන් වැදගත් කාර්ය භාරයක් ඉටු කළ හැක්කේය. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය වැනි රාජ්‍ය ආයතනයකට වැඩියෙන් ගනුදෙනු කරුවෙකුට පාරිසරික ප්‍රමිතීන් සපුරාලන ලෙසට වඩාත් ප්‍රබල ලෙස බැංකුවකට ඉල්ලා සිටිය හැක්කේය. බැංකු හා මුදල් යොදවන ආයතන එවැනි ක්‍රියාමාර්ග ගනු ලබන්නේ පරිහිතකාමීත්වයට වඩා ස්වයං

උනන්දුවෙනි. ණය කොන්දේසි අතුරින් පාරිසරික කළමනාකරණ කොන්දේසි මඟහැර තිබීම බරපතල මූල්‍යමය අවදානම්වලට යොමු කරවිය හැක. මුදල් යෙදවීම ඇරඹීමට ප්‍රථම මූලික පාරිසරික ප්‍රමිතීන් අනුගමනය කර තිබිය යුතු බවට බොහෝ බැංකු ඉල්ලා සිටියද ව්‍යාපෘති මෙහෙයුම ඇරඹීමෙන් පසු ඒවා ගැන සොයා බැලීමට ඔවුන් දක්වන්නේ හීනවූ උනන්දුවකි. ව්‍යාපෘති වලට මුදල් යෙදවීමේදී බැංකු වඩාත් ක්‍රියාශීලී ස්ථාවරයක් ගත යුත්තේ ව්‍යාපෘතියට අනුමැතිය ලබා ගැනීමට පිටමං කරන ද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණය සඳහා යන්ත්‍ර සවි කළ වෙළඳ ආයතන නිෂ්පාදන ආරම්භවීමෙන් පසුව ද එම යන්ත්‍ර ක්‍රියාත්මකව පවත්වාගෙන යායුතු බවට නියම කිරීමෙනි.

මධ්‍යම හා කුඩා පරිමාණයේ ව්‍යාපාරවලට පාරිසරික කළමනාකරණ ක්‍රියාමාර්ගවල යෙදවීමට අරමුදල හෝ නිපුණතා නොමැති වියහැකි බැවින් නිරතුරුව පිටස්තර ආධාර අවශ්‍ය කරනු ඇත. තනි ව්‍යාපාරවලින් ඇති වියහැකි දූෂණය කුඩා වියහැකි වුවද ලෝභ වැඩිපල හා ඉලෙක්ට්‍රෝප්ලේටිං ඒකක වැනි කුඩා ඒකක සමූහයකින් එන ඒකාබද්ධ දූෂණ ප්‍රතිඵලය ඇත්ත වශයෙන්ම සැලකිය යුතු තරම් වන්නේය. නීතිරීති බලපැවැත්වීම් පහසු නොවන්නේ කුඩා ඒකක විශාල සංඛ්‍යාවක් සොයා බැලීම මිල අධික වන කාර්යයක් බැවිනි. මෙහිදී මූල්‍ය ආධාර හා කර්මාන්ත සංගම් මගින් උනන්දු කරනු ලබන ස්වේච්ඡා වර්ග සංග්‍රහයන් වඩාත් ප්‍රබල විය හැක.

පාරිසරික ව්‍යාපාරයන් අලුත් නිෂ්පාදන හා කාර්යයන් සඳහා අවස්ථා සපයයි. එනම් "කාබනික" ආහාර, ස්වභාව ධර්මය පාදක වූ සංචාරණය, පොල් කොහු නිෂ්පාදන හා කලාල පැදුරු සමාගම් මෙම ශක්තිය යොදා ගැනීමට ආරම්භ කරන අතර තව බොහෝ දේ කළහැක. උදාහරණයක් වශයෙන් ස්වභාව සංචාරණය, භෞමික සංචාරක කර්මාන්තයේ වේගයෙන් ම වැඩෙන අංශයන්ගෙන් එකකි. දැනටමත් ශ්‍රී ලංකාවේ විශේෂිත සංචාරණ සමාගම් කීපයක් ඇත්තේය. කුරුළු දර්ශන, කොරල්පර කිම්දීම හා කඳවුරු ගැසීම වැනි කාර්යයන් ඒවායින් අලෙවි කරනු ලැබේ. තවත් සමාගම් "කාබනික" තේ පිළිබඳ පර්යේෂණ පවත්වති. මෙම නිෂ්පාදන පිටරට අලෙවිය වැඩිදියුණු කිරීමට රජයට සහාය වියහැක.

පාරිසරික තාක්ෂණය ශ්‍රී ලංකාවේ වේගයෙන් පුළුල් වෙමින් පවතී. එහෙත් සේවා තත්ත්වයන් හා විශ්වාසවන්ත භාවය සහතික කිරීම සඳහා අදාළ සංවිධාන ස්වයං විධිමත් කිරීම වැඩිදියුණු කළයුත්තේය. සපයා ඇති අපද්‍රව්‍ය අපහරණ යන්ත්‍ර විධිමත් ලෙස ක්‍රියා කිරීමට අසමත්ව තිබේ. පරිසර තාක්ෂණ කර්මාන්තය සංගමයක් ඇරඹිය යුතු අතර එහි සාමාජිකයින් තම නිෂ්පාදනවල ගුණාත්මක භාවය හා සේවා ගැන වගකීව යුතුවාමෙන්ම නඩත්තු ගිවිසුම් ද ඉදිරිපත් කළයුත්තේ වෙයි. අනුග්‍රාහකයින් ද විශ්වාසනීය දත්තයන් කොන්ත්‍රාත්කරුවන්ට සැපයිය යුතු අතර ලාභම තාක්ෂණය කරා යා යුතු නොවේ. රජය මැදිහත්වීමේ අවශ්‍යතාවක් ඇත. එහෙත් එවැනි මැදිහත්වීම් තවත් ප්‍රශ්න ඇති කරවනු ඇත. ම.ප.අ.ම. නිර්දේශ කළ තාක්ෂණයම ඇගයීමට ඔවුන්ටම සිදු වුවහොත් අපහසුතා ඇති වියහැක්කේය. අනෙකුත් වෘත්තිකයින් තම වෘත්තික ආයතන විසින් ම සොයා බලා නීති තත්ත්වයන් බලපවත්වනු ඇත. එපරිද්දෙන්ම පාරිසරික තාක්ෂණකරුවන්ට ද කළ හැක. රජයට සහාය වියහැක්කේ විදේශ පුහුණුව සඳහා මුදල් යෙදවීමට, විදේශ වෙළඳ සල්පිල්වලට සහභාගිවීමට සහ ලංකාවේදී සල්පිල් පැවැත්වීමටත් ය.

4.4 ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් නිර්මාණය කිරීම.

ඉතාමත් නූතන පරිසරය ආශ්‍රිත ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී ප්‍රතිපත්තියේ කලින් ප්‍රකාශන ඇතුළත්ව, වන සම්පත් අංශයේ මහ සැලැස්ම හා වෙරළබඩ කළමනාකරණ සැලැස්ම ද යම් ප්‍රමාණයක මහජන සාකච්ඡා වලට තුඩුදුනී. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියද ඇතුළු පරිසර ආශ්‍රිත ආයතන බොහොමයකට පුද්ගලික අංශයේ හා රාජ්‍ය නොවන නියෝජිතයින් ඇතුළත් උපදේශක සභා ඇත්තේය. සියළුම ප්‍රධාන අංශ නියෝජනය කෙරෙන "ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා සභාවක්" ඇති කිරීමට වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් කටයුතු පිළියල කරමින් පවතී.

පරිසරය ආශ්‍රිත ප්‍රතිපත්ති ලියවිලි විශාල සංඛ්‍යාවක් දැන් ලබා ගැනීමට ඇත්තේය. කෙසේ වෙතත් ඒවා අර්ථවත් ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම ඇත්තේ, අදාළ

ආයතන හඳුන්වාදී ඇති සැලසුම්වල හිමිකාරත්වය භාර ගෙන ඉහළ ප්‍රමුඛත්ව වශයෙන් ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමට දේශපාලන ආධාර ලබාගන්නේ නම්ය. නූතනම වන සම්පත් අංශයේ මහ සැලැස්ම, නූතනම වෙරළබඩ කළමනාකරණ සැලැස්ම හා කොළඹ අග නගර ප්‍රදේශය සඳහා නූතනම නාගරික සංවර්ධන අධිකාරියේ මහ සැලැස්ම ද පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳ දැඩි අවධානයක් යොමු කර ඇත.

මේ තුන්වැනි ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මයි. කලින් ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මවල රොහෝ වැදගත් අදහස් බිහිකළ ද ඒවායින් කොළඹට මධ්‍යම සතීපාරකෂක කසළ රදවනයක් සඳහා ප්‍රතිපාදන, කර්මාන්ත සඳහා පොදු ජල අපද්‍රව්‍ය පිලිගනීකරණ වැනි ව්‍යාපෘති ඇති වුවද ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම සොයා බැලීම දුර්වල විය. මෙම නූතනම ජා.පා.ක්‍රී.ස. හි අඩංගු නිර්දේශවලින් බොහොමයක් ප්‍රධාන නියෝජිත ආයතනවල කාර්යශීලී සහභාගිත්වය තුළින් ක්‍රියාත්මක කෙරෙනු ඇතැයි ද එය කෙටිමිපත් කිරීමට දායක වූ අංශයේ කමිටුවලින්ම එය ප්‍රබලව අධීක්ෂණය කෙරෙනු ඇතැයි ද බලාපොරොත්තු වේ.

රජයේ සීමිත සම්පත් තුනීව පතුරුවනු වෙනුවට එම සීමිත සම්පත් විශාල වශයෙන් පාරිසරික හානි සිදු කරන කාර්යයන්ට යොමු කළයුත්තේය. පරිසරය යුරැකීමේ බලපත්‍ර ක්‍රමය අනාගතයේදී එල්ල කරනු ලබන්නේ විශාල වශයෙන් දුෂණය ඇති කරන තහනම් කළ කර්මාන්තවලටය. ආයෝජකයා බලපත්‍ර ඉල්ලුම දිවුරුමක් වශයෙන් කළයුතු බවට නියම කිරීමෙන් පරීක්ෂා කර බැලීම් අඩු කරගත හැක්කේය. නීතිරීති දැඩි ලෙස යෙදවීම ගත් වැඩිම සඳහා කුඩා හිමිකරුවන් අරෙබරයමත් කිරීමක් වියහැකි බවට තොරතුරු ඇති බැවින් වන සංරක්ෂණ නීතිරීති මහා පරිමාන නීති විරෝධී කොටත් කිරීම කෙරෙහි එල්ල වන ලෙසට විධිමත් කර ඇත. පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම ව්‍යාපෘති මට්ටමින් සාමාන්‍යයෙන් සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කොට ඇති මුත් එහි සමූල ප්‍රතිඵල ඇතැම්විට අක්‍රිය නැතිනම් නිෂේධකරය. අනාගතයේදී මෙම ගැටළු පාරිසරික ක්‍රමෝපායක ඇගයීම් ප්‍රතිපත්ති මට්ටමින් හෝ අංශයේ මට්ටමින් සිදු කිරීමෙන් අවම කර ගතහැකි වෙතැයි බලාපොරොත්තු වේ.

රජයේ ආයතනවලට ඔවුන්ගේම නිපුණතා හැකි කලෙහි හෝ රජයේ නිලධාරීන්ගේ තරාතිරමී ජවයේ ක්‍රියාශීලීත්වය සීමා කරන කලෙහි ඇතැම් පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුජා මූලික සංවිධාන අතරමැදියන් වශයෙන් යොදාගත හැක්කේය. රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුජා මූලික සංවිධාන යන දෙගොල්ලෙන්ම සහභාගිත්ව ශිල්ප ක්‍රමයෙහි වැඩිදුරටත් පුහුණු කිරීම අවශ්‍ය වේ. මෙම පිවිසුම් ජලපෝෂණ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය, ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය, වැඩිදියුණු කළ සතිපාරක්ෂාව වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ඉතා සාර්ථකව යොදා ගත හැක්කේය.

රජයට පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති වඩාත් පිරිවැය සුක්ෂමතාවයකින් යුක්තව ක්‍රියාත්මක කිරීමට පුද්ගලික අංශ විශේෂඥතාව වැඩියෙන් යොදා ගැනීම තුලින් සිදු කළහැක. උදාහරණ පාරිසරික පරීක්ෂණ හා පාරිසරික හරි වැරදි බැලීම්, පෞද්ගලික අංශ රසායනාගාර දැන් පිළිගත් නියෝජිතයින් වශයෙන් ශ්‍රී ලංකා ප්‍රමිති ආයතනය විසින් පිළිගනු ලැබේ. පාරිසරික විගණන, ස්වේච්ඡා ගිවිසුම් හා පාරිසරික ත්‍යාග ප්‍රදානය කිරීම තුලින් පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමට පියවර ගැනීමට පුද්ගලික අංශයට පුළුවන. සමාගම් කීපයකම දැන් බලශක්ති ඉතිරි කිරීමේ මාර්ග හා අමුද්‍රව්‍ය පිරිවැය අඩු කිරීම ඵලල කොට පාරිසරික විගණන පවත්වා ඇත. ස්වේච්ඡා ගිවිසුම් හෝ වර්ග සංග්‍රහයන් අපද්‍රව්‍ය හා දූෂණ අඩු කිරීම සඳහා කර්මාන්ත විසින් යොදා ගත හැක්කේය. කර්මාන්ත මණ්ඩලයේ "වර්ෂයේ පාරිසරික ව්‍යාපාරිකයා" වැනි සම්මාන හොඳ පුරුදුවලට "වර්ෂයේ අපනයනකරුවා" වැනි සම්මානවලින් ලබාදුන් අන්දමට හොඳ ප්‍රතිඵල ලබාදෙනු ඇත.

4.5 බරණිය සංවර්ධනය සඳහා නීති රාමුවක් නිර්මාණය කිරීම.

පාරිසරික නීතිරීති එකිනෙක මත්තේ වැටෙන නීතිරීති කීපයක් විසිරී ඇති අතර ඒවා සරල කොට සම්පාදනය කළයුතු වෙයි. පනත් බොහොමයක් වඩා සවිස්තර වී ඇති අතර දඩවල මට්ටම් වැනි ඉතා නියත ප්‍රතිපාදන ඇතුළත්ව තිබේ. ඒවා ද්‍රවිතිය ව්‍යවස්ථාවල වඩා සවිස්තරව දැක්විය හැක්කේය. දැනට ඇති

පරිදි පනත් බොහොමයක්ම නම්‍යශීලී බවින් ඉතා අඩු අතර මහා ශල්‍ය පැනපු තත්වයට පත් වේ. නියම කර ඇති දඩ උද්ධමනය හේතුවෙන් තාත්වික බවින් තොරය. වගකීම ආයතන කීපයක් අතර බෙදී ඇති නිසා බලපැවැත්වීම දුර්වලය. සම්පාදනය කිරීමේ උත්සාහයක් නව වන සම්පත් කෙටුම්පත් පනතින් ආරම්භ කොට ඇති අතර සරල ජල පනතක වැඩ ආරම්භ කෙරේ. පවත්වාගෙන එන නීතිමය පිවිසුමට උණ පුරකයක් වශයෙන් ආර්ථික දිරිගැන්වීම යොදා ගත හැක්කේය. බරණිය කළමනාකරණයට යෙදවීම සඳහා ආදායම කර්මාන්තයටම ආපසු දියහැක.

පාරිසරික නීතිරීති.

පැහැදිලි හා නොහැමෙන සුළු විශයුතු අතර එකාකාරව බලපැවැත්වෙන සේද මතබෙදු නිරාකරණය කිරීමේ ප්‍රබල ක්‍රියාමාර්ග ද ඇතුළත් වියයුත්තේය. පුද්ගලික අංශය සාමාන්‍යයෙන් පැහැදිලි-දැනිව ක්‍රියාත්මක කෙරෙන නීතිමය රාමුවක් පිළිගනී. මුදල් විශාල ප්‍රමාණයක් අදාළ වන දීර්ඝකාලීන තීරණ ගන්නා නිසා නීතිමය ස්ථිරත්වය ආයෝජකයින්ට අවශ්‍ය වේ. හිතුවක්කාර, කලින් කිවනොහැකි නීතිමය වෙනස්කම් ඔවුන්ගේ ව්‍යාපාරික සැලසුම්වලට පීඩාකාරී බලපෑම් ඇති කරනු ඇත. ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන කීපයක් අතර විසිරී ගිය ශල්‍ය පැනනය නීතිමය ක්‍රියාදාමයන් තුළින් ඔවුන්ගේ ව්‍යාපාරික සංවර්ධනය පමන නොකරන පැහැදිලි නීතිරීති ආයෝජකයින්ට අවශ්‍යය. නීතිරීති එකාකාරව බලපැවැත්වෙන "සම මට්ටමේ සාධාරණ ක්‍රීඩා පිරිසක" තත්ත්වයට ආයෝජකයින් කැමති වන්නේ එක ව්‍යාපාරයකට ඉහළින් තව එකකට අනුග්‍රහ නොදක්වන නිසාය. අවසන් වශයෙන් ආයෝජකයින්ට අවශ්‍ය වන්නේ පාරිසරික කෙටුම්පත් පනතෙහි යෝජනා කර ඇති පාරිසරික උසාවි වැනි ආරාමුල් විසඳීමේ ප්‍රබල ක්‍රියාදාමයන් ය.

පාරිසරික ප්‍රමිතීන්. ඇති කළයුත්තේ ඒවා බලපාන අය සමග සම්පූර්ණ සාකච්ඡාවලින් අනතුරුව සම්බන්ධයට උචිත වන මට්ටමට හා ඉතා වැදගත්ව, බලපැවැත්විය හැකි විශයුතු අන්දමටය. පුද්ගලික අංශය හා පුජා සමූහ සමග සාකච්ඡා ඇති කළයුත්තේ මතභේදයකදී ගිවිසීමකට ඉඩ ලැබෙන පරිදිය. එවැනි

සාකච්ඡාවන් පුද්ගලික අංශය විසින් එකඟවීමට ඇති අවස්ථා වැඩි කරවයි. මුළු නිෂ්පාදන පිරිවැයෙන් පාරිසරික එකඟවීම කුඩා කොටසක් වන්නේ වුවද ශ්‍රී ලංකා තරඟ කාරිත්වය පවත්වාගෙන යාම සඳහා උචිත ප්‍රමාණයක් අවශ්‍ය වන්නේය. පවත්නා ප්‍රමිතීන් තබා ඇත්තේ මැලේසියානු හා ඉන්දීය මට්ටම්වලට අනුරූප වන පරිද්දෙනි. තබා ඇති ප්‍රමිතීන් බලනොපවත්වන්නේ නම් මහජන විශ්වාසය නැතිව යාහැකිය. කෙටිකාලීන අපහසුකම් නිසා තබා ඇති ප්‍රමිතීන් වහාම ප්‍රභා කර ගැනීමට පුද්ගලික අංශයට අමාරු නම් සමාගම සමග නීත්‍යානුකූලව බැඳෙන ගිවිසුම් තුළින් ඒවා ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ප්‍රගාකර ගතහැක. ශබ්දය සඳහා වැනි පවත්නා ඇතැම් ප්‍රමිතීන් නරක අන්දමට සකස් කර ඇත්තේය. මන්ද නීත්‍යානුකූලව ඔප්පු කිරීමේ ක්‍රම සංකීර්ණ බැවිනි.

බලපැවැත්වීමේ ක්‍රියාදාමයන්. ක්‍රියාත්මක කිරීමට පහසු වියයුතුය. පාරිසරික වැරදි වලට දඩුවම් තදබල වියයුතුය. පාරිසරික වැරදි ක්‍රියා වලක්වාලීම හා සොයාගැනීම සඳහා තොරතුරු හා වෙනත් සහාය සැපයීම සඳහා තනතුරු ප්‍රදානය කිරීමේ ක්‍රමයක් සකස් කළයුත්තේය.

භූමි පරිහරණ සැලසුම. පරිසර කළමනාකරණය සඳහා නාගරික හා කෘෂිකර්මාන්ත පෙදෙස්වල ඉතා වැදගත් වේ. එහෙත් මෙය ක්‍රියාත්මක වනුයේ ශක්තිමත් බලපැවැත්වීමකින් ඊට ආධාරක වන්නේ නම් පමණි. එක් මනාපයක් නම් වැඩිගෙන් ඉඩම් පුද්ගලික අංශයට පැවරීමය. රටේ භූමිමිලින සියයට 75 ක් තවමත් රජය සතූය. ඔවුන් සඳහා ම නීති යොදා ගැනීමේදී පුද්ගලික ආයතන හොඳ නොවන බව පිළිගත් කාරණයකි. භූමි පරිහරණ සැලසුම් හා සංවර්ධනයෙහි නියැලී රජයේ ආයතනයන් වෙනුවෙන් ද එයම අදාළ වේ. බොහෝ භූමි පරිහරණ සැලසුම් අසාර්ථකවීම් ඇති වන්නේ ග්‍රාමීය ඉඩම්වල අත්සතු කිරීමේදී දේශපාලන බලපෑම්වලින් සහ නාගරික ඇල හා දුම්රිය මාර්ග වෙන් කළ ඉඩම්වල බලෙන් පදිංචිවීමෙනි. තවත් ඉඩම් පුද්ගලික අංශයට පවරා දෙන්නේ නම් මෙම ගැටළුව ලිහිල් කර ගතහැක්කේය. කොළඹට දකුණෙන් ඇති තෙත්බිම් පුද්ගලික අංශය සතු එකම තෙත්බිම වන අතර එය අඩුම බලහත්කාරයෙන් පදිංචි වුවත් ඇති එකම තෙත්බිම

ද වේ. මෙහි වුවද තරමක භූමි පිරවීමක් කරනු ලබන්නේය.

4.6 ධරණීය සංවර්ධනය සඳහා දැනුම පාදකයක් නිර්මාණය කිරීම - තොරතුරු අධ්‍යාපනය පුහුණුව පර්යේෂණ හා දැනුවත් බව.

ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමේදී සියළු පාර්ශවයන් හොඳින් දැනුවත් කර තිබීමක් ප්‍රසන්න, ගැටළු, විසඳුම් තෝරා ගැනීම් හා විකල්පයන් කෙරෙහි නිවැරදි ආකල්පයන් දැක්වීමක් අවශ්‍ය වේ. පාරිසරික කළමනාකරණය හා ධරණීය සංවර්ධනය සාර්ථකවීමට සෑම මට්ටමකදීම නීති සම්පාදකයින්, ප්‍රතිපත්ති සාදන්නන්, නීති ක්‍රියාත්මක කරන නිලධාරීන්, සංවර්ධකයින්, වෘත්තිකයින් හා සිවිල් සමාජයේ සියළු නායකයින් අතර දැනුවත් වීමක් අවශ්‍ය කෙරේ.

මේ අතින් ශ්‍රී ලංකාවට පැහැදිලි වාසි කීපයක් ඇත. වැඩිහිටි සාක්ෂරතාවයේ හා අධ්‍යාපනයේ ඉහළ මට්ටම් ජනතාව වෙත තොරතුරු හා පණිවුඩ ගැවීම පහසු කරවයි. ප්‍රඥාවන්ත ස්වභාවික සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ සංස්කෘතික හුරුපුරුදු හා ගතානුගතික දැනුමේ ඓතිහාසික බුදුලයක් පාරිසරික හිතකාමී හුරුපුරුදු අගය කිරීමට ජනතාවට ඉඩ ලබාදේ. ප්‍රාථමික ද්විතීය හා දුරස්ථ අධ්‍යාපනයට පාරිසරික අධ්‍යයනයන් ස්ථාපිත කොට තිබේ. මුද්‍රිත හා විද්‍යුත් ජන සන්නිවේදන මාධ්‍යයන් ජනතාව වෙත කා වැදීමට ප්‍රබල ලෙස යොදා ගෙන ඇත්තේය. පර්යේෂණ හා සංවර්ධන ආයතන කීපයක් ධරණීය සංවර්ධනයේ පැතිකඩ අධ්‍යයනය කිරීමේ යෙදී ඇත. රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ප්‍රජාව ජනතාවගේ පාරිසරික දැනුවත්බව ඉහළ දැමීමට බැඳී සිටිමින් එම අරමුණ කරා යාමට තදින් ක්‍රියාකරමින් ද සිටී.

ලබා ඇති ප්‍රගතිය එසේ තිබියදීත් පාරිසරික දැනුවත් බවේත් අධ්‍යාපනය පර්යේෂණය හා පුහුණුවේත් බොහෝ හිඳුස් හා අඩුපාඩුකම් ඇත්තේය. මේවා ප්‍රධාන වශයෙන් පැන නගින්නේ විශේෂයෙන් නිපුණතා ඇති පුද්ගල හිඟකම වැනි සම්පත් නොමැතිකම, තොරතුරු කරා යාමේ හා බෙදා හැරීමේ දුර්වලකම්, පර්යේෂණයේ ඵලලයක් නොමැතිකම, අධ්‍යාපනයට

උනුවත් බව ඇති කිරීමට හා සන්නිවේදනයට අලුත් පන්තියේ හා උපායශීලී ජීවිතයක් නොමැතිකම නිසාය.

ශ්‍රී ලංකීය සමාජය බරණිය සංවර්ධනය ලෙස කර ගැනීමට සුදුසුම වෙදදී සලකා බැලිය යුතු ප්‍රධාන කරුණු කීපයක කෙටි විග්‍රහයක් පහත සඳහන් වේ.

තොරතුරු කළමනාකරණය.

නිවැරදි හා අලුත්ම තොරතුරු නොමැතිකම තීරණ ගැනීම හා පාරිසරික ක්‍රියාවන් අඩාල කර තිබේ. පාරිසරික දත්ත එකතු කිරීම වැඩිදියුණුවෙමින් පවතී. එහෙත් හිඩැස් ද තිබේ. උදාහරණයක් වශයෙන්, ජලයේ තත්ත්වය සඳහා එක දිගට පවත්නා පාරිසරික සොයා බැලීම් වැඩසටහන් නොමැතිකම, භූගත ජලය ඇතිවීම හා සත්ව ජාන විවිධත්වය, රාජ්‍ය ආයතන කීපයක්ම පුරුද්දක් වශයෙන් දත්ත එකතු කරති. එහෙත් පරික්ෂණය, විශ්ලේෂණය හා තොරතුරු බෙදා ගැනීම දුර්වලය. දත්ත පාදකයන් බොහොමයක් ඇති කරන ලද්දේ පසුගිය දශකයේදී වන අතර එහෙයින් අතීත නැමීම ඒවායේ නැත. ඇතැම් වැදගත් අංශවල ඇත්තේ විද්වත් අධ්‍යයනවල ප්‍රතිඵල පමණකි. පරිසරයට අදාළ දත්තයන් නීතිපතා එකතු කර එක්රැස් කර තැබීමට එකම ආයතනයකටවත් බලයක් නැත. දීප-වනජනව දත්ත එකතු කිරීමේ කාර්යයට බාධා පැමිණ ඇත්තේ ළඟාවීමට නොහැකි අර්බුදයට ලක්වූ උතුරු-නැගෙනහිර පෙදෙස් වලිනි. මේ නිසා පසුගිය පසලොස් අවුරුද්ද තුළ එකතු කරන ලද දත්ත සම්පාදනයන් අසම්පූර්ණ කරයි. ජනගහනය පිළිබඳ දීප වනජන සංඛ්‍යා ලේඛනයක් 1981 ට පසුව සිදුකර නොමැත. පසු අවුරුදු සඳහා සමාජ සංඛ්‍යාවන් බොහෝදුරට පාදක කොට ඇත්තේ ඇස්තමේන්තු හෝ ප්‍රතිලපනාවන් මතය.

ලැබී ඇති දත්තයන් වුවද රාජ්‍ය හා විද්වද්ද ආයතන විසින් කළමනාකරණය කරනු ලබන පිළිවෙලෙහි ඇති බරපතල අඩුපාඩු නිසා ඒවාට ලගාවීමට අවනාජ පර්යේෂකයින් හෝ වෘත්තිකයින්ට වුවද දුෂ්කරය. රටේ නීතිවල තොරතුරු ලබාගැනීමේ නිදහසක් නොමැතිවීම දත්ත සොයන්නන් එවැනි දත්ත ඇති අයගේ හා කළමනාකරුවන්ගේ අනුකම්පාවට ලක්විය යුත්තාක. විශ්ලේෂණය, ලගාවීම හා පතළ කිරීම

වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා තොරතුරු කළමනාකරණය යථාවත් කිරීම එමනිසා වැදගත් අවශ්‍යතාවක් වී ඇත්තේය.

පර්යේෂණ හා අධ්‍යයන. ශ්‍රී ලංකාවේ සංවර්ධන හා පර්යේෂණ කටයුතු බොහොමයක් සිදු කරනු ලබන්නේ පර්යේෂණ ආයතන හා විශ්ව විද්‍යාල විසිනි. මෙම වැදගත් අංශයෙන් පුද්ගලික අංශය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ඉටු කරනු ලබන්නේ ඉතා කුඩා කාර්ය භාරයකි. පාරිසරික කළමනාකරණ අංශයේ වැඩෙන ඉල්ලීම්වලින් උසි ගැන්වෙමින් ද සිදු විය හැකි විදේශ අරමුදල යෙදවීමෙන් හා පුහුණු අවස්ථාවලින් රෙධර්ශමත් වෙමින් ද, රාජ්‍ය පර්යේෂණ ජාලය දැන් පරිසරය ආශ්‍රිත මාතෘකාවලට වැඩි එල්ලයක් දක්වයි. විශ්ව විද්‍යාල කීපයක්ම පරිසරයේ වෙනස් අංශ කීපයක් පිළිබඳව පාරිසරික අධ්‍යයනයක් දැන් අරඹා ඇත්තේය.

වැඩිවෙමින් පවතින පරිසර ආශ්‍රිත පර්යේෂණ ව්‍යාපෘති තිබුණද පර්යේෂණ සොයා ගැනීම් හා අධ්‍යයනයන් එළි දැක්වීම් වර්ධනයක් තිබුණද ප්‍රමාණවත් නොවීම් කීපයක් පවතී. බොහෝ පර්යේෂණ අධ්‍යයනයන් සැලසුම් කොට පවත්වාගෙන යනු ලබන්නේ අවසානයේ ප්‍රයෝජනය ගන්නන් හා සාකච්ඡාවෙන් තොරව හා භූමි තත්ත්වයේ යථා ඇගයුමක්ද නොමැතිවය. පර්යේෂණ ප්‍රතිඵල පතුරුවා හැරීම දුර්වල මෙන්ම ඒවායේ වාණිජ හා ප්‍රතිපත්ති යොදා ගැනීම් ද හිඟය. විශ්ව විද්‍යාල හා කර්මාන්ත අතර සබඳකම් ද තවම දුර්වලය. බොහෝ ශ්‍රී ලංකීය කර්මාන්ත තවමත් ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතාවයන් සඳහා විශ්වාසය තබා සිටින්නේ විදේශ විශේෂඥතාව හා තාක්ෂණය මතය. ශ්‍රී ලංකාවේ පාරිසරික පර්යේෂණ සැලසුම් කර සම්බන්ධීකරණය කිරීම වැඩිදියුණු කිරීමට අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. එය වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය ආරම්භ කළ කාර්යයකි. ජාතික සම්පත්, බලශක්ති සහ විද්‍යා අධිකාරිය වැනි සම්බන්ධීකරණ අංශයක් සම්බන්ධවීම, විද්‍යාඥයින්ගේ වෘත්තීය සංවිධානයක් සහභාගීවීම, පාරිසරික පර්යේෂණ හොඳින් යොමු කෙරෙන බවටත්, රටේ අවශ්‍යතාවන්ට උචිත වන බවටත් එවැනි පර්යේෂණවල සොයා ගැනීම් හොඳින් යොදා ගන්නා බවටත් සහතික කෙරේ.

විධිමත් අධ්‍යාපනය.

අධ්‍යාපනය පාරිසරික කළමනාකරණයේ හා බරපතල සංවර්ධනයේ අභියෝගයන්ට මුහුණ දීමට ප්‍රභව සූදනම් කරවයි. කලින් තිබුණා වු ඒ ඒ කාර්යයන්ට මුහුණ දෙනනා වු පිවිසුමෙන් මාරුවී පාරිසරික අධ්‍යාපනය දැන් ප්‍රාථමික, ද්විතීය හා දුරස්ථ මට්ටමින් විධිමත් අධ්‍යාපන ක්‍රමයට ඇතුළත් කොට තිබේ. පාරිසරික අධ්‍යාපනය සඳහා විෂය මාලා සංවර්ධනය බොහෝදුරට සම්පූර්ණ වුවත්, බැරැරැම් අභියෝග ඉතිරිව තිබෙන්නේ;

- පෙර සේවා හා සේවස්ථ පුහුණුව හා හුරුව ගුරුවන්ට ලබාදීම සඳහා ප්‍රමාණවත් ළඟා කර ගැනීමක්.
- ජාතික භාෂාවලින් පාරිසරික විෂයයන්වල පෙළ පොත් හා අතිරේක කියවීම් පොත් දේශීය තත්ත්වයන්ට අදාළ වනගේ නිෂ්පාදනය කොට බෙදා හැරීමත්.
- ශිෂ්‍යයින්ට සිය පාරිසරික දැනුම සැබෑ ජීවිතයේ අවස්ථාවන්ට යොදා ගැනීම උත්තරු කරවීමත්.

විධිමත් අධ්‍යාපන උත්සාහයක් රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, පුජා පාදක සංවිධාන, ජන මාධ්‍ය හා පාරිසරික බලයක් ඇති ඇතැම් රාජ්‍ය ආයතන විසින් පවත්වාගෙන යනු ලබන බොහෝ අවිධිමත් අධ්‍යාපන උත්සාහයන්ගෙන් උණාපුරණය කර ඇත්තේය. විධිමත් අධ්‍යාපනය බොහෝ සේ ආවරණය කරන්නේ ව්‍යුහනා අධ්‍යයනයන්ගේ නියුක්ත අය වන අතර අවිධිමත් උත්සාහයන් සමාජයේ වඩා පුළුල් අංශයක් ඔවුන්ගේ වර්ගාවන්ට ද බලපෑම් ඇති කරමින් යොමුවේ.

අවිධිමත් පාරිසරික අධ්‍යාපනය ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩි පාරිසරික දැනුවත් බවක් ඇති කිරීමට විශාල ලෙස දායක වී ඇති අතර එම උත්සාහයන් තවත් දියුණු කිරීමට හැකියාව ඇත්තේය. පුද්ගලයින්ට හා ප්‍රජාවන්ට තමන්ගේ මට්ටමින් පාරිසරික හිතකාමී ජීවන ක්‍රම හා හුරුපුරුදු වැඩිදියුණු කිරීමට කළහැකි දේ පිළිබඳ අමතර අවධානයක් යොමු කළ යුත්තේය.

පාරිසරික පුහුණුව.

පාරිසරික කළමනාකරණයේ වෙනස් වූ පැති කඩවල පිළිබඳ සාමාන්‍ය හා විශේෂඥ පුහුණුවක් සියලු රාජ්‍ය හා තමන්ගේ වෘත්තීය කටයුතුවල පාරිසරික මානසක් ඇති රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන අංශවල පුද්ගලයින්ට ද ඉක්මනින් අවශ්‍යය. පසුගිය දශකය තුළදී පාරිසරික අංශයෙන් විද්වද් අධ්‍යයනයන් කර ගෙන යාම සඳහා අවස්ථා ඇති කර ඇත්තේය. පාරිසරික අංශයෙන් විෂයයන්ගෙන් ශාස්ත්‍රඥ උපාධි පාඨමාලා පහක් දැන් කොළඹ, මොරටුව, පේරාදෙණිය විශ්ව විද්‍යාලවලත් වන සම්පත් පාඨමාලාවක් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්ව විද්‍යාලයේත් ඇත්තේය. එහෙත් තවත් නිකුත් ඇත. දේශීය පාඨමාලා විදේශීය ජීවාව වඩා වඩාත් පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුතුවනවා මෙන්ම දේශීය වශයෙන් ද අදාළය. කෙසේ වුවත් සමහරක් තවමත් ප්‍රමාණවත් විස්තරාත්මක පාඨමාලා ද්‍රව්‍ය නොමැති හා ප්‍රමාණවත් නොවන ප්‍රායෝගික උපාංග ද ඇති බොහෝ සාමාන්‍ය තත්ත්වයේ ජීවිය. විශේෂිත පාරිසරික කාර්යයන් කීපයක් සඳහා කෙටි හා මධ්‍යම කාලීන පුහුණුව දේශීයව ලබා ගැනීමට නොමැති අතර ශ්‍රී ලාංකීයයින්ට ඒ සඳහා විදේශ පුහුණු අවස්ථා සොයා ගා යුත්තේය.

දේශීය තත්ත්වයන්ට වඩාත් අදාළ වන නිසාත් පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුතුවන නිසාත් කෙටිකාලීන පාරිසරික පුහුණු පාඨමාලා වඩාත් ඇති කළයුත්තේය. පළමුව ස්වාභාවික සම්පත් හා පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ව්‍යාපෘතියෙන් පවත්වා පසුව පේරාදෙණිය විශ්ව විද්‍යාලයේ පාරිසරික අධ්‍යයනයන් සඳහා වන මධ්‍යස්ථානයට පවරන ලද දස දින පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ පාඨමාලා වේ සාර්ථකත්වය නම්, ශාස්ත්‍රඥ උපාධියකට පස්දෙනෙකු විදේශයට යවන විශදමින් රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශයේ දෙසියයකට වැඩි දෙනෙකු පුහුණු කරනු ලැබීමයි. වෙරළබඩ කළමනාකරණය, පිවිතුරු තාක්ෂණය හා කාර්මික දෂණ පාලනය, ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය සහ පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති වැනි බොහෝ පාරිසරික අංශවලින් කෙටිකාලීන පාඨමාලා ඇති කළහැක්කේය.

පාරිසරික විදේශ පුහුණු අවස්ථාවන්ට යුක්ති සහගත ලෙස තෝරා ගැනීම අවශ්‍ය වන්නේ තෝරා ගත්

අය රටටත් තමන්ටත් යහපතක් ඇති කරාටිය යන්න සහතිකවීම පිණිසය. එසේ පුහුණු කරනලද අය ස්ථානගත කිරීමේදී ඔවුන්ගේ පුහුණුවෙන් උපරිම ප්‍රයෝජන ගතහැකි වනසේ සැලසුම් කළයුතු වෙයි. පසුගිය දශකයේ වැඩි කරන ලද ආයෝජනවලින් පාරිසරික ව්‍යවහාරයන් සියලුමක් රටට බිහි කර ඇත. ඔවුන්ගේ සේවා හා නිපුණතා පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති, බලපෑමක්වීම හා කළමනාකරණය වැනි අංශවල උපරිම ප්‍රයෝජන ලබා ගැනීම සඳහා යෙදවිය යුත්තේය. රජයේ බඳවාගැනීමේ විධි මෙම පාරිසරික පාඨමාලා පිළිගැනීමට ලක්කළ යුතුය. පිළිගත් උපදේශකත්ව වලදී කරන ලද ප්‍රතිපත්ති ආශ්‍රිත පර්යේෂණ මෙන්ම පරිසරය ආශ්‍රිත මානසික යටතේ විද්වද්‍ර ප්‍රකාශවලට ද විශ්ව විද්‍යාලයීය උසස් කිරීම් ක්‍රමවලදී ප්‍රශංසා ලැබිය යුත්තේය.

පරිසරයේ මාධ්‍ය ආවරණය.

ජන මාධ්‍යයේ බොහෝ ක්‍රම පාරිසරික කළමනාකරණය හා ධරණීය සංවර්ධනය ප්‍රභා කර ගැනීමේදී විශාල කාර්යභාරයක් ඉටු කරන්නේය. මාධ්‍යය රජයේ සහ කර්මාන්තවල ප්‍රමාදයන් හා අතිරික්තයන්ට එරෙහිව "මුර බල්ලෙකු" මෙන් ද ක්‍රියා කරන අතර යෝජිත හා පවත්වාගෙන යන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති හා ප්‍රමුඛතා සාකච්ඡා හා විවාද දනන්දු කරවයි. අලුත්ම පාරිසරික තොරතුරු හා පර්යේෂණ සොයා ගැනීම් පතුරුවාලීමට උදව් දේ. වටිනා මුලාරම්භයන් හා පාරිසරික සාර්ථකත්ව පුවත් පුන ගැනීමට යොමු කරයි. පරිසරය හා සංවර්ධනයේ ප්‍රධානීන්ගේ උත්සාහයන්ට ද ප්‍රසිද්ධිය ලබා දේ. මාධ්‍යය අවිධිමත් පාරිසරික ශික්ෂකයෙකුගේ කාර්යභාරය ද ඉටු කරයි. එ විධිමත් අධ්‍යාපන ක්‍රමයෙන් පිටස්තර බොහෝ දෙනා ඔවුන්ගේ පාරිසරික තොරතුරු මාධ්‍යයේ උපක්‍රමයන් එකක් හෝ වැඩි ගණනක් තුළින් ලබා ගැනීමෙනි.

ස්වභාවික සම්පත් හා පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ව්‍යාපෘතියේ 1992 පාරිසරික පුනුවත්ව සම්බන්ධය, මෙතෙක් පැවැත්වූ එ වර්ගයේ එකම එක, ශ්‍රී ලාංකික නාගරික හා ග්‍රාමීය මහජනයාට ඇති පරිසර ආශ්‍රිත ප්‍රධාන මුලාශ්‍ර තුන නම් මුද්‍රිත මාධ්‍යය, රූපවාහිනී සහ ගුවන්විදුලිය බැව් සොයා ගන්නා ලදී. පුවත්පත් සහ සඟරා දිවයිනේ බොහෝ පෙදෙස්වලට කාවදී, ග්‍රාමීය පෙදෙස්වල ප්‍රබල විද්‍යුත් මාර්ග ගුවන් විදුලිය වන අතර නගරබද ප්‍රබල මාධ්‍යය වූ රූපවාහිනිය

ආසන්නම දෙවැනි ස්ථානයේ වෙයි. පසුගිය අවුරුදු 15 ඇතුළත මාධ්‍ය කටයුතුවල මාධ්‍ය ආවරණය බොහෝසෙයින් වැඩි වී ඇත්තේය. පරිසරය පිළිබඳ ලිපි තීරතුරුව දිනපතා, සති අන්ත හා කාලීන පුවත්පත් වල පළ වේ. පාරිසරික වාර්තා සහ වෙනත් අංශ ප්‍රවෘත්තිවල පුකවේ. බොහෝ ගුවන් විදුලි හා රූපවාහිනී මධ්‍යස්ථාන නිතර පාරිසරික වැඩ සටහන් ඉදිරිපත් කරයි. මුළුමනින්ම පරිසරයට වෙන් වූ පුවත් ලිපි හා සඟරා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානවලින් ප්‍රකාශයට පත් කෙරේ.

මෙම වර්ධනයේ ප්‍රමාණයට ගුණාත්මක බව වැඩිවී නොමැත. තවමත් දක්නට ලැබෙන අඩුපාඩුකම් වන්නේ;

- ආවරණයේ සරල බව සහ ප්‍රමාණවත් නොවන විමර්ශනයන්.
- හේතු සහ එල සබඳතාවන් හා විද්‍යාත්මක පැති නිසි ලෙස තේරුම් නොගැනීම හා විශ්ලේෂණය නොකිරීම.
- ඉදිරිපත් කර ඇති තොරතුරු එක්කෝ යළි පැන ගොස් නැත්නම් අසත්‍ය හෝ නැත්නම් එ දෙකම, ඇතැම් ආවරණයන් හය ඇති කරන සුළුය.
- උදවේගකරයි. ඇතැම් ලිපි සමබර නැත සහ
- මාධ්‍යය ප්‍රමාණවත් තරම් හොඳින්, හොඳ ආරංචි, සාර්ථක අවස්ථා, යහපත් ප්‍රතිඵලවලට යොමු කර නැත.

මෙම දුර්වලකම්වලින් බොහෝමයක් පෙන්නුම් කර සිටින්නේ විශ්වාසනීය තොරතුරු හා අදාළ දේවල් ප්‍රභා කරගතහැකි නොගැනීමයි. පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳව පුවත් ලේඛකයින්ට නිසි පුහුණුවක් නැතිකම, මාධ්‍ය සංවිධානවල සම්පත් හිඟකම හා රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන පාරිසරික සංවිධානවල මාධ්‍යය භාවිතා කිරීමේදී උපායශීලී පිටිසුමක් නොමැති කම ද වේ.

සමාජයේ සියලු අංශ අතර පාරිසරික අවබෝධය හා පුනුවත් බව ප්‍රබල ලෙසත් උපායශීලී ලෙසත් ඉහළ නැංවීමට ජනමාධ්‍යය තවමත් යොදා ගෙන ඇත. පරිසර අංශයට ප්‍රධාන අභියෝගයක් වන්නේ ප්‍රචාරාත්මක ප්‍රසිද්ධියේ සීමිත හොඳින් සකස් කළ පාරිසරික සන්නිවේදනයට මාධ්‍ය තුළින් ඇතුළුවීමයි. තොරතුරු උපකරණවල ආයෝජනයන් මාධ්‍ය ව්‍යවහාරයන් පුහුණුව ඉදිරියට ගෙන එමත් පරිසර හා සංවර්ධන ප්‍රශ්නවල මාධ්‍ය ආවරණවල තත්ත්වය බෙහෙවින් වැඩිදියුණු කරනු ඇත.

රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුජා මූල සංවිධාන.

පහත දැක්වෙන උදාහරණ මගින් පෙන්නුම් කරන අයුරු දිවයිනේ සියලුම කොටස් වූ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන ද දහස් ගණනක් වූ පුජා මූල සංවිධාන ද වලින් බොහොමයක් ඔවුන් අතර පාරිසරික දැනුවත් බව ඉහළ නැංවීමේදී කාර්යක්ෂම දායක වී ඇත.

- පහළ මට්ටමින් පාරිසරික තොරතුරු පතුරුවා හැරීම
- ස්වාභාවික සම්පත් භාවිත නැඹුරුවත් හා කොන්දේසි පිළිබඳ තොරතුරු එකතු කිරීමට උදව් හැකිම.
- කර්මාන්තමය කාර්යයන් ද අඩංගුව සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිවල බලපෑම සොයා බැලීම.
- පිරිසිදු හා නිරෝගී පරිසරයකට පුජාවලේ අයිතිය ආරක්ෂා කර ගැනීමට පෙළ ගැස්වීම.
- ප්‍රබල පාරිසරික කළමනාකරණයක් සහතිකවීම සඳහා රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික අංශ ආයතනයන් සමඟ සංවාදයක් යෙදීම සහ
- පාරිසරික ප්‍රශ්න හා ගැටළු පිළිබඳ පුළුල් පරාසයක අදහස් දැක්වීම පිණිස මහජනතාවට වේදිකාවක් සපයා දීමද වේ.

සිවිල් සමාජයේ ඉතාමත්ම වටිනා කාර්යභාරයක් ඔවුන් ඉටු කරන්නේ වුවද සම්පත් හා නිපුණතා නොමැති කමින් බොහෝ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුජා පාදක සංවිධාන පීඩාවට පත්වේ. සමහරකට අලුත් අභියෝගයන්ට මුහුණ දීමට අලුත් අදහස් හා දැරියන්ගෙන් ද නැත. 1990 ගණන්වල රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන පෙර වසරවල හය, වකිතයෙන් මිදී රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශ ආයතන සමඟ බහු පාර්ශවීය සාකච්ඡා ක්‍රියාදාමයකින් සමූහ වශයෙන් පාරිසරික ගැටළු සලකා බලා බේරා ගනිති. මෙයින් අවශ්‍ය කරන්නේ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන වැඩි ව්‍යත්තිකත්වයක් ලබා කර ගනිමින් වඩා ස්ථායී පුරුකාලීන පදනමක් මත නිලධාරී වාදයෙන් මිදීමේ වාසි කැප නොකොට ක්‍රියා කිරීමයි. පාරිසරික කළමනාකරණයේදී අර්ථවත් රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සහභාගිත්වයක් සඳහා අවස්ථා ඇති කොට සහයෝගී සම්බන්ධතාවයක් පවත්වා ගැනීමට රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සම තත්වයෙන් තබා ගන්නා බවට රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශයෙන් අවශ්‍ය කෙරේ.

ඔවුන්ගේ දැනට පවත්නා සීමාවන් තිබුණද, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුජා පාදක සංවිධාන පාරිසරික අධ්‍යයන හා දැනුවත් කිරීමේ කාර්යයන් ආයෝජන සඳහා වඩාත් හොඳ වටිනාකම් වැඩි බලපෑම් ඇති කරවයි. පහළම මට්ටමින් ජනතාව වෙතට යාමේ ඔවුන්ගේ හැකියාව අසමසමය. විශේෂයෙන්ම ජනතාවගේ ජීවන ශෛලීන් වෙනස් කිරීම හා ඔවුන්ගේ පරිභෝජන රටාවන් පාරිසරික හිතකාමී ලෙසට වෙනස් කිරීමට ඔවුන් පෙළ ගැස්වීම සඳහා එම හැකියාවෙන් හැකි තරම් දුරට ප්‍රයෝජන ගැනීමේ හදිසි අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. ඒ අතරම රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුජා පාදක සංවිධාන පාරිසරික දැනුවත් බවේ මට්ටම් නගා සිටුවීම පිණිස වඩා නානාප්‍රකාර හා අලුත් පන්තියේ ක්‍රම යොදා ගතයුත්තේ විරාගන දේශන හා පවුකාවලින් බැහැරව ඉවුරුදායක උපකරණ වැඩි භාවිතයකට බාහිර කාර්යයන් හා තරගවල යෙදීමකි.

දැනුවත් බවින් ඔබ්බට : ක්‍රියා කිරීමට අවශ්‍යතාවය

පර්යේෂණ සංවිධාන, විශ්ව විද්‍යාල රාජ්‍ය අංශයේ ආයතන, මාධ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානවල එකාබද්ධ බලපෑම පාරිසරික කළමනාකරණය හා ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමේ දැනුම පාදකයක් ඇත්ත වශයෙන්ම ඇති කරයි. එහෙත් තොරතුරු අවශ්‍ය වන්නේ වුවද එපමණක්ම මෙම කාර්යය සපුරාලීමට ප්‍රමාණවත් නොවේ. තොරතුරු හා දැනුම යෙදිය යුත්තේ යථා ජීවන තත්වයන් යටතේ අර්ථවත් වෙනසක් ඇති කෙරෙන අයුරකි. වෙනත් වචනයෙන් කිවහොත් දැනුවත් බව සියළු මට්ටම්වලදී ක්‍රියාකාරීත්වයට මගයි.

පෞරව විවිධත්ව ආරක්ෂාව, කෘෂිකර්මාන්ත කළමනාකරණය හා සනීපාරක්ෂාවේ වටිනාකම පිළිබඳ පුජා දැනුවත් බව වැඩිදියුණු කිරීමේ සාර්ථක අත්දැකීම් රාජ්‍ය නොවන සංවිධානවලට ඇත. මෙම වැඩ සටහන් භූමි තත්වය වෙනස් කිරීම සඳහා සහාය දු සමඟ එකාබද්ධ කළහොත් මිස දැනුවත්වීමෙන්ම පමණක් හොඳ ප්‍රතිඵල ලබා ගැනීමට හැකි නොවනු ඇත. පාරිසරිකව හානි කරන හුරුපුරුදුවලින් බැහැරව ක්‍රියා කිරීමට විකල්පයන් හා තෝරා ගැනීමට වෙනත් දේ ජනතාවට අවශ්‍යය. දැනුවත්වීම නියම මැදිහත්වීම් සමඟ එකාබද්ධ කිරීම දැනුවත්වීම ප්‍රයෝජන ගැනීම

සඳහා නිසි අයුරු ඉලක්ක කර ඇති බවත් එය ඉලක්ක කළ ඉඩකඩින්ට ප්‍රයෝගික වටිනාකමක් යුක්ත වන බවත් සහතික කෙරේ.

4.7 ජාත්‍යන්තර සම්බන්ධතා හා බැඳීම්.

ඉකුත් ජාතික පාරිසරික සැලැස්මේ ශාචනකාලයට පසුව ශ්‍රී ලංකාව සිත් ගන්නා ජාත්‍යන්තර බැඳීම් පෙළකට දායක වී ඇත්තේය. මෙම ජාත්‍යන්තර සම්බන්ධතා හා බැඳීම් වැදගත්බවින් වැඩිවෙමින් පවතී. ඒවා අතර ප්‍රමුඛත්වය ගන්නේ එක්සත් ජාතීන්ගේ පරිසරය හා සංවර්ධන සමුළු පුරව ක්‍රියාවලියට සහභාගිවීම, රියෝ ප්‍රකාශනයට අත්සන් තැබීම, ධරණීය සංවර්ධන කොමිසමේ සාමාජිකත්වය සහ ජෛව විවිධත්ව හා දේශගුණවිපර්යාස පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම්වලට පාර්ශ්වයක් වීම වේ. ඒ අතරම රම්සාර් (RAMSAR) සයිටිස් (CITES) මොන්ට්‍රියල් සන්ධානය වැනි කලින් ගිවිසුම්වල සාමාජිකත්වය සහ සහභාගිවීම ද බහු පාර්ශ්වීය පාරිසරික ආයතනයන්වල සාමාජිකත්වයද වේ. (ඒවායින් වඩාත් සැලකිය යුතු ඒවා වන්නේ ගෝලීය පාරිසරික පහසුකම, යුඑන්එස් සහ අයිග්‍රූපීඑන් වැනි ජාත්‍යන්තර සංවිධාන ද වේ.) ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් ශ්‍රී ලංකාව, දකුණු අසියා සමුපකාර පාරිසරික වැඩසටහන හා ප්‍රදේශීය සහයෝගිතාව පිළිබඳ දකුණු අසියා සංගමයේ පාරිසරික කමිටුවට ද වැදගත් දායකත්වයක් කරයි.

ජාත්‍යන්තර පාරිසරික ගිවිසුම්වල සම්බන්ධය බහු පාර්ශ්වීය මැදිහත් වීම් වශයෙන් ද වෙනස් වෙමින් පවතී. මුලින් ඒවා කල්පනා කරන ලද්දේ කාර්මික සංවාදයක ක්‍රියා පටිපාටියක් වශයෙන් අත්දැකීම් බෙදා ගනිමින් පාරිසරික බිඳ වැටීම් වැළැක්වීමට ජාතික බැඳීම ප්‍රකාශ කරමින්ය. දැන් ලෝක දේශපාලනය ඉක්මවා යන ගෝලීය බැඳීම දෙසට පැහැදිලි මාරුවක් පෙනේ. මීට හේතුව ප්‍රමුඛ ගෝලීය හා ජාතික ප්‍රශ්න වශයෙන් ධරණීය සංවර්ධනය හා ගෝලීයකරණය පැන නැගීම හා ඒවාට ඇති විශ්ව දායකත්වය අනාගත පරිසර හා සංවර්ධන අභියෝගවලට මුහුණ දීමේ මාර්ගයක් වශයෙනි. ධරණීය සංවර්ධනය හා ගෝලීයකරණයට ජාතික හා ගෝලීය මට්ටමින් ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රබල බැඳීම ප්‍රකාශ කර ඇත්තේය.

රම්සාර් (RAMSAR) සයිටිස් (CITES) මොන්ට්‍රියල් සන්ධානය හා ජෛව විවිධත්වය සහ දේශගුණ විපර්යාස වැනි සම්මුතියන් පාරිසරික කළමනාකරණය ඉක්මවා වෙළදාම, ජෛව තාක්ෂණය, ජෛව ආරක්ෂාව හා පීට කිරීම් පාලනය වැනි දේශීය හා ජාතික මට්ටමින් ආදායම රැකියාව හා පෝෂණය කෙරෙහි බලපෑම් ඇති කරන්නාවූ සැලකිය යුතු බැඳීම්වලට ශ්‍රී ලංකාව වගකීම යුතු වෙයි. තවත් සමහර දේවල් හොඳින් තේරුම් ගෙන ප්‍රවේශමත් ක්‍රියා නොකළහොත් ජාතික ස්වාධීනත්වයට හා ලෝක දේශපාලනයට ආදිනව ඇති කරනු ඇත.

මෙම ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම්වල සහභාගිත්වයට පුළුල් පරාසයක ස්වේච්ඡා හා කාර්මික නිපුණතා තිබිය යුතු වේ. නූතන ජාත්‍යන්තර පාරිසරික ආයතනවලට වූ බැඳීම්වලට ප්‍රතිචාර දැක්වීමේදී ස්ථිර සොසා බැලීම් හා සුපරික්ෂාකාරී සුදුනම්වීම් අවශ්‍ය වන්නේය.

කෙසේ වෙතත් මෙම බැඳීම්වලට ජාතික අනුග්‍රහ දැක්වීමට සහ ඒවායින් ප්‍රයෝජන ගැනීමට පවත්නා ආයතනික ක්‍රියාදාමයන් විසිරී ගිය අවුල් සහගත ඒවා වෙති. ජාතික ආයතනික ධර්තාව රටේ ජාත්‍යන්තර බැඳීම් කළමනාකරණයෙහිලා ප්‍රමාණවත් නොවේ. ජාත්‍යන්තර පාරිසරික බැඳීම් සඳහා අමාත්‍යාංශ මට්ටමේ කේන්ද්‍රීය ජාතික නියෝජිත ආයතනයක් ඉක්මණින් අවශ්‍ය වේ. මෙම කාර්යභාරය සඳහා වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය බොහෝ සේ සුදුසු වේ.

අවශ්‍ය කරන සාකච්ඡාමය, තාක්ෂණික, තෛතික හා දේශපාලනික නිපුණතා වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය තුළින්ම සොයා ගැනීම හෝ ඇති කර ගැනීම තාක්ෂණික නොවේ. ජාත්‍යන්තර පාරිසරික ක්‍රියාවලියන් හි ජාතික සහභාගිත්වය සම්බන්ධීකරණය කිරීමටත් එල්ල කළ පිවිසුමක් සහතික කිරීමටත් ජාත්‍යන්තර කටයුතු ඒකකයක් වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයෙහි ස්ථාපනය කළයුත්තේය. නියෝජිත මණ්ඩල සංවිධානයේදී ඒකකය මූලිකත්වය ගත යුත්තේය.

අවශ්‍ය නිපුණතා ලබා ගතයුත්තේ රට නියෝජනය කිරීමට හා පසු කාර්යයන්වලට වගකීම භාර ගන්නා වෙනත් ජාතික නියෝජිත ආයතනයක් තුළිනි.

කොටස 2 - ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම.

5. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. අංශයේ පත්‍රිකාවල නිර්දේශ කළ කාර්යයන්.

පුළුල් සහභාගිත්ව ක්‍රියාවලියක් තුළින් සකස් කරන ලද අංශයේ පත්‍රිකා නොයෙකුත් රජයේ ආයතන විසින් ගතයුතු නිවැරදි කිරීම් ක්‍රියාමාර්ග බොහෝමයක් හඳුනා ගෙන ඇත්තේය. (ජා.පා.ක්‍රි.සැ. 1998, දෙවන අංශය) එක් එක් අංශයට ආදාප්ත වූ ප්‍රශ්න සහ ගැටළුවලට කෙටි සහ දීර්ඝ කාලීන විසඳුම් මෙම ක්‍රියාමාර්ග විසින් ලබා දෙනුයේ බලාපොරොත්තු වේ. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. සැලකිය යුත්තේ නිවැරදි කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ගයක් වශයෙන් ම පමණක් නොව අනාගතයේදී පාරිසරික ප්‍රශ්න ඇතිවීම වළක්වන්නාවූ පෙර ක්‍රියා මැදිහත්වීම් උනන්දු කරවන මග පෙන්වන උපකරණයක් වශයෙනි. කෙටියෙන් කිවහොත් ජා.පා.ක්‍රි.සැ. හි නිර්දේශ කරන ලද ක්‍රියාමාර්ග රටෙහි සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය සඳහා සියලුම අදියරවලදී (ශැලසුම් කිරීම, ක්‍රියාත්මක කිරීම, අගැයීම) පාරිසරිකව සුදුසු වන බවට සහතික වියයුත්තේය. මෙම අරමුණ ලඟා කර ගැනීම සඳහා පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්කරුවන් හා නීති සම්පාදකයින් බලවත් ගැටළු බලාපොරොත්තු වියයුතු වන මෙන්ම සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය පාරිසරිකව සුදුසු වන මාර්ගයක් ඔස්සේ ගෙන යා යුතුය.

නිර්දේශ කර ඇති බොහෝ ක්‍රියාවන් පැහැදිලිව එල්ල කර ඇත්තේ පවත්නා ප්‍රතිපත්ති නීති හා ආයතන පාරිසරිකව සුදුසු වන සේ නිවැරදි කිරීමටය. එවැනි ක්‍රියාවන් හඳුන්වා ඇත්තේ ප්‍රතික්‍රියාකාරී ප්‍රතිසංස්කරණ යනුවෙනි. පර්යේෂණ, නව ප්‍රතිපත්ති හා ආයතනික මෙවලම් සහ තාක්ෂණික හඳුන්වාදීම් සඳහා වූ නිර්දේශ ගැටළු බලාපොරොත්තුව එල්ල කර ඇති බැවින් පෙර ක්‍රියාකාරී ප්‍රතිසංස්කරණ ගණයට වැටේ. එවා එල්ල කර ඇත්තේ පාරිසරිකව සුදුසු සංවර්ධන ක්‍රියාවලියක් ඇති කිරීමේ කාර්ය රාමුවක් ඇති කිරීමට ය.

නිර්දේශ කර ඇති ජා.පා.ක්‍රි.සැ. ක්‍රියාවල විශ්ලේෂණයක් එවා පුළුල් වශයෙන් පහත පැකට්ටු කාර්ය රාමු හතරට බෙදිය හැකි බව දක්වා තිබේ.

1. ප්‍රතිපත්ති මුලාරම්භයන් හෝ නිර්දේශයන් වැඩිදියුණු කරවන ක්‍රියා

2. කාර්මික හා කළමනාකරණ මෙවලම් වැඩිදියුණු කිරීමට හා එවා පරිහරණය කිරීමට අවශ්‍ය නිපුණතා වැඩිදියුණු කිරීමේ ක්‍රියා
3. පාරිසරික ප්‍රශ්නවල පර්යේෂණ, ව්‍යාපෘති හා අධ්‍යයන පහසු කිරීමේ ක්‍රියාවන් හා
4. පාරිසරික ප්‍රශ්න කළමනාකරණය සඳහා ආයතනික හා තෛතික ව්‍යුහයන්වල කාර්යශීලීත්වය හා කාර්යක්ෂමතාව වැඩි කිරීමේ ක්‍රියා.

5.1 ප්‍රතිපත්ති මූලිකයන් වැඩිදියුණු කිරීමට කාර්යයන්.

- (අ) සංවර්ධන වැඩසටහන්වල පාරිසරික සංරක්ෂණය හා කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රතිපත්ති සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
  - ජාතික භූමි පරිහරණ ප්‍රතිපත්තියක් තුළින්
  - එකට යා කළ දියබස්නා කළමනාකරණ පිවිසුම සහ
  - ස්වදේශීය පුනුම හා තොරතුරු ඇතුළුව පෞච්චික විවිධත්වය පිළිබඳ ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම හා එම තොරතුරු කරා එළඹීමේ අවශ්‍යතාව.
- (ආ) ස්වාභාවික සම්පත් හා පාරිසරික කළමනාකරණය තුළින් පුළුල් සහභාගිත්වය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්ති වර්ධනය කිරීම.
  - ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණයට දේශීය පුළුල් හා වෙනත් පාර්ශ්වකරුවන් සම්බන්ධවීම වැඩිදියුණු කිරීම.
  - පුනරුත්ථාපනය කරමින් පවතින පාරිසරික විධි පවත්වාගෙන යාම හා කළමනාකරණයේදී දේශීය පුළුල් සම්බන්ධ කරවීමේ ක්‍රමෝපායක් සකස් කිරීම. කොළඹ සහ තදාසන්න පෙදෙස්වල ඇල මාර්ග ක්‍රමය හා විශාල කලාපයේ කුඩා වාර්මාර්ග වැඩි ක්‍රමය උදාහරණවලට ඇතුළත් වේ.

(ඇ) පාරිසරික කළමනාකරණයේදී පුද්ගලික අංශ සහභාගිත්වය වැනි සෘජු හා සෘජු නොවන ක්‍රියාමාර්ග තුළින් රෙගුලාසි කටයුතු වැඩිදියුණු කිරීම.

- පුද්ගලික දැව කට්ටි හා ප්‍රජා සහභාගිත්වය වන සම්පත් වැඩ සටහන් ඇති කිරීමට දිරිගැන්වීම් ලබාදීම.
- අපද්‍රව්‍ය පවිත්‍රකාරක පහසුකම්වලින් සමන්විත කාර්මාන්ත ජනපදවල ආයෝජන කිරීමට පුද්ගලික අංශයට දිරිගැන්වීම් ලබා දීම.
- ආයෝජන දිරිගැන්වීම් ලබා දීම තුළින් බී.ඕ.ඕ. හෝ බී.ඕ.ටී. වර්ගයේ පරිසර හිතකාමී කාර්යයන් වැඩිදියුණු කිරීම, එවැනි කාර්යයන්ට ඇතුළත් වියහැකි, අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය, ජල අපද්‍රව්‍ය පවිත්‍රකරණ, ජන ප්‍රවාහනය, ජල සම්පාදනය හා විකල්ප බලශක්ති සම්පත් ඇති කිරීම.

(ඈ) පාරිසරික තත්ත්වයේ බලපෑම් ඇති කරන වෙළඳ ප්‍රතිපත්තිය, ගම්නා ගමන ප්‍රතිපත්තිය, ග්‍රන්ඛන මිල නියම කිරීම, කෘෂි කර්මාන්තය හා කෘෂිකර්මාන්ත භාවිතය පිළිබඳ ප්‍රතිපත්තිය වැනි ප්‍රතිපත්ති හා සැලසුම් සංශෝධනය කිරීම.

5.2 තාක්ෂණ හා කළමනාකරණ උපාංග සංවර්ධනය හා ඒවා භාවිතයට අවශ්‍ය නිපුණතා සංවර්ධන කාර්යය.

(අ) සංරක්ෂණය හා රැකවරණය කළ කලාප ජාලයක් මායිම් නියම කොට ස්ථාපිත කිරීම. දේශීය ප්‍රජාව හා රාජ්‍ය නිලධාරීන් අතර හවුල් ඇති කර, පහත දැක්වෙන ආකාරයට නවීන රැකවරණ පෙදෙස් කළමනාකරණ විධි ගොදා ගනිමින් ජන කළමනාකරණය කිරීම.

- වැඩිදියුණු කළ කළමනාකරණ විධි ආධාරයෙන් පවත්නා නීතිවල පාරිසරික රැකවරණ විධිවිධාන ක්‍රියාත්මක කිරීම. උදාහරණයක් වශයෙන්, මධ්‍ය මුහුදු මට්ටමින් අඩි/ 1500 ට වැඩි උස් බිම්වල සියයට 60 ට අඩික බෑවුමක් ඇති වැවිලි ඉඩම් සංරක්ෂිත පෙදෙස් වශයෙන්

ප්‍රකාශයට පත් කිරීම හා භූමි හා ජල ඵලදායීතාව වැඩිදියුණු කිරීමට නවීන සංරක්ෂණ ගොවිතැන් කිරීමේ ක්‍රම ගොදා ගැනීම.

- මෙම පෙදෙස්වල ඇති සියලුම වගා නොකළ ඉඩම් ජනායේ පාරිසරික වටිනාකම මත ආරක්ෂා කිරීම හා කළමනාකරණය කිරීම.
- සහභාගිවීමේ ක්‍රියාවලියක් තුළින් තෙත්බිම්, වන සම්පත් හා වනජීවී සංරක්ෂණ පෙදෙස් සඳහා කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සහ වන ආරක්ෂණ කලාප ඇති කිරීම වැනි නවීන සංරක්ෂණ උපක්‍රම ජාතික උද්‍යාන හා අභය ස්ථාන වටී ඇති කිරීම උනන්දු කරවීම.

(ආ) අවකාශීය සැලසුම් සංකල්පය (Spatial Planning) වැඩිදියුණු කිරීම හා නිවැරදි ව්‍යාපෘති පිහිටුවීමේ ක්‍රියාවලියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

- ප්‍රබල දිරිගැන්වීම් හෝ අරෙගුලාසි කිරීම් (නීති/රෙගුලාසි) වැඩ සටහන් මගින් කර්මාන්ත ජනපද ස්ථාපනය කිරීම හා මානව ජනාවාස හා සංවේදී පාරිසරික විධි අසල ඇති කර්මාන්ත ඵල ජනපදවල යළි පිහිටුවීමට පෙළඹවීම.
- ශාඛමය ප්‍රයෝජන සඳහා ජලය සපයන්නාවූ ප්‍රධාන දිය දහරාවන්වල වත්මන් හා විභව උපකරණයක බලපෑම අධ්‍යයනය කිරීම හා ජනායේ ධාරිතාව තීරණය කිරීම.
- නාගරික ජනාවාස අනුමත කිරීමේදී හෝ වැඩි දියුණු කිරීමේදී පරිසරය රැකගැනීමේ හෝ වැඩිදියුණු කිරීමේ හැකියාවට විශේෂ අවධානයක් යෙදවීම.

(ඇ) සංරක්ෂණ ගොවිතැන් වැඩිදියුණු කිරීම.

- පරිසරය සංරක්ෂණය කරන්නාවූ ගොවිතැන් ක්‍රම වැඩිදියුණු කිරීමට ව්‍යාපෘති සේවාවක් සංවිධානය කිරීම.
- ගොවතු වැනි පරිසර හිතකාමී පුරුදු සඳහා දිරිගැන්වීම් සම්පාදනය කිරීම.
- දේශීය ගොවිත් විසින් කර ගෙන යන්නාවූ කාබනික පොහොර භාවිතය, පස් සහ ජල

සංරක්ෂණය හා එකට ගා කළ පළිබෝධ කළමනාකරණය වැනි බොහෝ පරිසර හිතකාමී කාර්යයන් හඳුනාගෙන වැඩිදියුණු කිරීම.

- ජලයට තරගකාරී ඉල්ලුමක් ඇති පෙදෙස්වලින් ආරම්භ කොට ජලයට මිල නියම කිරීමේ පුරුදු හඳුන්වාදීම. පරිභෝජන කණ්ඩායම්වල සභාගයන් මෙම කාර්යය ක්‍රියාත්මක කර ඊට ප්‍රබල පුනුවත් කිරීමේ ව්‍යාපාරයකින් උදව් ලබා ගැනීම.

(ඇ) පාරිසරික වශයෙන් හුරු විකල්පයන්, පොදු පාරිසරික වශයෙන් හානිකර පුරුදු වෙනුවට දියුණු කිරීම.

- ස්වාභාවික සම්පත් සංරක්ෂණයට අහිතකර පොදු හුරුපුරුදු අධෛර්යමත් කරන අතරම යොදා ගතහැකි විකල්ප සඳහා තොරතුරු දිරිගැන්වීම් ලබාදීම. එනම් බලශක්ති ඉතිරි කර ගැනීම් පුරුදු යොදා ගැනීම, අපද්‍රව්‍ය/කුණුකසල ප්‍රතිචක්‍රීය කිරීම, ජලය සංරක්ෂණය කිරීම, ජෛව පරිහානිකර ඇසුරුම් ද්‍රව්‍ය වැනි ජෛව පරිහානිකර නිපැයුම් භාවිතය හා නිෂ්පාදනය වැනි දේ වත්කේය.

(ඉ) පාරිසරික ප්‍රමිතීන් යොදා ගැනීමට සකස් කිරීම සහ බලපැවැත්වීම හෝ උනන්දු කරවීම.

- මුහුදු පරිසර දූෂණයට සීමාවන් පැනවීම.
 - ජල තත්ත්ව සොයා බැලීමේ වැඩ සටහන්, පානීය ජල සැපයුම් මුලාශ්‍ර සොයා බැලීමෙන්, ආරම්භ කිරීමෙන්.
 - නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය හා ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන් විසින් ගොඩනැගිලි බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේදී සනීපාරක්ෂක අවශ්‍යතා හා ප්‍රමිතීන්.

(ඊ) ස්වාභාවික සම්පත් සංරක්ෂණය කරන්නාවූ පුරුදු වැඩිදියුණු කිරීමට ආර්ථික දිරිගැන්වීම් (හැකිනම් අධෛර්යමත් කිරීම) වැඩිදියුණු කිරීම.

- පරිසර හිතකාමී තාක්ෂණයන් හා පාරිසරික පරිහානිය ලිහිල් කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ග සඳහා ආයෝජනය කිරීමට හා ඇති කිරීමට පුද්ගලික අංශයට දිරිගැන්වීම් ලබාදීම.

5.3 පර්යේෂණ, ව්‍යාපෘති හා අධ්‍යාපන කාර්යයන් වැඩිදියුණු කිරීමට කාර්යයන්.

(අ) වඩා හොඳ ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණය සහ ආයතනීය කරන ලද තොරතුරු පතුරුවා හැරීම සඳහා අවශ්‍ය කරන තොරතුරු කළමනාකරණ ක්‍රම ඇති කිරීම.

- අධික ලෙස ඇල්ලීම මගින් විනාශ වීමේ තර්ජනයට ලක්වූ මත්ස්‍ය විශේෂීන් හා ඔවුන්ගේ නිජබිම් අධ්‍යයනය හා හඳුනා ගැනීම.

- ජල, වන සම්පත් හා වෙනත් ස්වාභාවික සම්පත් වල තත්ත්වය සොයා බැලීම හා අධීක්ෂණය කිරීම සඳහා "භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධති" (GIS) යොදා ගැනීම.

- පාරිසරික පරිහානිය හා ජනතාවගේ සෞඛ්‍යයට ඇති බලපෑම පිළිබඳ මූලික දත්ත ඇති කිරීම.

(ආ) ජෛව සම්පත්, පර්යේෂණ හා පාරිසරික පුනුවත්වීම ගොඩනැගීම සඳහා ආධාර වැඩි කිරීමෙන් පාරිසරික පර්යේෂණ දිරිමත් කිරීම.

- වාණිජ ඉල්ලීම්වල ජෛව තාක්ෂණය යොදා ගැනීම වැනි ජෛව විවිධත්වය ආශ්‍රිත පර්යේෂණ කරන ආයතන ශක්තිමත් කිරීම.

(ඇ) පාරිසරික සැලසුම්කරණය සහ කළමනාකරණයට අවශ්‍ය නිපුණතා සංවර්ධනය කිරීමට අවශ්‍ය පහසුකම් සහ අරමුදල් වලින් අධ්‍යාපන ආයතනවලට ආධාර කිරීම.

- පාරිසරික තාක්ෂණය හා දූෂණ පාලනය සඳහා එය යොදා ගැනීම ඉගැන්වීම සඳහා විෂව විද්‍යාලවල නිපුණතා උසස් කිරීම.

(ඈ) පාරිසරික පරිහානියේ පිරිවැය හා එලවිපාක නගා පෙන්වීමට රට පුරා පුනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් පැවැත්වීම.

- පොදු පාරිසරික පීඩාකාරී පුරුදුවලට ඇති විකල්ප පිළිබඳව මහජන පුනුවත් බව වැඩි කිරීම.
 - මහජනතාව පුනුවත් කිරීමට ජාතික ව්‍යාපාරයක් දියත් කිරීම.

- * සෞඛ්‍ය හා පරිසරය අතර ඇති සබඳකම හා පරිසරය දියුණු කිරීමේ මනව සෞඛ්‍යය වැඩිදියුණු කිරීමේ මාර්ග.
- * රෝපණ සම්පත්වල වටිනාකම හා රෝපණ විධි විනාශ කිරීමේ ඵලවිපාක.
- * අයෝග්‍ය ශන අපද්‍රව්‍ය අපහරණයෙන් ඇති වන සෞඛ්‍ය උපද්‍රව.

5.4 පාරිසරික කළමනාකරණයට ආයතනික හා නීතිමය ප්‍රතිපාදන ආධාරයට කාර්යයන්.

- (අ) දූෂණ අඩු කිරීම හා පාරිසරික කළමනාකරණ සඳහා වන විධිමත් කිරීමේ ආයතනවල ධාරීතාව ඉහළ නැංවීම.
  - දූෂණ අධීක්ෂණය සඳහා රසායනාගාර භාලයක් ඇති කිරීම සඳහා පහසුකම් ඇති කිරීම.
  - අධිකව දූෂණය ඇති කරන කර්මාන්ත ගැන ක්‍රියා කිරීමට ම.ප.අ. සහ ආ.ම. සේ කාර්ය මණ්ඩලයට පුහුණුවක් ලබා දීම.
- (ආ) ජා.පා.ක්‍රි.ස. හි ඇති නිර්දේශයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කිරීම සඳහා නීති සම්පාදනය හා රෙනෙවික මෙවලම් දියුණු කිරීම.
  - ආනයනය හා අපනයන සීමාවන්ට පාත්‍ර කළ යුත්තේ කුමන රෝපණ සම්පත් ද යන්න පිළිබඳව තුරුලකා ආරක්ෂා ආඥා පනත හා ධීවර සම්පත්

පනත එකිනෙකට පරස්පර විරෝධීව ඇත. මෙම පනත් එකමුතු කළයුතු වෙයි.

- ජල සම්පත් කළමනාකරණයට සම්බන්ධිත ආයතන පරිභෝජකයින්ගේ අයිතීන් හා ඒවායේ ප්‍රබල සබඳකම් දැක්වීම පිණිස ප්‍රතිව්‍යුහගත කළ යුත්තේය.

(ඇ) පාරිසරික කළමනාකරණය හා අධීක්ෂණය වඩා ප්‍රබල ලෙස පවත්වාගෙන යාමට උප ජාතික නියෝජිත ආයතනවල ධාරීතාව ශක්තිමත් කළ යුත්තේය.

- භූමි පරිහරණ වගකීම් පිළිබඳව ක්‍රියා කරන උප ජාතික නියෝජිත ආයතනවල, භූමි පරිහරණ සැලසුම් හා කළමනාකරණ නිපුණතා වර්ධනය කළ යුත්තේය.
- කුඩා පරිමාණයේ කර්මාන්ත හා පාරිසරික අධීක්ෂණයට බලපාන පාරිසරික රෙගුලාසි බලපැවැත්වීමට පවත්වනු ලබන දේශීය අධිකාරීන්ගේ හැකියාවන් ශක්තිමත් කිරීම.
- උප ජාතික නියෝජිත ආයතන විසින් ප්‍රායෝජනවත් ගතහැකි ප්‍රමිත කරන ලද දුර්ගන්ධයන් මාලාවක් ඇති කිරීම.

(ඈ) රටේ නීති හා ව්‍යවස්ථා පැනවීම හා සංශෝධන තුළින්, දේශීය අවශ්‍යතාවන්ට උචිත වන පරිදි ජාත්‍යන්තර ගිවිසුම් හා සන්ධානවල ප්‍රතිපාදන ක්‍රියාත්මක කිරීම.

6. ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ නිර්දේශ සම්බන්ධීකරණය හා අධීක්ෂණයට ක්‍රමෝපාය.

ජා.පා.ක්‍රි.සැ. බොහෝ නිර්දේශ ඇතුළත් ජාතික සැලැස්මකි. මුළු සැලැස්මම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම තනි ආයතනයකට බාර ගැනීමට නුපුළුවන. අංශයීය හා ආර්ථිකමය කාර්යයන් එහි ඇතුළත්ව තිබේ. රජයේ ආයතන මෙන්ම රජයේ නොවන ආයතනයන් ද (පුද්ගලික අංශයේ සහ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන වලින් සැදුම්ලත්) යන දෙගොළලෙන් ම ජා.පා.ක්‍රි.සැ. හි නිර්දේශ කර ඇති ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කරනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය ජා.පා.ක්‍රි.සැ. සකස් කිරීමට වගකිවයුතු ආයතනය වශයෙන් අභ්‍යන්තරකරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලිය හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පහසුකම් ඇති කිරීමේ මූලික වගකීම ගන්නවා ඇත. සැලැස්මෙහි නිර්දේශ කර ඇති පොදු අංශයීය කාර්යයන් කීපයකට වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය මූලාරම්භයක් දෙනු ඇතැයි බලාපොරොත්තු වේ.

සැලැස්මක ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සාර්ථකත්වය කරුණු කීපයක් මත රඳා පවතී. සම්බන්ධිත ආයතනවල කාර්යයන් සම්බන්ධීකරණයන් සොයා බැලීමත් සාර්ථක ක්‍රියාත්මක කිරීමකට වැදගත් අවශ්‍යතා දෙකකි. කෙසේ වෙතත් ජා.පා.ක්‍රි.සැ. සොයා බැලීම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතනවල සම්ප සහයෝගීතාව හා බැඳීම අවශ්‍ය කරවයි. අග්‍ර හා පාලන පිවිසුම අනුචිතය. පොදු අංශයීය කාර්යයන් සියලුම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාර්යය තනි අංශයකට පැවරිය නොහැකි බැවින් වෙන් වෙන් කාර්යයන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රගතිය පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගෙන ඇගයීමේදී සාකච්ඡාමය ක්‍රියාවලියක් යොදා ගතයුතු බවට යෝජනා කෙරේ.

6.1 ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම බෙදා ගැනීම.

ජා.පා.ක්‍රි.සැ. හි නිර්දේශ කර ඇති ප්‍රතික්‍රියාකාරී කාර්යයන් බොහොමයක් හා පෙර ක්‍රියාකාරී කාර්යයන් කීපයක් පැහැදිලිව අංශයීය වන අතර තනි ආයතනයක විෂය පථයට ගැනේ. එවැනි අවස්ථාවකදී නිර්දේශිත ක්‍රියාවන් එම අංශයේ සංවර්ධන වැඩ සටහනේ කොටසක් වියයුතුය. වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයට සැලසුම් හා ව්‍යාපෘති පිළියෙල කිරීම හා ජා.ප.ක්‍රි.සැ. නිර්දේශ ප්‍රකාර කෙටුම්පත් තීරි

සම්පාදනය සඳහා රේඛීය ආයතනයට සහාය විය හැක. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. හි පොදු අංශයීය කාර්යයන් සඳහා වගකීම තනි ආයතනයකට පැවරීම වඩාත් සංකීර්ණ විය හැක. පොදු අංශයීය කාර්යයන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ආයතන කීපයකට පැවරිය හැක්කේය. එවැනි තත්ත්වයකදී අවසාන වශයෙන් සම්පත හෝ ක්‍රියාවලිය කළමනාකරණය කිරීමේ වගකීම දරන ආයතනයට සහමුල ක්‍රියාවලියේම වගකීම පැවරිය යුතු වේ. සාර්ථක ක්‍රියාත්මක කිරීමකට ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සියළු කණ්ඩායම් සහයෝගීව සමුල ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධීකරණය කිරීමේ පැහැදිලි ක්‍රමෝපායක් සැලැස්මේ එක් එක් අංශ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ඇති සියළු කණ්ඩායම් සමග සාකච්ඡා කොට ඇති කළ යුත්තේය.

නිර්දේශිත කාර්යය අවශ්‍යයෙන්ම ජාතික ක්‍රම සම්පාදන ක්‍රියාවලියක් වූ කලහි හෝ තනි මූලික ආයතනයක් හා හඳුනාගැනීමට තරම් සංකීර්ණ වූ කලහි වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය හෝ සැලසුම් කිරීමේ අමාත්‍යාංශය සම්බන්ධීකරණයේ මූලික වගකීම ගතයුත්තේය. ජාතික ක්‍රම සම්පාදන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ජල සම්පත් කළමනාකරණ සැලැස්ම හා ජල සම්පත් සභාව ඇති කිරීම හා වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් පෞච්චික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සකස් කිරීම එවැනි කාර්යයන්වලට උදාහරණයන් ය.

ජා.පා.ක්‍රි.සැ. එහි බොහෝ නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී පුද්ගලික අංශයේ ක්‍රියාකාරී සහභාගිත්වය අපේක්ෂා කරයි. පාරිසරික කළමනාකරණයට පුද්ගලික අංශය යොමුවීම පහසු කිරීමත් වඩාත්ම ලොකු කාර්යයක්, පෞද්ගලික අංශයට පැවරීමත් රාජ්‍ය ආයතනවලින් අපේක්ෂා කෙරේ. වාණිජ හා කර්මාන්ත මණ්ඩලවලට ඔවුන්ගේ සාමාජිකයින් අතර පාරිසරික කළමනාකරණයේ ආයෝජන අවස්ථා හා සංවර්ධනය පිළිබඳ තොරතුරු පතුරුවා හැරීමෙන් වැදගත් කාර්ය භාරයක් ඉටු කළ හැක්කේය. නිරතුරුව පැවැත්වෙන සාකච්ඡාවලදී ජා.පා.ක්‍රි.සැ. හි නිර්දේශිත ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශන, බඳු දිරිගැන්වීම් හා අනෙකුත් අනුග්‍රහයන් ඉක්මණින් ක්‍රියාත්මක කරන ලෙස මණ්ඩල රජයෙන් ඉල්ලා සිටිය යුත්තේය.

6.2 කාර්ය සම්බන්ධීකරණය හා ප්‍රගති සමාලෝචනයට ආයතනික ව්‍යුහයන්.

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයට වගකීම ඇත්තේ ගහපත් පාරිසරික කළමනාකරණය තුළින් ධරණීය සංවර්ධනය ඇති කිරීමයි. මෙය ජා.පා.ක්‍රී.ස. ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ප්‍රගතිය සොයා බලා වාර්තා කිරීමට අමාත්‍යාංශයට වගකීම පවරයි. මෙය මිළුග සිටු වසර තුළ අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රධාන වගකීම වශයෙන් සැලකීමට පුළුවන.

ජා.පා.ක්‍රී.ස. සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයට ප්‍රබල ආයතනික ව්‍යුහයක් තිබිය යුතු බවට එහිභා අපේක්ෂා කරයි. වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය යටතේ වෙනම ඒකකයක් නිර්මාණය කර නියත වශයෙන්ම ජා.පා.ක්‍රී.ස. ආශ්‍රිත කරුණු ගැන ක්‍රියා කිරීමට තිබිය යුතු බව අපේක්ෂා කෙරේ. මෙම ඒකකයේ කාර්යයන් විය හැක්කේ අමාත්‍යාංශය තුළම වෙනත් අංශ අතර සම්බන්ධීකරණයක් පැවැත්වීමත් වෙනත් ආයතනවලට අමාත්‍යාංශයේ හා ම.ප.අ. යෙන් අධීක්ෂණය කිරීම් හා ක්‍රියාත්මක කිරීම් වාර්තා කිරීම පිළිබඳව සහාය ලබා ගැනීමත් විය හැකිය. ජා.පා.ක්‍රී.ස. ලේකම් කාර්යාලය මෙම ඒකකය අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් ඒකකය යටතේ ක්‍රියාත්මක විය යුතුය. මෙම ඒකකයේ ප්‍රධාන කාර්යයන් කීපයක් නම්;

- * අංශවලටම වෙන්වූ නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රගතිය පිළිබඳ තොරතුරු නිතර ආයතනවලින් ලබා ගැනීම.
- * ජා.පා.ක්‍රී.ස. සම්බන්ධිත අනෙකුත් ආයතන සමඟ කේන්ද්‍රීය කරුණු පිළිබඳ කාර්තුමය සමාලෝචන රැස්වීම් සංවිධානය කිරීම. කේන්ද්‍රීය කරුණු යනු එක් එක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතනයක සන්නිවේදන මාර්ගය වශයෙන් අමාත්‍යාංශයේ ජා.පා.ක්‍රී.ස. ඒකකය සමඟ ක්‍රියා කරන නිලධාරීන් හෝ ඒකකය වේ.
- * ජා.පා.ක්‍රී.ස. පිළිබඳ මෙහෙයුම් කමිටුවක් අදාළ අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන්ගෙන් සමන්විතව ඇති කර කේන්ද්‍රීය කරුණු පිළිබඳ කාර්තුමය වාර්තා සලකා බැලීම පිණිස අර්ධ වාර්ෂික රැස්වීම් සංවිධානය කිරීම.

* ජා.පා.ක්‍රී.ස. අර්ධ වාර්ෂික ප්‍රගති සමාලෝචන රැස්වීම් රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුද්ගලික අංශ සහභාගිත්වයෙන් පවත්වා ඔවුන්ගේ කාර්යයන් වලට ආධාර කිරීමට හා එම කාර්යයන්වල බලපෑම අධීක්ෂණය කිරීමට.

ආංශීය නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ස්වකීය සාමාන්‍ය ප්‍රගති සමාලෝචන පිළිවෙත් තුළින් ආංශීය ක්‍රියාකාරකම්වල ප්‍රගතිය සම්බන්ධීකරණය හා අධීක්ෂණය කිරීමට ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන රෙට්රොමත් කළයුත්තේය. එක් එක් අංශයේ ආයතනය විසින් එම ආයතනය හා ජා.පා.ක්‍රී.ස. සම්බන්ධීකරණ කමිටුව අතර සන්නිවේදන මාර්ගය වශයෙන් කටයුතු කිරීමට කේන්ද්‍රීය පුද්ගලයෙක් නම් කළ යුත්තේය.(Focal Point)

ආයතනය හා ජා.පා.ක්‍රී.ස. ලේකම් කාර්යාලය අතර ජා.පා.ක්‍රී.ස. ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ කරුණු සම්බන්ධිත සියළු ලිපි හුවමාරු මෙම කේන්ද්‍රීය කරුණ හරහා ගැවිය යුත්තේය. මෙම අංශ නියත කාර්යයන්වල ප්‍රගතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ මූලික වගකීම ඇති ආයතනය විසින් නිරතුරුව සමාලෝචනය කළ යුත්තේය.

අමාත්‍යාංශය/ම.ප.අ. අංශයේ ආයතනය හා සහයෝගිත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රගතිය පිළිබඳ තොරතුරු බෙදා ගැනීමට ක්‍රමයක් සම්පාදනය කළහැකිය. එක් එක් රෙගීය අමාත්‍යාංශයේ ගෝපිත සැළසුම් කිරීමේ හා අධීක්ෂණ කිරීමේ අංශයට ප්‍රගති සමාලෝචනය කිරීමේ කාර්යය පැවරිය හැක්කේය. මෙම අංශයේ ප්‍රධානතා කේන්ද්‍රීය පුද්ගලයා (Focal Point) වශයෙන් ක්‍රියා කිරීමට ඉතා අගයේය.

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශයෙහි ජා.පා.ක්‍රී.ස. ලේකම් කාර්යාලය මෙම තොරතුරු කේන්ද්‍රකර සහයෝගිත්වයෙන් වාර්තා කිරීමේ ආකෘති හා දුරඟ නිර්මාණය කොට ඇති කිරීම නිර්දේශ කරනු ලැබේ. ප්‍රගතිය අධීක්ෂණය කිරීමට අවශ්‍ය අවම තොරතුරු අවශ්‍ය අවම අභිරුක් උත්සාහයන් හඳුනා ගත යුත්තේය. මෙම ආකෘති සම්බන්ධීකරණ කමිටුව විසින් අවශ්‍ය පරිදි හා අවශ්‍ය අවස්ථාවන්හිදී සමාලෝචනය කරනු ඇත.

අන්තර් අංශයීය නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ජා.පා.ක්‍රී.සැ. නිර්දේශ අංශ කීපයක් ආවරණය කරන කළ අධීක්ෂණය කිරීමේ වගකීම මූලික ආයතනයකට පැවරිය යුත්තේය. මෙම වගකීම විශේෂ අවස්ථාවලදී අමාත්‍යාංශයට හෝ ජාතික සැලසුම් දෙපාර්තමේන්තුවට භාර ගත හැකිය. රාජ්‍ය නොවන (පුද්ගලික අංශ හෝ රා.නො.ස.) නියෝජනයන් නිර්දේශ කර ඇති අවස්ථාවන්හිදී විෂය නිශ්චිත සම්බන්ධීකරණ කණ්ඩායම එම නියෝජිතයන්ගේ සහභාගිත්වය සහතික කළයුත්තේය. එවැනි සම්බන්ධීකරණ කණ්ඩායමක සේවය කිරීමට නිලධාරියෙකු අමාත්‍යාංශයට හෝ ම.ප.අ.ට නම් කළහැකිය. වඩාත් වැදගත් වන්නේ අමාත්‍යාංශයේ ජා.පා.ක්‍රී.සැ. ලේකම් කාර්යාලය සමග පැහැදිලි වාර්තා කිරීමේ සම්බන්ධයක් ඇති කර ගැනීමයි. එමගින් ඇති කර ගත් ප්‍රගතිය නිතර වාර්තා කළහැකිය. විෂය නිශ්චිත සම්බන්ධීකරණ කණ්ඩායමේ තෝරා ගත් කේන්ද්‍රීය කරුණ, ප්‍රධාන ජා.පා.ක්‍රී.සැ. සම්බන්ධීකරණ කමිටුවේ සාමාජිකයෙක් වශයෙන් සේවය කළයුතු වේ. එකඟවූ ආකෘතියක ඔහු ප්‍රගතිය ජා.පා.ක්‍රී.සැ. සම්බන්ධීකරණ කමිටුවට වාර්තා කරනු ඇත.

මෙම කාර්යයන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී අමාත්‍යාංශය එමනිසා පෙරමුණ ගෙන ක්‍රියා කළයුතුව ඇත්තේය. තායකත්ව හා පහසුකම් සැලසීමේ කාර්ය භාරයක් ඉටු කිරීමේදී බලාපොරොත්තු වන පරිදි ප්‍රධාන ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අංශ දෙකක් වෙත යොමු කෙරෙනු ඇත. එනම් පුද්ගලික අංශය හා රාජ්‍ය අංශයයි. මෙම අංශ දෙක විසින් ක්‍රියාත්මක කළයුතු කාර්ය භාරයන් පැහැදිලිව විස්තර කර තේරුම් ගතයුත්තේය.

පුද්ගලික අංශයේ කාර්ය භාරය.

ජාතික ආර්ථික ඵලදායීතාවයට වැඩිවෙමින් ඇති දායකත්වය හා බලපෑම සැලකිල්ලට ගැනීමේදී රජය විසින් නියම කර ඇති ප්‍රතිපත්ති හා විධිමත් කිරීමේ පුළුල් පරාසයන් තුළ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා පෞද්ගලික අංශයට වැදගත් දායකත්වයක් ඇත්තේය. ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය, නීති සම්පාදනය, ආයතනික ව්‍යුහයන් ස්ථාපනය කිරීම, වැඩ සටහන් හා ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීම, අධීක්ෂණය හා ඇගයීම රජයේ

වගකීම වශයෙන් තවදුරටත් පැවතිය යුත්තේය. කෙසේ වෙතත් මෙම කාර්යයන්වල ඇති විවිධත්වය, ක්ෂණික අවධානය සඳහා ඇති බරපතළ ඉල්ලුම ආදිය මෙම සේවාවන් කාර්යක්ෂමව ලබාදීමට රාජ්‍ය අංශයට කළ නොහැකි තරම්ය. පවත්නා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ගවල ඇති අකාර්යක්ෂමතාවන් හා සහජ දුර්වලකම්වලට ගතහැකි විකල්ප ක්‍රියාමාර්ග නම් ඇතැම් කාර්යයන් බාර ගන්නා ලෙසට පුද්ගලික අංශය දිරිමත් කිරීමය.

කෙසේ වෙතත් පෞද්ගලික අංශය අවදානම් ආයෝජන තීරණ ගන්නේ සලකා බැලීමෙන් අනතුරුව මුච්ච නීතිමය අවහිරතාවන් හා නිලධාරී වාදය හා දේශපාලන කරුණු නිසා අස්ථිර භාවය වැඩිවන විට එවැනි අවදානම්වලින් වැලකී සිටීමට මාන බලයි. කෙසේ වෙතත් පවත්නා හේතු වාසිදායක හා ආයෝජනවලට හෝවර වන්නේ නම් ආයෝජන අවස්ථා සොයා බැලීමට පෞද්ගලික අංශය බොහෝ සේ කැමැති වනු ඇත. පුද්ගලික අංශයට ආකර්ශනය වියහැකි සෘජු පාරිසරික කළමනාකරණ අවස්ථාවන් කීපයක් ම ඇත්තේය. මේවාට ඇතුළත් වන්නේ උපදේශක හා රසායනාගාර සේවාවන්, පාරිසරික මුදල් යෙදවීම්, පාරිසරික යටිතල පහසුකම් ඇති කිරීම හා කළමනාකරණය, පාරිසරික කළමනාකරණයට සේවාවන් සැපයීම ද වේ.

කුඩා වතුහිමියන්ට අනුග්‍රාහක මුදල් යෙදවීම.

වැවිලි ඵලදාවන් වඟා කරන කුඩා වතු හිමියන් කදුරට ඉඩම් කට්ටිවල සෝදා පාලුව වළක්වන පස් කළමනාකරණ ක්‍රම සඳහා ආයෝජන කිරීමෙන් ඉක්මන් ප්‍රතිඵල ලබන්නේ නැත. මුදල් දීමනා හා අඩු පොලී බැංකු ණය වැනි අනුග්‍රහ මුදල් යෙදවීමේ සංරක්ෂණ පුරුදු ඇති කුඩා වතු හිමියන්ට ලබාදීම සෝදා පාලුවේ වැඩි පාලනයක් ඇති කරයි. වැවිලි ඵලදාවන්ට වගකීම ඇති රජයේ ආයතන එවැනි ක්‍රියාවන්ට ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශයකින් ආධාර කළ යුත්තේය. ප්‍රතිපත්තිවලින් ආධාර කළ පසු සංවර්ධන මුදල් යෙදවීම්වලට සම්බන්ධ ප්‍රදානකරුවන් සමඟ රජයට භාකච්ඡා පැවැත්විය හැක්කේය. උදා : ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන බැංකුව (IDB) ආසියානු සංවර්ධන බැංකුව (ADB) ඔවුන්ගේ වැඩසටහන් වල පස සංරක්ෂණ

කාර්යයන්වල කුඩා වතු හිමියන් විසින් මුදල යෙදවීම ඇතුළත් කරන සේ දැනටමත් කුඩා හා මධ්‍යම ආයෝජන ණය බෙදාදීම වලට සම්බන්ධ වාණිජ බැංකු, කුඩා වතු හිමි සංවිධාන සමග එකතුවීමට උනන්දු කර පස සංරක්ෂණ කටයුතුවල කුඩා වතු හිමියන් ආයෝජනය කිරීමේ වැඩසටහනකට උනන්දු කරවිය යුත්තේය.

වන වගාවන්වල ආයෝජනය කිරීමට පොදුගලික අංශය උනන්දු කිරීම.

මෙය හෙග වගාවන් උනන්දු කරවීමේදී කළ අත්දැමට කළ හැක්කේය. ඔවුන්ගේ සමහර එදොයි නොවන ඉඩම් දර සහ දැව ලබා දෙන කැල බවට පත් කිරීමට කැමති වන වැවිලිවලට විරාගත වැවිලි එදොවන් පුළුල් කිරීමට දැනටමත් දී ඇති දීර්ගත්වීම් වලට සමානවම දීර්ගත්වීම් ලබා දෙන බවට රජය ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනයක් කළයුතුය. මෙය බොහෝ වැවිලි සමාගම් වන සම්පත් සංවර්ධනය කිරීමේ වැඩසටහන් වලට කාර්යශීලීව සහභාගිවීම උනන්දු කරවයි. රජය උනන්දුව දක්වන ජාත්‍යන්තර ප්‍රදානකරුවෙක්, හැකිනම් දැනටමත් වැවිලි අංශයට උදව් කරන ආසියානු සංවර්ධන බැංකුව වැනි ආයතනයක් වැවිලි අංශවල වන සම්පත්වලට ආධාර කිරීමේ වැඩ සටහනක් සඳහා වාණිජ බැංකු හරහා සහන පදනමක් මත මුදල යෙදවීමට පොළඹවා ගතයුත්තේය.

විකල්ප බලශක්ති සඳහා ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කිරීම.

දැනට ඇති ජල හා තාප බලශක්තියෙන් උත්පාදනය කෙරෙන විදුලිබලයට උණා පුරකයක් සේ යොදා ගතහැකි විකල්ප බලශක්ති සඳහා ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කළයුතු වේ. මිල කිරීමේ නිවැරදි ප්‍රතිපත්තියක් යොදා ගැනීම තුළින් විකල්ප මූලාශ්‍රවලින් බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා ආයෝජනය කිරීමට පුද්ගලික අංශයට හැකිවන පරිදි විකල්ප බලශක්ති පාවිච්චි කරන උපකරණ ආනයනය හෝ එකලස් කිරීම උනන්දු කරවයි. (බදු සහ ගාස්තු අඩු කිරීම් තුළින්) උදාහරණයක් වශයෙන් පැටුල් හිසල් වෙනුවට මෝටර

රට එල්.පී.ගැස් භාවිතා කිරීම පුද්ගලික අංශයට පාරිසරික හිතකාමී තාක්ෂණයෙහි ආයෝජනය කළහැකි කරයි. මෙය එල්.පී. ගැස් සමග භාවිතා කළයුතු ඇතැම් දෂණ පාලන උපකරණ දේශීයව නිෂ්පාදනය කිරීමට වුවද යොමු කරවයි. සුර්ය හා සුළඟ බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා උපකරණ නිෂ්පාදනය හා භාවිතයට ඇති අවස්ථා ද සොයා බැලිය යුත්තේය.

ඉඩම් පුනරුත්ථාපනය හා ප්‍රතිසංස්කරණයට බලය දෙන ප්‍රතිපත්ති ඇති කිරීම.

බණිජ සඳහා කැනීම් කර ඇති ඉඩම් පුනරුත්ථාපනය හා ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට බලය දෙන ප්‍රතිපත්ති ඇති කළයුතුවේ. මැණික් හැරීමට බලපත්‍රයක් නිකුත් කිරීමේ කොන්දේසියක් වියයුත්තේ හැරූ ඉඩම් ප්‍රතිසංස්කරණය හා/හෝ පුනරුත්ථාපනය කිරීමට හැකියාව ඇති සමාගමක සේවය ලබාගන්නා බවට ප්‍රතිඥාවක් දීමය. බලපත්‍ර සහ/හෝ මූල්‍ය ආධාර ලබාදීමට පුළුල් මහා පරිමාණ කැනීම්කරුවන්ගෙන් පාරිසරික කළමනාකරණ සැලැස්මක් ඉල්ලා සිටීමට බැංකු අංශය සමග ක්‍රියා කළයුතුය.

සහතික ලත් පුද්ගලික බලපත්‍ර ලත් ආයතන තුළින් පාරිසරික දෂණ බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ක්‍රමෝපාය.

ම.ප.අ. විසින් නම් කරන ලද සහතික ලත් පුද්ගලික බලපත්‍ර ලත් ඒජන්තවරුන් තුළින් පහළ සහ මධ්‍යම මට්ටමේ කර්මාන්තවලට දෂණ පාලන බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කළයුතු වේ. එසේ නම් කිරීම ඉල්ලා සිටින කුමන හෝ ආයතනයකට විශේෂ සුදුසුකම් ඇති පළපුරුදු කාර්ය මණ්ඩලයක් සිටිය යුතුය. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන් මෙම ආයතනවල කාර්ය එලෙස මෑත බැලීමට වලංගු භාවය පමණක් පරීක්ෂා කළයුතුය. මෙම කර්මාන්ත මෙහෙයවීමට වාර්ෂික බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේදී මෙවැනි සහතික පත්‍ර තිබිය යුතු බවට නීති රජය ඉදිරිපත් කළයුතුය. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ද එහි විශදම් මෙම ඒජන්තවරුන්ගෙන් අය කෙරෙන වාර්ෂික ලියාපදිංචි කිරීමේ ගාස්තුවක් තුළින් ආවරණය කළයුත්තේය.

කර්මාන්ත දූෂණ පාලනයේදී පර්යේෂණ හා සංවර්ධනයට මුදල් යෙදවීම සඳහා පාරිසරික දූෂණ පාලන ගාස්තු (බලපත්‍ර හා දඩ) වල ආධාරයෙන් ඇති කරන ලද අරමුදල.

එසේ අරමුදල සැපයූ පර්යේෂණ හා සේවාවල සොයා ගැනීම් නොමිලේ හෝ අඩු කළ ගාස්තු යටතේ කර්මාන්තයට ලබා දිය යුතුය. මෙම අරමුදල මෙහෙයවීම සඳහා නිවැරදි ප්‍රතිපත්ති පරිසරය නිර්මාණය කිරීමට රජයට සිදුවනු ඇත. අරමුදල වරක් ඇති කළපයු වාණිජ බැංකු ජාලය තුළින් අනුග්‍රහ පොලී මට්ටම් මත යොමුවීමට පුළුවන් විය යුතුය.

පුද්ගලික අංශ මූලිකත්වය ඇති, පාරිසරික හා ස්වාභාවික ආපදා සඳහා පාරිසරික රක්ෂණ හා මූල්‍ය සහතික කිරීමේ ක්‍රමයකට බෙදිය දීම.

පරිසරය කෙරේ සංවර්ධන කාර්යයන්වල බලපෑම් උග්‍රවෙමින් පවතින බැවින් ප්‍රමාණවත් ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම වැදගත් වේ. සැලසුම් නොකළ ආපදාවල බලපෑම අවම කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් සම්පත් කර්මාන්ත සංවිධානවලට ද ඇත්තේය. මෙම වැඩ සටහනට වන සතුන්ගෙන් ඵලදාවට, දේපලවලට හා ජීවිතවලට සිදුවිය හැකි හානියේ සිට තෙල් පිටාර ගැලීම් හා නාශයම් වැනි ප්‍රධාන විපත් දක්වා විවිධ අවස්ථාවන් ආවරණය කළ හැක්කේය. රජයට පුද්ගලික අංශය හා රක්ෂණ සමාගම් සමග ක්‍රියා කරමින් එවැනි ක්‍රමයක් නියමු මට්ටමින් ඇති කිරීමට බීජ මුල බතය හෝ යෙදවීමෙන් එවැනි වැඩසටහනක් ඇරඹිය හැකිය.

ප්‍රජා සංවිධාන හා දේශීය බලධාරීන්.

සම්බන්ධ වී සිටින්නේ වර්තමාන ඉඩම් පරිභෝජන රටාව වෙනස් කරන ඉඩම් අත් සතු කිරීමේ තීරණවලය. කලින් ව්‍යාපෘතිවලින් ඇති කර ගොදා ගන්නා ලද ප්‍රජා සහභාගිත්වය සම්බන්ධ වූ මුතුරාපවල තෙත් බිම් ව්‍යාපෘතිය, හික්කඩුව හා රැකව වැනි විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති වැනි ප්‍රජා සහභාගිත්වයේ ආදර්ශ අධ්‍යයනය කළ යුතු වේ.

රාජ්‍ය අංශයේ කාර්ය භාරය.

චිරාගතව, ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය, නීති හා බලපෑමකට මෙහි සියලු වගකීම හා අධිකාරී බලය රජය විසින් දරන ලදී. භාවිතා කළ ක්‍රියාදාමය වූයේ රාජ්‍ය ආයතනයේම ප්‍රශ්නයක් වශයෙන්ම සැලකීම නිසා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් සමග හෝ රජයේම ක්ෂේත්‍ර නිලධාරීන් සමග හෝ සාකච්ඡා කරන ලද්දේ කලතුරකිනි. කෙසේ වුවත් මෙම කාර්යයන් මායිම් කරා විමධ්‍යගත කිරීමට හා බෙදා හැරීමට තරම් පීඩනය ගොඩ නැගී ඇත. ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී දේශපාලන ක්‍රමය විමධ්‍යගත කිරීමේ හා බලය බෙදා හැරීමේ පිළිවෙත එකරාගිය කර තිබේ.

රජයේ ප්‍රකාශිත ප්‍රතිපත්ති නම් පාලනය විමධ්‍යගත කිරීමත් තෝරා ගත් විෂයයන්වල බලය බෙදා හැරීමත් ය. මායිම් කරා බලය බෙදා හරින්නාවූ එවැනි විෂයයන් වන්නේ පරිසරයයි. මෙම ප්‍රතිපත්තිවල විස්තර සකස් කෙරෙමින් පවතී. මධ්‍යම රජය ඉතා ඉක්මණින් කුමන අන්දමක හෝ බලය බෙදා හැරී ආයතනික ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාත්මක කරනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

රජය, රජයේ ආයතන වඩා සිත් ගන්නා ලෙස සකස් කිරීමටත් ඒවා වඩාත් මහජන අනුකූලතා දක්වන ඒවා ලෙස සකස් කිරීමටත් බැඳී සිටී. මෙය ඉටු කර ගත හැක්කේ එම සේවාවන් වඩා හොඳින් ඵලදායී කොට කාර්යක්ෂම හා කාර්යශීලී කළ විටය. මෙම රජයේ ආයතන අනාගත සංවර්ධන අභියෝගයන්ට මුහුණ දීමට නම් උසස් තත්ත්වයේ කාර්ය මණ්ඩල හා වැඩිදියුණු කළ පහසුකම් වලින් යුක්තව කළ යුතු වේ.

රාජ්‍ය අංශයේ කළමනාකරණ හා තාක්ෂණ හැකියාවන් ආයතනික වරම්වල විවේචනාත්මක ඇගයීමක් තුළින් වැඩි කළ යුත්තේය. බලාපොරොත්තු වන කාර්ය භාරය (පුද්ගලික අංශයට සාපේක්ෂව) හා ඇති සම්පත් ද සහිතවය. මෙම අංශයේ දැක්වෙන කාර්යයන් ඵලදායී කර ඇත්තේ රජයේ සම්පත් මෙම ආයතනික කරුණු සලකා බැලීමට ගොමු කරනු පිණිසය. පාරිසරික කළමනාකරණයෙහි යෙදී ඇති ආයතනවල ධාරිතාව ශක්තිමත් කිරීම සඳහා මෙහි දැක්වෙන කාර්යයන් නිර්දේශ කරනු ලැබේ.

පාරිසරික කළමනාකරණයේදී පුද්ගලික අංශයේ වැඩි කාර්ය භාරය හා විමධ්‍යගත පරිපාලනයෙන් ඇතිවූ වෙනස් ස්වාභාවයන්ට සරිලන සේ ම.ප.අ. ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම

විමධ්‍යගත පරිපාලනයෙන් හා පුද්ගලික අංශයේ වැඩි කාර්ය භාරයෙන් ඇතිවූ අභියෝගයන්ට ම.ප.අ. මුහුණ දෙයි. ප්‍රාදේශීය පරිපාලනයේදී ඇති වන අවම පිරිවැය තක්සේරු කළයුතුව ඇත. පරිසර කළමනාකරණයේදී පුද්ගලික අංශයේ අනාගත කාර්ය භාරය හොඳින් සලකා බැලීමට ඇතිවා සේම එම කාර්ය භාරයට රාජ්‍ය අංශයෙන් ලැබිය යුතු සහාය ද සුපරීක්ෂකාරීව තක්සේරු කළයුතුව ඇත. පුද්ගලික අංශයේ නව කාර්ය භාරය සැලකිල්ලට ගත් පසු හා ම.ප.අ. යේ විමධ්‍යගත කාර්ය භාරයකට අවශ්‍ය සංශෝධන තීරණය කළ පසු ම.ප.අ. නව වගකීම් ඉටු කිරීම සඳහා එය ප්‍රතිව්‍යුහගත කළ හැක්කේය. ආශ්‍රිත ආයතන නම් ම.ප.අ. පරිසර අමාත්‍යාංශය, කර්මාන්ත හා වාණිජ මණ්ඩල, රාජ්‍ය පරිපාලන හා පළාත් පාලන අමාත්‍යාංශය වේ.

තොරතුරු ලබා ගැනීමට ඇති බව හා කළමනාකරණය.

ස්වාභාවික සම්පත් බලශක්ති හා විද්‍යා අධිකාරිය වැනි මධ්‍යම ආයතනයක පරිසර හා ස්වාභාවික සම්පත් දත්ත පාදකයක් හා දත්ත පාදක කළමනාකරණ ඒකකයක් ස්ථාපනය කළයුතු වේ. මෙය සවයං මුල්‍ය ඒකකය විය යුතුය. එය රාජ්‍ය අංශය, විද්වද ආයතන හා පුද්ගලික අංශය දේශීය හා අන්තර් ජාතික පාරිසරික තොරතුරු මුලාශ්‍රවලට යා කෙරෙනු ඇත.

හඳුනාගත් සංවිධානය තොරතුරුවල ගුණාත්මක බව හා විශ්වාස තීයත්වය සහතික කළයුත්තේය. යථාච්ඡන් කළ තොරතුරු එකතුවකට, ගබඩා කිරීම, ආපසු ගැනීම හා පතුරුවා ගැරීමේ පරිපාලනයකට එය වගකිව යුත්තේය. ඒකකයට නවතම තොරතුරු තාක්ෂණ ඇති අතර උනන්දුව දක්වන අනුග්‍රහකයින්ට ගාස්තුවක් ගෙවා එහි සේවාවන් ලබා ගතහැක්කේය.

දත්ත පාදක ජාලය ඇති කිරීමට විදේශ ආධාර ආයතනවලින් ප්‍රධාන සහන ශායක් ලබා ගැනීමට උත්සාහයක් ගතයුත්තේය. කථිකා කර ගත් ගිවිසුම්

තුලින් සංස්ථා ගේ තනි පුද්ගලයින්ට සම්බන්ධ වියහැකි අතර නොයෙකුත් සාමාජික ආයතනවල පවත්වාගෙන යන දත්තවලට යොමුවීමට ද හැකි වන්නේය.

ආශ්‍රිත ආයතන : නරේසා (ස්වාභාවික සම්පත් බලශක්ති හා විද්‍යා අධිකාරිය) ජන ලේඛණ හා සංඛ්‍යා ලේඛණ දෙපාර්තමේන්තුව, විශ්ව විද්‍යාල, මැනුම් දෙපාර්තමේන්තුව, කාල ගුණ විද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, රේගු දෙපාර්තමේන්තුව, පුද්ගලික උපදේශක සමාගම්, පාරිසරික තාක්ෂණය ගැන උනන්දුව දක්වන පුද්ගලික අලෙවි ආයතන.

පාරිසරික අධීක්ෂණ හා පාරිසරික කාර්යඵල දර්ශකවල වාර්ෂික වාර්තා කිරීම් ඇති කිරීම.

රටේ පරිසරය පිළිබඳ තත්ත්වය අධීක්ෂණය කිරීමට වගකිවයුතු ප්‍රධාන ආයතනය මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විය යුතු වේ. සංවර්ධන ප්‍රතිපත්තිවල බලපෑම, වැඩි සටහන් හා කාර්යයන් වාර්ෂික පදනමක් මත පරිසරයේ තත්ව වාර්තාව වැනි ප්‍රකාශයකින් වාර්තා කළයුත්තේය. මෙම වාර්තාව රටේ ප්‍රතිපත්ති සංවාදයක හා ආයෝජන සැලසුම්කරණයක පදනම විය යුත්තේය. මෙම බලපෑම්වල ආර්ථික වටිනාකම අගයීමට උත්සාහයක් දරා වග කිවයුතු රජයේ ආයතන විසින් යෙදිය යුතු පිළියම් නිර්දේශ කළයුත්තේය. පුළුල් පැතිරීමක් පහසු කිරීම සඳහා වාර්තාව ජාතික භාෂා තුනෙන්ම පළ කළයුත්තේය. ජනගහනයේ පුළුල් අංශවල අවධානය ලක් කර ගැනීම සඳහා කාර්ය ඵලය අංශයීය වශයෙන් හා ප්‍රදේශ/පළාත් වශයෙන් වාර්තා කිරීම නුවණට හුරුය. කලින් වසරේ වාර්තාවේ කරන ලද නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රගතිය වාර්තා කරමින් වාර්තාව සකස් කිරීමට සහභාගිවීමට ප්‍රාදේශීය පාරිසරික නිලධාරීන් උනන්දු කරවිය යුත්තේය.

ආශ්‍රිත ආයතන : මෙම කාර්යයේ ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ම.ප.අ. දැරිය යුතුය. පළමු පියවරක් වශයෙන්, මහජනතාව කර්මාන්ත හා ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් සම්බන්ධ කරමින් වාර්ෂික ප්‍රාදේශීය සම්මන්ත්‍රණ පැවැත්වීමට ආධාර දී රෙටරියමන් කරන්න. වාර්තා කළ සොයා ගැනීම් සාකච්ඡා කර පසු කාර්ය ක්‍රියාවන් ගන්න.

අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රතිපත්ති විශ්ලේෂණ හැකියාවන් දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති අධ්‍යයන ආයතනය වැනි වෘත්තීය ආයතනයක් හා සහයෝගීව වැඩ කළහැකි ශක්තිමත් පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්කරණ ඒකකයක් පරිසර අමාත්‍යාංශය තුළ ස්ථාපනය කළයුතු වේ. මධ්‍යම හා මායිම් මට්ටමේ ඇති අනෙකුත් සැලසුම් කරණ ආයතන සමඟ අන්‍යන්‍යයේ කටයුතු කිරීමට හැකිවන පරිදි ඒවායේ හැකියාවන් වැඩිකිරීම අවශ්‍ය වේ. රජයේ සමාජ, ආර්ථික ප්‍රතිපත්ති පාරිසරිකව සම්පූර්ණ, තාක්ෂණික හා බැඳෙන සුලු බව තහවුරු කිරීමේ නොපසුබට කාර්යය පරිසර අමාත්‍යාංශයට මුහුණදීමට සිදුවේ. මෙය ළඟා කරගත හැක්කේ සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති හා වැඩ සටහන් ඒවායේ පාරිසරික ප්‍රතිවිපාකයන් හා විශ්ලේෂණය කළහැකි උසස් සුදුසුකම් ලත් නිපුණතා ඇති වෘත්තීයයින් යොදවා ගැනීමෙනි. මෙම කාර්යය අමාත්‍යාංශයෙන් පමණක් කළයුතු නැත. එවැනි උසස් ගණයේ කාර්ය මණ්ඩල රඳවා ගැනීම අමාත්‍යාංශයෙන් බලපොරොත්තු වියයුතු නොවේ. අවශ්‍ය හැකියාවන් ඇති වෙනත් වෘත්තීය මණ්ඩල හා ශාඛිමට ආයතනික ක්‍රියාදාමයන් ඇති කළයුත්තේය. විදේශ ප්‍රදානකරුවන්ගේ සහාය මෙම මූලික අධ්‍යයනයන් වර්ධනය කිරීමට යෙදිය යුතු අතර එවැනි ඒකකයක් අවශ්‍ය කාර්මික නිපුණතා ඇතිව ඇති කළයුත්තේය. පවත්නා කාර්ය මණ්ඩලයේ නිපුණතා වැඩි කිරීමට පුහුණු වැඩ සටහනක් සංවිධානය කළහැකිය.

ආශ්‍රිත ආයතන : වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය, ජාතික සැලසුම් දෙපාර්තමේන්තුව, ජාතික සංවර්ධන මණ්ඩලය, මහ බැංකුව, ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් කිරීමේ අමාත්‍යාංශය, ප්‍රතිපත්ති අධ්‍යයන ආයතනය හා විශ්ව විද්‍යාල.

වෘත්තීයයෙහි යෙදුණු පාරිසරික වෘත්තීයයින්ට ජාත්‍යන්තරව පිළිගත් සංගමයක් ස්ථාපනය කිරීම.

ලෝකය පාරිසරික දැනුමෙන් වේගවත් ප්‍රගතියක් ඇති කර ගෙනයයි. විද්‍යාඥයින්, ඉංජිනේරුවන්, ආර්ථික සැලසුම්කරුවන් හා පාරිසරික හා ස්වාභාවික සම්පත්

කළමනාකරණයට සම්බන්ධ කලාකරුවන් ඔවුන්ගේ තොරතුරු වඩාත් ප්‍රබල ලෙස බෙදා ගැනීමට වෘත්තීය සංගම් පිහිටුවාගෙන යයි. ශ්‍රී ලංකාවේ වෘත්තීයයින්ටද මෙවැනි වෘත්තීය සංගම් කීපයක් සමඟ සමීපව සම්බන්ධවීමට අවශ්‍යව ඇත්තේය. එවැනි වෘත්තීය සංගමයක් දේශීයව ඇති කිරීමේ හා පිළිගැනීමේ දී අවශ්‍ය කරන මූලික කටයුතු වහාම ආරම්භ කළ යුත්තේය. රජය එවැනි නිදහස් ආයතනයක් ඇති කිරීමට සම පාර්ශවීය ආධාර දැවවලින් ලබා දෙමින් ජාත්‍යන්තර මුදල් යෙදවීම සඳහා යෝජනාවක් ඇති කළ හැක්කේය.

ආශ්‍රිත ආයතන : මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය හා වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය මෙම සංගමයට මෙහෙයුම් කාර්ය රාමුව ඇති කිරීමේ මූලිකත්වය ගතයුත්තේය. එහෙත් එහි පාලන හෝ කළමනාකරණයට සම්බන්ධවීමට නොවේ.

පාරිසරික සමඵ මණ්ඩලයක් පිහිටුවීම.

සුළු පාරිසරික ආරාමුල් සාකච්ඡා තුළින් විසඳීමට මෙම මණ්ඩලය බලපොරොත්තු වේ. බලපවත්වන ආයතනවලට වැඩිවෙමින් පවතින පැමිණිලි සංඛ්‍යාවන් සුළු පාරිසරික වැරදි හා මහජන හිරිහැර වේ. රජයේ නිලධාරීන් හා විනිසුරුවන්ගේ කාලය වැඩියෙන් වැයවෙන්නේ මෙම පැමිණිලි සඳහාය. එවැනි සුලු වැරදි සලකා බැලීමට දැනට ඇති සමඵ ක්‍රමය පුළුල් කිරීම අධිකරණ අමාත්‍යාංශයේද සහයෝගය ඇතිව සංවිධානය කළහැක්කේය. පළමු පියවරක් වශයෙන් අධිකරණ අමාත්‍යාංශයට අනුයුක්තව දැනට සිටින සමඵ මණ්ඩල පුහුණුකරන්නන්ට පාරිසරික ආරාමුල් සමඵ කිරීම තුළින් විසඳීමේ වැඩ සටහනක් අනුගමනය කළ හැක. අනෙකුත් සමඵ පුද්ගලයින් පුහුණු කිරීම ඔවුන්ට ලේසියෙන් ඛාර ගත හැක.

ආශ්‍රිත ආයතන : අධිකරණ අමාත්‍යාංශය, පළාත් ආණ්ඩු, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සහ පොලිසිය සමඟ මූලාරම්භය ගතයුතුය. අධිකරණ අමාත්‍යාංශය, දීප්තික් මට්ටමේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ නිලධාරීන්ගේ සහාය පුහුණුවීමේ හා නියත සමඵ වැඩ සටහන් සඳහා ඉල්ලා සිටිය යුත්තේය.

වසර 2001 පරිසර වසර වශයෙන් නම් කිරීම.

“අපේ දරුවන්ට වඩා හොඳ පරිසරයක් ගොඩ නගමු” වැනි ජන හදවත් වලට සමීප උද්යෝග පාඨයක් යටතේ මෙය කළහැකිය. මෙම අදහස බලධාරීන් ලවා පිළිගැනීමට රාජ්‍ය හා පුද්ගලික සංවිධාන එකාබද්ධව ක්‍රියා කිරීමට සම්බන්ධ කරවිය යුතුය. පාරිසරික ක්‍රියාවන් හිදී පෙර ක්‍රියා කාරක රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශ සහභාගිත්වයක් පහසු කිරීම සඳහා එවැනි වැඩ සටහනක් ගොමු කළ හැක්කේය. එහි අරමුණු වියයුත්තේ;

ඔවුන්ගේ සංස්ථා ප්‍රතිරූපය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ජාතික පාරිසරික ව්‍යාපෘතියන්ට මුදල් යෙදවීමට සම්බන්ධවී සිටීමට විශාල සංස්ථා පුද්ගලික අංශ සංවිධානවලට අවස්ථාවක් ඇති කරලීමට.

රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශ හා ප්‍රජාව අතර හවුල් ව්‍යාපාර ගොඩනැගීම පාරිසරික කාර්යයන්ට ආධාර සඳහා ආධාර ඇති කිරීම.

ආශ්‍රිත ආයතන : වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය මූලිකත්වය ගෙන අංශයීය ආයතනවල නියෝජිතයින්ගේ සහභාගිත්වයෙන් සම්බන්ධීකරණ ලේකම් කාර්යාලයක් ඇති කළයුතුය. ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා පුද්ගලික අංශ සංවිධාන.

ජෛව අපේක්ෂා, ජෛව ආරක්ෂා හා ජෛව තාක්ෂණ සඳහා ආයතනික හා ව්‍යවස්ථාමය ක්‍රියාමාර්ග ඇති කිරීමට නීතිමය කාර්ය රාමුවක් ස්ථාපනය කිරීම.

ජෛව තාක්ෂණය හා ජෛව සම්පත්වල යෙදීම, මනාව භාවිතය සඳහා ප්‍රයෝජනවත් උත්පාදය පිළිබඳ වූ ද්‍රව්‍ය සොයා ගැනීමේ අපේක්ෂාව හා සීමා කරන පැල සහ සත්ව විශේෂීන් හඳුන්වාදීම බොහෝ ජාත්‍යන්තර ආයතනවල අවධානයට ලක්ව ඇත්තේය. ජෛව විවිධත්ව පාදකයකින් පොහොසත් ශ්‍රී ලංකාව උනටමත් එවැනි බොහෝ ජාත්‍යන්තර පාර්ශවයන්ගේ අවධානයට ලක්ව ඇත්තේය. ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය සඳහා වගකිවයුතු බොහෝ ජාතික ආයතන එවැනි උනන්දුවකින් උපරිම ප්‍රයෝජන ගැනීමට අවශ්‍ය පරිදි යෙදී නැත. රටට ඉතාමත්ම

ප්‍රයෝජනවත් විශාල අන්දමට එම උනන්දුවීම් ගැන ක්‍රියා කිරීමට මුළු රටම සුදානම් නොමැති නම්, විවිධ වූ මෙම පැමිණි හා සත්ව විශේෂීන්ගේ පැවැත්ම බරපතල ලෙස තර්ජනයට ලක්විය හැකිවන මෙන්ම රටටද එවායින් නොලා ගැනීමට තිබූ ප්‍රතිලාභ නොලැබී යාමට ඉඩ ඇත්තේය.

ආශ්‍රිත ආයතන : වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය, වෙළඳ අමාත්‍යාංශයේ සහයෝගිත්වයෙන්, පුද්ගලික අංශ නියෝජිතයින්, බුද්ධිමය දේපල අධිකාරියකම් කොමසම සහ නීති කෙටුම්පත් සම්පාදක දෙපාර්තමේන්තුව රටේ ජෛව අපේක්ෂා ක්‍රියාදාමයට මග පෙන්වීමට නීති සම්පාදනය කළයුත්තේය. මෙම ව්‍යාපෘතිය ඇපකපවූ විශේෂඥයින් විසින් හඳුරුවන හොඳින් සම්පාදනය කරන ලද උචිත ජෛව අපේක්ෂා එකකයක් ඇති කිරීමට ගොමු විය යුත්තේය.

අයි.එස්.බී.14000 ප්‍රමිති දිවයිනේ ස්ථාපනය කිරීම.

ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථිකය විදේශ වෙළඳාම සමඟ දුෂ්කර ලෙස සම්බන්ධ වී ඇත්තේය. නිෂ්පාදනවල ගුණාත්මක භාවය එමනිසා වැදගත් උපමානයක් වන්නේය. මෑතක් වනතුරු නිෂ්පාදන තත්වය විෂයගත කාරණයක් වූ අතර එක් එක් රටවලට ඔවුන්ගේම ප්‍රමිතියන් තිබින. ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිති සංවිධානයේ වර්ගීකරණය හඳුන්වාදීම මෙම තත්වය වෙනස් කර ඇත්තේ පවිත්‍ර තාක්ෂණයේ පිරිවැය අභ්‍යන්තර කරණය කිරීමෙනි. එලදායීතා ප්‍රමිතියන් වැඩිදියුණු කිරීමට උදව්වීම සඳහා සැලකිය යුතු අවධානයක් දුන් අයි.එස්.බී 9000 මාලාව වෙත තබා ඇත්තේය. එපරිද්දෙන් ම රජයට පාරිසරික ප්‍රමිතිවල අයි.එස්.බී. 14000 මාලාව වැඩිදියුණු කිරීමේ මූලාරම්භය ගතහැක්කේය. පුද්ගලික අංශය හා ශ්‍රී ලංකා ප්‍රමිති ආයතනය එක්ව ක්‍රියා කොට මේ රටේ මෙම ප්‍රමිතිය කොටු ගැනීම වැඩිදියුණු කිරීමට උදව් කිරීම අවශ්‍ය කෙරේ. එවැනි ක්‍රියාමාර්ගයක වාසි විදහා දක්වමින් පරිසර අමාත්‍යාංශය සංකල්ප ප්‍රතිපත්ති පත්‍රිකාවක් හා එම ක්‍රියාව ඉලක්ක කළ දිනකදී මූලාරම්භ කිරීම සඳහා ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් පිළියෙළ කළමනාය.

ආශ්‍රිත ආයතන : ශ්‍රී ලංකා ප්‍රමිති ආයතනය, අයි.එස්.බී. ලේකම් කාර්යාලය, පුද්ගලික අංශය, වාණිජ මණ්ඩල, කර්මාන්ත මණ්ඩලය, පරිසර අමාත්‍යාංශය සහ කර්මාන්ත සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය.

7. ජා.පා.ක්‍රි.සැ. කාර්යයන් රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන සඳහා ව්‍යාපෘතිවලට පරිවර්තනය කිරීම.

රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන 1997-2001 රැජියල බිලියන 1,659 ක ආයෝජනයක් එම වකවානුව තුළ බලපොරොත්තු වේ. රාජ්‍ය ආයෝජන වලින් බොහොමයක් පවත්වාගෙන යන ව්‍යාපෘතිවලින් සමන්විත වන අතර පසුගිය පස් වසර තුළ ගන්නා ලද තීරණ නියෝජනය කෙරේ. පාරිසරික කළමනාකරණය කෙරේ යොමු වූ ආයෝජන අඩුවීමට මෙය හේතුවක් බැවින් පෙනේ. 1996 දී ලෝක බැංකුව 1995 සහ 1996 වසරවල ආයෝජන වැඩසටහන් වලින් පාරිසරික කළමනාකරණයට වූ දායකත්වය පිළිබඳ සමාලෝචනයක් කරන ලදී. මුළු රාජ්‍ය ආයෝජනයෙන් සියයට 10 ක් 1995 දී ද සියයට 12 ක් 1996 දී ද කලින් ඉස්මතු කළ ජා.පා.ක්‍රි.සැ. පාරිසරික කරුණු වලට එල්ල කරන ලද බව මෙම අධ්‍යයනයෙන් හෙළිදරව් විය.

රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනට පාරිසරික ප්‍රශ්න ඇතුළු කිරීම වැලැක්වූ කරුණු අභිබවා ලීමට වත්මන් ජා.පා.ක්‍රි.සැ. උත්සාහයක් ගෙන තිබේ. 1996 ලෝක බැංකු සමාලෝචනය ජා.පා.ක්‍රි.සැ. ප්‍රමුඛතාවන් රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන හා එකට යා කිරීමේ වැදගත්කමත් එමගින් සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය ධරණීය වීමත් ඉස්මතු කර පෙන්වීය. ශ්‍රී ලංකාවට ද සංවර්ධනය වන වෙනත් බොහෝ රටවල්වලට මෙන් දුර්ලභ සම්පත් ජාතික සංවර්ධන ප්‍රමුඛතාවන් හා කිසි සබඳතාවක් නැති මුළුමනින්ම පාරිසරික කළමනාකරණයට වැය කිරීමේ සුබෝපකෝෂී බවක් නැත. පාරිසරික මැදිහත්වීම් සංවර්ධන ප්‍රමුඛතා සහ නැඹුරුවීම මෙම ජා.පා.ක්‍රි.සැ. ප්‍රධාන බලපෑම වේ.

පාරිසරික ප්‍රශ්න උප ව්‍යාපෘති වශයෙන් තම සංවර්ධන වැඩසටහන් වල අන්තර්ගත කිරීම රෙගීය ආයතනවලින් අපේක්ෂා කිරීම තාත්වික නොවන බැවින් සමාලෝචනය පෙන්වා දෙයි. මෙය හේතු කීපයක් නිසා වුවා විය හැක. එක් ප්‍රධාන හේතුවක් නම් ඔවුන්ගේ අංශය වරම් සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා වැඩි ප්‍රමුඛත්වයක් දීමයි. ධරණීය භාවයේ ප්‍රශ්න ව්‍යාපෘති අගැයීම්වලදී මතු නොකරන බැවින් පාරිසරික

ප්‍රශ්න අන්තර්ගත කිරීම වැඩි සැලකිල්ලකින් සලකා බැලෙන්නේ නැත.

පවත්වාගෙන යන සංවර්ධන වැඩසටහන්වල ධරණීයතාවය වැඩි කිරීම සඳහා වර්තමාන ජා.පා.ක්‍රි.සැ. බොහෝ නිර්දේශ ඉදිරිපත් කරයි. මෙම නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීමට ඒවා ව්‍යාපෘති ආකෘතිවල යෙදීමට අවශ්‍ය වේ. ව්‍යාපෘති සකස් කිරීම විදේශ සම්පත්වලින් අමතර අරමුදල යෙදවීම සඳහා සොයා බැලීමට ආයතනවලට උදව් දේ.

එම ජා.පා.ක්‍රි.සැ. නිර්දේශවලට ලේසියෙන් උණුසුරකයක් විසඳා පවත්වාගෙන යනු ලබන ව්‍යාපෘති කාර්යයන් කීපයක් හා සුදානම්වෙමින් පවතින ව්‍යාපෘති මෙම පරිච්ඡේදයේ පරීක්ෂාවෙන් තොරා ගෙන ඇත්තේ ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමට වගකිවයුතු ආයතනවල සැලකිල්ලට ලක් කිරීම සඳහා ය. හැකි සෑම විටකම මෙම නිර්දේශ රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනේ විස්තර කර ඇති, පවත්වාගෙන යනු ලබන ව්‍යාපෘතිවලට ව්‍යාපෘති වශයෙන් සහ රජයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති තොරා ගත් ව්‍යාපෘති වශයෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ. ලැයිස්තු ගත කර ඇති ව්‍යාපෘති අරමුණු සඳහන් කරන්නේ මැදිහත්වීම් එල්ල කර ඇත්තේ ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්කරණය, ආයතනික හා ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුවේ හිඬුස් පිරවීම සඳහා බවය. ඒ පවත්නා හා සැලසුම් කළ ව්‍යාපෘති පාරිසරිකව ධරණීය කරවීමටය.

7.1 ගුම් හා ජල සම්පත්.

ගුම් හා ජල සම්පත්වලට සැලකිය යුතු අවධානයක් ජා.පා.ක්‍රි.සැ.න් ලැබී ඇත. පාරිසරිකව යහපත් බොහෝ කෘෂිකාර්මික හා වෙනත් ඉඩම් පරිභෝජන ක්‍රියාවක් පවත්නා වැඩසටහන්වල තදින් ස්ථාපනය කළයුතු ව ඇත්තේය. රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන (1997-2001) පහත දැක්වෙන නිර්දේශිත ආයෝජනවලට ගැලපෙන සේ යොදා ගතහැකි වැඩ සටහන් කීපයක් හා තොරා ගත් ව්‍යාපෘති අඩංගු කර ඇත්තේය.

(අ) සියළුම සංවර්ධන වැඩ සටහන් සඳහා ඉඩම් පරිභෝජන ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කිරීම හා ඉඩම් පරිභෝජන පුරුදු සඳහා මාර්ගෝපදේශ පිළියෙල කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව:

වේගවත් ජනගහන වර්ධනය හා වේගවත් ලෙස ආර්ථික කටයුතු පුළුල්වීම නිසා කිසි වගවිභාගයක් නොමැතිව ඉඩම් භාවිතයට ගෙන ඇත්තේය. දුප්පත්කම හා විරැකියාව තුරන් කිරීමේ පහසු මාර්ගයක් වශයෙන් ඉඩම් භාවිත කිරීම ප්‍රශ්නය තවත් උග්‍ර කර ඇත්තේය. මෙහි ප්‍රතිඵලය වී ඇත්තේ අවසානයේ පරිහානියට ලක් වෙන ඵලදායී නොවන ඵකකවලට ඉඩම් කැබලි කිරීමය. ඉඩම් පරිභෝජන සැලසුම් කරණයේ හා කළමනාකරණයේදී ප්‍රජා සම්බන්ධයේ අඩුව විසඳුමක් සෙවීමේ කාර්යයට බාධා කර ඇත්තේය.

ජාතික ඉඩම් පරිභෝජන ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කිරීමේ මූලික පියවරක් වශයෙන් ඉඩම් අමාත්‍යාංශය ඉඩම් පරිභෝජන ප්‍රතිපත්ති කාර්ය රාමුවක් සකස් කළයුත්තේය. උපරිම වශයෙන් හානි පමුණුවන සිට අවම වශයෙන් හානි පමුණුවන දක්වා ඉඩම් පරිභෝජන පුරුදු හඳුනා ගැනීමට, ඉඩම් කළමනාකරණයේ යෙදී ඇති එක් එක් ආයතනය සමග සාකච්ඡා කිරීමෙන් මාර්ගෝපදේශ ඇති කර ගත යුත්තේය. මෙම සීමිත අරමුණ ඇති ව්‍යාපෘතියක් මුදල් යෙදවීම සඳහා පෙළගැස්සවිය යුතුය. ක්‍රියාදාමය පහසු කරවීම සඳහා අවශ්‍ය අවස්ථාවන්හිදී කාර්මික සහාය ලබා දිය හැකිය.

මෙය ජාතික ඉඩම් පරිභෝජන සමීක්ෂණයේ දෙවැනි අදියරේ (රැපිදල් මිලියන 40) හෝ ජලපෝෂක ප්‍රදේශ මුල ඉඩම් පරිභෝජන සැලසුම් ව්‍යාපෘතියේ (රැපිදල් මිලියන 60) ගැලපෙන සේ යොදා ගැනීමට ප්‍රයත්න දැරීම මනාය. එවැනි ඇතුළත් කිරීමක් සාධාරණීය කළහැකිවන ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් තිබීම අනාගත ඉඩම් පරිභෝජන සැලසුම් හා ක්‍රමෝපායන් මෙහෙයවීම තීරණය කෙරෙන බැවිනි.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : කෘෂිකර්ම හා ඉඩම් අමාත්‍යාංශය ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ගත යුත්තේය.

වෙනත් ආයතන සමග ද සාකච්ඡා කිරීමෙන් පසු අමාත්‍යාංශයේ ඉඩම් පරිභෝජන සැලසුම් කොට්ඨාශය මෙම කාර්යය ජාතික ඉඩම් පරිභෝජන ප්‍රතිපත්ති කාර්ය රාමුවක් ඇති කිරීමෙන් ආරම්භ කළ යුත්තේය. ඉඩම් පරිභෝජනය හා කළමනාකරණයට වගකිවයුතු සියළු ආයතන විසින් යොදා ගතයුතු සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ මාලාවක්ද (විශේෂයෙන් පළාත්බද හා දිස්ත්‍රික්ක බලධාරීන්) කෙටුම්පත් කළයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු

- * ඉඩම් භාවිතයට ප්‍රතිපත්ති කාර්ය රාමුවක් ඇති කිරීම.
- * ඉඩම් භාවිතය සඳහා ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කිරීමට කාර්ය රාමුවක් මත උපදේශක සාකච්ඡා පැවැත්වීම.
- * ඉඩම් පරිභෝජනය හා කළමනාකරණයට සම්බන්ධ වෙනත් ආයතන විසින් යොදා ගතයුතු සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.
- * ඉඩම් අමාත්‍යාංශය මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය හා සාකච්ඡා කර කළයුතු වැඩ විමර්ශනය කෙරෙන ලැයිස්තුවක් වැනි මාර්ගෝපදේශ මාලාවක් ඉඩම් භාවිතයේ පාරිසරික බලපෑම් මැන බැලීමට උදව් පිණිස සකස් කළයුත්තේය.
- * වහා ආරක්ෂාව ලැබිය යුතු ඉඩම්, නිෂ්පාදනයට යෙදවිය හැකි හෝ තවදුරටත් අධ්‍යයනයක් නොමැතිව සමූහ වාසස්ථානවලට යෙදවිය හැකි ඉඩම් වශයෙන් පුළුල්ව හඳුනා ගැනෙන පළාත් ඉඩම් භාවිත සැලසුම් ඇති කරන්න.
- * පාරිසරික බලපෑම් අවිනිශ්චිතව (මෙය ම.ප.අ. හා සාකච්ඡා කර ඉඩම් අමාත්‍යාංශය විසින් නිකුත් කෙරෙන මාර්ගෝපදේශ මාලාවකින් තීරණය කෙරෙනු ඇත) ඉඩම් ලැයිස්තුගත කිරීම. එකින් එක වෙනම සලකා බලා තීරණය කිරීම ඉඩම් පරිභෝජනයට අවසර දීමේ දැනට ඇති පුරුද්ද වේ.
- * වැදගත් පාරිසරික ගුණාංග ඇති බවට සහතික වන්න කෙරෙහි යන පිළිබදව පැහැදිලි ලේඛනයක් තේරුම් ගතහැකි, පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුතු මාර්ගෝපදේශ නිකුත් කිරීම.

(ආ) නව ආරක ආර්ථික දිරිගැන්වීම් හා එවැනි පුරුදු යොදා ගැනීමට ගොවිත් උනන්දු කරවන කාර්මික වැඩසටහන් ඇති ජාතික සංරක්ෂණ ගොවිතැන් කිරීමේ ක්‍රමෝපායක් ඇති කරන්න.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

ඔවුන්ගේ යැපීම් ආදායම් මට්ටම් එවායේ ආයෝජනය කිරීමට ඉඩ නොදෙන බැවින්, ගොවිත් හා කුඩා වතු හිමියන් දියබස්නා සංරක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට මැළිවෙත්. අනිත් අතට වඩා ලොකු වැවිලිවල කළමනාකරුවන්ට ඔවුන්ගේ වතු වල පළිබෝධ කළමනාකරණ ක්‍රම යොදා ගැනීමට අවශ්‍ය කාර්මික උපදෙස් හා ආර්ථික දිරිගැන්වීම් ලැබෙන්නේ නැත. මෙම කණ්ඩායම්වල කිසිවකුගෙන් ගත පහළ කෘෂිකර්මයට ජලය සැපයීම, ජල බලශක්ති උත්පාදනය වැනි භාවිතවලට ප්‍රමාණවත් වන්දියක් නොමැතිව එසේ කරන්නැයි බලාපොරොත්තුවීම තාත්වික නොවේ.

පළිබෝධ කළමනාකරණය හා වෙනත් ගොවිතැන් ශිල්පීය ක්‍රම ගොවි සංවිධාන සඳහා වූ ප්‍රබල පුහුණු හා ව්‍යාපෘති වැඩසටහනට යාකළ දිරිගැන්වීමේ වැඩසටහනක් තුළින් උනන්දු කරවිය යුත්තේය. කෘෂිකාර්මික ආම්පන්න ආනයනකරුවන් හා සිල්ලර වෙළෙඳුන් වැනි නානා පාර්ශවකරුවන්ගේ කාර්යභාර හා ප්‍රබල ව්‍යාපෘති හා පුහුණු වැඩසටහන් තිබීමේ ප්‍රයෝජනවත් බව හඳුනාගෙන සිටීම වැදගත්ය.

ගොවිත් සඳහා පලදා රැකවරණ සේවාවක් සම්පාදනය කරන ලෙස පළිබෝධ නාශක ආනයනකරුවන් දිරිමත් කළහැක්කේය. ඔවුන්ගේ සිල්ලර වෙළෙඳු ජාලවල පළිබෝධ නාශක ආනයනය කර විකිණීම පමණක් මත සිත යෙදවීම වැඩි බදු අය කිරීම තුළින් අධෛර්යමත් කළ යුත්තේය. ඔවුන්ගේ පුරුදු වෙනස් කරන කෘෂි රසායන ආනයනකරුවන් හා සිල්ලර වෙළෙඳුන් පළිබෝධ කළමනාකරණයට නව පිවිසුම් යොදා ගැනීම වෙනුවෙන් ජාතික වැඩසටහනක් තුළින් සම්මාන පිරිනැමිය යුත්තේය.

කෙසේ වෙතත් කෘෂිකර්ම හා වැවිලි අංශවල ප්‍රධාන

පාර්ශවකරුවන්ගේද සහභාගිත්වයෙන් ක්‍රමවත් ලෙස සංරක්ෂණ ගොවිතැන් ක්‍රමය හඳුන්වාදීම තුවණට හුරුය. ජාතික සංරක්ෂණ ගොවිතැන් ක්‍රම ක්‍රමෝපායන් රජය විසින් සකස් කිරීම, පවත්වාගෙන කෘෂිකර්ම හා වැවිලි සංවර්ධන වැඩසටහන් වලට යා කළ පිවිසුමක් හඳුන්වාදීම ආයතනවලට උදව්වකි.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : කෘෂිකර්ම හා ඉඩම් අමාත්‍යාංශය හා වැවිලි කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය. ජාතික ක්‍රමෝපායක් සකස් කිරීම සඳහා මූලාරම්භ කළයුත්තේය. පවත්නා රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනෙහි සඳහන්ව ඇති ව්‍යාපෘති කීපයකට නිර්දේශිත වැඩ සටහන ගැලපෙන සේ යොදා ගතහැක. සාකච්ඡාමය ක්‍රියාවලියක් තුළින් ඇති කළ පැහැදිලිව විස්තර කළ ක්‍රමෝපායක් සැලසුම් කළ වැඩ සටහනේ නිර්භාර බව සහතික කරනු ඇත.

ව්‍යාපෘති අරමුණු.

- * ජාතික සංරක්ෂණ ගොවිතැන් ක්‍රම ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීම.
- * සංරක්ෂණ ගොවිතැන් ශිල්පීය ක්‍රම භාවිතය ව්‍යාප්ත කිරීමේ ප්‍රබල දැනුවත් කිරීමේ ව්‍යාපාරයක් දියත් කිරීම හා එම කාර්යවල පිරිවැය හා ප්‍රතිලාභ තේරුම් කරදීම.
- * පුද්ගලික වෙළෙඳු ජාලයන් තුළින් විකිණීම හෝ සැපයිය හැකි එක් එක් පලදාවක් සඳහා වූ පලදා රැකවරණ හා පස සංරක්ෂණ ඇහුරුම් ඇති කිරීම.

(ඇ) ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණය සඳහා ජාතික හා උප ජාතික මට්ටමින් ආයතනික ව්‍යුහයක් ඇති කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

ඉඩම්වලට බලපාන බොහෝ වූ සංවර්ධන කාර්යයන් පළාත් ආයතනවල බලයට පත් කොට ක්‍රියාත්මක ද කෙරෙනු ඇත. එසේ කිරීමට නිපුණත්වයෙන් හා තාක්ෂණයෙන් සැදුම්ලත් මධ්‍යම ආයතනයක් තුළින් ජාතික ඉඩම් භාවිත ක්‍රම සැලසුම්කරණය කොට අධීක්ෂණය කිරීම අවශ්‍ය වන්නේය. පළාත්බද

නිලධාරීන් පළාත තුළ තීරණ සංවර්ධනය සහතික කිරීම සඳහා ඉඩම් භාවිත ක්‍රම සැලසුම් කර ක්‍රියාත්මක කිරීමට ඔවුන්ගේම හැකියාවන් වර්ධනය කළයුත්තේය.

ඉඩම් අමාත්‍යාංශයේ ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්කරණ අංශය දැනට ජාතික ඉඩම් භාවිත සම්බන්ධ අදියර 1 සහ 11 ක්‍රියාත්මක කරමින් පවතී. ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණ ශිල්පීය ක්‍රම පිළිබඳව පළාත්වල නිලධාරීන් පුහුණු කිරීමට ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්කරණ අංශය බලාපොරොත්තු වේ. එසේ පුහුණු කළ කාර්ය මණ්ඩලය ඔවුන්ගේ සේවාවන් අනෙකුත් ආයතනවලින් ද ප්‍රයෝජන ගැනීමට ඉඩ දෙන, නීති පරිදි ස්ථාපනය කළ ආයතනික ව්‍යුහයකට පැවරිය යුත්තේය.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : මධ්‍යම ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණ ඒකකය ඇති කිරීමේ ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ඉඩම් අමාත්‍යාංශයේ ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්කරණ අංශය විසින් ගතයුත්තේය. පළාත්වල ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණ ඒකක ඇති කිරීමේදී එය පළාත් සභාවලට සහාය වියයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * සංවර්ධන කාර්යයන් සඳහා ඉඩම් වෙන් කිරීමේදී පළාත්වල බලධාරීන්ට තීරණ ගැනීමට සහායවීම සඳහා ඉඩම් භාවිත මාර්ගෝපදේශ ඇති කරන්න.
- * පාරිසරික වශයෙන් පීඩාකාරී භාවිතවලට එවැනි ඉඩම් පවරා දීමට නොහැකි වන පරිදි වහාම ආරක්ෂාව අවශ්‍ය වන ප්‍රදේශ හඳුනා ගෙන වෙන් කරවා ගැනීම තහවුරු කර ගන්න.

(ඇ) ජල සම්පත් භාවිතයට සම්බන්ධව ඇති උප ආංශයීය ආයතන ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීමේ තනි මණ්ඩලයක් ස්ථාපනය කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

පරිභෝජක පාදක ජල වෙන් කිරීමක් එම සම්පත වඩාත් ප්‍රබල හා කාර්යක්ෂම ලෙසින් කළමනාකරණය කිරීමේ මාර්ගය විගහකි බව දැන් පිළියෙන තිබේ. කෙසේ වෙතත් මෙම සංකල්පය ක්‍රියාවට පරිවර්තනය

කිරීමට සැලකියයුතු ආයතනික වෙනස්කම් අවශ්‍ය කරනු ඇත. බැඳෙන සුළු ආයතනික වැඩ පිළිවෙලක් පළමු පියවර වශයෙන්, ජල පරිභෝජනයට සම්බන්ධ එක් එක් ආයතනය සඳහා යොදා ගැනෙන කරුණු ඇති කරන මධ්‍යම අධිකාරියක් ඇති කිරීම අවශ්‍ය වන්නේය.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : මෙම ආයතනය ඇති කිරීමේ ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ඉඩම් භාර අමාත්‍යාංශය විසින් ජාතික ක්‍රම සම්පාදන දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ ගතයුත්තේය. මෙම ව්‍යාපෘතියට කෘෂිකර්මය, ධීවර හා පරිසරය භාර අමාත්‍යාංශ ආධාර කළයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * ජල භාවිතයට සම්බන්ධ කාර්යයන් සම්බන්ධීකරණය කිරීමට සියළු ආශ්‍රිත ආයතනයන් හා සහයෝගීව කටයුතු කරන නීතියෙන් පිළිගත් තනි ආයතනයක් ඇති කරන්න.

(ඉ) ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් හා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් සම්බන්ධ කර ගෙන පාරිසරික කළමනාකරණය ප්‍රායෝගික නිරූපනය සඳහා තෝරා ගත් ජල බස්නාවල යාකළ ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණ ආදර්ශ ව්‍යාපෘති කීපයක් ඇති කිරීම.

මූලාකරණය :

සහභාගී වෙත ප්‍රාදේශීය ආයතන හා ප්‍රජාවන් ද සමඟ බොහෝ පාරිසරික කළමනාකරණ සංකල්ප ප්‍රායෝගිකව පරීක්ෂා කර බැලීම වැදගත් ය. නරේජ, සැම් සහ සකෝර් (NAREP/ SAM සහ SCORE) වැනි කලින් ව්‍යාපෘති යටතේ පවත්වන ලද එවැනි බොහෝ ව්‍යාපෘතියන් ඊළඟ පියවරවූ ඉගෙන ගත් අත්දැකීම් පුළුල් පාදකයක් කරාගෙන යාම කළයුත්තේය. පිරිවැය, ප්‍රායෝගික සීමාවන් තුළ විසඳුම්වලට, ග්‍රාමීය සංවර්ධන කාර්යයන් හා සම්බන්ධ වූ බොහෝ ආයතන හා රාජ්‍ය නොවන ආයතන ද සමඟ සමීප සම්බන්ධීකරණයක් අවශ්‍ය කරන්නක් බැවින් මෙය ඉතා සම්බන්ධකම් ඇති කාර්යයකි. එමනිසා එදිනෙදා වැඩකටයුතු වූ ප්‍රමාණවත් නමැතිකාවක් පවත්වමින් මෙම වැඩසටහන

ශක්තිමත් නායකත්වයකින් යුතුව ප්‍රවේශමෙන් සැලසුම් කළයුත්තේය.

එවැනි වැඩ සටහන් ඇති කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීමට වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය හා මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට නායකත්වය හා මග පෙන්වීම ලබා දිය හැක්කේය. එවැනි ප්‍රජා මූල සම්පත් කළමනාකරණ වැඩසටහන් වලට බොහෝ ප්‍රදානකරුවන් තම ආධාර ලබාදීමේ වැඩසටහන්වල ඉහළ ප්‍රමුඛත්වයක් ලබාදී ඇත්තේය. රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනෙහි සඳහන් කර ඇති පවත්නා හා සැලසුම් කර ඇති ව්‍යාපෘති කීපයකට මෙම සංකල්පය හඳුන්වාදීමේ විධික්‍රම වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් සදා ගතහැක්කේය. එවැනි හඳුන්වාදීමකට අවස්ථාවන් පහත දැක්වෙන ව්‍යාපෘතිවලින් ලබා දෙනු ඇත.

- * කෘෂිකර්ම හා ඉඩම් අමාත්‍යාංශයේ කෘෂිකර්මාන්තමය ගම සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 805.05)
- * ශ්‍රී ලංකා පහත් බිම් ගොඩ කිරීමේ හා සංවර්ධනය කිරීමේ සංස්ථාවේ මුතුරාජවෙල භූමි පිරවීම් අවධියේ යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 600)
- * චාර්මාර්ග දෙපාර්තමේන්තුවේ වැලිමය හරස් කිරීමෙන් සිත්තරම් පළාතේ දුප්පත්කම නැති කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 350)
- * වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ දිය බස්නා කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 166). ස්වාභාවික වනාන්තරවල බහුභාවිත කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 104) හා සමාජ වන සම්පත් හා ව්‍යාපෘති ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 260)
- * මහවැලි පාරිසරික සාරවත් කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 600)

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : රජයේ දෙපාර්තමේන්තු, පළාත් පාලන ආයතන, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන හා ප්‍රජා පාදක සංවිධාන සම්බන්ධ කර ගනිමින් වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය මූලික කාර්ය භාරය ගතයුත්තේය. කාර්යය ආයතනීකරණය කළයුත්තේ රාජ්‍ය පරිපාලන හා පළාත් පාලන අමාත්‍යාංශය යටතේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * කලින් ව්‍යාපෘති යටතේ ඇරඹුණු ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණ ආදර්ශ වැඩ සටහන්වලට ආධාර දී පැවැත්වීම කර ගෙන යාම.
- * ව්‍යාපෘති වෙනත් ප්‍රදේශවලට පුළුල් කිරීම කර ගෙන යන්න. ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණ ආදර්ශවල ප්‍රජා සහභාගිත්වය පිළිබඳ ලබාගත් අත් දැකීම් පවත්නා ව්‍යාපෘතිවලට හඳුන්වා දීම.

7.2 වෙරළ හා මුහුදු සම්පත්.

වෙරළ හා මුහුදු පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳව රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනේ ලෝක බැංකු සමාලෝචනය කලින් ජා.පා.ක්‍රී.ස. හුවා දක්වා තිබූ ප්‍රශ්න ප්‍රමාණවත් තරම් දුරට රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනේ ඇතුළත් කර නැති බැවින් හඳුනා ගත්තේය. රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන ප්‍රමාණවත් සැලකිල්ලක් ජා.පා.ක්‍රී.ස. නිර්දේශවලට දැක්වීම සහතික කිරීම සඳහා ව්‍යාපෘති ජා.පා.ක්‍රී.ස. ට ගොමු කරමින් සකස් කළයුතු බව එය නිර්දේශ කළේය. ආයතන විසින් ඔවුන්ගේ පවත්නා හා සැලසුම් කර ඇති ව්‍යාපෘති යටතේ ගතහැකි කාර්යයන්වලට පහත සඳහන් දේ ඇතුළත් කොට තිබේ.

(අ) ප්‍රජා සහභාගිත්වය අවධාරණය කරමින් 1996 ඩිවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධන පනත හා 1997 වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම.

මූලාකරණය :

ළඟදී සංශෝධනය කළ (1997) වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්ම හා නව (1996) ඩිවර සංවර්ධන පනත වෙරළබඩ සම්පත්වල ප්‍රබල කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා ආයතනික ප්‍රතිසංස්කරණ මාලාවක් කෙටියෙන් සඳහන් කර සිටී. අතීතයේ උගත් පාඩම් අන්තර්ගත කොට සකස් කළ ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීම නිර්දේශ කෙරේ. උදාහරණයක් වශයෙන් හික්කඩුව හා රැකව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති හා මුතුරාජවෙල තෙත්බිම් ව්‍යාපෘති වලින් ඇති කළ සාතවීන් කිරීමේ ක්‍රියා පිළිවෙත සංශෝධිත වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය හා නව (1996) ඩිවර පනතේ විධිවිධාන ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී යොදා ගැනීම මැනවි.

එකසත් රාජ්‍යයේ අන්තර්ජාතික සංවර්ධන ඵලදායී ස්වභාවික සම්පත් හා පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ව්‍යාපෘතිය යටතේ ප්‍රතිපාදිත ආධාරවලින් සකස් කළ 1997 වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ පනත අමාත්‍ය මණ්ඩලය අනුමත කළාය. වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්මේ සඳහන් ඇතැම් වැඩසටහන් රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනෙහි හඳුනාගත් උචිත ව්‍යාපෘති ඇතුළත් සුදුසු අන්දමින් යොදා ගත හැකිකෙයි. වැඩ සටහන්වල සඳහන් කොට ඇති අරමුණුවලින් සැලකිය යුතු බැහැරවීමක් නොකර මෙය කළහැකිකෙයි. රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනට ඇතුළත් ව්‍යාපෘතිවලට සුදුසු අන්දමින් යොදා ගතහැකි වෙරළ සංරක්ෂණයට අදාළ වැඩසටහන් වලට කැළණි ගඟ ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 150) මහඔය ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 250) හා ගාල්ල හා බත්තොට ව්‍යාපෘති (රුපියල් මිලියන 120) බැඟින් ඇතුළත් වේ.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, ජාතික ජලජ සම්පත් ආයතනය හා ධීවර දෙපාර්තමේන්තුවේ දී සහයෝගීත්වයෙන් ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය මුදල් යෙදවීම් හා අනෙකුත් සම්පත් සොයා බැලීමට, අංශය සඳහා ඇති ක්‍රමෝපාය හා ක්‍රියාකාරී සැලසුම් පාදක කොට ගත් ක්‍රමෝපායික ව්‍යාපෘති යෝජනා ඇති කිරීමට මූලාරම්භයන් ගතයුත්තෙයි.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * වෙරළබඩ හා ධීවර සම්පත් කළමනාකරණයෙහිලා සම්බන්ධිත ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් විසින් යොදා ගැනීම පිණිස සම්බන්ධීකරණ හා සාකච්ඡාමය ක්‍රියාවලියක් ස්ථාපනය කිරීමට වරම් දීම.
- * පවත්නා හා සැලසුම් කළ ව්‍යාපෘතිවල සම්පත් කළමනාකරණ තීරණ ගැනීමට සම්බන්ධ පාර්ශවකරුවන් හා වෙනත් ප්‍රජා මට්ටමේ සංවිධානවල සහභාගීත්වය තහවුරු කිරීම.

(ආ) ගංගාවැලි හා කොරල් පාදක හුණු සඳහා විකල්පයන් උනන්දු කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

ගංගාවන්වල පහළ පෙදෙස්වලින් වැලි ගරා ගැනීම වෙරළ ප්‍රතිපුරණය සඳහා ඇති වැලි ප්‍රමාණය අඩු

කරන්නෙයි. එය ගඟ පත්වලද පහළ කරන්නේ කරදිය ඇතුළුවීම ද ඇත කරමිනි. දිවයිනේ නිරිත දිග පෙදෙස්වල වෙරළ බාදනය ඉතා අධික වේ. එම ප්‍රදේශයේම වැලි ගරා ගැනීම ද ඉතා බරපතලය. තැනීම් අංශයට වැලි සැපයීමට ප්‍රධාන ගංගා තුනක් එනම් මහඔය, කැළණි ගඟ හා කඵගඟ බරපතල ලෙස කනිනු ලැබේ. නිරිත දිග වෙරළේ ප්‍රතිපුරණයට වැලි ගෙනෙනු ලබන්නේ මෙම ගංගා තුනෙන්මය. අඩුවෙන් ගරා ගෙන ඇති ගංගා වලින් පාලන කොන්දේසි යටතේ වැලි ගරා ගැනීමට ඇති විකල්පයකි.

තැනීම් කර්මාන්තයට අවශ්‍ය හුණු නිපයීම සඳහා අවශ්‍ය හුණුගල් ලබා ගැනීම කොරල් පර කනිනු ලැබේ. ගංගා වැලි හා හුණුගල් සැපයීමට සීමාවන් පැනවීමට කලින් කරන ලද උත්සාහයන් වලට ලැබුණේ සීමිත සාර්ථකත්වයකි. දැනට ඇති අවශ්‍යතාවය නම් ගංගා වැලි හා කොරල් පාදක හුණු සඳහා ඇති ඉල්ලුම හීන කිරීම සඳහා විකල්ප ද්‍රව්‍ය හඳුනාගෙන ඒවා භාවිතය උනන්දු කරවීමය. කොරල් පාදක හුණුවලට විකල්ප වශයෙන් දේශීයව ඇති විකල්ප හුණු සම්පත් වන්නේ මගෙයින් හුණුගල් (දැන් පුත්තලමේ සීමෙන්ති නිෂ්පාදනයට පමණක් භාවිත කෙරෙන) මාතලේ හිරිගල් හා රට අභ්‍යන්තර කොරල් තැන්පතු වේ. ගංගා වැලිවලට ඇති විකල්ප වනුයේ මිශ්‍ර වෙරළේ වැලි කඳු වැනි රට අභ්‍යන්තර ඇති තැන්පතු, වෙරළේ පිටතට සේදනු වැලි හා ගල්වල දළි ද වේ. මෙම නිර්දේශයට ඉඩ සැලසීම සඳහා ජාතික ඉංජිනේරුමය පර්යේෂණ හා සංවර්ධන මධ්‍යස්ථානය විසින් සැලසුම් කර ඇති ව්‍යාපෘතිය හා සම්බන්ධවීමට ඇති හැකියාව ගැන සොයා බැලිය යුත්තෙයි.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, කර්මාන්ත සංවර්ධන මණ්ඩල හා ඉංජිනේරුමය තැනීම් හා සම්බන්ධිත වෙනත් ආයතනවල සහයෝගීත්වයෙන් විකල්පයන් භාවිතය උනන්දු කරවීම සඳහා ක්‍රමෝපායන් හඳුනා ගතයුතුය. එවැනි සැකමුසු ව්‍යාපාරයක් ඇති කිරීමට උනන්දුව දක්වන විදේශ අයෝජකයෙකු සොයා ආරාධනය කිරීමට ආයෝජන මණ්ඩලය හා සහයෝගී විශයුතු වේ.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * කොරල් පාදක හුණු වෙනුවට ගොදා ගතහැකි වෙනත් හුණු සම්පතක් වශයෙන් හිරිගල හා මගොසීන් හුණුගල භාවිතය උනන්දු කරවිය.
- * ජාතික ජලප සම්පත් ආයතනය වෙරළින් බැහැර වැලි කැනීම සඳහා අඩවි හඳුනා ගැනීමට හා ආයෝජන මණ්ඩලය වෙරළින් බැහැර මුලාශ්‍ර වලින් වැලි ගරා ගැනීමට විදේශ ආයෝජනයට ආරාධනා කිරීම.
- * කොරල් පාදක හුණුවලින් නිපයූ පීපසම් ශාලි, බිත්ති කඩදාසි හා වෙන් කිරීම් ශාලිවලට විකල්ප ආනයනය කිරීමට හෝ දේශීය නිපයුමට බෙදාහැරීම කිරීම.
- * මේසන් සීමෙන්ති ආනයනය බෙදාහැරීමක් කර පෝට්ලන්ති සීමෙන්ති හා පැටලිලි වැලැක්වීමට සායමෙහි වර්ණය අඩංගු පැහැදිලි ලේබල් සහිතව විකිණීම.
- * තැනීම් වෘත්තීය සඳහා ගංගා හෝ වෙරළ වැලි සහ කොරල් පාදක හුණු වලට විකල්ප පිළිබඳ දැනුවත් බව තැනීම් පුහුණුව හා සංවර්ධනය සඳහා වන ආයතනය විසින් පැවැත්වීම.
- * රජයේ ගොඩනැගිලි තැනීමේදී හෝ අලුත්වැඩිකරවීමේදී වැලි හා කොරල් හුණුවලට විකල්පයන් භාවිතය බෙදාහැරීම කිරීම.
- * ගත පහළ ගංගා වැලි ගැරීම සීමා කිරීම.

7.3 ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය.

වත්මන් (1997-2001) රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන වන සම්පත්, ධීවර හා කෘෂිකර්මාන්ත වැඩිදියුණු කෘෂිකර්මාන්ත අංශය යටතේ ලැයිස්තු ගත කොට ඇත්තේය. ජෛව විවිධත්ව ව්‍යාපෘතිවලට මෙම බොහෝ අංශවලට සම්බන්ධතාවක් තිබෙන නිසා පුළුල්ව. ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ නියත ක්‍රියාවන් කීපයක්ම ජා.පා.ක්‍රී.ස. ත් ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේන් නිර්දේශ කර ඇත්තේය. මෙම සංවර්ධන අංශවලින් සමහරක් එවැනි එක ප්‍රදේශයකට පමණක් සීමා කළ නොහැක. උදාහරණයක් වශයෙන් ධීවර සම්පත් විවිධත්වය හෝ පශු සම්පත් ජනගහණය, ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයට සෘජු ආදිනව ඇති කරනු ඇත. කෘෂිකර්මාන්තය, ධීවර, වන සම්පත් හා වැවිලි

සඳහා නිර්මාණය කර ඇති අනාගත ව්‍යාපෘතිවල ජා.පා.ක්‍රී.ස. ට හා ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට යොමු කිරීමක් කර තිබිය යුත්තේය.

ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සකස් කිරීමත් ක්‍රියාත්මක කිරීමත් අනාගතයේදී ව්‍යාපෘති කිහිපයක් බිහි කරනු ඇතැයි බලාපොරොත්තු වනු ලැබේ. වන සම්පත් හා වනජීවී ව්‍යාපෘති සංවර්ධනයට වගකිවයුතු ආයතන, ජා.පා.ක්‍රී.ස. හා ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම, අනාගත ව්‍යාපෘතිවලට සංයුක්ත කළයුතු ප්‍රමුඛත්ව ක්‍රියා හඳුනා ගැනීමට භාවිතා කළයුත්තේය. වහාම ආරම්භ කළහැකි ක්‍රියා කිහිපයක් පහත සඳහන් කෙරේ.

(අ) සියළුම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා සහභාගිත්ව පිවිසුමක් තුළින් කළමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.

මූලාකරණය :

රටේ භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට විස්සක පමණ ප්‍රදේශයක් ආරක්ෂිත තත්වය ලබා සිටින්නේ වුවද, මෙම ලියවිල්ලෙන් ඉස්මතු කර පෙන්වන තර්ජන හා දුර්වලකම් වලින් එම සම්පත් ආරක්ෂා කර ගැනීමට ප්‍රමාණවත් ලෙස කළමනාකරණය කර නොමැත්තේය. දීර්ඝ කාලීන හෝ කෙටි කාලීන කළමනාකරණ සැලසුම් නොමැතිව තිබියදී හෝ පවත්නා සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට නොහැකිව තිබියදී වගකිවයුතු ආයතනවලට සිදුව ඇත්තේ ඒ වෙලාවට සරිලන පරිදි කළමනාකරණයක් පවත්වාගෙන යාමය. අදාළ ආයතන විසින් රාජ්‍ය අංශය පෞද්ගලික අංශය හා පුජා සංවිධානවල සහායෙන් ක්‍රියාත්මක කළහැකි කළමනාකරණ සැලසුම් ඇති කළයුතුත්තේය. මෙම සැලසුම් භෞමික, මුහුදු හා ජල ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ආවරණය කරන්නේ නම් වැදගත්ය.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට වගකිවයුතු මුල් පෙළ ආයතන තුන එනම්, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වහාම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණය කිරීම සඳහා සැලසුම් ඇති කර

ක්‍රියාත්මක කිරීම පිණිස වැඩි ආරම්භ කළ යුත්තේය. ආසියානු සංවර්ධන බැංකු ආධාරයෙන් සැලසුම් කළ වනජීවී සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතියන්, (ඇ.ඩො. මිලියන 39) හා පී.ඊ.එල්.වනජීවී ව්‍යාපෘතිය (ඇ.ඩො.මිලියන 4.0) වැනි පවත්නා හා සැලසුම් කළ වන සම්පත් හා වනජීවී සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති කිපයකට සහභාගීත්ව සැලසුම්කරණ හා කළමනාකරණ පිවිසුම් වහාම හඳුන්වා දිය හැක්කේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * ආරක්ෂිත පෙදෙස් සඳහා සුදානම් කළ සියළුම කළමනාකරණ සැලසුම් භාවිතකල කොට ප්‍රකාශයට පත් කිරීම. (පාර්ශවකරුවන් ද ඇතුළුව සහභාගීත්ව ක්‍රියාවලියක් තුළින්)
- * සම්පත් විස්තර වැනි වෙනත් මූලික තොරතුරු ඇත්නම් සහභාගීත්ව ක්‍රියාවලියක් තුළින් කළමනාකරණ සැලසුම් ඇති කිරීම ආරම්භ කිරීම.

(ආ) ජාතික වනජීවී ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

කෘෂිකර්මාන්ත හා කර්මාන්ත සංවර්ධනය හේතුවෙන් පීඩාවට පත් සම්පතමඟ වන්නේ රටේ වනජීවී සම්පතයි. වනජීවී අංශය ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට හදිසි අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේ වර්තමාන හා අනාගත අභියෝගයන් පමණක් නිසාම නොව එය ආයෝජන අවස්ථාවක් ද කර ගැනීම සඳහාය. කෙසේ වෙතත් ශ්‍රී ලංකාවේ වනජීවී කළමනාකරණය පෞෂ්ඨ තීරණ ගන්නන්ගේ නීති අවධානයට ගොමුළු නැත්තේය. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වනජීවී සම්පත් බරපතල අන්දමින් අඩුවී ගෙන යාම සිදුවී ඇති අතර මේ දක්වාම එසේ වෙමින් පවතී. වනජීවී සම්පත් කළමනාකරණයට වගකිවයුතු ආයතන දුර්වල ලෙස කටයුතු කර ගෙන යන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන් නායකත්වයන් ආයතනික සම්බන්ධයන් නොමැති නිසාය. නායකත්වයන් ශක්තිමත් ආයතනික කාර්ය රාමුවකුත් නොමැතිකම නිසා වනජීවී සංරක්ෂණයට

ජාතික ක්‍රමෝපායක් සකස් කිරීමේ කාර්යය දිගින් දිගටම කළ දැ මෙමින් පවතී. මෙහි ප්‍රතිඵලය වී ඇත්තේ වටිනා වනජීවී සම්පත්වල සැලසුම් නොකළ හා දුර්වල කළමනාකාරීත්ව යයි.

ජාතික පෞච්චික වන ක්‍රමෝපාය, ජාතික වන සම්පත් මහා සැලැස්ම හා ජාතික වනජීවී ප්‍රතිපත්තිය ආකාරයට ජාතික වනජීවී ක්‍රමෝපායක් ඉක්මණින්ම සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම යෝජනා කරනු ලැබේ. මෙම ක්‍රමෝපාය නූතන වනජීවී කළමනාකරණ සංකල්ප හා කලින් ප්‍රතිපත්ති ලේඛණවල නිර්දේශයන් ද උකහා ගන්නේ නම් කදිමය.

මෙම යෝජනාව ආසියානු සංවර්ධන බැංකුවෙන් ආධාර ලබන වනජීවී සංරක්ෂණ (ඇ.ඩො.මිලියන 39) යටතේ ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් ඇතුළත් කිරීම දැඩි ලෙස නිර්දේශ කරනු ලැබේ.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ගතයුතු අතර සියලු අදාළ ආයතන හා පාර්ශවකරුවන් ගේද සහයෝගීත්වය ජාතික වනජීවී සංරක්ෂණ ක්‍රමෝපාය පිළියල කිරීමේදී ලබා ගතයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * ජාතික වන ජීවී සම්පත්වල වට්ටෝරුවක් තක්සේරු කොට පිළියල කිරීම.
- * ජාතික ප්‍රමුඛතා විදහා දැක්වීමට හැකි වනසේ වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුව ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම.
- * හදිසි ආරක්ෂාව අවශ්‍ය වන වැදගත් පරිසර පද්ධති හඳුනා ගැනීම හා එවැනි වැඩිපටහන් ආරම්භ කිරීම.
- * වනජීවී සම්පත් සංරක්ෂණ වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා පරිසර වාර්තා ඇති කිරීම
- * වනජීවී සංරක්ෂණය සඳහා පුද්ගලික අංශයේ සහ පුළු සංවිධානවල ක්‍රියාකාරී සහභාගීත්වය ලබා ගැනීමට අලුත් පන්තියේ පිවිසුම්
- * වනජීවී අංශය සඳහා හොඳ තත්වයේ පුද්ගලයින් ගොමු කරවාගෙන රඳවා ගැනීම සඳහා කාර්ය මණ්ඩල සංවර්ධන ක්‍රමයක් ඇති කිරීම.

7.4 මානව ජනාවාස හා කර්මාන්ත යටිතල පහසුකම්.

මානව ජනාවාස අංශයේ උප අංශයක් වශයෙන් පවත්නා රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහන පාරිසරික කළමනාකරණය ශ්‍රේණිගත හත කොට ඇත්තේය.

(අ) පරිසර දූෂණ පාලන රෙගුලාසි වඩාත් ප්‍රබල ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමට ජාතික හා උප ජාතික ආයතන වඩා ශක්තිමත් කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාවය :

ජාතික පාරිසරික පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් දූෂණ පාලනය අධීක්ෂණය කිරීමේත් වගකීම මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට පැවරී ඇත්තේය. පාරිසරික ගැටලු හා සම්බන්ධිත වැඩිවෙමින් පවත්නා මහජන පැමිණිලි ශැක ක්‍රියා කිරීමට සීමිත සම්පත් ඇති ම.ප.අ.ට දුෂ්කරව ඇත්තේය. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් පාලන කාර්යයන් බරපතල ලෙස දූෂණය කරන ප්‍රධාන කර්මාන්ත ඔස්සේ දිගින් දිගට යොමු කිරීමට ම.ප.අ.ට තුළුපවත්ව ඇත්තේය. මෙම නීතිමය කාර්යයන් ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් හා බෙදාගනු ලබන්නේ නම් ඒවා වඩාත් හොඳින් ඉටුකළ හැකිවනු බවට යෝජනා කෙරේ. කර්මාන්ත සංවර්ධන මණ්ඩලය හෝ ආයෝජන මණ්ඩලය වැනි වෙනත් ආයතන ඒවා අධීක්ෂණය කිරීමේ හැකියාවන් ඇති කර ගන්නා තෙක් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය බරපතල ලෙස දූෂණය ඇති කරන කර්මාන්ත අධීක්ෂණය කිරීම තවදුරටත් පවත්වාගෙන යා යුත්තේය. කුඩා හා මධ්‍යම ප්‍රමාණයෙන් දූෂණය ඇති කිරීමේ කර්මාන්ත වලට ව්‍යවස්ථා බලපැවැත්වීමේ කාර්යය බාර ගැනීමට පළාත් බලධාරීන් උනන්දු කරවිය යුත්තේය. මෙය කාල අදියර ක්‍රමයකට කළහැකි වන අතර එසේ කිරීමෙන් ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් සියල්ලන්ම එකවර පුහුණු කරන්න සිදුවීමේ බරෙන් ම.ප.අ.ටද නිදහස් විය හැක්කේය.

එක් එක් ආයතනවල දූෂණ පාලනය කිරීමේ හැකියාවන් වැඩි දියුණු කිරීමේ ප්‍රයත්නයක් ද පැවැත්වෙමින් පවතී. කාලගුණ හා දේශගුණික සේවා වැඩිදියුණු කිරීම තුළින් පාරිසරික අධීක්ෂණය හා ධරණීය සංවර්ධනය (රැපිගල් මිලියන 51.1) ගම්පහ කර්මාන්ත සේවා මධ්‍යස්ථානය, (රැපිගල් මිලියන 24.6) හා දූෂණ අධ්‍යයනය (රැපිගල් මිලියන 14) හාත්පස

පැතිරුණු වාතයේ තත්ත්වය පිළිබඳ දීප ව්‍යාප්ත අධීක්ෂණය (රැපිගල් මිලියන 127.7) යෝජිත කාර්යය ඉදිරිපත් කිරීමට අවස්ථා සලසන්නේය.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : පරිසර අමාත්‍යාංශය හා මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය කුඩා හා මධ්‍යම මට්ටමේ දූෂණය කරන කර්මාන්ත අධීක්ෂණය කිරීම හා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ හැකියාවන් ක්‍රමක්‍රමයෙන් වැඩිදියුණු කිරීමට සැලැස්මක් පිළියල කළයුත්තේය. වැඩ සටහන වර්ණාත්මකව ඉදිරිපත් කිරීම නුවණට හුරුය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * තෝරා ගත් දේශීය බලධාරීන්ට දූෂණ පාලන නීතිමය කාර්යයන් ක්‍රමක්‍රමයෙන් බාර ගැනීම පුහුණු කර ආධාර දෙන අදියර කළ වැඩ සටහනක් ඇති කිරීම.

(ආ) අඩු ආදායම් නාගරික ජනාවාසවල පාරිසරික තත්ත්වයන් ඉහළ නැංවීමට ආයතනික ආධාර.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

අඩු ආදායම් නාගරික ජනාවාසවල ජීවත් වන ජනතාව දුර්වල පාරිසරික තත්ත්වයන් වලින් පැන නගින ප්‍රමාණවත් නොවන ජලපවහන පහසුකම්, බීමට යුදුසු ජලය හා සනීපාරක්ෂාව හිඟකම හා කීට ආශ්‍රිත රෝග වැනි බොහෝ ප්‍රශ්නවලින් පීඩා විඳිති. අඩු ආදායම් ලබන ජනාවාසවලට ප්‍රමාණවත් සනීපාරක්ෂක පහසුකම් නොමැතිවීම අනෙකුත් නිවාස පරිසරයන්ටද බලපායි. බස්නාහිර පළාතේ ජනගහනයෙන් සියයට 35 ක් ගණනින් 550,000 ක් පමණ එවැනි පෙදෙස්වල ජීවත් වන බවත් කර්මාන්තකරණය හා නාගරිකකරණය වැඩිවත්ම ගැටලුව වැඩෙන බවත් නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය ගණන් බලා ඇත්තේය.

කොළඹ පාරිසරික දියුණු කිරීමේ වැඩ සටහන හා සැලසුම් කර ඇති ධරණීය නගර වැඩ සටහන නිර්දේශයන් ක්‍රියාත්මක කිරීමට පරිවර්තනය කිරීමේ කදිම අවස්ථාවන් ඉදිරිපත් කර සිටී.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය, ඒ ඒ ප්‍රදේශවල පළාත් සභා හා සාකච්ඡාවෙන්.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * සතිපාර්ක්ෂාව හා ජල සැපයුම් කැමැත්ති කිරීමේදී හා තැනීමේදී ප්‍රජා සහභාගිත්වය තහවුරු කිරීම.
- * ගෙවල් කුලී ගෙවීමට පුලුවන් කම ඇති නවතැන් සැපයුම
- * පාරවල් පළල් කිරීම ආදියේදී අඩු අදායම් ලබන පදිංචිකරුවන්ට ඔප්පු හා ස්ථාන වෙනස් කිරීම් සහිත දීමනාවන් නිසි ඉඩම් පවරා ගැනීමට පෙර ලබා දෙන්න.
- * පොදු ජල කරාම, ලිං හා වැසිකිලි ප්‍රජා කළමනාකරණය යටතේ තැබීම හා සවයං මුදල් යෙදවීමේ නඩත්තු ක්‍රම.
- * නිවාසවල වැඩිදියුණු කිරීමවලට ගෙවීමට පිළිවෙලින් වක්‍රීය ශාය ක්‍රමයක් ඇති කිරීම.

(ඇ) වැඩියෙන් දූෂණය ඇති කරන කර්මාන්ත, කර්මාන්ත ජනපදවල යළි පිහිටුවීම උනන්දු කිරීම.

ප්‍රධාන කර්මාන්තමය දූෂණ පාලන ක්‍රමෝපාය නම් පොදු ජල අපද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණ, සහ අපද්‍රව්‍ය අපහරණය හා වෙනත් පාරිසරික යටිතල පහසුකම් ඇති කර්මාන්ත ජනපදවල විශාල හා මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ දූෂණ ඇති කරන කර්මාන්ත පිහිටුවීමය. කර්මාන්ත පරිසර හා විද්‍යා හා තාක්ෂණ අමාත්‍යවරුන් විසින් අත්සන් කර ඇති අමාත්‍ය මණ්ඩල සංදේශයක මෙම ක්‍රමෝපාය ඉස්මතු කර දක්වා ඇත්තේය. කර්මාන්ත ජනපද 25 ක් පමණ පවතින බව කියන මුත් බොහෝ ඒවා හිස්ව ඇති අතර බොහෝ සේ දූෂණය ඇති කර්මාන්ත ඇත්තේ කීපයක පමණි.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය හා මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * මෙම ජනපද බෙදා දීමේදී වැඩිදියුණු කළ සම්බන්ධීකරණය.

- * අනුමත කළ ජනපදවල පිහිටුවාලූ කර්මාන්ත තනි තනි පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමවලින් හා පරිසරය සුරැකීමේ බලපත්‍රවලින් නිදහස් කිරීම.
- * ජනපද පිහිටුවනු ලබන කර්මාන්තවලට බදු සහ වෙනත් දිරිගැන්වීම් සපයා දීම.
- * රාජ්‍ය අංශයට ඇති කොන්දේසි මතම ජනපද ඇති කිරීමට පොදුගලික අංශය උනන්දු කරවීම.
- * ඉල්ලුමේ පැහැදිලි සම්බන්ධතාවයකින් පසු රාජ්‍ය අංශ ජනපද ඇති කිරීම.
- * වැඩියෙන් දූෂණය වන කර්මාන්තවලට පමණක "ඒ"වර්ගයේ හෝ උසස් වර්ගයේ කර්මාන්ත ඇති කිරීමට අනුබල දීම.

(ඈ) ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය ක්‍රමෝපායක් ඇති කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ශාභසථ වෙළඳපොල හා කර්මාන්ත සහ අපද්‍රව්‍ය හා රජයේ පුද්ගලික හා රාජ්‍ය අංශ කාර්ය භාරයන් හා ඇතුළත් කරමින් ජාතික අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් ඇති කර ක්‍රියාත්මක කරන්න. මධ්‍යම හා ඉහළ ආදායම් පෙදෙස්වලින් අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමට ගාස්තු අය කිරීමට අලුත් පනතයේ ක්‍රමෝපාය ඉලක්ක කළයුත්තේය.

ජලාස්ථික ප්‍රතිවක්‍රීය යන්ත්‍රයකට ආධාර. අනාගත ආයෝජකයින්ට විශේෂ දිරිගැන්වීම් සහිතව රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශ හවුල් ව්‍යාපාරවලට ආධාර වන ප්‍රතිවක්‍රීය එකතු කිරීමේ ස්ථාන ඇති කිරීම.

වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් දැනට ක්‍රියාත්මක කෙරෙමින් පවතින පාරිසරික කාර්යය 1 ව්‍යාපෘතිය, එය ආරම්භ කිරීමෙන් වසරකට පසුව පැවැත්වෙන සමාලෝචනයේදී, ප්‍රතිපාදන ඇති කරමින් මෙම නිර්දේශය ක්‍රියාත්මක කිරීමට සූදානම් විය. ආශ්‍රිත ආයතන හා සාකච්ඡාවලින් අනතුරුව අමාත්‍යාංශය විසින් සකස් කරනු ලබන කොන්දේසි මත, ක්‍රමෝපාය ඇති කිරීම පිණිස විවෘත වෙන්දේසි ක්‍රියාවලිය තුළින් කෙටි කාර්මික ආධාරයක් ලබා ගතහැකිකේය.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : පරිසර අමාත්‍යාංශය හා මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ගතයුත්තේය. පළාත් සභා සමග සම්ප සාකච්ඡා පැවැත්වීම තහවුරු කළ යුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * සියලු පවත්නා හා සැලසුම් කළ කාර්යයන් එකට ගොනු කරන ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක්
- * ප්‍රදේශවාසීන්ට අඩු සෞඛ්‍ය උපද්‍රව.

(ඉ) කොළඹ අගනගර ප්‍රදේශ ගංවතුර පාලන හා ජලපවහන ක්‍රමෝපාය.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව :

ප්‍රධාන නාගරික පාරිසරික ප්‍රශ්න දෙකක් නම් ගංවතුර පාලනය හා දුර්වල ජලපවහනය වේ. සමහර වැඩ සටහන් (උදා. කොළඹ පාරිසරික වැඩිදියුණු කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය හා කොළඹ ගංවතුර පාලන ව්‍යාපෘතිය) ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතින අතර මෙම ගැටලු මුලාශ්‍රයේදීම හීන කිරීම සඳහා පැහැදිලි ක්‍රමෝපායක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. බොහෝ ගංවතුර පාලන ක්‍රම වැය අධික ඉංජිනේරුමය විසඳුම්වලට එල්ල කර ඇතත් වඩා හොඳ ඉඩම් භාවිත සැලසුම් වඩාත් පිරිවැය සුක්ෂමතා ඇති කරනු විය හැක්කේය.

ක්‍රියාත්මක කරන ආයතන : නිවාස හා ඉදි කිරීම් අමාත්‍යාංශයේ මාර්ගෝපදේශකත්වය. යටතේ ශ්‍රී ලංකා ඉඩම් හෙඩ් කිරීමේ හා ඉඩම් පුනරුත්ථාපන මණ්ඩලය ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ගතයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * කොළඹ අග නගර ප්‍රදේශ ගංවතුර පාලන හා ජලපවහන ක්‍රමෝපාය රාජ්‍ය හා පුද්ගලික අංශ භූමි පුරවන ආයතනවල කාර්ය භාරය විස්තර කරමින් හා මෘදු හා සන (කාර්මික) විසඳුම්වල පිරිවැය සුක්ෂමතාවය ඇගයීමට ලක් කරමින් ඇති කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

7.5 බලශක්තිය.

රාජ්‍ය ආයෝජන වැඩ සටහනෙහි ඇතුළත් කර ඇති බලශක්ති ආශ්‍රිත ව්‍යාපෘති කිසිවක් පා.පා.ක්‍රී.ස. හි නිර්දේශ කර ඇති කාර්යයන් සැලකිල්ලට ගෙන

නැත. එහෙයින් බලශක්ති අංශය යටතේ ප්‍රමුඛත්ව කර ඇති ව්‍යාපෘති යළි සලකා බැලිය යුතුව ඇති අතර හැකි සෑම අවස්ථාවකදීම පවත්නා පා.පා.ක්‍රී.ස.ලැස්මෙහි නිර්දේශ කර ඇති මැදිහත්වීම් පවත්නා වැඩ සටහන්වලට අඩංගු කළයුත්තේය. පවත්නා වැඩසටහන් වලින් සැලකිය යුතු බැහැරවීමක් නොමැතිව කළහැකි හදිසි මැදිහත්වීම් කීපයක් පහත දැක්වේ.

(අ) පවිත්‍ර වායු වසර 2000 වායු දූෂණ පාලන ක්‍රමෝපාය සංශෝධනය.

පවිත්‍ර වායු වසර 2000 ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සම්බන්ධීකරණය කිරීමට පරිසර අමාත්‍යාංශයේ සභාපතිත්වයෙන් ජාතික කාර්ය බලකායක් 1992 දී පත් කරනලදී. එහෙත් 1996 ජුනි මාසය වනවිටත් අරමුදල් නොමැතිකම, ආයතනික ධාරිතාව නොමැතිකම හා යටිතල පහසුකම් නොමැතිකම නිසා මුල් කාර්යයන් 50 ක් සහමුලින්ම ක්‍රියාත්මක කර තිබුණේ 4 ක් පමණි. දැන් අවශ්‍යව ඇත්තේ සැලැස්ම විවේචනාත්මකව යළි ඇගයීමට ලක් කර, අලුත් ප්‍රමුඛතා ලැයිස්තුවක්, අයවැය හා කාල රාමුවක් සමඟ එය යථාවත් කිරීමය.

ගාවත්කාල කළ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ ද ඵලලය විශයුත්තේ ආර්ථික මෙවලම් මත වන අතර ප්‍රවාහන අංශයේ ආයතන සමඟ වඩා යා විමක් තිබිය යුත්තේය. කොළඹ වාතයේ තත්ත්වය වැඩිදියුණු කිරීමේ අතුරු නිර්දේශ කීපයක් හා කර ඇත්තේ රථ වාහන ගැටලු වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා වන නිසා, මෙම නිර්දේශ වලින් සමහරක් සැලසුම් කළ මහාමාර්ග ව්‍යාපෘතිවලට අත්තර්ගත කිරීමේ හැකියාව සොයා බැලිය යුත්තේය. උදාහරණයක් වශයෙන් පවත්නා මහාමාර්ග ජාල ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 4500) පිටස්තර වටරවුම් මහාමාර්ග (රුපියල් මිලියන 1100) හා ඉහළින් යන මාර්ග කීපයක් ඒවාට මෙම නිර්දේශ කීපයක් ගැලපෙන සේ ඇතුළු කිරීම සඳහා ඇති හැකියාව සොයා බැලිය යුත්තේය.

නාගරික පෙදෙස්වල විශේෂයෙන් කොළඹ වාත දූෂණය අඩු කිරීමේ කෙටිකාලීන ක්‍රියාමාර්ග කීපයක්ම පා.පා.ක්‍රී.ස. දෙවන අංශයේ බලශක්ති පරිච්ඡේදයෙහි ඇතුළත් කොට ඇත්තේය.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය ප්‍රධාන කාර්ය භාරය ගෙන ප්‍රවාහන අමාත්‍යාංශය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, රථවාහන පාලකගේ දෙපාර්තමේන්තුව හා අදාළ මහ නගර සභා හා සහයෝගීව ඉහත නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ක්‍රියාකාරී වැඩ සටහනක් සැලසුම් කළයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * යාවත්කාල කළ පවිත්‍ර වායු වසර 2000 ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක් නියත නිර්දේශ සහිතව හඳුනාගත් ආයතන සඳහා
- * කොළඹ වාහන තදබදය හා ආශ්‍රිත පාරිසරික ගැටළු සලකා බැලීමට අතුරු ක්‍රියාකාරී සැලැස්මක්

(ආ) බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා ජෛව ස්කන්ධ දැවීමෙන් පැන නගින වාත දූෂණයට පාරිසරික ආරක්ෂාවන් වැඩිදියුණු කිරීම.

පසුබිම හා අවශ්‍යතාව:

බලශක්ති සපයා ගැනීම සඳහා තවමත් බොහෝ දුරට රට විශ්වාසය තබා ඇත්තේ ජෛව ස්කන්ධ මතය. කැලවලින් දරා ලබාගෙන ඒවා අකාර්යක්ෂම අන්දමින් දැවීම පාරිසරිකව පීඩාකාරීවීම වැඩි කෙරෙමින් පවත්නේය.

එමනිසා ඒවා කැලවලින් ලබා ගන්නා ප්‍රමාණ අඩු කර දැවීමේ කාර්යක්ෂමතාව වැඩිදියුණු කළයුත්තේය. වන සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවේ යෝජිත බලශක්ති සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 26) හා වන සම්පත් පර්යේෂණ හා තොරතුරු ව්‍යාපෘතිය (රුපියල් මිලියන 36.4) පහත ප්‍රකෘතිය නිර්දේශිත කාර්යයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රයෝජනවත් මාර්ගයක් වනු ඇත.

- * කුඩා වතු හිමියන්ගේ වැවිලි පළාලවන්ට හා මුදල් කෙරෙන පලදාවන්ට ලබාදෙන අන්දමේ සහනාධාර ලබා දීමෙන් ගැමි දැව කට්ටි ඇති කිරීම උනන්දු කරවීම.
- * ඔවුන්ගේ අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීම සඳහා දුරට ගස් වැවීමට විශාල වැවිලි කළමනාකරණ සමාගම් උනන්දු කරවීම.
- * ඉන්ධන කාර්යක්ෂමතාව ඇති ලීප් සැලසුම් කිරීම, නිෂ්පාදනය කිරීම හා භාවිතය උනන්දු කරවීම.
- * පිරිවැය සුක්ෂමතාව ඇති විකල්ප සැපයීම සඳහා කැමැත්ත දක්වන ආයෝජකයින්ට බදු දිරිගැන්වීම් හා සහනදායී ණය පහසුකම් ලබාදීම. (කාබනික අපද්‍රව්‍ය වලින් සැදූ අගුරු, කැට වැනි දෑ, හුලං බලය භාවිතය හා සුරිය බලශක්තිය.)

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතන : විදුලිබල හා බලශක්ති අමාත්‍යාංශය වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ක්‍රියාකාරී සහභාගිත්වය ඇතිව කාර්ය සාධන බලකායක් පිහිටුවිය යුත්තේය. මෙහි සාමාජිකයින් වශයෙන්, වැවිලි කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය, ජාතික ක්‍රම සම්පාදන දෙපාර්තමේන්තුව හා පුද්ගලික අංශය නියෝජනය කරමින් වාණිජ හා කර්මාන්ත මණ්ඩල ද ඇතුළත් වියයුත්තේය.

ව්‍යාපෘති අරමුණු :

- * වැවිලි හා කුඩා වතු වල දරා නිපයුම් උනන්දු කරවීම
- * විදුලිය හා ගල් අගුරු වැනි විරාගත බලශක්ති මූලාශ්‍ර වෙනුවට බලශක්ති කාර්යක්ෂම හා පරිසර හිතකාමී විකල්පයන් හඳුන්වාදීමට බෙදාහැරීමක් කිරීම.

අංශය - 11

අංශයේ දුර්ගණයක්

හැඳින්වීම

ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ ප්‍රධාන අරමුණ නම් පාරිසරික හැටළු සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය හා ශාකීර්මය. මෙම බැරැරැම් කාණ්ඩයේ සාර්ථකත්වය ප්‍රශ්න කර ගැනීම පිණිස අදාළවූ ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් හා ධරණීය සංවර්ධනය කරා යාමේ බොහෝ හැටළු හා එකඟවීම් පිළිබඳව විවෘතව සාකච්ඡා කිරීමක් ඇති කිරීමට ජා.පා.ක්‍රී.ස. ට සිදුවිය. කලින් තිබූ ප්‍රවාහන, පරිසර හා කාන්තා කටයුතු අමාත්‍යාංශය එවැනි ක්‍රියාවලියක් පහසුකිරීම පිණිස කමිටුමය පිවිසුමක් ඇති කළේය. එකඟ වූ තීරණ හා එකඟ වූ නිර්දේශිත ක්‍රියා ජා.පා.ක්‍රී.ස. හි ලේඛණගත කිරීමට විය. එවා මෙම 11 වැනි අංශයෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ.

ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සාර්ථකත්වය රඳා පවතින්නේ සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය මෙහෙයවන්නන්ගෙන් ලැබෙන දායකත්වය මතය. මෙම ආයතන නම්, මුදල් අමාත්‍යාංශය, අනෙකුත් ප්‍රධාන සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය, ආධාරක ආයතන, පුද්ගලික අංශය, ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාව හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානද වේ. මෙහි අවසන් නිර්දේශ සකස් කිරීමේ කාර්යයට ක්‍රියාකාරී ලෙස සම්බන්ධවීමෙන් එවා තමන්ට "අයිති" බවට හැඟීමක් මෙම ආයතනවලට ඇතිවිය යුත්තේය.

සැලකිල්ලක් දැක්වූ ආයතනවල ක්‍රියාකාරී සහභාගිත්වය රෙගුලාසිමය කිරීම සඳහා වඩා වැදගත් අංශවලට අදාළ වෙන පාරිසරික ප්‍රශ්න අධ්‍යයනය කිරීමට කමිටු පත්කරන ලදී. එවායේ සභාපතිත්වය දරණ ලද්දේ ප්‍රධාන සංවර්ධන අමාත්‍යාංශවල ලේකම්වරුන් හා වෙනත් ජ්‍යෙෂ්ඨ නිලධාරීන් විසිනි. ඉඩම්, කර්මාන්ත හා ධීවර කමිටුවල සභාපතිත්වය ඒ එක් එක් අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන් විසින් දරණ ලදී. අනෙකුත් කමිටුවල සභාපතිත්වය දැරුවේ අතිරේක ලේකම් මට්ටමේ නිලධාරීන් විසිනි. දුප්පත්කම හා පරිසරය කමිටුවේ සභාපතිත්වය මුදල් අමාත්‍යාංශය නියෝජනය කළ ජාතික ක්‍රමසම්පාදන අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් විසින් දරණ ලදී.

පරිසර අමාත්‍යාංශයේ ලේකම්ගේ සභාපතිත්වයෙන් හා අනෙකුත් සියළු අංශයීය කමිටු සභාපතිවරුන්ද ඇතුළත් ඉහල මට්ටමේ ජා.පා.ක්‍රී.ස. මෙහෙයුම් කමිටුවක් නිරතුරුවම මුළුමනක් ජා.පා.ක්‍රී.ස. ක්‍රියාවලිය සමාලෝචනය කළාය. ජා.පා.ක්‍රී.ස. අංශයීය සමාලෝචන. මෙම මෙහෙයුම් කමිටුවට රැස්වීම් කීපයකදීම ඉදිරිපත් කරන ලදී. මෙම රැස්වීම් වලදී රාජ්‍යනොවන සංවිධාන නියෝජිතයෝද ප්‍රයෝජනවත් දායකත්වයක් ලබාදුන්හ.

ප්‍රධාන අංශයීය ප්‍රශ්න පසුව වැඩිමුළුවකදී සාකච්ඡා කරන ලදී. කලින් ජා.පා.ක්‍රී.ස. (1993) වූ සැලකිය යුතු වෙනසක් නම් පාරිසරික සෞඛ්‍යය, ජලය, නිර්මිත පරිසරය හා දුප්පත්කම සඳහා වෙනම කමිටු පත්කිරීමය. ඉකුත් ජා.පා.ක්‍රී.ස. න් පසුව වෙන වෙනම සාකච්ඡා කිරීම අවශ්‍යවන තරමටම අංශ හතරම වැදගත් වී ඇති බැවින් සැලකෙන්නේය යෞජන විවිධත්වය හා වන සම්පත පිළිබඳව වෙනම අංශ නිබිම ශ්‍රී ලංකාවේ මරදිය හා මුහුදු පරිසර විධි පිළිබඳ යොමුවීම හිත කිරීමට හේතුවන බවට වැටහී ගියේය. එම නිසා යෞජන විවිධත්වය සඳහා පමණක් වූ එක කමිටුවකින් සියළු ස්වාභාවික විධි ගැන ක්‍රියා කිරීමට එකඟ වන ලදී. අවසානයේ පහත දැක්වෙන අංශයීය කමිටු නවයට එකඟවන ලද්දේය.

- * ඉඩම්
- * ජලය
- * යෞජන විවිධත්වය
- * වෙරළබඩ හා මුහුදු සම්පත්
- * නිර්මිත පරිසරය
- * කර්මාන්ත
- * බලශක්ති හා බනිජ
- * පාරිසරික සෞඛ්‍යය

පළමු කමිටු හත විසින් සකස් කරන ලද අංශයේ පත්‍රිකා මෙම 11 වැනි අංශයෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ. බලශක්ති හා බහිෂ් ඒවා එකම අංශයේ කමිටුව විසින් අධ්‍යයනය කරන ලද්දේ වුවද මෙම වෙළුමෙහි දෙකක් වශයෙන් සලකා ඇත්තේය. කමිටු වාර්තාවේ වුවද, එකක් බලශක්තියට වෙන්වූ ලෙසත් හා අනික බහිෂ් වලට වෙන්වූ ලෙසත් කොටස් දෙකකින් ඉදිරිපත් කෙරේ. බලශක්ති හා බහිෂ් වෙන් වෙන්වූ අංශ දෙකක් වශයෙන් සැලකීමට තවත් ප්‍රබල සාධකයක් නම් අන් රටවල් මෙන් නොව ශ්‍රී ලංකාවේ කිසිම බලශක්ති සම්පතක්, බොරතෙල්, ගල් අගුරු, හෝ විකිරණමය අඟුද්ධ ලෝහ වැනි බහිෂ් ගණයට ගැනෙන්නේ නැ. දුප්පත්කම හා පරිසරය පිළිබඳව කමිටු නිර්දේශ ප්‍රතිපත්ති කාරක හා ප්‍රචලය. ඒවා 1 වැනි අංශයට ඇතුළත් කිරීම එහෙයින් වඩා උචිත ලෙස සලකන ලදී.

ස්ථිර බව රැකීම සඳහා සලකා බැලීම පිණිස එකම කරුණු පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් සියළුම කමිටු වෙත නිකුත්කර ඇත්තේය. එතෙකුදු වුවත් සලකා බැලෙන කරුණු නිරවචනය කිරීම එක් එක් කමිටුවට අයත් වූවක් විය. වෙනත් වෙනත් අංශ වාර්තා සඳහා වෙනස් වෙනස් අකාරී භාවිතා කිරීම මේ නිසා නිරායාශයෙන්ම සිදුවිය. 11 අංශයට ඇතුළත් කිරීම සඳහා අංශයේ වාර්තා නවය සංශෝධනය කිරීමේදී එය වඩා යෝග්‍ය යොමුකිරීමක් වශයෙන් ඉදිරිපත් කිරීම සඳහා පහත දැක්වෙන පොදු ආකෘතිය භාවිත කොට ඇත්තේය.

- * ශක්තීන්, දුර්වලකම් හා තර්ජන හා අවස්ථාවලට යොමු කෙරෙමින් අංශයේ ප්‍රචල පිරික්සුමක්
- * ප්‍රධාන පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳව දීර්ඝ විස්තරයක් හා
- * ප්‍රමුඛ නිර්දේශිත ක්‍රියාමාලාවක්

ඉදිරියේ ඇති කාර්යය නම් එක් එක් අංශය සඳහා නිර්දේශ කොට ඇති කාර්යයන් කෙසේ ප්‍රබලව ක්‍රියාත්මක කරන්නේද යන්නයි. සඵලමත් ක්‍රියාත්මක කිරීමක් සහතික වීම සඳහා අලුත් පත්තියේ ආයතනික ක්‍රියාදාමයන් කීපයක්ම යෝජනා කර ඇත්තේය. මේවා 1 අංශයේදී සඳහන් කර ඇත.

8. ඉඩම්

8.1 පිරික්සුම

ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩිමෙන් පවතින ආර්ථිකය රඳා පවත්නා ප්‍රධාන සම්පතකි ඉඩම්, වන සම්පත්, කෘෂි කර්මාන්ත හා වැවිලි කර්මාන්ත සංවර්ධනය බිවර සම්පත්, වාරිමාර්ග හා බලශක්ති උත්පාදනය, යටිතල පහසුකම් සංවර්ධනය හා මානව ජනාවාස වැනි බොහෝ ආර්ථික ක්‍රියාවලියන් පුළුල් වීමට අවශ්‍ය ඉඩකඩ හා සම්පත් මේ දක්වා ඉඩම් ලබාදී ඇත්තේය. සංවර්ධන අවශ්‍යතා දිගටම සපුරාගෙන යාමට ඉඩම් කෙරෙහි ඇති ජීවිතය වේගයෙන් ධරණීය නොවෙමින් පවතී. සංවර්ධන වැඩසටහන් වල ධරණීයතාව ගැන උනන්දුවක් දක්වන සංවර්ධන සැලසුම්කරුවන්ට මෙය ප්‍රධාන අභියෝගයකි. එහෙයින් භූමි සම්පත හා එහි භාවිතයන් පිළිබඳව අලුත් පන්තයේ බොහෝ ප්‍රතිසංස්කරණ, යෝජනා කෙරෙමින් පවතී.

ශ්‍රී ලංකාවට වර්ග කි.මී. 65,525 ක මුළු භූමි ප්‍රමාණයක් හා වර්ග කි.මී. 1750 ක අභ්‍යන්තර ජල ප්‍රදේශයක් ඇත්තේය. වගාකළ හැකි මුළු භූමි ප්‍රමාණය සියයට 40 කි. මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් කෘෂි කර්මාන්තය සඳහා යොදාවා ඇත්තේ සියයට 26 ක් තරම් පමණ වූ ප්‍රමාණයකි. භූමියේ මතුපිට පෙනෙන ආකාරයට සෝදායාමේ මට්ටම් තුනක් පෙන්වුම් කරයි. උස්බිම් මධ්‍යම කඳුවැටිය, අතරමැදි ප්‍රදේශය හා විශාල තැනිතලාව, උස්බිම් මධ්‍යම කඳුවැටිය ඇතැම් විට මීටර 2500 ක් පමණ උසට නැග දිවයිනේ දකුණු මධ්‍යම ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත්තේය. උස් මුදුන් කඳුවැටි සහ මට්ටමක් සහිත අතරමැදි ප්‍රදේශය බොහෝ තැන්වල මධ්‍යම කඳුවැටි වටේට වේ. අතරමැදි ප්‍රදේශය විශාල පැතලි තැනිතලාවකින් වටවී දිවයිනේ විශාල කොටසක් ආවරණය කෙරෙමින් උතුරු දෙසට පුළුල්වී යයි. වෙරළබඩ කෙළවර මෝයවල්, කලපු, ගොහොරු බිම්, වැලිතලා හා වැලිකඳු වැනි ආශ්‍රිත පෙදෙස් මාලාවකින් සැදුම්ලත් වේ. වැලි ඉවුරු, පෙදෙස් සාමාන්‍යයෙන් පටුය. පළලින් කි.මී. 20 කටත් අඩුවන අතර උපරිම ගැඹුරු මී.70 ක් පමණ වේ. රට යටින් බොහෝ විට ඇත්තේ විනිවිද පෙනෙන සුළු ප්‍රිකේම්බ්‍රියන් ගල්, හුණුගල් හා හතරැස් වැනි තැන්පතුය.

හැකියාවන් හා වාසි

සාමාන්‍යයෙන් ස්ථාවර, අනොන්‍ය වශයෙන් සාරවත් පොළොව ද ලෝක සාමාන්‍ය මෙන් දෙගුණයකටත් වැඩි වර්ෂා පතනයක්ද ශ්‍රී ලංකාවට ඇත්තේය. ස්වාභාවික වනයන් ගෙන් හෝ එලදා ගස්වලින් ආවරණය වූ භූමියේ බොහෝ පෙදෙස් සෝදායාම වෙන් ආරක්ෂා වී ඇත්තේය. වන සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 1993 දී කරන ලද අගැයීමකින් සනාථ ස්වාභාවික වනාන්තර මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට 23.9 ක් ආවාරණය කරන බවත්, තැනින් තැන පිහිටි වනයක් ද ඇතුළුව මුළු ස්වාභාවික වන ආවරණය මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට 30.8 ක් බවත් පෙන්වුම් කලේය. තේ, පොල්, රබර් යන වැවිලි ද වෙනත් එලදා ගස්ද, ගෙවතු ද වෙනත් පෙදෙස් ආවරණය කරන්නේය. පරිසර හිතකාමී පුරුදුවන පඩිපෙලවල් මෙන් සකස් කරන ලද කුඹුරු ගොවිතැන් කෘෂි කර්මාන්තයේ විරාගතව පැවත එන භාවිතයන්ය.

සාරවත් පස අවශ්‍ය තරම් වර්ෂාව හා යහපත් රුක් ආවරණය හොඳින් වර්ධනය වූ කෘෂි අංශයකට හේතුවී ඇත්තේය. රටේ ආර්ථිකයේ ජීවනාලිය කෘෂිකර්මාන්තය වී ඇති අතර ශ්‍රී ලංකා සංස්කෘතියේ උච්චම තැනක් ගොවියාට හිමිවී ඇත. රටේ දළ ජාතික නිෂ්පාදිතයට 1990 ගණන් දක්වා එය නිෂ්පාදන කර්මාන්තය විසින් ලබාගන්නා තෙක්, වැඩිම දායකත්වයක් ලබාදෙන ලද්දේ කෘෂි කර්මාන්තයෙනි. 1990 දී ශ්‍රම බලකායෙන් සියයට 45 ක් කෘෂි අංශයේ කිඤ්චිති. 1994 වන විට මෙම පංගුව සියයට 34 දක්වා පහතට වැටුණි. 1995 දී මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට 26.7 ක් වූ හෙක්ටයාර් මිලියන 1.75 ක් කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා යොදාගෙන ඇත්තේය. කෘෂිකර්මාන්තය යටතේ ඇති පෙදෙස්වල බෙදීයාම පළමු වගුවේ දැක්වේ.

වගුව 1. කෘෂිකාර්මික ඉඩම් (හෙක්ටයාර් 000)

වී ගොවිතැන්	732.0	41.8
තේ	193.0	11.0
රබර්	161.0	9.2
පොල්	442.0	25.2
වෙනත් අපනයන ඵලදා	66.5	3.8
උපකාරී ආහාර ඵලදා	141.0	8.0
සීනි	10.6	0.6
දුම්කොළ	6.0	0.4
මුළු ගණන	1752.1	100.0

මූලාශ්‍ර : සංඛ්‍යා ලේඛණ දෙපාර්තමේන්තුව (1996) සංඛ්‍යාලේඛණ සාරාංශය

කෘෂිකාර්මික ඉඩම් වලින් බොහොමයක් විශාල කලාපයේ පිහිටා ඇත්තේ තෙත් කලාපයේ මෙන් සෝදාපාච්ච හා මඩ ගොහොරු බවට පත්වීම එතරම් තදබල නොවන නිසාය.

මැණික් ගල්, විවිධ වර්ගවල මැටි, සිලිකා වැලි හා වෙරළ වැලි හුණුගල් හා පොස්පේට් නිධි ඇතුළත් වටිනා බහිෂ් වර්ග භූමිය උපයා දෙයි. මේවා තවදුරටත් බහිෂ් යටතේ ඇති අංශයේ සාකච්ඡා කෙරේ.

කෘෂිකම් දෙපාර්තමේන්තුව යටතේ 1950 දී පස සංරක්ෂණය සඳහා වෙනමම අංශයක් ඇතිකිරීමත්; 1951 දී පස සංරක්ෂණ පනත සම්මත කිරීමත් ඊටම සංශෝන 1996 දී ඇති කිරීමත් රටේ පස සංරක්ෂණ කිරීමේ උත්සාහයන් වෙනුවෙන් ගත් වැදගත් පියවරවල් වේ. පස සංරක්ෂණ අංශය සෝදාපාච්චට ලක්විය හැකි පෙදෙස් හඳුනාගෙන ප්‍රකාශයට පත් කළාය. කෙසේ වුවත් පස සංරක්ෂණ පනතේ ප්‍රතිපාදන ක්‍රියාත්මක කිරීමට මූල්‍ය හෝ මානව සම්පත් ආධාර මෙම අංශයට කිසිදු ලැබුණේ නැත. පළාත් සභාවලට බලය බෙදාදීම පස සංරක්ෂණ අංශයේ ක්‍රියාකාරීත්වය තවදුරටත් හීන කළේය.

දුම්කොළ හා තර්පන

රටේ ජනගහනය පසුගිය වසර 50 තුළ 1946 දශලක්ෂ 6.5 සිට 1996 දශලක්ෂ 18.3

(ඇස්තමේන්තු කළ) දක්වා තෙගුණයකින් පමණ වැඩිවී ඇත්තේය. වැඩි ආහාර නිෂ්පාදනයක් සඳහා ඉල්ලුම ඉඩම් කෙරේ ඇති ජීවන වැඩිකර ඇත්තේය. භූමි, මිනිස් අනුපාතය පුද්ගලයෙකුට 0.38 වශයෙනි. වගකළ හැකි භූමි, මිනිස් අනුපාතය මෙම වටිනාකමින් සියයට 40 ක් පමණි.

පස සෝදායාම හා භූමි පරිහානිය පුළුල්ව පැතිර ගිය එකකි. සියළු කෘෂි දේශගුණික පෙදෙස්වල මෙය වෙනස් වෙනස් වේගයකින් ඇති කෙරේ. මෙම ප්‍රශ්න කඳුකර පෙදෙස්වල වඩාත් උග්‍රවන්නේ භූමි, මිනිස් අනුපාතය වඩා අඩුවෙන්ද පස සෝදා යාමේ වේගය වඩා වැඩියෙන්ද ඇති බැවිනි. විශේෂයෙන්ම කඳුකරයේ දියබස්නාවල ඇතිවන පස සෝදායාම දේශීය පලදාවන්ට හානි පමුණනවා පමණක් නොව ඒවායේ මඩ ඇතිවීම නිසා ජලය රැඳීමේ ධාරිතාව අඩු කෙරෙමින් බලශක්ති උත්පාදන ධාරිතාවත් වාරිමාරී ධාරිතාවත් හීන කෙරේ. එහෙයින් පස සෝදායාමේ පිරිවැය ඉතාමත්ම අධික විය හැක. එනමුත් තක්සේරු කිරීම අසීරුය.

පස දිළිඳු භාවයට පත්වීම විශ්මය ජනක නොවුවත් ඉතා බරපතල ප්‍රශ්නයකි. පසේ පෛච්ඛ කාර්යයන් හා කාබනික ද්‍රව්‍ය නැතිවීම, දුම්කොළ වැනි "පස පීඩාවට පත් කෙරෙන" වගාවන් ඇතිකිරීම, පොළොව මතුපිට ආවරණයන් ඉවත් කිරීම තුළින් ගෝචරයන්ට ගොමු කිරීම ආදිය නිසා පසේ සාරවත් බව හීනකර ඇත්තේය. ඉහල ආදායම් උත්පාදනය කෙරෙන අර්තාපල් දුම්කොළ ඵලදා ආදිය අතිශය පීඩාවට පත්විය හැකි පෙදෙස් ආක්‍රමණය කෙරෙන්නේ උපරිම ලාභ අපේක්ෂාවන් ඉහළ මූලික වියදමක් නිසා පස කළමනාකරය කිරීමේ තාක්ෂණික විධි කිසිවක් භාවිත නොකරමිනි. මෙම ගොවිත්ගෙන් බොහෝ දෙනෙකුට සංරක්ෂණ ක්‍රමවල ආයෝජනය කිරීමට වත්කම් ඇතත් ප්‍රමාණවත් දිරිගැන්වීම් ලදොත් එසේ කරනු ඇත. රජයේ මුදල් හා වාණිජ ප්‍රතිපත්ති ආනයනය කළ අර්තාපල් සඳහා ඉහල බදු පැනවීමෙන් දේශීය අර්තාපල් ගොවීන්ට උදව් කිරීමට බලාපොරොත්තු විය. මෙම තීරණ ගැනීමේදී අර්තාපල් වැවිලිලෙන් ඇතිවන පීඩාකාරී පාරිසරික බලපෑම් පිළිබඳව බරපතල ලෙස සැලකිලිමත් වී නැත.

දේපල වැඩිදියුණු කරන්නන්ගේ ක්‍රියාවන්ද භූමි පරිහානිවලට දායක වී ඇත්තේය. පසේ වැඩිවන ලවනාවය හා දියබරිත වීම තවමත් ප්‍රාදේශීය ප්‍රශ්න වන නමුත් ප්‍රමාණවත් නිවැරදි කිරීම් ක්‍රියාමාර්ග නොගතහොත් දීඝිකාලීනව බොහෝ සේ පැතිරී යනු ඇත. නුසුදුසු ඉඩම් භාවිතය හා ඉඩම් සම්පත හීනවීමට ආධාරක හේතුවක් නම් ඉඩම් භාවිත සැලසුම් නොමැති වීමත් ඇතිවීම වුවද එවා නොපිළිපැදීමත්ය. මෙය දේශපාලන බැඳීම නොමැති වීමට හේතුවකි.

අවස්ථා:

ඉඩම් හා කෘෂිකාර්මාන්තයේ එලදායීතාව වැඩිකිරීමට වැදගත් පියවර කීපයක්ම ගෙන ඇත්තේය. රජය පුද්ගලික අංශයට පස සංරක්ෂණය හා වෙනත් දීඝිකාලීන කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියන්වල ආයෝජනය කිරීමේ පරිසරයක් ඇතිකිරීමේ ඇති වැදගත්කම වටහාගෙන සිටී. වැවිලි සමාගම් 23 කට දීඝිකාලීන බදු ප්‍රදානය කොට තිබේ. වඩා හොඳ කළමනාකරණයක් සහතික කිරීම සඳහා කුඩා වතු හිමියන්ට පුද්ගලික සමාගම් වශයෙන් සමුහගත වීමට අනුබල දී තිබේ.

වැඩිකල ආයෝජනය හා වතුවල වැඩිදියුණු කළ කළමනාකරණය වැඩිවූ ආර්ථික ප්‍රතිලාභයන්ට හේතුවී ඇත්තේය. කෘෂිකාර්මික අලෙවියට වී අංශයට මෙන් ප්‍රතිසංස්කරණ හඳුන්වා දී ඇත්තේය. තිරිඟු පිටි සහනාධාරය අඩුකොට ඇති අතර පොහොර සහනාධාරය ශුද්ධ සැලකිල්ලට යොමුවී තිබේ. බීජ නිපැයුම පුද්ගලික කරණය වෙමින් පවතී. කෘෂිකාර්මාන්තයේ වැඩි පුද්ගලික අංශ ආයෝජනයක් උනන්දු කර ඇති අතර ඉඩම් භුක්තිය ශක්තිමත් කෙරෙමින් පවතී.

මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ වැඩිපුර සම්පත් ආයෝජනයක් වැඩිදියුණු කළ ඉඩම් කළමනාකරණයන් යෝජිත කළ යුත්තේය. කෙසේ වෙතත් මේ සඳහා උචිත දීර්ඝාන්විම් අවශ්‍ය කරන්නේය.

ගස් පළදා නිපයුම්වල ලෝක මිල මට්ටම් ඉහලව පවතී. මෙය තේ, රබර් හා පොල් වැවිලි සඳහා

ආයෝජන යෝජිත කරන අතර එ නිසා ස්වභාවික වන සම්පත් වලට පීඩනය අඩුවීමත් සෝදා ගාමට එරෙහි පස ආවරණය වැඩිවීම වැනි ප්‍රතිලාභන් ප්‍රශාකර දෙන්නේය. කෙසේ වෙතත් අලුත් වැවිලි වල මුල් අවුරුදු කීපය තුළ එම හිස් ඉඩම් සෝදා පාචවට ලක්වීමට ඇති ඉඩකඩ ඉතා වැඩි බැවින් එම වැවිලි වලට පස සංරක්ෂණ ක්‍රම භාවිතය සඳහා දීර්ඝාන්විම් ඇති කිරීම වැදගත්වේ.

අලුත් පන්තයේ සංරක්ෂණ ගොවිතැන් තාක්ෂණ ක්‍රම කීපයක් හා ආයතනික පිවිසුම් ඉහල ආර්ථික ප්‍රතිලාභ හා පරිසරයට ආරක්ෂාවක් ලබාදීම සඳහා ඇති කෙරෙමින් පවතින්නේය. පලදා තොග ගාකිරීමත්, කාබනික පොහොර වැඩිපුර භාවිතයත් කොළරොඩු භාවිත කෙරෙන කෘෂිකාර්මාන්තය ඉඩම් භාවිත ක්‍රමත් ශාකළ පලිබෝධ කළමනාකරණයත් මේවාට ඇතුළත් වේ. ආයතනික පැත්තෙන් සහභාගිත්ව ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණයත් හා දියබරිතා පාදක ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණයක්ද යොදාගැනීම උනන්දු කෙරෙමින් පවතී.

8.2 ගැටළු

(i) පස සෝදායාම හා පසේ සාරවත් බව අඩුවීම.

මහවැලි ගඟේ ඉහළ පොළොව පෙදෙසේ භෞතික වැලි හානිය වසරකට වොන් 132,000 ක් බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත්තේය. පොල්ගොල්ල ජලාශය එය ක්‍රියාත්මක කොට වසර 12 ක් ඇතුළත මහවැලි දියබරිතා වලින් එහි එකතුවෙන් මඩ එහි මුළු ධාරිතාවෙන් සියයට 44 ක ප්‍රමාණයකට තරම් වන බවට වාර්තා වී ඇත්තේය. රත්වැණේ ජලාශයේ මඩ එකතු වන ප්‍රමාණය (වසරකට සියයට 4.3 ක්) පොල්ගොල්ලටද වඩා වැඩි බැවින් වාර්තා වේ. අනෙකුත් ජල බලශක්ති ජලාශවල වුවද තත්ත්වය එ හා සමාන වේ. කිසිම සංරක්ෂණ ක්‍රියාමාර්ගයක් නොමැතිකම වාර්මාර්ග ඉවුරුවල හා තද බැවුම්වල පළදාවන් වැවීම, අවදානම් පෙදෙස් වල වන හීන කිරීම, කඳුකර පෙදෙස් වල අර්තාපල් හා දුම්කොළ වැවීම වැනි අනුචිත ඉඩම් භාවිත ක්‍රම බරපතල පස සේදීයාම හා නාශයම් වලට හේතුවී තිබේ. මේවායේ

ප්‍රතිඵල නම් ජාතික ආර්ථිකයට බරපතල ඵල විපාක ඇති කරමින් රටේ ජල බලශක්ති ජලශවල මෙහෙයුම් ආයුකාල වල සැලකිය යුතු හීනවීම් ඇතිවීමයි.

පස සෝදායාමේ ප්‍රමාණය කෘෂි පාරිසරික කාලප (භූමි වර්ගය හා දේශගුණය) පළදාව හා වැවිලි කරණ පුරුදු මතද රදා පවතින්නේය. උඩරට ගෙවතු (මිශ්‍ර වැවිලි) වල කොළරොඩු වලින් පෝෂණය කරන ලද හේ පැල හා වනයන් අඩුම සෝදායාම් පෙන්නුම් කළේය. උඩරට තෙත් කලාපයේ සංරක්ෂණ ක්‍රම-කිසිවක් නොමැතිව පිරිසිදුව වල් උදුරන ලද වගාවන් වලද සෝදා පාච්ච බරපතල විය. අර්තාපල් වගාව නිසා නුවරඑළිය දිස්ත්‍රික්කයේ සිදුවූ පස හානියන් මහ කන්නයේ හෙක්ටයාරයකට මෙට්‍රික් ටොන් 15 ක් වශයෙන් හා යල කන්නයේ මෙට්‍රික් ටොන් 09 ක් වශයෙන්ද ගනන් බලා තිබේ.

පස සෝදා පාච්චට ප්‍රධාන හේතු වශයෙන් සොයාගත හැක්කේ ප්‍රතිපත්ති අසාර්ථකත්වය, ආයතනික අසාර්ථකත්වය හා අනුවිත ආර්ථික දීර්ගත්වීමයි.

- උප්පත්කම හා විරැකියාව නිසා ඇතිවන ගැටළු ලිහිල් කිරීමේ පහසු ක්‍රමයක් ලෙස ඉඩම් භාවිතය යොදා ගැනීමට රජයේ ඇති නැඹුරුව ප්‍රතිපත්ති අසාර්ථකත්වයට අඩංගු වේ. වෙනත් අංශවල රැකියා අවස්ථාවන් නොමැතිවීම අතපවිය හැකි කුමන ඉඩමක් හෝ ඩැහැගැනීමට ජනතාවට බලකර ඇත්තේය. ගංගා ඇලවේලි වැනි අතිශය සංවේදී ඉඩම් දේශපාලන අදුරදුර්ශිකත්වය තුළින් ඉතා අනුවිත පුරුදු සඳහා වෙන්කර හෝ බලෙන් පදිංචිව හෝ ඇත්තේය.

- ඉඩම් කළමනාකරණය සම්බන්ධීකරණය කිරීමේදී ආයතනික වගකීම් වල පැහැදිලි බවක් නොමැතිවීම ආයතනික අසාර්ථකත්වයට අඩංගු වේ. 1951 පස සංරක්ෂණ පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමට ප්‍රති උත්සාහයක් ගෙන ඇත්තේ නැත. ආයතනික ව්‍යුහය දියකර හැරීම මෙම පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අසාර්ථකත්වයට ප්‍රධාන හේතුවක් වූයේය. ප්‍රබල ඉඩම් භාවිත සැලසුම් නොමැතිවීමත් තිබූන ඒවා ස්වල්පය නොපිලිපැදීමත් නිසා මෙය ඇවිස්සී තිබේ. පසුගිය අවුරුදු කීපය තුළ ඉඩම් කළමනාකරණයේ වගකීම අමාත්‍යාංශ කීපයක් අතරේ බෙදීයාම ක්‍රියාත්මක කිරීම අසීරුකර තිබේ.

- අනුවිත ආර්ථික දීර්ගත්වීමවලට ඇතුළත් වන්නේ නුසුදුසු ඉඩම් භාවිතවලට අනුග්‍රහය දක්වන මූල්‍ය හා වානිජ ප්‍රතිපත්තිය. උදාහරණයක් වශයෙන් ආනයනයන්ගෙන් රැකවරණය සඳහා සාර්ථකව ක්‍රියාකළ අර්තාපල් වෙළඳාම වූකලී කෘතීම වෙළඳ පොළකි. ඉහල මිල ගණන් නිසා පාරිභෝගිකයින් පීඩාවට පත්වන අතර අර්තාපල් ගොවියන්ට ප්‍රතිලාභ ලැබෙන්නේ යාන්තමය. අර්තාපල් වෙළෙන්දෝ ප්‍රතිලාභ මුළුමනින්ම ගෙන ඇති බැවින් පාරිසරික ප්‍රතිවිපාක ඉතා විනාශකාරී වේ. ආනයනික අර්තාපල් පිළිබඳව ඇති මෙම තීරුබද අවහිරතා සාක් වෙළඳ ගිවිසුම් යටතේ ඉවත් කිරීමට ඉක්මනින් ක්‍රියාකල යුත්තේය. එහෙත් ඒවා ඉවත් කිරීමට වහාම සලකා බැලිය යුතුවේ.

- ඉඩම් දිළිඳුභාවයට පත්වීමේ වෙනත් ප්‍රධාන හේතුවකි, භූකතියේ අනාරක්ෂිතභාවය හා කුඩා වතු වශයෙන් ඉඩම් කළමනාකරණයට දීර්ගත්වීම් හිඟවීමයි. හේත් නැතිනම් කපා පුප්ස්සා කරන ගොවිතැන් සාමාන්‍යයෙන් කරනුයේ බලෙන් පදිංචි වූ රජයේ කැල ඉඩම්වලය. දැනට ඉඩදී ඇති පුරන්වූ කාලය සැලකිය යුතු නැවත වන වගාවකට ඉතා කෙටිවීම නිසා බරපතල පස පරිහානියකට හේතු වන්නේය.

8.3 නිර්දේශ

ශ්‍රී ලංකාවේ ආර්ථික සංවර්ධනය තවමත් රටේ ඉඩම් සම්පත්වල ඵලදායිතාවය මත බොහෝ සේ රදාපවතී. මෙම සම්පත කළමනාකරණය කරනු ලබන ආකාරය එහි ඵලදායිතාවය හා බරණීය තාවය නිශ්චය කරනු ලබයි. ඉඩම්වල ඵලදායිතාව ඇති කිරීමට නම් ඒවායේ ගුණාංග හා හැකියාවන් හොඳින් තේරුම්ගත යුත්තේය. ඉඩම් භාවිත කළ යුත්තේ එම හැකියා සීමාවන් තුළය.

(i) ඉඩම් කළමනාකරණය දියුණු කිරීම සඳහා ආයතනික හා ප්‍රතිපත්ති රාමුව වැඩිදියුණු කිරීම.

- * ඉඩම් කළමනාකරණය හා පසෙහි සාරවත් බවට ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමුකරන බව තහවුරු කිරීම.
- * නූතන කෘෂිකාර්මික ප්‍රතිසංස්කරණවල ප්‍රතිඵල හා කෘෂිකර්මාන්ත ඉඩම් කළමනාකරණයේ වැඩිදු පුද්ගලික අංශ කායජීවාරය තක්සේරු කිරීම.

* ආර්ථිකයට හා වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව හා ලංකා විදුලිබල මණ්ඩලය වැනි ප්‍රධාන රාජ්‍ය ආයතනවලට පසසෝදායම් පිරිවැය ඇස්තමේන්තු කිරීම.

(ii) නිදහස් ඉඩම් වෙළඳ පොලක් සම්බන්ධයෙන් ඉඩකඩ පිළිබඳ ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා වන ප්‍රබල ක්‍රියාදාමයන් ඇතිකර ක්‍රියාත්මක කිරීම.

- * කෘෂිකර්මාන්ත හා ඉඩම් අමාත්‍යාංශයේ ජාතික කෘෂිකම් ප්‍රතිපත්ති රාමුවෙහි ඉදිරිපත් කර ඇති ජාතික ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්ති තීරණය අවසන් කොට ක්‍රියාත්මක කරන්න. ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්තිය සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කළ යුත්තේ උප ජාතික ආයතනද සමග සාකච්ඡා වලින් අනතුරුවය. ඉඩම් භාවිතයේ බලපෑම ප්‍රභවයේ අනෙකුත් අයටද දැනෙන බව මගපෙන්වන ප්‍රතිපත්තිය කරගනිමින් පුද්ගලික අයිතිය ඇති ඉඩම්ද ඇතුළුව ඉඩම් පරිභෝජනය සම්බන්ධයෙන් සීමාකිරීම් ඇති කළ යුත්තේය.
- * පස සංරක්ෂණ පනතේ වැදගත් අංගද ඇතුළත් කෙරෙන ඉඩම් භාවිත පනත ඇතිකර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ග්‍රාමීය ඉඩම් වෙළඳ පොලකට විවෘතව හා ප්‍රබල ලෙස ක්‍රියාකිරීමට අවශ්‍ය වන නීතිමය ක්‍රියාමාර්ග ආයතනික වර්ධනයන් හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩසටහන්ද ඇතුළුව මෑතකදී ඉඩම් භුක්ති ක්‍රමය පිළිබඳව වූ ඉඩම් වෙළඳපොල අධ්‍යයනයේ කරන ලද තීරණය ප්‍රමුඛත්ව පදනම මත ඇගයීම් කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * වැදගත් පෝෂණවල පස සෝදායාමේ ප්‍රශ්නය සලකා බැලීමට හා ගංගා නිමිත සැලසුම්කරණය දියුණු කරන්න. ජලපෝෂණ ප්‍රදේශ ඇතුළත භූමි ප්‍රවේශයෙන් අධිකමය කොට විධිමත් කරන්න.
- * වැදගත් ජලපෝෂක ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ජලපෝෂණ කළමනාකරණ ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ප්‍රජා මූල සම්පත් කළමනාකරණය ක්‍රමෝපායක් වශයෙන් යොදාගැනීම.

- * යෝජිත සංවර්ධන කායනීයත්වල සමාජ ආර්ථික හා පාරිසරික යෝග්‍යත්ව ඇගයීමට පළාත් හා ප්‍රාදේශීය බලධාරී තීරණ ගන්නන්ට උදව් කිරීම පිණිස යොදා ගැනීමට මාර්ගෝපදේශ ඇති කිරීම.
- * මෙම ක්‍රියාවලිය ඉඩම් කළමනාකරණ හා පරිභෝජනය කිරීමට වගකිවයුතු ආයතන විසින් ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කරවීමට ආයතනික ක්‍රියාදාමයක් ඇති කිරීම.
- * ආරක්ෂිත ඉඩම් අයිතිය ලබාදීමේ ප්‍රතිපත්තියක් වශයෙන් ඉඩම් අයිතිය ලියාපදිංචි කිරීමේ පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම කඩිනම් කිරීම.
- * ඉඩම් පරිභාහිරයට, නායගාමට හා පස සෝදායාමට අතිශය පීඩාකාරී වන පෙදෙස් සංරක්ෂණ පෙදෙස් වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.
- * එවැනි ඉඩම් කුමන හෝ පාරිසරික පීඩාකාරී අන්දමකට භාවිත කිරීම අදහස්වන කිරීම සඳහා ආර්ථික ක්‍රියාදාමයන් ඇති කිරීම.

(iii) වැදගත් ජලපෝෂණ ප්‍රදේශවල නව ආරයේ ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති ඇති කිරීම උනන්දු කිරීම.

- * සංරක්ෂණ පුරුදු හා ඉඩම් දියුණු කිරීම් හඳුන්වා දීමට සැලැස්මක් සකස් කිරීම.
- * වන සම්පත් හා වෙනත් කෘෂිකර්මාන්තමය පුරුදු තුළින් පස පුනරුත්ථාපනය ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * පසේ ව්‍යුහය අවුල් කරන සියළු රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික කායනීවලදී පස සංරක්ෂණ පුරුදු භාවිතයට අධිකාරී මගින් ඇතිකිරීම.
- * එළදායීතාවයෙන් තොර තේ ඉඩම් හා ලුණු මිශ්‍ර වාරි ඉඩම් පුනරුත්ථාපනය කිරීම.
- * හේන් ඉඩම් ස්ථාවර කිරීමේ ප්‍රතිපත්තියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * පෞච් නයිට්‍රජන් තහවුරුව, උඩරට ගෙවතු, පළාදු ආවරණ, යාකළ පලිබෝධ කළමනාකරණය, බැවුම් කෘෂිකර්මාන්තමය ඉඩම් තාක්ෂණය, පළාදු තොග යාකරණය වැනි සංරක්ෂණ ගොවිතැන් ශිල්පීය ක්‍රම යොදා ගැනීම උනන්දු කිරීම.
- * ව්‍යවස්ථා මෙන්ම දීර්ගත්වීම් පාදක වැඩසටහන් තුළින්ද ඉඩම් කළමනාකරණ පුරුදු වලට පුද්ගලික අංශය සම්බන්ධ කිරීම.

(iv) ඉඩම් කළමනාකරණය සඳහා තොරතුරු හා ආර්ථික දීර්ගැන්වීම් ලබාදීම.

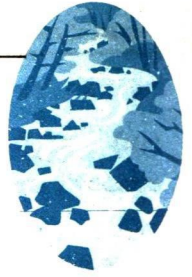
- * පළදා රැකවරණයට පෞච්ඡ ක්‍රම භාවිතය සඳහා කුඩා වතු හිමියන් වෙනුවෙන් සංවර්ධන දීර්ගැන්වීම් ක්‍රම පුළුල් කිරීම.
- * කුඩා වතු හිමියන් විසින් පස සංරක්ෂණ ක්‍රම භාවිතය උනන්දු කරවීමේ පුද්ගලික අංශ සංවිධාන දීර්ගැන්වීම් කිරීම.
- * කරළි සහිත අතුරු පළදාවන් හා පෞච්ඡ සකන්ධ සහිත කොළොරු භාවිතය වැනි පාරිසරිකව සුදුසු සංරක්ෂණ පුරුදු වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා පුළුල් ව්‍යාප්ති වැඩසටහනක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * අඩු වියදමින් ගොවීන්ට උපදේශක සේවා ලබාදීම සඳහා ගොවි සංගම් තුළින් පස සංරක්ෂණ කණ්ඩායම් පුහුණු කර ඇති කිරීම.
- * ඉඩම් කළමනාකරණයේ වටිනාකම දැනුවත් කිරීම වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ජනමාධ්‍ය භාවිත කිරීම.
- * අර්තපල ආනයනය සීමාකිරීමේ පිරිවැය හා ප්‍රතිලාභ සමාලෝචනය කර එම සීමාවන් ඇති කිරීමේ ප්‍රතිලාභීන් හඳුනාගන්න. පිරිවැය, ප්‍රතිලාභ වලට වඩා අධික වන බැවින් පෙනී යන්නේ නම් දේශීය අර්තපල වැවිලිකරණයට රැකවරණ අදියර ගත කිරීම.
- * පරිසරය වැඩිදියුණු කරන පළදා තොග ශාකරණ ව්‍යාපෘති සඳහා දීර්ගැන්වීම් ක්‍රම හඳුන්වාදීම.
- * පර්යේෂණ වලින් අනතුරුව අවශ්‍ය අවස්ථාවන්හිදී වන සම්පත් හා ස්වභාවික පරිසර විධි අපහරණය නතර කිරීම සඳහා විධිමත් කිරීමේ හා කළමනාකරණ ක්‍රම ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීම.

- * මානව මැදිහත්වීම් නිසා වේගවත් විශභෂිත නාශයම් හා ජනශූන්‍යවීම්, ඉඩම් කිඳා බැසීම ලුහුචතුර ඇතුළුවීම, වන මැරී යාම වැනි විදුනමාන වන දේ අධීක්ෂණය කිරීම.
- * ඉඩම් භාවිත ක්‍රියාවන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීමේදීත් දියබස්නා කළමනාකරණයේදීත් යොදාගත යුතු ප්‍රතිපත්ති, ප්‍රතිපත්ති තීරණ ගන්නන්ට පැහැදිලි කරදෙන්න. ජාතික ආයතනවල ඇති නවීන තාක්ෂණ ක්‍රම යොදා ගනිමින් ඉඩම් භාවිත අධීක්ෂණය උනන්දු කිරීම.

ඉහත දැක්වෙන තීරදේශවලින් බොහෝමයක් දැනටමත් පහත දැක්වෙන අධ්‍යයනයන් යටතේ සිදු කර ඇත.

- ඉඩම් සම්පත්වල ධරණීය කළමනාකරණය සඳහා වැඩසටහනක් (යු.එන්.ඩී.ඒ.)
- ඉඩම් අයිතිය ඇති කිරීම හා ආශ්‍රිත සේවා ව්‍යාපෘතිය (ලෝක බැංකුව)
- ඉඩම් වෙළඳ පොල අධ්‍යයනය (ලෝක බැංකුව)
- අයිතිවාසිකම් ලියාපදිංචි කිරීමේ පනත හා කෙටුම්පත් මැනුම් සිතියම් කරන පනත (මිස්ට්‍රේලියා ආධාර) සහ
- කෘෂිකම් ප්‍රතිපත්ති කායඪී රාමුව (ජාතික සංවර්ධන සභාව)

9. ජල සම්පත්

9.1 පිරිසුම.

ශ්‍රී ලංකාවට මතුපිට ජල සම්පත් බහුලව උරුම වී ඇත්තේය. මධ්‍යම වාර්ෂික වර්ෂාපතනය වූ මි.මි.2080 (දළ වශයෙන්) (අරුලතන්දන් 1985) ලෙක සාමාන්‍ය වාර්ෂික වර්ෂාපතනය වූ මි.මි.750 මෙන් තුන් ගුණයක් තරම් වේ. කෘෂිකර්මාන්තයට හා ඉඩම් සංවර්ධනයට ජලය ඉතා වැදගත් නිරෝධයක් වී ඇත්තේ "ලබාගත හැකි වැසි ජලයේ අකාර්යක්ෂම කළමනාකරණය නිසාය. ජල සම්පත් කළමනාකරණය එම නිසා වැඩිවෙමින් පවතින ඉල්ලුම හා ජල හීගකම හා සම්බන්ධව බලන කල ප්‍රධාන අභියෝගයකි. "විශළී කලාපය" (තෙත් කලාපයෙන් පිටස්තර රටේ දකුණු බටහිර ව්‍යන්ත පාදයේ වූ කොටස) යනු වැරදි ව්‍යවහාරයක් වන්නේ "විශළී කලාපයේ වර්ෂාපතනය ශ්‍රී ලංකාවේ වෙනත් ප්‍රදේශවල ඇතැම් මාසවල වර්ෂාපතනය ඉක්මවා සිටින බැවිනි" (ඉඩම් කොමිසම 1987)

මෙම වැසි ජලයෙන් සියයට 70 ක පමණ ප්‍රමාණයක් වාෂ්පීය වීමෙන් හා පැලෑටි තුලින් වාෂ්පීය වීමෙන්ද, කොටසක් පොලොවට උරාගැනීමෙන්ද මුහුදු කරාද යෙත්. විශළී කලාපයේ මුළු බැස යාමෙන් සියයට 50 ක් තරම් පරිභෝජනය කෙරෙන බැවින් සැපයුම්වල ප්‍රධාන සංවර්ධනයට ඇත්තේ සීමිත අවකාශයකි. (එ.සී.බී. - ශුඵස්.ජී.අයි.ඩී. 1994) තෙත් කලාපයේ සියයට 79 ක් පමණ ප්‍රමාණයක් මුහුදු කරා යයි.

පුරාණ කාලයේ සිටම ශ්‍රී ලංකාවේ වැසි ජලය වී ගොවිතැන හා ගෘහමය පාවිච්චියට යොදාගෙන ඇත්තේය. දැනට ජලයේ ප්‍රධාන භාවිතයන් නම් බලශක්ති උත්පාදනය හා කර්මාන්තවලය. බලශක්ති උත්පාදන ධාරිතාවෙන් සියයට 70 ක් පමණ ඇත්තේ ස්ථාපනය කළ ජල බලශක්ති යන්ත්‍රවලය. නමුත් සාමාන්‍ය වැසි සහිත වසරක උත්පාදනය කෙරෙන බල ශක්තියෙන් සියයට 90 කට වැඩි ප්‍රමාණයක් සැපයෙන්නේ ජල මූලාශ්‍රයෙනි. ශ්‍රී ලංකාවේ ජල ආශ්‍රිත ව්‍යාපෘති ප්‍රධාන වශයෙන් වාර්මාඡී, ජල බලශක්ති උත්පාදනය හා නගර සැපයුම් යෝජනා ක්‍රම සඳහා දැනට යොදාගනු ලැබ ඇත්තේ මුළු රාජ්‍ය අංශ ආයෝජනයෙන් සියයට 22 ක් තරම් වූ ප්‍රමාණයකි.

හැකියාවන්.

ගංගාධාර 103 ක්, 20 කට වැඩි ප්‍රමාණ ප්‍රධාන තෙත් බිම්, විශමිත ප්‍රධාන හා කුඩා වාර්මාඡී ක්‍රම සැලකිය යුතු භූගත ජල සම්පත් අයත් වන ශ්‍රී ලංකාව ජල සම්පතින් පොහොසත්ය. රටේ දකුණු බටහිර ව්‍යන්ත පාදයට මෝසම් දෙකින්ම වැසි ලැබෙන අතර, එය තෙත් කලාපය වශයෙන් හැඳින්වේ. විශළී කලාපයට දළ වශයෙන් රටෙන් තුනෙන් දෙකක පමණ ප්‍රමාණයක් අයත්වන අතර ඊට ඔක්තෝබර් මැද සිට ජනවාරි මැද දක්වා කාලයේදී තද වැසි ලැබේ. අනෙක් කාලයට ලැබෙන්නේ ඉතා සුළු ප්‍රමාණයකි. මෙම වැසි ජලයෙන් කොටසක් ජලශවලට කොටු කරගන්නා අතර විශළී සෘතු වේදී වාර්මාඡී සඳහා සහ විදුලිය උත්පාදනය සඳහා යොදාගනු ලැබේ. විශළී කලාපය හා තෙත් කලාපය අතර අතරමැදි කලාපයකද මායිම් නියම කර ඇත්තේය. කුඩා (ග්‍රාමීය) වැව් විශළී කලාපයේ බොහෝ ඇති අතර ජල පෙදෙස් වල භූගත ජලය ප්‍රතිපූරණය කරමින් එය ඉතා මහඟු කාර්යයක් ඉටුකරයි. මෙම ක්‍රියාවලිය ප්‍රබල වන්නේ මෙම කුඩා වැව් එකකින් අනික පෝෂණය වන ආකාරයේ වාරි පද්ධතීන් වශයෙන් සමන්විත වී ඇති හෙයිනි.

ප්‍රධාන මිරිදිය තෙත්බිම් ජල පෙදෙස්වලට ඇතුළත් වන්නේ වාර්මාඡී ඡා බහු කායී ජලාශ, ගංගා හා ඇල වල අභ්‍යන්තර අංශ විල්ලු වැනි ගඟබඩ ගොහොරු, කාල අනුව ගංවතුරෙන් පිරෙන මහවැලි ගඟ ආශ්‍රිත තණබිම් හා ගංවතුරෙන් පිරෙන බොහෝ වූ වී කුඹුරු වේ. වැදගත් තෙත්බිම් බොහොමයක් වෙරළබඩ පෙදෙස් ඇති අතර ඒවායේ වතුර ලවන රසයෙන් යුක්තය. වෙරළබඩ හා මුහුදු ජලය මෙම පරිච්ඡේදයෙන් සාකච්ඡා නොකෙරෙන්නේ "වෙරළබඩ සම්පත්" නමින් වූ වෙනම පරිච්ඡේදයකින් සලකා බැලෙන බැවිනි.

රටේ ප්‍රධාන ගංගා සියල්ලේම වාගේ මූලාශ්‍ර ඇත්තේ මධ්‍යම කඳුකරයේ වන අතර ඒවා විහිදී යන ආකාරයෙන් මුහුදට ගලා බසී. මෙම පිළිවෙලට සැලකිය යුතු වෙනසක් ගෙන ඇත්තේ ඒවායින් දිගම ගඟ වූ කී.මි.335 ක් දිග රටේ ඉඩම් ප්‍රමාණයෙන්

හයෙන් එකක් හරහා වැසයන්තාවු මහවැලි ගඟයි. රටේ විශාලතම ජලය හතරක් සම්පූර්ණ කිරීමත් නිමිත හරහා හැරවූ වාරිමාර්ග ක්‍රමත්, ඇල පහල මානව ජනාවාස ඇති කිරීමත් මහවැලි සංවර්ධන වැඩසටහනට ඇතුළත් විය. රටේ නිපදවන ජල බලශක්තියෙන් භාගයකට ආසන්න ප්‍රමාණයක් උත්පාදනය කෙරෙන්නේ මහවැලි යෝජනා ක්‍රමයෙන් වන අතර මහවැලි ඉඩම් රටේ මුළු වී නිපයුමෙන් පහෙන් පංගුවක පමණ අස්වැන්නක් ලබාදෙයි.

භූගත ජලයේ තත්ත්වය විශේෂයෙන් තූනී පස් තට්ටු ඇති නාගරික පෙදෙස් වල හැරෙන්නට හොඳ තත්ත්වයේ පවතී. භූගත ජලය දූෂණය වීමට මෙම හේතු ආධාරක වේ. කෘෂිකාර්මික රසායන ද්‍රව්‍ය බරපතල ලෙස යෙදවීම ආසනය අර්ධද්‍රව්‍ය වැනි ඇතුළු පෙදෙස්වල මෙන් ඉහල නයිට්‍රජන් ප්‍රමාණයක් ඇතිවීමට හේතුවී ඇත.

දුබලතා හා තර්ජන

ජල ඉල්ලුම වැඩිවීමත් පවතින අතර නොයෙකුත් ජල පරිභෝජකයින් අතර ලොකු ජල ගැටුම් ඇතිවෙමින් පවතී. ප්‍රධාන ජල පරිභෝජකයා වන්නේ වාරිමාර්ගයි. ඊළඟට ජල බලශක්ති උත්පාදනය වන අතර කුඩා ප්‍රමාණයක් කර්මාන්ත හා ගෘහමය කටයුතු සඳහා යෙදේ. ග්‍රාමීය පෙදෙස්වල ගෘහමය ජල සැපයුම මූලාශ්‍රය වන්නේ නොගැඹුරු ලීංය, විශලී කලාපයේ වාරිමාර්ග පෙදෙස්වල ගැඹුරු නල ලීං තාක්ෂණයෙන් භූගත ජලය භාවිත කිරීමට හැකිවී තිබේ.

ජල ගැටුම් හා අකායීකෂම ජල වෙන්කිරීම් වලට ප්‍රධානම හේතුවක් වී ඇත්තේ අමාත්‍යාංශ හා දෙපාර්තමේන්තුද ඇතුළු ජල සංරක්ෂණයට අදාල බොහෝ ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණයක් නොමැති වීමයි. ජල වෙන්කිරීම සඳහා ක්‍රමයක් ඇත්තේ නැත. ජලයට සම්බන්ධ ගැටුම් නිරාකරණය කිරීමේ පිවිසුම වී ඇත්තේ ඒ ඒ අවස්ථාවට ගැලපෙන ආකාරයට හා කාරණයෙන් කාරණයට වෙන්වූ පදනමකිනි. බලය බෙදාහැරීමේ පිළිවෙත වර්ධනය මෙන්ම ආයතනික වැඩිවිලියවල තව තවත් සංකීර්ණ වනු ඇත්තේ ගංගාවන් අන්තර් පළාත් ඉතා වැදගත් ජල මූලාශ්‍රය වන බැවිනි. උනට ඇති ජලය වෙන්කිරීමේ පැහැදිලි

ප්‍රතිපත්තිවලට දැනමම එකඟ නොවුවහොත් පසුව බරපතල ගැටුම් ඇති විය හැක්කේය.

කර්මාන්ත හා මිනිස් අපද්‍රව්‍ය වලින් වෙරළබඩ හා අභ්‍යන්තර මතුපිට හා භූගත ජලය දූෂණය වීම අතෙක් ප්‍රධාන තර්ජනයයි. බොහෝ නාගරික හා වෙරළබඩ පෙදෙස්වල දූෂණය තදබද ලෙස පවතින්නේ විශේෂයෙන්ම පස නොගැඹුරු හා ජල ප්‍රමාණය ඉහලව ඇති පෙදෙස්වලය. භූගත ජලය දූෂණය වීම නිසා අඩුවන මානව සෞඛ්‍යයට පිළියම් වශයෙන් බීමට පෙර ජලය උණුකිරීම හා පෙරාගැනීම සඳහා අධික වියදම් දරන්නට සිදුවේ.

දියබස්නාවල විශේෂයෙන් ඉහළ දියබස්නාවන් වල වේගවත් පරිහානිය ජල සම්පත් වල තීරසාර පැවැත්මට තර්ජනයකි.

අවස්ථාවන්

විරාගතව ජලය ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතික හා ආගමික කායඡීයන් වලදී ප්‍රධාන කායඡීකාරයක් ඉටුකර ඇත්තේය ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාන වාරි ශිෂ්ටාචාරය හදාරන ඉතිහාසඥයින් එහි ඇති ඉංජිනේරුමය තාක්ෂණය හා ජල සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබදව විශ්මය පළකර ඇත්තේය. (නරේසා 1991, දිනානායක 1992) ගමයි පන්සලයි වැවයි ජල මුල ශිෂ්ටාචාර රදාපවත්නා මුදුන් මුල් වේ. ජල සම්පත් කායක්ෂමව භාවිතා කෙරෙන බව තහවුරු කිරීමට පිවිතුරු ජලය සඳහා ඇති විරාගත උනන්දුව යළි ස්ථාපනය කළ යුතුව ඇත. රජය ජල කළමනාකරණය සඳහා ජාතික ක්‍රමෝපායක් සකස් කෙරෙන හා යාකළ ජල කළමනාකරණයක් උනන්දු කෙරෙන ජල සම්පත් සභාවක් ඇතිකර තිබේ.

9.2 ගැටළු

(i) ජල සැපයුමේ අඩුවීම

මධ්‍යම පළාතේ වම්පතනය ගත්කල එහි දිගුකාලීන අඩුවීමක් පෙන්නුම් කරයි. මෙය ගෝලීය උණුසුම් වීමට සම්බන්ධය ඇතිව ගෝලීය දේශගුණ විපර්යාසයේ කොටසක් බැව් පෙනෙන්නට තිබේ. ජල බැසයාම්

ප්‍රමාණයන් හා ජල අස්වනු පිළිබඳව වූ දේශීය වෙනස්වීම් ද ජල භාවිත වෙනස්වීම් නිසා සිදුව ඇත්තේය. වන ආවරණ භානිය හා පස සෝදාගාම නිසා ඇතිවූ මතුපිට පාංශු භාගනය වැසි ජලය උරාගැනීමේ පසේ ඇති ධාරිතාවද ප්‍රධාන ජලාශවල ජලය රැඳවීමේ ධාරිතාවද දැඩි ලෙස හීනකර ඇත්තේය. ඇතැම් පර්යේෂණ ක්‍රියා සිටින්නේ පෙනස් හා කඵදරු වැනි වේගයෙන් වැඩෙන දූව ඇතැම් ප්‍රධාන පෝෂණ පෙදෙස්වල ජල අස්වනු ප්‍රමාණවලට බලපා ඇති බවය. එහි අවසන් ප්‍රතිඵලය නම් වැසි සමයේදී බරපතල ජල බැසයාම හා හදිසි ගංවතුරන්, විශලී සමයේදී නියඟ ඇතිවීමක් ද වේ. 1982 - 1983 සහ 1994 - 1995 වකවානුවලදී රට දැඩි නියඟයන්ට මුහුණ පෑමක් මොසයම් වැසි නොලැබීමත් නිසා කෘෂි නිපයුම්වල විශේෂයෙන් මෙම වකවානුවල සහල් නිපයුමේ තියුණු පහත වැටීමක් දක්නට හැකිවිය.

(ii) වෙනස්වූ ජල පරිභෝජකයින් අතර ජල වෙන්කිරීම් සඳහා යුක්ති සහගත ක්‍රමයක් නොමැතිවීම

ජලය සඳහා වැඩිවන ඉල්ලුමත්, අඩුවන ජල සැපයුමත්, දැනට ඇති ජල සම්පත් කෙරේ පිරිමැසුම් හා එලදායි පිළිවෙතක් සඳහා ජල ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින් ඉහළ ප්‍රමුඛතාවක් දක්වැයි අපේක්ෂා කෙරේ. එවැනි ජල සම්පත් පරිභෝජනයකට ජල ඉල්ලුම් කළමනාකරණය ඉතා වැදගත් වේ.

වාරිමාර්ග, බලශක්ති, කම්පන හා ශාඛමය ක්ෂේත්‍ර අතරේ ජලය සඳහා වන තරඟය වැඩිවෙමින් පවතී. ජලය කරා පිවිසුම සැලකිය යුතු ආර්ථික හා වෙනත් ප්‍රතිලාභ ඇති කරයි. ජල වෙන්කිරීම් සඳහා ගත් පැහැදිලි එලඹගත් ක්‍රියා පිළිවෙතක් නොමැතිවූ විට මගින් අම්බිරි දේශපාලනය හා සමාජ ගැටුම් ඇති කෙරේ. මෙය ක්ෂුද්‍ර මට්ටමින් බොහෝ වාරිමාර්ග යෝජනාක්‍රම වල දැකිය හැකිය. එවන් අවස්ථාවන්හිදී ජලය නොමැතිකම ගොවීන් දිළිඳු තත්ත්වයට හෙළාපිට සැලකිය යුතු අන්දමේ ජල සොරකම් අයතා ජල පරිහරණය ඇතිකර වාරිමාර්ග කැනීම් විනාශ කිරීමටද පොලඹවනු ලැබේ. දකුණු පළාතේ හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ ජල හිගය,

සංවර්ධනය අඩාල කළත් මෙන් ජලය කරා එළඹීමට අවස්ථා නොමැති කමින් ජාතික මට්ටමේ දේශපාලන ගැටුම්ද ඇතිකර තිබේ. ජල වෙන්කිරීමේ ඉතාම කායනීක්ෂම එකකය වනුයේ ගංගා නිමිත ද්‍රෝණියයි. එක් එක් ගංගා ද්‍රෝණිය සඳහා පැහැදිලි ජල වෙන් කිරීමේ පිළිවෙතක් එකිනෙකට වෙනස් ජල භාවිත සඳහා වෙන් වෙන්ව යොදාගත යුත්තේය. ජල වෙන්කිරීමේ මෙම පිළිවෙත පාදක කිරීම අවශ්‍ය වන්නේ පැහැදිලි ආර්ථික හා සමාජ ප්‍රතිපත්ති මත වේ.

වාරිමාර්ග, බලශක්ති, කම්පන හා ශාඛමය ඉල්ලුම වැනි පරිභෝජකයින් අතර ජලයට ඇති තරඟකාරීත්වය දැනටමත් පැහැදිලිව පෙනේ. දැනට ඇති ජල ප්‍රමාණයෙන් සියයට 70 කටත් වැඩි ප්‍රමාණයක් යොදාගනු ලබන්නේ කුඹුරු සඳහා ජලය සම්පාදනයටය. මහත් පරිශ්‍රමයෙන් ජලය යොදා කරනු ලබන වී ගොවිතැනය පුළුල්වීම යොදාගැනෙන්නේ, ඇසිය යුතු ප්‍රශ්නය නම් වී ගොවිතැනට වාරිමාර්ග පහසුකම් සැපයීමට අරතරම් විශාල පාරිසරික පිරිවැයකින් එ සා විශාල ජලය ඇති කිරීම නැණවත් තීරණයක්ද යන්නය. කම්පන හා ශාඛමය අංශ ඇතුළු අනෙකුත් පරිභෝජකයින්ගේ ජලය සඳහා වූ ඉල්ලුම වසර කීපයක් තුළ තියුණු අන්දමින් වැඩිවී ඇත. නාගරික ජනගහනය වැඩිවත්ම ශාඛමය ජල පරිභෝජනය වර්ධනය වන අතර, නල ජල යෝජනා ක්‍රමද ක්‍රියාත්මක වන්නේය. ශ්‍රී ලංකාවේ දැනට පරිභෝජනය කෙරෙන විදුලිබලයෙන් සියයට 85 ක් පමණ සපයනු ලබන්නේ ජල විදුලි උත්පාදනයෙනි. තාප බලශක්ති උත්පාදන එකක ස්ථාපනය කිරීමත් සමගම මෙම අනුපාතය අඩුවීමට ඉඩ ඇත. ඇතැම් මහවැලි පෙදෙස්වල ජල සැපයුමට වාරිමාර්ග සහ ජල විදුලි උත්පාදනයට තියුණු තරඟයක් දැනට පවතී. ජලවිදුලි උත්පාදනය සඳහා ජලය මුදාහැරෙන වේලාව, වී ගොවිතැන සඳහා වාරි ජලය අවශ්‍ය කෙරෙන වේලාවට වඩා වෙනස්ය. මෙම තරඟකාරීත්වය ඉදිරි වසරවල තවත් වැඩි වෙතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

ජල කළමනාකරණයට සම්බන්ධ රජයේ ආයතන විශාල සංඛ්‍යාවක් අතර ඇති ගැටුම් නිසා වෙන්කිරීමේ යුක්තිසහගත ක්‍රමයක් නොමැතිකම වැළකී ඇත්තේය.

කෘෂිකම්පන, වාරිමාර්ග, බලශක්ති, කම්පන සංවර්ධනය, වන සම්පත් හා පරිසර සෞඛ්‍යය හා ප්‍රාදේශීය සංවර්ධනය විෂයයන් බාර අමාත්‍යාංශයන් මීට ඇතුළත් වන්නේය. ජල කළමනාකරණයට සම්බන්ධ අනෙකුත් ආයතනයන් නම් වාරිමාර්ග හා කෘෂිකම්පන දෙපාර්තමේන්තු, ලංකා විදුලිබල මණ්ඩලය, ජල සම්පත් මණ්ඩලය, ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලාපවාහන මණ්ඩලය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය හා ජාතික ජල සම්පත් ආයතනයද වේ. දියබස්තා හා ඉඩම් කළමනාකරණය සඳහා 40 කටත් වැඩි රජයේ ආයතන වලට වගකීම් පැවරීම් ඇත්තේය. ඔවුන්ගේ කාර්යයන් පිළිබඳ සම්බන්ධීකරණය හා බලය පැවැත්වීම දුෂ්කර කාර්යයකි.

වාරි ජල සම්පාදනය වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුවේ හා මහවැලි සංවර්ධන අධිකාරියේ වගකීම වේ. ජල බලශක්තිය ලංකා විදුලිබල මණ්ඩලය හා මහවැලි සංවර්ධන අධිකාරිය විසින් උත්පාදනය කරනු ලබයි. මෙවැනි 670 කට වැඩි ස්ථාපනය කරන ලද උත්පාදන ධාරිතාවක් ඇත්තාවූද කුඹුරු ඉඩම් හෙක්ටයාර් 120,000 ට වැඩියෙන් වාරි ජලය සපයන්නාවූ ද ප්‍රධාන ජලාශ 7 ක් මහවැලි අධිකාරියෙන් පාලනය කෙරේ. ජාතික ජල සම්පත් හා ජලාපවාහන මණ්ඩලය ශාඛමය හා කම්පනමය භාවිතවලට ජලය සපයයි. ජල සම්පත් මණ්ඩලය භූගත ජලය සැපයීමේ විෂය පරිපාලනය කරන අතර වානිජ පදනමක් මත හැරුණු විට වැනීමෙන් නල ලිං ස්ථාපනය කිරීමෙන් යෙදී සිටී. ජාත්‍යන්තර වාරිමාර්ග කළමනාකරණ ආයතනය ජල භාවිතය පිළිබඳ පර්යේෂණ හා එහි කළමනාකරණ අංශ හා සම්බන්ධවී සිටී. ජාතික ජල සම්පත් ආයතනය ජලයේ භූගතමය පිළිබඳ පර්යේෂණ හා ජලජ විද්‍යාවන් හා සම්බන්ධ වී ඇත්තේය. ජාතික ජල සම්පත් ආයතනය ජාතික ගොඩනැගිලි පර්යේෂණ සංවිධානය, ශ්‍රී ලංකා මූලික අධ්‍යයන ආයතනය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය හා විද්‍යාත්මක හා කම්පනමය පර්යේෂණ පිළිබඳ ලංකා ආයතනය ජල විශ්ලේෂණය හා දුෂණයද ඇතුළුව ජල සැපයීමේ හා භාවිතයේ වෙනත් අංශද පිළිබඳව හැකියාව ඇත්තේය. කෙසේ වෙතත් එවැනි ඇත්තේ ඉතා සුළු වූ සම්බන්ධීකරණයකි. තොරතුරු හා දත්ත කළමනාකරණය මත ජල සම්පත් කළමනාකරණයකට ඉතා වැදගත් වන්නේය. කෙසේ වෙතත් මෙම කාර්යය

සම්බන්ධීකරණයෙන් තොරව නොසලකා හැර තිබේ.

සංවර්ධන කටයුතු සඳහා ජලය භාවිත කිරීමේ අරමුණ ප්‍රධාන වශයෙන් වාරිමාර්ග, ජල බලශක්ති උත්පාදනය හා ශාඛමය කටයුතු සඳහා මූලික වශයෙන් ජලයට සම්බන්ධ ආයතන ගණනාවක් ඇති කිරීමටත් නීති සම්ප්‍රදායක් පැනවීමටත් හේතුවිය. ජලයේ නොයෙකුත් අංශ පිළිබඳව නීතිමය පනත් 50 කටත් වැඩියෙන් කටයුතු කරයි. මෙම නීතිවල ඇති වක්‍රෝක්ති ස්වභාවය හා අධිකාරී බලය එකිනෙක ගැටෙන බව දැවීකරණය, අක්‍රමවත් බව හා අවසානයේ නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අක්‍රීය බවට ද හේතුවී ඇත. මෙම සංකීර්ණ තත්ත්වය පළාත් සභාවලට ඔවුන්ගේම සමාන්තර ව්‍යවස්ථා ඇති කිරීම සඳහා බලය බෙදාහැරීමෙන් තවත් අවුල්කර තිබේ.

පවත්නා පාරිසරික නීති සම්පාදනයේ අරමුණ ප්‍රමාණවත් පාරිසරික රැකවරණ සැලසීමට තරම් පුළුල්ව ඇති අතර යෝජිත මට්ටම් තාත්වික නොවන අතර ඒවා බලපැවැත්වීමට ප්‍රමාණවත් ආයතනික ධාරිතාවක්ද නොමැත්තේය. මෙම සාධක හා විමධ්‍යගත කරන ලද අධිකාරී බලයෙන් නිරාකරණය කරගැනීමට උනන්දුවක් නොමැති කමද එම නීතිරීති අක්‍රීය කර ඇත්තේය.

ජනගහනය වැඩිවීම එමෙන්ම සංවර්ධනයේ ඉල්ලුම වැඩිවීමට රටේ ජල සම්පත් වැඩියෙන් සංවර්ධනයටත් අඩුවෙන් සංරක්ෂණය හා ධරණීය භාවිතයටත් එල්ල කරන සේ පවත්නා ආයතනවලට බලපෑම් කළේය. ජලයට ඇති අයිතිය භූමියට ඇති අයිතිය හා යා කිරීමෙන් ජල සම්පත් පිළිබඳව දීඝිකාලීනව ඇති අනාගත අපේක්ෂා කෙරෙහි අහිතකර අන්දමින් බලපා ප්‍රාදේශීය බලධාරීන් හා තනි තනි නිලධාරීන්ට ජල සම්පත් කෙරේ අහිතකර බලපෑම් ඇති කරන ජලය ඇද ගැනීමේ හිතුවක්කාර තීරණ ගැනීමට ඉඩදී තිබේ. බලය පැවරූ හෝ විමධ්‍යගත කරන ලද වැඩපිළිවෙලක් තුළින් විශේෂයෙන්ම තෛතික ස්වරූපයක් ගන්නා තීරණ බලපවත්වන්නට යාමෙන් නීති හා ව්‍යවස්ථා පැනවීම පීඩාවට පත්වී ඇත්තේය. මෙම සත්‍යය පාරිසරික සංරක්ෂණය හා දුෂණ පාලනයේදී දීඝිකා කෘෂිකම් කමටුට හා මහවැලි ජල නම් ලැයිස්තුවේ වැනි වැඩපිළිවෙලවල ලත් සීමිත ඉටුකර ගැනීම

වලින් පැහැදිලි කර ඇත්තේය. මධ්‍යම ප්‍රතිපත්ති සාධක මට්ටමේ වුවද අවධාරණය සංවර්ධන ක්‍රියාවලිය අධීක්‍ෂණය කිරීමත් එවැනි සංවර්ධනයකට ප්‍රතිපත්ති ආධාරය ලබාදීමත්ය. පාරිසරික ප්‍රතිපත්ති ප්‍රශ්න අංශ සම්පූර්ණ සලකා බැලීමට ප්‍රතිපාදන ඇත්තේ වුවද එවැනි කායනීයත්ව වගකිව යුතු සංවිධාන ඔවුන්ගේ ස්වභාවය හා කායනීයත් නිසා පාරිසරික සම්බන්ධයන් සලකන්නේ අඩු වැදගත්කමක් ඇති දේ හැටියටය. බොහෝ රජයේ ආයතනවල සංවර්ධන වැඩ සටහන් ඒ නිසා දායක වන්නේ ජලයේ අධිසූරාකෑමට පමණක් නොව එහි පරිහානියටත්ය.

ජල සේවා උප අංශයේ වුවද උදාහරණයක් වශයෙන් ජල සැපයීමේදී පාරිසරික ප්‍රශ්න සලකා බලනු ලබන්නේ සේවාව මෙහෙයවනු ලබන ආසන්නම මායිම තෙක් මිස ජල මූලාශ්‍රය ඇති ඉන් ඔබ්බට දක්වා නොවේ.

යුක්තිසහගත ජල වෙන්කිරීම, ජල චක්‍රයේ සංකීර්ණ ස්වභාවය හා භූගත ජලවැසයාම තේරුම් ගැනීමේ අසාර්ථකත්වය නිසාත් පීඩාවට පත්වී ඇත. ජලය කීප වතාවක් ගලී ගලීත් භාවිත කළ හැකිවීම නිසා ජල “භාවිත” සංකල්පය සංකීර්ණ ප්‍රශ්නයක්ව තිබේ. උදාහරණයක් වශයෙන් මතුපිට වැසයාමෙන් සියයට 70 ක් පමණ වාර්මාථී සඳහා “භාවිත” කර ඇතැයි ඇස්තමේන්තුකර තිබේ. කෙසේ වෙතත් වාර්මාථී සඳහා භාවිත කර ඇති ජලයෙන් සියයට 10 ක් පමණ භූගත ජලය සැපයීම ප්‍රතිපූරණය කිරීමට දරාගෙන ඇත්තේය. (මෝස්ලි 1977)

(iii) ජල භාවිතයේ අඩු කායනීයත්වය

එක් එක් අංශය (වාර්මාථී, බලශක්ති උත්පාදනය, ශාඝස්ථ හා කම්පනතමය) යටතේ දැනට පවත්නා ජල භාවිත විලාසය නිරතුරුවම කායනීයත්ව නොවේ. එනම් එක් එක් ජල ඒකකයක් සඳහා උපරිම ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ලැබෙනුයේ කලාතුරකිනි. ජල භාවිතයේ අඩු කායනීයත්වය විශ්ලි කලාපයේ වේගයෙන් වැඩිවෙමින් පවතින ජල හිඟය වර්ධනය කර අලුත්

ජල මූලාශ්‍ර ඇති කිරීම බලකර සිටී. එවැනි සංවර්ධනයකට බරපතල මූලධන ආයෝජනයක් අවශ්‍යවනවා පමණක් නොව පරිසරය කෙරේ ඇති පීඩනයද වර්ධනය කෙරෙයි. කායනීයත්ව ජල භාවිතය විශේෂයෙන්ම විශාලතම ජල පරිභෝජකයා වන වාර්මාථී සඳහා වැදගත් වන්නේ ජලය සඳහා වන ඉල්ලුම මුළු විශ්ලි කලාපය පුරාම සැපයුම ඉක්මවා සිටින බැවිනි. වර්තමාන වර් ජල භාවිත කායනීයත්වය සුදුසු තත්ත්වයෙන් සියයට 50 ක් පමණ වන බවට ගණන් බලා ඇත්තේය.

වේගවත් කළ මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපෘති ප්‍රදේශයේ පමණක් ඝන කියුබික් මීටර් මිලියන 200 ක පමණ හිඟයක් ඇති බවට ගණන් බලා ඇත්තේය. මෙම හිඟයේ එලව්පාක විශේෂයෙන්ම දැනෙනුයේ බෙදාහැරීමේ ක්‍රමයේ පහළ පෙදෙස්වල ගොවීන්ට හා පරිසරයට වුවත් ඔවුන්ට පමණක්ම නොවේ. වාර් ජලය නොමැතිකම නිසා වසරකට දෙවතාවක් සහල් අස්වැන්න ලබාදීමට අසමත්වන සියළුම ගොවීන්ට එය අත්විඳීමට සිදුවේ. එකකින් හෙක්ටයාර් 80 කට පමණ සේවය ලබාදෙන ප්‍රධාන වාර්මාථී යෝජනා ක්‍රම 535 ක්ද 18,000 කට ආසන්න සුළු වාර්මාථී යෝජනා ක්‍රමද දැනට ඇත්තේය.

එක් ප්‍රධාන හේතුවක් වී ඇත්තේ ඊට ගබඩාකර තබාගැනීමේ දීඡී ආයුකාලයක් වැනි වෙනත් ප්‍රතිලාභ ඇත්තේ වුවද වී අඩු වටිනාකමකින් යුත් එලදාවක් වීමය. රජයේ කෘෂි කම්පන ප්‍රතිපත්ති සැමවිටම එල්ල කර ඇත්තේ ඊට සහලින් ස්වයං පෝෂිතවීමේ අරමුණටය. මෙම අරමුණ කරා ගාමිඳී සිදුව ඇත්තේ වන බිම් ප්‍රමාණයේ තියුණු අඩුවීමක් හා එලදායි හා එලදායිවීමට ඉතා ඉඩකඩ ඇති ඉඩම් බොහෝ ප්‍රමාණයක් වාර්මාථී ජලය ඇති කිරීමට ජලයෙන් යට කිරීමය. වර්ෂා පෝෂිත කෘෂිකම්පනය සඳහා එම ආයෝජනයෙන් කොටසක් හෝ යෙදවුමේ නම් වඩා ප්‍රඥාගෝචර විය හැකිව තිබුණේය. යන අදහස දැන් ප්‍රකාශයට පත්වී ඇත්තේය. එවායේ කායනීයත්වය වඩිනය කර ගැනීම සඳහා වාර්මාථී පද්ධති ප්‍රතිසංස්කරණය අවශ්‍ය ඇත.

(iv) මනා භූගත ජල සම්පත් කළමනාකරණයක් නොමැතිකම

අඩු වර්ෂාපතනයක් ඇති පෙදෙස්වල මතුපිට ජලය ඒවායේ සීමාව දක්වාම පරිහරණය කොට ඇත්තේය. ඊළඟට භූගත ජල භාවිතයේ පිහිටි සොයා ගොස් තිබේ. නල ලිං භාවිතය තුළින් උස්සාන වාර්ෂික ක්‍රමය ව්‍යවස්ථාවක් නොමැතිව යාපනය අධිද්විපය උතුරු මැද පළාත හා වයඹ පළාත විශේෂයෙන් කල්පියේ යොදාගෙන ඇත්තේය. භූගත ජලය ඕනෑවට වැඩියෙන් ඇදගැනීම හා එහි දූෂණය මගහැරීම සඳහා ප්‍රබල අධීක්ෂණයක් අත්‍යවශ්‍යය. දූෂිත භූගත ජල මූලාශ්‍ර (ජල පෙදෙස්) පවිත්‍ර කිරීම ඉතා අසීරුය.

භූගත ජලය ඇදගැනීමේ ප්‍රමාණය ජල පෙදෙස ප්‍රතිපූරණය වීමේ ප්‍රමාණය ඉක්මවන විට හිඬැස පිරවීම සඳහා ලවන හෝ ලුණු මිශ්‍ර ජලය ගලා එයි. ජලයේ ඇති ක්ලෝරයිඩ් ප්‍රමාණය එමගින් ඉහල යයි. පැතිරුණු කෘෂි කම්බන්තය යනු කුමක්ද වේ. වැඩිපුර පොහොර හා පළිබෝධ නාශක පසට පෙරිගෝස් භූගත ජලයට එක්වීමට ඉඩ ඇත. මෙය කල්පිටිය හා යාපනේ ජල පෙදෙස් දූෂණය වීම අධ්‍යයනයන්ගෙන් පෙන්වුම් කර ඇත්තේය. දැනට භූගත ජල කළමනාකරණයට වගකිවයුතු ආයතනයක් නැත. භූගත ජලයේ ගුණාත්මක බව හා එය තිබෙන බව පිළිබදව ඇත්තේ ඉතා අඩු දත්ත ප්‍රමාණයකි.

(v) ජල ගුණාත්මක පිරිහීම

ඇතැම් නාගරික හා කෘෂිකාර්මික පෙදෙස්වල ජල දූෂණය ප්‍රධාන හැට්ටවක් බවට පත්වෙමින් පවතී. වල්පැල වැඩිම හා සුවපෝෂණය වැඩි කරන්නාවූ වැඩිපුර වූ රසායන පොහොර ගලා එම නිසා වැව් හා වෙනත් ජල පෙදෙස් වල ඇති ජලයට බලපා ඇත. කැනකුණු ගලා එමෙන් පෝෂණය වූ වල්පැලැටි පිළිබද නිදර්ශනයක් බේරේ වැව ඉදිරිපත් කරයි. එ ගොවිතැන් කුඹුරු, කෘෂි ඉඩම් හා වැව්ලි මූලාශ්‍ර වලින් ජල මූලාශ්‍ර දූෂණය වීම පාලනය කිරීම අපහසුය.

මල මිශ්‍ර වීමෙන් භූගත ජලය දූෂණයවීම බොහෝ

දිස්ත්‍රික්ක වලින් විශේෂයෙන් උග්‍ර ජනගහනයක් ඇති නාගරික පෙදෙස් හා නොගැඹුරු පස් තට්ටු ඇති පෙදෙස් වලින් වාර්තා වී තිබේ. නූතන වේගවත් කම්බන්ත වර්ධනය පිළියම්කරණය නොකරන ලද හෝ අඩුවෙන් පිළියම්කරණය කරන ලද පිටකිරීම් පරිසරයට මුදාහැරීම හෝ ඝන අපද්‍රව්‍ය ඇල, කුඩා ගංගා, ගංගා හා වෙනත් ජල පෙදෙස් වලට විසිකිරීම සිදුකර ඇත්තේය. මිනිස් සෞඛ්‍යයට බරපතල තර්ජන ඇති කෙරෙමින් මධ්‍ය පළාතේ ඇතැම් පෙදෙස් වල ස්වාභාවික රොලූරොයිඩ් මට්ටම් ඉහල ගොස් තිබේ. වයඹ පළාතේ ඉස්සන් ගොවිපළවල් ද ජල දූෂණයට තවත් මූලාශ්‍රයකි. (vi) න් සාකච්ඡා කෙරෙන පරිදි)

(vi) ජලය හා සම්බන්ධිත සෞඛ්‍ය ගැටළු

ශ්‍රී ලංකාවේ පානීය ජල මූලාශ්‍ර නම්

- නල ජලය
- ආරක්ෂිත ලිං
- අනාරක්ෂිත ලිං
- වෙනත් මූලාශ්‍ර (වැව්, ඇල දොළ ගංගා)

සියළුම නාගරික පෙදෙස්වලම වාගේ භූගත ජලය දූෂණය වී ඇති අතර පානීය ජලය උණුකර හෝ වෙනත් අයුරකින් විෂබීජ නසනු ලබන්නේ පරිභෝජකයින් විකදෙනෙකු පමණි. බොහෝ ලිං වැසිකිළි ආසන්නයේ පිහිටා හෝ හානිදායක ක්ෂුද්‍රජීව වස්තූන් පෙරි සාමට ප්‍රමාණවත් නොවන තුනී පස් තට්ටුවකින් යුත් නොගැඹුරු ඒවාය. සන්නිපාත උණ හා කොළරාව හානිදායක ජල ආශ්‍රිත ලෙඩරෝග අතර වේ. මැලේරියාව, බරවා රෝගය, ඩෙංගු උණ හා එන්සෙෆලයිටිස් වැනි රෝග බෝකරන මදුරුවන් ජනනය කෙරෙන ස්ථාන එකතැන පලවූ ජලය සපයා දේ. වේගයෙන් වැඩිවෙමින් පවතින මතුපිට ජල දූෂණ මට්ටම බරපතල සෞඛ්‍ය උපද්‍රවයකි. නාගරික පෙදෙස්වල දුචල වැසි ජල ප්‍රවාහනය තොරිස්සුම් දෙන හා බරපතල සෞඛ්‍ය උපද්‍රවයකි. ජල ආශ්‍රිත රෝග පැතිරීමේ ප්‍රමාණය අවම කිරීම සඳහා වන නිර්දේශ පරිසරය හා සෞඛ්‍යය පිළිබදව ඇති පරිච්ඡේදයේ ඇතුළත් වේ.

(vii) ඉස්සන් වගාව

ඉස්සන් ඇති කිරීම වගකිවයුත්තේ සීඝ්‍රයෙන් ව්‍යාප්ත වන කම්බන්තයකි. මෑතකදී කරන ලද සමීක්‍ෂණයකින් පෙන්වා දෙන පරිදි හෙක්ටයාර් 2,300 ක් පමණ ආවරණය කෙරෙන ඉස්සන් ගොවිපල 925 ක් පමණ ඇති බවට පෙන්වා දී ඇත. මෙම ගොවිපළවල ඔවුන්ගේ දූෂණ කාරකයන් ජල මූලාශ්‍රයන් වූ එම ජල ස්ථානවලටම මුදාහරිති. විශේෂයෙන්ම විශාල කාලයේදී ඉස්සන් ගොවිපල පොකුණු වල ලවන මට්ටම් අඩුකර ගැනීම සඳහා භූගත ජලයද යොදා ගැනෙන බව පෙන්වා දිය හැකිය.

(viii) මිරිදිය බවට සංවර්ධනය

විශාල කලාපයේ වාරි හා බහු කායී ජලය මිරිදිය මත්ස්‍යයින් සඳහා ගෝචර ස්ථාන සපයයි. එතෙරින් ගෙනවිත් හඳුන්වා දෙන ලද තිලාපියා හා චිත කාපියා වැනි මත්ස්‍ය වර්ග නිසා මිරිදිය මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනය තියුණු අන්දමින් වර්ධනය විය. මුළු මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයෙන් සියයට 20 ක් පමණ නියෝජනය කෙරෙමින් වර්තමානයේදී මත්ස්‍ය මෙට්‍රික් ටොන් 20,000 ක් පමණ වසරකට මෙම මූලාශ්‍රවලින් සපයනු ලබයි.

මිරිදිය මත්ස්‍ය සම්පත සඳහා රජයේ අනුග්‍රහය 1990 දී අත්හිටුවා මත්ස්‍ය බෝකරන හා ගබඩා කෙරෙන ස්ථානද වසාදමන ලදී. එම අනුග්‍රහය 1995 දී යළි ස්ථාපනය කරන ලදුව මත්ස්‍ය අභිජනන මධ්‍යස්ථාන 14 ක් දැනට ඇත්තේය. කොළඹ සිටින සුරතල් මසුන් අපනයනකරුවන් ඔවුන්ගේ ඇතැම් අපනයන මත්ස්‍ය වර්ග මත්ස්‍ය ගොවීන් ලවා සපුරා ගැනීම පිණිස ලාබාල වයස්වල ළමයින්ට ලබාදී ඔවුන් නිසි ප්‍රමාණයට වැඩුණු පසු තොග වශයෙන් ආපසු මිලයට ගනිති. මෙය ගොවි පවුල් වලට වැදගත් අතිරේක ආදායම් මාර්ගයක් වී තිබේ.

සුරතල් මසුන් හා ආහාරය සඳහා මසුන් මිරිදිය ජලයවල බොහෝ ඉඩකඩ තවමත් ඇති බැවින් ඒ පිළිබඳ සොයා බැලිය යුතුව ඇත්තේය. ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රධාන මාංශ ජනක මූලාශ්‍රය වන්නේ මාළුය. මිරිදිය ජලයවල මත්ස්‍ය වගාවටත් කරදිය මත්ස්‍යයින්

නිෂ්පාදනයට ඉහල විභවයක් තිබියදීත් ළමයින් ගෙන් ඉහල අනුපාතයක් නිදන්ගත හෝ උග්‍ර මාංශ ජනක මන්ද පෝෂණයෙන් පෙළෙති.

9.3 නිර්දේශ

(i) ජල භාවිතය, සැපයීම හා කළමනාකරණය සඳහා යෙදුණු විවිධ ආයතනවල කාර්යයන් සම්බන්ධීකරණයට සහ මගපෙන්වීමට තනි ආයතනයක් ඇති කිරීම

භාවිතකර පාදක ජල වෙන්කිරීම් වඩාත් ප්‍රබල හා කායීකෘත බැව් දැන් පිළිගෙන ඇත්තේය. මෙම සංකල්පය ක්‍රියාවට පරිවර්තනය කිරීමට සැලකිය යුතු ආයතනික වෙනස්කම් අවශ්‍ය වේ. මෙම අංශයේ පළමුවැනි පියවර වන්නේ ඊටම හා ජල භාවිතය පිළිබඳව ක්‍රියාකරන වෙනත් එක් එක් ආයතන සඳහා සොයා බැලීමේ කරුණු නිර්මාණය කරන මධ්‍යම අධිකාරියක් ඇති කිරීමය. සියළු ආයතන විශේෂ අවධානය ජල ඉල්ලුම් කළමනාකරණයට යෙදවිය යුත්තේය.

සුභ්‍යාලීන ලේකම් කායීලයකින් ආධාර කෙරෙන ජාතික ජල සම්පත් සභාවක් ඇති කිරීමේ නිර්දේශය රජය ක්‍රියාත්මක කොට තිබේ. මෙම සභාව ජල සම්පත් ගැන උනන්දුව දක්වන රාජ්‍ය ආයතන හා සමූහවලින් සැදුම්ලත් ජාතික මට්ටමේ උපදේශක ආයතනයක් වනු ඇත. එය ජාතික ජල සම්පත් ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කිරීමටත්, ජල සම්පත් කළමනාකරණ නීතියක් ද ජල සම්පත් මහ සැලැස්මක් ද ඇති කිරීමට වගකීම දරන්නේය. (එ.සී.බී./ යූ.එස්.එ.අයි.සී) සකස් වෙමින් පවතින ජාතික ජල සම්පත් පනත ජල සම්පත් කළමනාකරණයෙහි හා ජල වෙන්කිරීමට අදාල ප්‍රතිපත්ති විස්තර කරනු ඇත.

අදාල අමාත්‍යාංශවලට විෂයයන් හා කායීයන් පැවරිය යුතු බවත්, සමාන කායීයන් ඉටුකරනු ලබන අමාත්‍යාංශයන් එක්කළ යුතු බවත් නිර්දේශ කොට තිබේ. (එ.සී.බී./යූ.එස්.එ.අයි.සී. 1994) සමාන යුක්ති සහගත ශ්‍රම වෙන්කිරීමත් ජල සම්පාදන හා සනීපාරක්‍ෂක අංශයටද නිර්දේශ කොට ඇත්තේය.

තනි සංවිධාන වල කාර්යයන්ද එකිනෙක ගැටීම වැළැක්වීම සඳහා පැහැදිලිව විස්තර කිරීම අවශ්‍ය වේ.

(ii) ජල වෙන්කිරීම සඳහා ජාතික ප්‍රතිපත්ති සමූහයක් පිළියෙළ කර කුමන හෝ ප්‍රධාන ගංගා නිම්නයකින් ජල වෙන්කිරීම සඳහා ඒවා යොදා ගැනීම.

සමාජයේ, ආර්ථිකයේ හා රෞපී පරිසරයේ බොහෝ වූ මූලධාතු වල සංකීර්ණ අන්තර් සම්බන්ධතාවයේ ගුණාංග විදහා දක්වන එකීය සම්පතක් හැටියට ජලය දක්වා ඇත්තේය. ජල වෙන්කිරීම් පාලනය කෙරෙන ප්‍රතිපත්ති අදාළ රජයේ ආයතන හා ජල පිරිහෝජක කණ්ඩායම් හා සාකච්ඡා කිරීමෙන් අනතුරුව සකස් කළ යුතුව තිබේ. අංශ සම්පූර්ණ ජල කළමනාකරණයක් සහතික වීම සඳහා ජලය ධාරීකරවන, කාර්යක්ෂමවත් කළමනාකරණය කළ යුතුව තිබේ. ජල සම්පත් කළමනාකරණය උප අංශයන් හා අන්තර් ගැටීම කෙරෙහි සැලකිලිමත්වීම අතරම ජල පරිසර පද්ධති හා වඩා පුළුල් රෞපී භෞතික පරිසරය සංරක්ෂණය එකවිට කළ යුතුය. ජලය ඉතා දුර්ලභ වෙමින් පවතින සම්පතක් බැවින් කාර්යක්ෂමතාව වැදගත් වේ. එහෙයින් එය කාර්යක්ෂම පරිහරණය කළ යුතුය. ජල පෝෂක ප්‍රදේශ හෝ ජල පෝෂක පෙදෙස් කළමනාකරණය එවැනිත් සැපයෙන ජල කළමනාකරණය මෙන්ම වැදගත් වේ. ජලයේ ගුණාත්මක බව, ගංවතුරේ රුදුරු බව හා පහත් ජල බැසයාම් පැවතීමේ කාලයන් සියල්ලම ජල බස්නාවන් තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය නොකළහොත් ජීවිතව පත්වේ. රටේ 103 ක් වූ ගංගාවන් වල ජලධාරයන් කලින් ප්‍රකාශ කළ පරිදි රටේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට 90 කටත් වැඩියෙන් ආවරණය කරයි. ගංගා නිම්නයක් ඇතුළත භාවිතකරුවන් විසින්ම තමන්ගේ ජල වෙන්කර ගැනීම මනා පරිපාලනයකින් ආධාරයකින්ද යුක්තව කරන්නේ නම් එය කාර්යක්ෂම ක්‍රමයක් විය හැක්කේ භාවිත කරුවන්ට කාර්යක්ෂම ජල භාවිතයේදී සෘජු පාර්ශව තත්ත්වයක් ඇති බැවිනි. භාවිතකරුවන් සමූහයකගේ කර්මාන්ත ක්‍රියාත්මක කෙරෙන හෝ වැවිලි ඇත්නාවූ

පෙදෙසක් පෝෂණය වන්නාවූ ජලය එන ඇල මාර්ගයක කළමනාකරණය භාවිතකර, සමූහයකටම පැවරිය හැක්කේය. මෙම සමූහය ජලය ඔවුන් අතරම බෙදා ගන්නවා ඇත මෙම වෙන්කිරීමට අදාළවූ පිරිවැය මුලාශ්‍ර කීපයකින් අයකර ගත හැකිවන්නේය. ඉන්දියාවේ ඇතැම් ඇල මාර්ගවලට එවැනි කළමනාකරණ අයිතීන් ඇති ඇතැම් සංවිධාන ආධාරක අයිතීන් වාර්මාණි නොවන මුහුණ ඇල්ලීම හෝ පශු සම්පත් ඇති කිරීම වැනි වෙනත් කටයුතු සඳහා ඇත්තේය (මෙයිසින්සික් සහ ජැක්සන් 1995)

(iii) එක් එක් අංශය තුළ ජලය කාර්යක්ෂමව වෙන්කෙරෙන බව සහතික වීම.

ප්‍රතිසංස්කරණ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

තිරසාර වීමේ අවශ්‍යතාවන් හරවා යැවීමේ ඉහල පිරිවැයක් එහි දුර්ලභ බවත් නිසා හැකි හැම ඉහලම සමාජ ප්‍රතිලාභ සහතික කෙරෙන අයුරින් ජලය වෙන්කිරීම අවශ්‍ය වන්නේය. අරමුණ විය යුත්තේ මතුපිට ජලය වෙන්කිරීමය. ජල සංරක්ෂණය සඳහා ඇති කෙරෙන දිරිගැන්වීමක් කාර්යක්ෂමතාවද උනන්දු කරවයි. ජල භාවිතයේ කාර්යක්ෂමතාව වැඩිකර ගැනීමේ පළමු පියවර නම් ජලය ආර්ථික යහපතක් බවත් එහෙයින් ඊට ආර්ථික වටිනාකමක් ඇති බවත් හඳුනාගැනීමය. ජලය අලෙවි පද්ධතියකට සංස්ථාපනය කොට ඊට තාත්වික මිලක් නියම කළ යුත්තේය. මෙම මිල එහි නියම අවස්ථා පිරිවැය පෙන්නුම් කළ යුතුවේ.

කළමනාකරණයේ සියළු අදියර තුළදී භාවිතකරුවන් හා ප්‍රතිලාභීන්ගේ සහභාගිත්වය තුළින් ජල භාවිතයේ කාර්යක්ෂමතාව වැඩිදියුණු කරගත හැක්කේය. තීන්දු ගැනීම විමධ්‍යගතකරණයෙන්, ජල අංශ ව්‍යාපාර පුද්ගලිකකරණයෙන්, සේවා හා ජල ගාස්තු වැනි ආර්ථික මෙවලම් එල්ල කිරීමෙන් භාවිතකාර කොටසවලට සහනාධාරවලින් ජල අංශ කළමනාකරණය සම්පූර්ණයෙන්ම ව්‍යාපාර අන්දමේ විය යුත්තේය. පුළුල් විසින් බලාපොරොත්තුවෙන විනිවිදභාවයේ හා අවංක බවේ තත්ත්වයන් පවත්වාගෙන යායුතුවේ.

විශාලතම භාවිත අංශය වූ වාරි කම්මන්තයේ ප්‍රධාන ප්‍රතිසංස්කරණ දෙකක් අවශ්‍ය වන්නේය. එල්ලය, මහා පරිමාණ වාරිමාර්ග ව්‍යාපෘති (ප්‍රධාන වශයෙන් සහල් නිෂ්පාදනයට) වලින් වෙනතකට යා යුතුවේ. 1970 සිට මෙම විශාල වාරිමාර්ග යෝජනා ක්‍රම රටේ මුළු රාජ්‍ය ආයෝජනයෙන් සියයට 30 ක් පමණ උරාගෙන තිබේ. වර්ෂා පෝෂිත ගොවිතැන්, වැව් වලින් ඇද හැලෙනවා වැනි කුඩා වාරිමාර්ග ක්‍රම, ජලාශ වල සැල්විනියා වල් පැළෑටිය පැතිරීම පාලනය වැනි කටයුතුවලට සම්පත් ගොමුකිරීමේ අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. දෙවනුව මහා පරිමාණ වාරිමාර්ග කළමනාකරණය කළ යුත්තේ විදුලිය හා තල ජලය වැනි වෙනත් උපයෝගීතා මෙහි, වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව ප්‍රශ්න සඳහා වානිජ පිවිසුමක් ඇතිකර වාරිමාර්ග සොදවත්තාවු ගොවිත්තයේ ආකල්ප වැඩිදියුණු කිරීමටද වෙහෙසිය යුතුය. වාරිකරණය උපයෝගීතාවයකට හැරවීමේදී කළමනාකරණය වැඩිදියුණු කිරීම කෙරේ එල්ල වූ විශාල ප්‍රතිසංස්කරණ අවශ්‍ය කෙරේ.

(iv) ජලයේ ගුණාත්මක බව අධීක්‍ෂණය සඳහා වැඩසටහනක් සැලසුම් කර ක්‍රියාත්මක කිරීම

ජලයේ ගුණාත්මක බව අධීක්‍ෂණය කිරීමත්, දත්ත විශ්ලේෂණය කිරීමත් ජල සම්පත් සැලසුම්කරණය සංවර්ධනය හා කළමනාකරණය සඳහා වැදගත්

වේ. දත්ත සමහරක් එකතුකර ඇති අතර දීර්ඝකාලීන අංග සමීපයේ ජලයේ ගුණාත්මක බව අධීක්‍ෂණය කෙරෙන වැඩසටහනක් නොමැත්තේය. භූගත හා මතුපිට ජලය ආවරණය වනසේ මෙම වැඩසටහන සුපරීක්‍ෂාකාරීව සකස් කළ යුත්තේ ඊට සම්බන්ධ වන විශාල ආයතන සංවිනව පිළිබඳව ද සැලකිලිමත් වෙමිනි.

(v) භූගත ජල කළමනාකරණය සඳහා ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීම.

භූගත ජල සම්පත වරක් දූෂණය වූ විට ගළී සකස් වීමට පරම්පරා ගණනාවක් ගතවිය හැක්කේය. ජල සම්පත් මණඩලය නව ප්‍රීං කැනීමේදී භූගත ජල නියැදි ගනිනත් ක්‍රමවත් භූගත ජල අධීක්‍ෂණයක් නොමැත්තේය. භූගත ජල උපයෝගීතාවයේදී පාලනයක් නැත.

භූගත ජල කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක අවශ්‍යතාව මතුපිට ජලයට වඩා වැඩිවන්නේ මතුපිට ජල ඇද ගැනීම රාජ්‍ය ආයතන විසින් පාලනය කෙරෙන නිසාත් පෞද්ගලික අංශය භූගත ජලය ඇද ගැනීම කරන නිසාත්ය. මතුපිට ජලය ඇද ගැනීමට වඩා භූගත ජලය ඇද ගැනීම අඩුවෙන් දෘශ්‍යමාන වන ව්‍යවස්ථා පැනවීම අභිරු කාර්යයකි.

10. ජෛව විවිධත්වය.

10.1 පිරික්සුම.

දුතා ඉහළ ජෛව භූමි ඒකකයට ඉහළම ජෛව විවිධත්වයක් ශ්‍රී ලංකාවේ පෙන්වුම් කරන අතර එය ලෝකයේ ඉහළම අවධානය ලැබිය යුතු ජෛව කලාප 18 න් එකක් සේ හඳුනා ගෙන ඇත. මෙම විවිධත්වය ඇත්තේ ප්‍රධාන වශයෙන් කැළවල හා ජලජ පරිසරවල වුවත් කෘෂිකාර්මික ඉඩම් හා ගවෙතු තුළද පැතිරී ගොස් තිබේ. රටේ මුළු වන ආවරණය මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට 24 ක් වශයෙන් ඇස්තමේන්තු කොට තිබේ. (එස්.එන්.බී.ඒ.ඒ. - 1994)

හැකියාවන්.

ජෛව විවිධත්වය ශ්‍රී ලාංකීය සමාජය පැළෑටි හා සතුන්ගේ පැවැත්ම හා වටිනාකම දුතා උතුම් කොට සලකා ඇත්තේය. සහජ සංස්කෘතික වටිනාකම් රටේ ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය උත්සාහයන් සඳහා සැලකිය යුතු ශක්ති මූලාශ්‍රයකි.

නම්මන් වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වශයෙන් වන වෙන වෙනම ආයතන දෙකක නීති පැනවීමේ මග පෙන්වීම යටතේ මුළු භූමි ප්‍රමාණයෙන් සියයට 20 ක්වූ වන භූමි ආවරණය සඳහා අධිකරණ බලය ලබා සිටී.

ආරක්ෂිත පෙදෙස් වලින් බැහැරව ජෛව විවිධත්වය ඇත්තේ කෘෂිකර්මාන්ත ඉඩම් හා ජලජ පරිසර පද්ධති වලය. හෙක්ටයාර් මිලියන දෙකක් පමණ වූ මුළු ඉඩම් ප්‍රමාණයක් කෘෂිකාර්මික හා වැවිලි පලදා යටතේ පවතී. සංරක්ෂණය සඳහා පැල ජාන සම්පත් මධ්‍යස්ථානය පිහිටුවීමත් පැළෑටි වල බහි ස්ථානීය සංරක්ෂණය සඳහා දිවයිනේ තෙත් කලාපයේ උද්භිත උද්‍යාන ඇති කිරීමත් පැළෑටි ජාන සම්ප්‍රණයෙන්ම භාවිත වළකා ඇත්තේය. කෙසේ වෙතත් දේශීය තත්වයන් යටතේ ජීවත්වීමට විශේෂ අංග ඇතිකර ඇත්තාවූ ඇතැම් ලෙස දේශීයව බෝවූ ගවයින්ට ජාන රෝගවලට ඔරොත්තුවීමේ හා රජු තණකොළ දිරවා ගැනීමේ වැඩි හැකියාවන් ඇති අය වෙත්.

පැතිරීගිය මිරිදිය හා ලුහු දිය, තෙත්බිම් පද්ධති ශ්‍රී ලංකාවේ විශේෂිතවූ තවත් සාරවත් ජෛව විවිධත්ව අංග වේ. මෙම තෙත්බිම් පරිසර පද්ධති රටේ භූමි දැරියාවල දැරියාව වෙනස්වීම් පෙන්වුම් කරදෙයි. කොඳුඇට සහිත සහ කොඳු ඇට රහිත බොහෝ විශේෂීන් විශේෂයෙන්ම කුරුල්ලන් මෙම තෙත්බිම් ආශ්‍රිතව සිටිත්. ආහාර නිෂ්පාදනයට මෙම මිරිදිය තෙත්බිම් පද්ධතිවල ඇති ඍජු සම්බන්ධය මෙම පෙදෙස් කිසියම් ප්‍රමාණයක අතීතේ කළමනාකරණයකට පත්කර තිබේ. මේවා හා සම්බන්ධිතව ඇති ජෛව විවිධත්වය හා ජනතාවගේ ආහාර වක්‍රයට එවැනි ඇති ඍජු අදාලවීම් තේරුම් ගැනීමට අවධානය යොමුවිය යුතුය.

ශ්‍රී ලංකාවේ නානා ප්‍රකාර වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති මෙම මත්ස්‍ය හා කොරල් විශේෂීන් පෙළක් ලබාදී තිබේ. මුහුදු අභයස්ථාන දෙකක් ප්‍රකාශයට පත්කොට තිබේ. එහෙත් කොරල් හා මත්ස්‍ය පිළිබඳ ඉහල විවිච්ඡන්දනයක් ඇති වෙනත් පෙදෙස් කීපයක්ම ආරක්ෂා කිරීමකින් තොරවම තිබේ. මින් බොහොමයක් පෙදෙස් එවැනි ඇති ජෛව විවිධත්වය රැකගනිමින්ම ආර්ථික සංවර්ධනය සඳහා හොඳ අවස්ථාවක් ලබාදෙයි. අවශ්‍යව ඇත්තේ අලුත් පන්තයේ සීතූම් පැතුම් හා මෙම පෙදෙස් කළමනාකරණයට නැගෙන සුළු ගිවිසුම් වේ.

දුර්වලකම් හා තර්ජන

ශ්‍රී ලංකාව ලෝකයේ වැඩිම ජනගහණ ඝනත්වයක් සහිත රටකි. වැඩිවන ජනගහනයෙන් ඇතිවන ආර්ථික හා සමාජ පීඩන සැලකිය යුතු ජෛව විවිධත්වයක් ඇති බොහෝ වන ඉඩම් භාවිතයට තුඩුදී ඇත. මෙය විශේෂයෙන් රටේ තෙත් කලාපයට එසේ වී ඇත්තේ ප්‍රදේශයෙන් සියයට 7 ක පමණ ප්‍රදේශයක් පමණක් වන ආවරණයට වී තිබීමෙනි. (එන්.සී.ආර්. 1995) ජාතික ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්තියක් නොමැතිකම හා ඒ ඒ අවස්ථාවට ගැලපෙන පරිදි ඉඩම් වෙන්කිරීමේ වැඩසටහන් හේතුවෙන් වටිනා වන ඉඩම් බොහොමයක් කෘෂිකාර්මික ඉඩම් හා වාසභූමි බවට හරවා තිබේ.

සංවර්ධනය නිසා ඇතිවන මෙම පීඩනය ආරක්ෂිත හා අනාරක්ෂිත යන දෙවර්ගයේම ඉඩම්වලට පැති ඇත්තේය. බොහෝ ආරක්ෂිත පෙදෙස් තවමත් ලකුණු කර නොමැති නිසා නොයෙකුත් අන්දමේ බලෙන් පදිංචිවීම් වලට භාජනය වෙමින් පවතී.

වාසස්ථාන විනාශ කිරීම වන පෙදෙස් කඩොලන ගොහුරු හෝ කොරල්පර යන කුමක් වුවත් මෙම පැළෑටි හා සත්ව විශේෂිත ඇතුළත් රටේ රෞප සම්පත් වලට බරපතල තර්ජන එල්ල කරයි. කඩොලන විනාශ කරන්නේ ඉස්සන් ගොවිපල තැනීමටය.

ජීව කොරල් වැටී කනින්නේ හුණුගල් වලටය. ජල පෙදෙස් පුරවන්නේ නාගරික සංවර්ධනයටය. වාසස්ථාන ආරක්ෂාව හා පරිසර පද්ධති ක්‍රියාවලියන් මූලික අවශ්‍යතාවකි.

ආරක්ෂිත පෙදෙස් ප්‍රමාණවත් අන්දමින් කළමනාකරණය කර නැත. රජය සතු වන ඉඩම් බාරව ඇති දෙපාර්තමේන්තු දෙකේ එනම් වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුව හා වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ආයතන ධාරිතාවන් හා ඒවා අතර සම්බන්ධීකරණය ශක්තිමත් කළ යුතුව ඇත. විශේෂයෙන්ම පුත් ඒවා වෙනම අමාත්‍යාංශ දෙකක් යටතේ පවත්වා ගැනීම, ශ්‍රී ලංකාවට ව්‍යවස්ථා සංග්‍රහයන් විශාල සංඛ්‍යාවක් ඇත්තේය. ඒවා අතර සත්ව හා තුරුලොත ආරක්ෂා ආඥා පනත, වන ආඥා පනත, ජාතික පරිසර පනත, වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සහ ධීවර පනත වේ. කෙසේ වෙතත් මෙම නීති රටේ රෞප සම්පත් ආරක්ෂා කිරීමට ප්‍රමාණවත් වීම සඳහා ඇතැම් අංශ වලින් ශක්තිමත් කළ යුත්තේය. ඇතැම් විට ව්‍යවස්ථාවන් අතර එකිනෙක ගැටීම් හා අර්බුදයන්ද ඇතිකර තිබේ. එක පනතකින් තහනම් කළ කාන්තයක් තවත් පනතකින් නිදහසේ ඉඩදී ඇත. තුරුලොත පනත හා ධීවර පනත හා එකිනෙකට වෙනස් වන්නේ මත්ස්‍ය හා වෙනත් ජලජ ජීවීන් අපනයනය වෙනුවෙනි. ප්‍රමාණවත් පරිපාලන ක්‍රියාවලියක් නොමැතිකමින් ඇතිවෙන දුර්වල නීති බලපැවැත්වීම තවත් ප්‍රබල හානියකි. රටේ රෞප සම්පත ආරක්ෂා කර ගැනීමේ අසාර්ථකත්වය පැහැදිලි වන්නේ කැලයෙන් එකතු කරගත් ජීව සුරතල් මත්ස්‍යයින් හා පැළෑටි විශේෂිත ආපනයනය කිරීමේ ඉතාමත් වාසිදායක වෙළඳාමෙනි.

පැල හා සතුන් හා හම් සහ පළතුරු වැනි එම නිපයුම් රටෙන් හොරෙන් ගෙනයාමට තැන් කළ අවස්ථා කීපයක්ම රෙගු බලධාරීන් විසින් අල්ලා ගෙන තිබේ. (රෞප වෞරත්වය) සුරතල් මසුන් හා කොඳුආට නොමැති විශේෂිතද ඇතුළත්ව පැල සහ සතුන් ඔරොත්තු නොදෙන පරිදි කැලෙන් ලබාගනු ලබන්නේ දේශීය වෙළඳපොළ හා අපනයනය සඳහා වේ. උදාහරණයක් ලෙස වේවැල් ධරණීය නොවන මට්ටමින් කැලෙන් ලබාගනුයේ රටේ ශාක භාණ්ඩ කම්පනය සඳහා වේවැල් භාණ්ඩ නිපදවීම සඳහාය.

ස්වාභාවික සම්පත් කළමනාකරණයට ප්‍රභව හවුල් කර ගැනීම සඳහා කොටස් වශයෙන්වූ උත්සාහයන් කීපයක් දරා ඇතත් එම අංශයෙන් තවත් බොහෝ දේ කළ යුතුව තිබේ. නොයෙකුත් රජයේ ආයතනවල ආයතනික වගකීම් හොඳින් පෙන්වා දී නැත. උදාහරණයක් වශයෙන් තෙත්බිම් ආරක්ෂාවේදී ආයතනික කඩතොට ඇත්තේය.

රෞප සම්පත් පිළිබඳව වන තොරතුරුපාදකයන් හා ඒවායේ භාවිත කැඩී පවතී. විශේෂයෙන් රෞප සම්පත් පිළිබඳව වන ස්වදේශීය පුනුම වාණී කොට තැබීම ඉතා වැදගත් වේ. කෙසේ වෙතත් එම තොරතුරු වලට හා එම රෞප සම්පත් වලටත් ඇති හෝලීය වෞරත්වයේ තර්ජනය පිළිබඳව රට පුනුවත් කර තැබිය යුතුව ඇත. අනාගත වෙළඳාම ආශ්‍රිත තර්ජන හා රෞප අපේක්ෂාවන් වලින් ඉදිරිපත් කර ඇති අවස්ථාවන් පිළිබඳව අපේ ආයතනික හා තෙතික පද්ධතිය සුදුසුම කර තැබීම වැදගත් වේ. කෙසේ වෙතත් සම්පත් පිළිබඳව තොරතුරු හා දත්ත නොමැතිවීම එවැනි ක්‍රියාමර්ග ඇති කිරීමට ප්‍රධාන බාධාවක්ව පවතී.

පැල සහ සතුන්ගේ විදේශ විශේෂ හඳුන්වා දීම දේශීය විශේෂීන්ට තර්ජනයක් විය හැක්කේය.

ආනයනය කරන ලද ආහාර මත්ස්‍ය වර්ග විල් හා ජලාශ තුළට හඳුන්වාදීම දේශීය මාංච විශේෂීන්ගේ සැලකිය යුතු හීනවීමකට තුඩුදී ඇතැයි වාර්තා වේ. මදක් වෙනස් වූ ජීවත්වෙන ජීව වස්තූන් හඳුන්වාදීමට ඇති ඉඩකඩද සැලකිල්ලට ලක්විය යුතු කාරණයකි.

අවස්ථාවන්

පුනරුපිළියෙහි වෙමින් පවතින ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ශ්‍රී ලංකාවේ ජෛව විවිධත්වයට බලපාන ප්‍රධාන ප්‍රශ්න හඳුනාගෙන අංශ සම්පූර්ණ නිර්දේශ මාලාවක් යෝජනා කර ඇත්තේය. ජෛව විවිධත්ව ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම එම නිසා සම්පූර්ණයෙන්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම නිර්දේශ කරනු ලබන්නේ වන සම්පත්, තෙත්බිම්, වෙරළ හා මුහුදු හා කෘෂිකම්පන පද්ධති පිළිබඳව විස්තරාත්මකව ඉන් සලකා බැලෙන බැවිනි.

10.2 ගැටළු

(i) වන හරණය

ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් නොමැතිවීම නිසා වාසස්ථාන හා වෙනත් සංවර්ධන කටයුතු සඳහා කැමැති ඉදිකරණයේ ඒ ඒ අවස්ථාවට ගැලපෙන පරිදිය. පරිසරය සුරැකීම සඳහා ඉඩම් භාවිත ප්‍රතිපත්තියක් පෙරාතුව තිබිය යුතු අවශ්‍යතාවකි.

නිත්‍යනුකූලව හා නීතිවිරෝධීව යන දෙඅකාරයෙන්ම කරනු ලබන කැමැ ඉදිකරණයේ පරිසර පද්ධති විනාශ කරයි. මෙම ගැටළුව එහි උග්‍ර අවස්ථාව ඉක්ම ගොස් නොමැති නම් එම අවස්ථාවට පැමිණ තිබේ. තෙත් කලාපයේ දීප්තික කීපයකම කැබලි කරන ලද පුළුබිම් කට්ටි වටිනා ජෛව සම්පත් තවමත් රඳවාගෙන සිටී. ඒවා කළමනාකරණයෙහි සම්බන්ධවීමට තරම් වන සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවට හා වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුවට මෙම වන බිම් කැබලි කුඩා වැඩි බැවින් ප්‍රදේශීය වැසියන් සම්බන්ධ කෙරෙන වෙනත් ක්‍රමෝපායක් ඇති කිරීමේ හදිසි අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය.

(ii) විරාගත හෝග වර්ග පරිහානිය

අවුරුදු කීපයක පුළුල් කෘෂිකම්පන පර්යේෂණ වලින් අනතුරුව ඉහල අස්වැන්න ලබාදෙන සහල් වර්ග කීපයක් රට සොයාගෙන සිටී. මෙම අලුත් වර්ග වලින් හයක් අඩු අස්වනු ලබාදුන් නිසා වලට ඉහලින්ම ඔරොත්තු දුන් වළපැලෑටි හා සාර්ථකව තරග කළ වර්ග කීපයක් ප්‍රබල අන්දමින් ඉවත් කළේය. ශ්‍රී ලංකාවේ විරාගත හා කැමැ සහල් වර්ග

ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ජයිකා ආයතනයේ ආධාරයෙන් පැලෑටි ජාන සම්පත් මධ්‍යස්ථානයක් පෙරාදෙණියේ පිහිටුවා තිබේ. වෙනත් පලදා හා පතු සම්පත් (උදා. ඕකිඩ්, පලතුරු ගස්, මල්වර්ග, කුළු බඩු හා සුරතල් සතුන්) කෙරෙහි සමාන තත්ත්වයක් ඇතිවීම. මෙම ජාන සංචිත සංරක්ෂණය සඳහා සුදුසු පියවර නොගතහොත් වැලැක්විය නොහැක්කේය. අධිකතර එකතු කිරීමෙන් හා අභ්‍යන්තර ජල ස්ථාන වලට විදේශීය මත්ස්‍ය වර්ග හඳුන්වාදීමෙන් වූ හානියෙන් මත්ස්‍ය වර්ග කීපයකම රටට හැනිවී ගියේය.

(iii) මුහුදු සම්පත්වල අධි සුරාකෑම

තිරසාර මට්ටමින් හිතුවහල් සුරතල් මසුන් විශේෂීන් සහ පොකිරිස්සන් එකතු කිරීමත් යළි ස්ථාපනය වීමට ඒවාට ඇති හැකියාව ඉක්මවා කොරල් පර විනාශ කිරීමත් සිදුවෙමින් පවතී. නාගරික හා කම්පන අපද්‍රව්‍ය වලින් මිරිදිය සම්පත් දූෂණයට ලක්වීම එම සම්පත් නරක අන්දමින් පරිහානියට ලක්කරන්නේ වෙයි. තෙත්බිම් ඉවක් බවක් නොමැතිව පුරවමින් පවතින්නේ බොහෝ ස්වදේශීය හා සංක්‍රමනික කුරුල්ලන්ට හා සතුන්ට වැදගත් ගෝචර ස්ථාන හැනි කරමිනි. තිරසාර නොවන මට්ටමින් හිතුවහල් පැල සහ සතුන් ඇදගැනීමත්, මුහුදු සම්පතේ කොරල් පර, කඩොලාන, මෝගවල්, කැමැවල් හා වෙනත් භූමි වාස වලින් ජෛව සම්පත් ඇදගැනීම තිරසාර මට්ටමට ඉතා ඉහලින් සිදුවෙමින් පවතී. මෙම විනාශය නතර කිරීමට කාලයේදී පියවර නොගතහොත් මෙම ජෛව සම්පත් සඳහටම රටට හැනිවී යන්නේය.

විදේශ පැල විශේෂ හා සතුන් හා වෙනස්වී පිවත්වෙන පීච වස්තූන් හඳුන්වා දීම.

ස්වදේශීය පැල හා සතුන්ට විදේශ විශේෂීන් හා වෙනස්වී පිවත්වෙන පීච වස්තූන් ගෙන් එල්ලවෙන තර්ජනය කලින් අංශයක විස්තර කර ඇත. එවැනි විශේෂීන්ට රට තුලට ඉඩදිය යුත්තේ පවතින පැල හා සත්ව විශේෂීන්ට ඔවුන්ගෙන් තර්ජනයක් නොමැති බවට දීඬි පරීක්ෂණවලින් අනතුරුව ඔප්පුවන්නේ නම් පමණකි.

ඒවායේ විනාශකාරී අරමුණු මධ්‍යය කිරීමට අවසානයේ ඒවායේ වස්තු බිජයන් ඉවත්කිරීම සඳහා මෙම ප්‍රශ්න සලකා බැලීම වැදගත් වේ. කෙටිකාලීන හා දීඬිකාලීන ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම නිර්දේශ කෙරේ.

10.3 නිර්දේශ

මෙහි නිර්දේශ කෙරෙන ක්‍රියාමාර්ග භෞමික හා ජලජ පරිසර පද්ධති දෙකටම අදාල වේ. මෙහි සඳහන් සමහර නිර්දේශයන් ඉදිරිපත් කර ඇත්තේ එක් විශේෂිත පරිසර පද්ධතියක් සඳහා වුවද එවායේ යොදාගැනීම එම විශේෂිත පරිසර පද්ධතියට පමණක් සීමාවිය යුතු නැත. සමහර නිර්දේශ ප්‍රථම පාදකකොට ඇති අතර සංවර්ධන අංශ හරස් පැතිකඩකට යොදාගත හැක්කේය.

(i) සියළු සංවර්ධන අංශයන් ජෛව විවිධත්ව ප්‍රශ්න කෙරේ යොමුකරන්නා වූද එවැනි සංරක්ෂණ උත්සාහයන් උනන්දු කරවන ප්‍රජා හා පුද්ගලික අංශ සහභාගිත්වයට මග පෙන්වන උචිත ප්‍රතිපත්ති රාමුවක් ඇති කරන්න.

ආරක්ෂිත කැල, පුද්ගලික වතු වල කුඩා කැල, කට්ටි, නාගරික කැල හා වැවිලි කැල වලින් සමන්විත වූ කැල ජාලයක් ලකුණු කර ඇති කරමින් ප්‍රජා සහභාගිත්වය ඇති ක්‍රියාවලියක් තුළින් කළමනාකරණය කිරීම, මෙම කැල කළමනාකරණය කිරීමේදී රජයේ හා රාජ්‍ය නොවන ආයතනවල කායිකාරය විස්තර කර උචිත ප්‍රතිපත්ති නෛතික හා ආයතනික ප්‍රතිසංස්කරණ තුළින් ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමට පහසුකම් සැලසීම.

- * කැලවල ජෛව විවිධත්වයට බලපෑම් ඇති සංවර්ධන ප්‍රතිපත්ති හා සැලසුම් සමාලෝචනය කිරීම, විශේෂයෙන් පුද්ගලික අංශ සහභාගිත්වයට බාධාකරන හෝ ද්‍රව විකල්ප භාවිතය අධෛර්යමත් කරන ප්‍රතිපත්ති ඉවත් කිරීම, වන සංරක්ෂණය ධෛර්යමත් කරන නීති සංශෝධනය හඳුන්වාදීම.
- * ක්‍රියාත්මක කළ විට නිෂේධන බලපෑම් ඇති නොවන බවට සහතික වීම සඳහා තෙත්බිම් හා වෙරළබඩ සහ මුහුදු පරිසර පද්ධති වලට අදාල වන ප්‍රතිපත්ති හා නීති ප්‍රතිපාදන සමාලෝචනය කිරීම.
- * ජෛව විවිධත්වය මත වූ තොරතුරු කළමනාකරණය සඳහා ජාතික ප්‍රතිපත්තියක් සකස් කිරීම, ජෛව සම්පත් පිළිබඳ විරාගන දැනුම, එවායේ ස්වදේශීය භාවිත හා වෙනත් ආශ්‍රිත තොරතුරු ලේඛනගත

කිරීම ධෛර්යමත් කළ යුතු වේ. නිසි පරිදි ඇති කරන ලද නීති සම්පාදනය තුළින් එය ආරක්ෂා කිරීම, එකතු කළ එවැනි තොරතුරුවල නිමකම් සහතික කිරීම සඳහා දේශීය සම්පත් තුළින් මුදල යෙදවීමෙන් මෙම උත්සාහය සඳහා අවශ්‍ය දිරිගැන්වීම් අවශ්‍ය වේ. එකතු කළ තොරතුරු, තැන්පත් කර තැබීම සඳහා නරේසා වැනි රාජ්‍ය ආයතනයක් නම්කර රටේ ගහපත සඳහා එය ආනාන්විතව කළමනාකරණය කළ යුතුය.

(ii) ජෛව විවිධත්ව සම්පත් කළමනාකරණයට වගකිව යුතු රාජ්‍ය ආයතනවල කළමනාකරණ හැකියාවක් හා බලපෑමක් වැඩිදියුණු කිරීම.

- * වන සම්පත් හා වනජීවී සම්පත් භාරව ඇති දෙපාර්තමේන්තුවල බලපෑමක් වීමේ හැකියාවන් වැඩිදියුණු කිරීම, ජෛව විවිධත්වයට ඇති තර්ජන අධීක්ෂණය සඳහා නවීන තාක්ෂණ ක්‍රම හඳුන්වාදීම, බලපෑමක් වීමේ වැඩි සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ස්වේච්ඡා හා ප්‍රජා සංවිධානවල ආධාරය ආරම්භ කිරීම.
- * තර්ජනයට ලක්වූ විශේෂිතව අගයවන සතුන් හා පැළෑටිවල කොටස් වලින් තැනූ දූව්‍ය හා ජීව ජෛව සම්පත් අපනයනය අධීක්ෂණය සඳහා රේගු දෙපාර්තමේන්තුව ශක්තිමත් කිරීම, එවැනි ජෛව සම්පත් සංරක්ෂණයට වගකිව යුතු දෙපාර්තමේන්තු අතර සහයෝගීතාව වැඩිදියුණු කර ආයතනී කරණය කිරීම.
- * වන සම්පත් හා ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය අධීක්ෂණය කිරීමේ වැඩි සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම, වනයන්ට බලපාන කායිකයන් වන උපයෝගී කරගැනීමට නිකුත් කළ බලපත්‍ර හා තර්ජනයට ලක්වූ විශේෂිතයේ ස්ථානික සංරක්ෂණය පිළිබඳ තොරතුරු එකතු කර දැනිය යුතු සකස් කිරීම.
- * ජාන බැංකු සත්ව හා උද්භිද උද්‍යානවල ස්වදේශීය වස්තූන් ධනිකව සංරක්ෂණය උනන්දු කරන්න, වානිජ වටිනාකමක් ඇති වන හා සුරතල් සතුන්ගේ ස්වදේශීය වර්ග බෝකිරීම පිළිබඳව ආයෝජනයේ තාක්ෂණ දැනුම හා දිරිගැන්වීම් ලබාදීමෙන් පුද්ගලික අංශයද ධෛර්යමත් කිරීම.

(iii) සංවර්ධන වැඩසටහන් වල කායභීයන්ගෙන් තර්ජනය වී ඇති ජෛව විවිධත්ව සම්පත් සංරක්ෂණයට අලුත් පන්තියේ කළමනාකරණ ක්‍රම උනන්දු කිරීම.

* නෛතික හා ආර්ථික දිරිගැන්වීම් තුළින් (දීඝ බදුගැනීම් හා භුක්ති විදීම් සහ දේපල හා ආදායම් බදු නිදහස් කිරීම) කෘෂි වන සම්පත් සංකලප යෙදීම වැඩිදියුණු කිරීම. තමන්ගේම පරිභෝජනය හා අහල පහල වෙළඳ පලවල් සඳහා ඉහල ආර්ථික වටිනාකමක් ඇති පළතුරු හා බෙහෙත් පැලෑටි, දේශීය දැව පැලෑටි ද වැවීම සඳහා ගෙවතු හිමියන්ට හා කුඩා වතු හිමියන්ට බීජ හා සහනාධාර සැපයීම.

* සහභාගිත්ව ක්‍රියාවලියක් තුළින් හඳුනාගත් වැදගත් තෙත්බිම් හා මුහුදු පරිසර පද්ධති සඳහා කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම. මෙම පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය හැකියාවන් ඇති බවට හා ආයතනික වගකීම් පැහැදිලිව විස්තර කෙරෙන බවට වගබලා ගැනීම. ජලජ පරිසර පද්ධති පද්ධති සැලසුම්කර හා කළමනාකරණයේදී භෞමික පරිසර පද්ධති හා එම පද්ධතිවල ස්වාභාවික සම්බන්ධයන් සැලකිල්ලට ගෙන ඒ අනුව සැලසුම් ඇති කිරීම. ජල පෝෂණ කළමනාකරණය හා වාර්මාණ පද්ධතිවල අනාසක පෙදෙස් කළමනාකරණය එවැනි අවස්ථා පිළිබඳ උදාහරණයන්ය. ජලජ පරිසර පද්ධති වෙන්කිරීම් ආරක්ෂා කිරීමේදී එක් එක් පද්ධතියට උචිත වූ නෛතික විධි විධාන බලපවත්වන්න. උදාහරණයක් වශයෙන් එවැනි පෙදෙස්වල ජීවත් වන අය මුළුමනින් ඉවත් කරනවා වෙනුවට ඔවුන් රඳවා ගැනීමේ සහ ජලජ පරිසර පද්ධති වලට සුළු හෝ කොහෙත්ම අහිතකර නොවන පරිසර හිතකාමී ඉඩම් භාවිත උනන්දු කරවීමේ ක්‍රම ඇති කිරීම.

* ස්වභාව පාදක සංචාරනය (මුතුරාජවෙල අමුත්තන්ගේ මධ්‍යස්ථානය තුළින් කෙරෙන ආකාරයට අධ්‍යාපන හා තේරුම් කිරීමේ වැඩසටහන්, විනෝද ක්‍රියාවන්, පත් වලින් පැදුරු, මජ විවීම වැනි විරාගත ශූන්‍ය කම්පන හා අපනයනය සඳහා සුරතල් මසුන් බෝකිරීම වැනි විනාශක නොවන භාවිත සඳහා වැදගත් තෙත්බිම් හා

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති භාවිතය වැඩිදියුණු කිරීම, පැහැදිලිව සඳහන් කරන ලද කොන්දේසි යටතේ පුද්ගලික අංශයට එවැනි ව්‍යාපාරවල ආශෝජන කිරීමට හැකිවන පරිසරයක් (බඳු විරාව, පහසු ශාය හා දීඝකාලීන බදු) සකස් කිරීම.

* වැදගත් තෙත්බිම් ජලජ පරිසර පද්ධති සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා නෛතික හා ආයතනික ආධාර සම්පාදනය කිරීම.

(iv) ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය පිළිබඳව පර්යේෂණ දැනුවත් බව හා අධ්‍යාපනය වැඩිදියුණු කිරීම.

* ස්වදේශීය දැව හා බෙහෙත් පැලෑටි විශේෂ ප්‍රචාරණය කිරීම හා වන කළමනාකරණයේ පර්යේෂණ පැවැත්වීම. වන සංරක්ෂණ පුරුදු වලට ආධාර සඳහා ව්‍යාපෘති හා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් සංවිධානය කිරීම.

* රජයේ සම්පත් විනාශය හා එවැනි විනාශවල එල විපාක පිළිබඳව දැනුවත් කිරීමට වැඩසටහන් ආධාර කරගැනීම. වනාන්තර හා වෙනත් පිහිටි පෙදෙස් වලින් රජයේ සම්පත් හීනිවීමේදී ලෙස ඉවත් කිරීම පිළිබඳව දෙපාර්තමේන්තුවලට තොරතුරු සැපයීමට ප්‍රජා කණ්ඩායම් සංවිධානය කිරීමට උත්සාහ ගැනීම.

* පර්යේෂණ ආයතනවල පුද්ගල පුහුණුව හා වාර්ෂික දීමනා තුළින් භෞමික හා පරිසර පද්ධති පිළිබඳව විද්‍යාත්මක ආර්ථික හා සමාජමය පර්යේෂණ පවත්වා ආධාර කිරීම. එවැනි පර්යේෂණ අරමුණු කළ යුත්තේ

- තර්ජනයට ලක්වූ විශේෂීන්ගේ හැකිරීම හා ගෝවර ස්ථාන පිළිබඳ අවබෝධය වැඩිදියුණු කිරීම.
- වානිජ වශයෙන් සුරාකෑමට ලක්වූ මත්ස්‍ය හා වෙනත් විශේෂීන්ගේ ජනගහනයන් ඇස්තමේන්තු කිරීම සහ දේශීය ජලජ රජයේ සම්පත්වල වටිනාකම සකස් කිරීම.
- තර්ජනයට ලක්වූ විශේෂීන් බෝකිරීම හා ප්‍රචාරනය කිරීම හා
- සතුන් හා පැලෑටි වල විදේශීය විශේෂීන් හඳුන්වා දීමේ එල විපාක

11. වෙරළ සම්පත්

11.1 පිරිසුම.

ශ්‍රී ලංකාවට වර්ෂ කිලෝමීටර් 64,000 ක භූමි ප්‍රමාණයක් හා කිලෝමීටර් 1585 ක දිග වෙරළක් දැකගත හැකිය. විදේශීය විසින් අල්ලා ගැනීමෙන් පසු, පසුගිය ශතවසර පහ ඇතුළතදී රටේ සංවර්ධනය මුහුදු කායර්මයන් හා සම්බන්ධිතව පැවතී ඇත්තේය. ඊට පෙරාතුව එහි ශිෂ්ටාචාරය අභ්‍යන්තරයට එක්වූයේ වී ඇත. අද වන විට එහි මිලියන දහ අටක් වූ ජනගහනයෙන් අඩක්ම ජීවත් වන්නේ වෙරළබඩ දිස්ත්‍රික්කවල පිහිටි ගම් නගර හා මහ නගර වලය. වෙරළබඩ ප්‍රජාවන්ගේ වාසස්ථාන ඇතිකර ගැනීමට තුඩුදුන් වෙළඳාම හා වානිජ කටයුතු දැන් ධීවර, සංචාරණය හා වෙනත් වැදගත් ආර්ථික ක්‍රියාවන් ගණනාවකින් පරිපූරකව ඇත්තේය. ජාතික ආර්ථිකයේ සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් හා එහි ජනතාවගෙන් බොහොමයකගේ සමාජ ශුභ සාධනයද වෙරළ කලාපයේ ස්වාභාවික වාසස්ථාන වලින් සැපයෙන සම්පත්වල ධරණීය භාවයෙන් වෙන්කළ නොහැකිවන තරමට එකට ගෙනී තිබේ.

1948 නිදහස ලැබීමෙන් පසු ගතවූ දශක හතර තුළ වෙරළබඩ පෙදෙස්වල ආර්ථික වැදගත්කම මානව ජනාවාසවල වර්ධනයත්, වානිජ වරායන්, ධීවර වරායන්, ගොඩබැසීමේ පහසුකම්, ගංගා පුහුණුව හා ගංගෝය ක්‍රම ප්‍රවාහන සන්නිවේදන විනෝද පහසුකම් හා සංචාරණය වැනි අංශවල සංවර්ධනයක් නිසා තවත් වැඩිවී තිබේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශය රටේ විශාල නගර බොහොමයකින් (කොළඹද ඇතුළුව) හා බොහෝ සේ ඵලදායීතාව ඇති එහෙත් සංවේදී එනිසා පීඩාවට පත්විය හැකි පරිසර පද්ධති බොහොමයකින්ද සමන්විතව ඇත්තේය. වෙනස් වන භූමි දර්ශන හා විචිත්‍ර දර්ශනීයත්වයෙන් අලංකාර වූ පෙදෙස් ද ඊට අයත්වේ.

හැකියාවන්.

රටේ යටිතල පහසුකම්වලින් බොහොමයක් ඇත්තේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේය. රටේ මත්ස්‍ය සැපයුමෙන්

සියයට 70 ක් පමණ දැන් සැපයෙන්නේ වෙරළබඩ මත්ස්‍ය සම්පත් වලිනි. සංචාරක පහසුකම්වලින් සියයට 80 ක් පමණද බොහෝ කම්පන ව්‍යාපාරද වේ.

දුර්වලතම හා තර්ජන

වෙරළබඩ කිවුල් දියෙහි හා ගෝවර ස්ථානයන්හි බොහෝ ධීවර සම්පත් දැඩි ලෙස සුරාකැමට ලක්ව ඇත්තේය. අවධානය නිකම්ම ධීවර සංවර්ධනයෙන් එම සම්පත කළමනාකරණය දක්වා ගොමුකිරීමට ආර්ථික දිරිගැන්වීම් මෙන්ම නව ආරක ආයතනික වැඩපිළිවෙලවල් ද අවශ්‍යව ඇත්තේය.

ඉහළ ජනගහන ඝනත්වයත්, වානිජ, කර්මාන්තමය, ගමනා ගමන හා සංචාරක කාර්යයන් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයටම හිරවී තිබීමත් විශේෂයෙන් බස්නාහිර හා දකුණු බස්නාහිර අධි ජනගහන තීරයේ සම්පත් කෙරෙහි දැඩි පීඩනයක් ඇතිකර තිබේ. 1960 ගණන් හා 1970 ගණන් වල වෙරළදිග පැතිරීගිය සංචාරක හෝටල් තැනීම විශේෂයෙන් හික්කඩුව, මිගමුව හා උස්වැටකෙයිතාව වැනි පෙදෙස්වල වෙරළ හා යාබද භූමි දූෂණයටත් සෝදා පාචවටත් අවක්‍රමණයටත් හේතුවී ඇත්තේය. වෙරළ සෝදාපාචවට වඩාත් බරපතල හේතුවක් වී ඇත්තේ ගංගාවලින් වැළි ගරාගැනීමත් ඊට අඩු ප්‍රමාණයකින් මුහුදු වෙරළින් ගැනීමත්ය. කැළණි ගඟ, කඵ ගඟ හා තවත් ගංගා කීපයකින් බරපතල අන්දමින් වැළි ගරාගැනීම තදබද ලෙස වෙරළ බාදනයට හේතුවී ඇත්තේය. මෙහි හේතුව නම් ස්වාභාවික මුහුදු රැළලක් සේදී යන වෙරළ වැළි අභ්‍යන්තරයේ ගංගාවන් ගෙන එනු ලබන වැළලෙන් ප්‍රතිපූරණය වීමය. වෙරළ ඔබ්බෙන් පිහිටි කොරල්පර වලින් කොරල් කඩාගැනීමද වෙරළ සේදීයාමට තවත් ප්‍රධාන හේතුවක් වශයෙන් දක්වා ඇත්තේය. දකුණු බටහිර වෙරළේ කහව අසල ඇති තදබල බාදනය වෙරළ අසලම පිහිටි වැටිවලින් කොරල් විශාල වශයෙන් කඩාගැනීමේ හේතුවෙන් බැවී දක්වා ඇත්තේය.

අවස්ථාවන්

නව වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්ම (1997) හා නව ධීවර පනත (1996) පාරිසරික ප්‍රශ්න කෙරේ වැඩි එළඹෙයක් දක්වා ඇති අතර, වෙනදාට වැඩි ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කෙරෙනු ඇත. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්මකරණය පරීක්ෂාකර බැලීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පිහිටිම් කීපයක්ම තෝරාගෙන සිටී. මෙහිදී ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාව ඔවුන්ට සේවය කරන සම්පත් රැකගැනීමට ඇති පාරිසරික සංරක්ෂණ ක්‍රියාදාමයන් සැලසුම් කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීමට ක්‍රියාකාරීව සහභාගි වෙත්. විශේෂ ප්‍රදේශ සැලසුම්කරණය යටතේ ක්‍රියාත්මක කර ඇති ව්‍යාපාරයන් දෙකක් නම් හික්කඩුවේ මුහුදු අභයභූමිය හා හානියාට පත්වූ රැකව ධීවර කලපුව ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමය. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා වෙනත් සංවිධාන කාර්මික ආධාර හා උපදෙස් සපයන මුත් සැලසුම් කිරීමත් ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමත් කරනු ලබන්නේ ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාව විසිනි.

11.2 ගැටළු

(i) ධීවර සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ක්‍රමෝපායක්.

ශ්‍රී ලංකාවේ පරිභෝජනය කරනු ලබන මුළු මාංශපෝෂක ධාතු ප්‍රමාණයෙන් සියයට 16 ක් හා සත්ව මාංශපෝෂක ධාතුවලින් සියයට 60 ක්ද සම්පාදනය කරනු ලබන්නේ මත්ස්‍ය සම්පතිනි. රටේ මුළු මත්ස්‍ය අස්වැන්නෙන් සියයට 80 ක් පමණ සපයනු ලබන්නේ වෙරළබඩ ධීවර සම්පත් වලිනි. උතුරු නැගෙනහිර දිස්ත්‍රික්කවල ඇති අභ්‍යන්තර කලබල එම දිස්ත්‍රික්ක වලින් රටේ වෙනත් ප්‍රදේශ වලට මාරු සැපයීමේ ප්‍රධාන මාර්ග අඩාල කර ඇත්තේය. එහෙයින් මාරු ඇල්ලීමේ උත්සාහය බටහිර, දකුණු බටහිර හා දකුණු වෙරළේ දිගට පුළුල් කර, ඇත්තේ යාන්ත්‍රික බෝට්ටු, කුඩා දුල් හා හැඹිලි දුල් මාරු ඇල්ලීම වැනි ක්‍රම වලිනි. පොහොසත් මාරු වාසස්ථාන වූ මිගමු හා ලුනාව කලපු හා බොලහොඩි වැව කාර්මික අපසන්වන වලින් හානියට පත්වී ඇත්තේ තෙත්බිම් ගොඩකිරීම කිවුල් රහැකි ජල සහිත වල ලවන මට්ටම් වෙනස්

කිරීමෙන් (උදා රැකව කලපුව) හෝ කොරල් පර කැඩීම වැනි භෞතික හානිවලින් ගුහන සඳහන් ප්‍රශ්න සලකා බැලෙන සේ ධීවර සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපාය ශක්තිමත් කළ යුතුව ඇත්තේය.

(ii) ඉස්සන් වගාව කළමනාකරණය කිරීමේ ක්‍රමෝපාය

ප්‍රධාන වශයෙන් වයඹ පළාතේ ඇති ඉස්සන් වගාව වටිනා විදේශ විනිමය ඉපයීමේ මාර්ගයක් වී ඇත්තාසේම 10,000 කට පමණ ඍජුව හා වක්‍රවද රැකියා සපයා ඇත. සමහර අවස්ථාවලදී එය ප්‍රදේශයේ විදුලිය හා පාරවල් වැනි යටිතල පහසුකම් වර්ධනයකටද තුඩුදී තිබේ. එදාදැනටවත් යුතු ඇතැම් කෘෂි ඉඩම් කීපයක්ද ඉස්සන් වගාවට ගොදවා ඇත. කෙසේ වෙතත් පාරිසරික වශයෙන් සලකා බැලීමේදී ඉස්සන් වගාව භූමි පරිහානිය හා ජල දූෂණයට එරෙහි රැකවල ඇති සැලසුම්ගත ආකාරයට කළ යුත්තකි. සැලසුම්කරණයක් නැති තරමටම එය දුළු වී ඇති අතර ඉන් සිදුවූ බරපතල පාරිසරික වැය යොමුවී ඇත්තේ ජල දූෂණය වරල මත්ස්‍යයින් කඩා මත්ස්‍යයින් ආදිය බෝකරන ස්ථාන වන කඩොලාන හා මුහුදු පැෑටි පාත්තිවලට හානි සිදුවීම කෙරෙහිය. මෙම බොහෝ ඉස්සන් ගොවිපලවල් පැතිරීගන රෝගවලට ගොදුරුවන්නේ එම පෙදෙසම (කලපුව හා ගංගෝය වැනි) ඉස්සන් පොකුණුවලට අලුත් ජලය වශයෙන් යොදා ගැනීම නිසාත් පොකුණුවලින් අපසන්දන ලැබීම නිසාත්ය. වෙනත් ප්‍රධාන පාරිසරික බලපෑම් වලට ඇතුළත් වන්නේ ජලේ වර්තන පිළිවෙලේ වෙනස්වීම් එනම් වැඩිවන ගංවතුරින් (වැසිවතුර බැසයාම පොකුණු වළකන බැවිනි) හා භූගත ජලයේ ලවන භාවය වැඩිවීම යන දෙයාකාරයෙනි. බොහෝ සමාජ ගැටළු මේ නිසා ඇතිවී තිබේ. මූලික වශයෙන් ප්‍රදේශයෙන් පිටත පිහිටා ඇති තරමක් විශාල ගොවිපල හා සාමාන්‍යයෙන් ප්‍රදේශයේම වැසියන් වූ බොහෝවිට නීත්‍යානුකූල නොවන කුඩා මෙහෙයුම්කරුවන් අතරය.

(iii) සුරතල් මසුන් තිරසාර අපනයනයට ක්‍රමෝපායක්

සුරතල් මසුන් අපනයනයට මිරිදිය මෙන්ම මුහුදු මත්ස්‍ය යන දෙවර්ගයම ඇතුළත් වේ. සමහර මිරිදිය

මත්ස්‍ය වර්ග මත්ස්‍ය ගොවිපල වලින් ද මුහුදු වර්ග සියලුම "අශාලෙන්" ද ලබාගැනේ. මෙය භ්‍රාමය පෙදෙස්වල බොහෝ අයට රැකියා සපයන හා විශාල අපනයන ආදායම් ලබන වැදගත් කම්පනයකි. එය වේගයෙන් වර්ධනය වෙමින් පවතී. කෙසේ වෙතත් "මොක්සි" දැල් වැනි හානිකරන ක්‍රම භාවිත නොකරන බවට හා අස්වනු නෙලාගැනීමේ වේගය ප්‍රතිපත්තිය කිරීමේ වේගය ඉක්මවා නොයන බවට වගබලා ගැනීමක් සිදුවිය යුතු අවශ්‍යතාවකි. සුරතල් මසුන් අපනයනය සඳහා ක්‍රමෝපායක් බිවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශයෙන් ඇතිකර තිබෙන බව සැලකිල්ලට ගැනේ. කෙසේ වෙතත් ක්‍රමෝපාය වැඩිදියුණු කිරීම අවශ්‍යව ඇත්තේය.

(iv) පාරිසරිකව හානිකරන සංචාරක සංවර්ධනය

කොරල් පර, කළුපු හා වෙරළ ආරක්ෂා කිරීම, ගංගෝයවල්, කළුපු හා වෙරළබඩ මුහුදේ ජල තත්ත්වයන් පවත්වාගෙන යාම දුරදුරුදී අත්දැමින් ජල ක්‍රීඩා පැවැත්වීම හා කැස්බෑවුන් බෝකරන තැන් පාලනය කිරීම තීරණාර සංචාරක සංවර්ධනයට ඇතුළත් වේ. බොහෝ විදෙස් සංචාරකයින් ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණෙන්නන් නිරුරැස් පෙන සහිත වෙරළ හා වැලිතලා නිසාවෙනි. ඔවුන්ගේ කාලයෙන් වැඩි ප්‍රමාණයක් වෙරළබඩ නිවාඩු නිකේතන වැනනක ගතකොට වෙනත් ආකර්ෂණීය තැන් නැරඹීමට රට වඩා සංචාරය කරති. එහෙයින් වෙරළබඩ අසල මුහුදු හා වෙරළ පිරිසිදුව තබාගැනීම අවශ්‍ය වේ. බොහෝ "බීච්" හෝටල් හා ආගන්තුක නිවාස වලට ප්‍රබල මලාපවාහන පද්ධති නොමැති අතර ඔවුන්ගේ කැනකුණු ආදිය අසල ඇති මුහුදට, ගංගෝයට හෝ කලපුවට මුදාහරිති. බලවේග බෝට්ටු වලින් මුහුදු අභයස්ථානයෙහි කොරල් බැලීමට රැගෙන යති. ඇතැම් බෝට්ටු මෙහෙයවන්නන් එම බෝට්ටු කොරල් උඩ එක මෙහා අදිති. සංචාරකයින්ට කොරල් මත ඇවිදීමට අනුබල දෙත්. අභයස්ථාන ජලයට බෝට්ටුවලින් කාන්දුවන තෙල් ඉසිරියාමට ඉඩදෙත්. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අභයස්ථානයේ බොහෝ කොරල් නිමවුම් හානියට පැමිණේ. ජල ක්‍රීඩාවලට යොදාගන්නා ඇතැම් බෝට්ටු ඒවායේ අධික වේගය

නිසා ගංගුවලට හානියට පත්කර ඇතැම් අවස්ථාවල පිහිනුම්කරුවන්ට තුවාල කර මරණයටද පත්කොට ඇත්තේය.

(v) වෙරළ බාදනය

හැරී නිකමෙන තරංග වලින් වෙරළේ සිට වැලි මුහුදට ඇදගෙන යාමත්, ගංගා වලින් ගෙන එන වැලි වලින් ඒවා ප්‍රතිසුරණය කිරීමත් එකිනෙකට විරුද්ධ එහෙත් දිගටම පවත්නා ක්‍රියාවලියන් දෙකක් වෙත්. මෙම ක්‍රියාවලි දෙකම එකටක සමච යෙදුනු කළ වෙරළ ස්ථාවර වේ. විශාල ප්‍රමාණයෙන් වැලි මුහුදු වෙරළින් හෝ වෙරළට එන මග ගංගුවරෙන් හෝ ඉවත්කළ විට මෙම තුලනය අවුල් වේ. මෑත කාලයේ ගොඩනැගිලි තැනීමේ හදිසි වැඩිමෙන් ඇතිවූ ඉල්ලුම සඳහා විශේෂයෙන්ම ගංගා වැලි ඉවත් කිරීම ඒවා වෙරළට යළි ප්‍රතිසුරණය කිරීමේ අවස්ථා වැලකී ගොස් ඇත්තේය. ප්‍රතිඵලය වී ඇත්තේ වෙරළ බාදනයත් සංචාරකයින්ට මෙන්ම දේශීය වාසීන්ටත් එකලෙස වටිනා වැලල නැතිවී යාමය. වෙරළින් ඔබ්බෙහි වූ ගල්වැටි වලින් හුණුගල් කඩාගැනීම සමුද්‍ර බාදනයට තවද ප්‍රධාන හේතුවක් වී ඇත්තේය.

(vi) මුහුදු දූෂණය

දකුණු වෙරළ අද්දරින් නැගෙනහිර ආසියාවට තෙල් ගෙනයන විශාල තෙල් නැව් සංඛ්‍යාවෙන් ඉතිරි යන තෙල් රටේ වෙරළට හා වෙරළබඩ ජලයට දිගටම පවත්නා උපද්‍රවයක් ඉදිරිපත් කර සිටී. නැව්වලින් මුහුදට ඇදබාන අපද්‍රව්‍යයන් ගෙන්ද මුහුදු දූෂණය ඇති කෙරෙයි. ඉන් ඇති කෙරෙන ජල දූෂණය වෙරළබඩ මාත්ස්‍ය සම්පතට හානි පැමිණවිය හැක්කේය.

11.3 නිර්දේශ

(i) බිවර සම්පත හා වාසගුම් රැකවරණයට ක්‍රමෝපාය හඳුන්වා දෙන්න.

බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ක්‍රමයක් තුලින් මාළු නොග කළමනාකරණයට අලුත් බිවර පනත වැඩි එල්ලයක් දක්වා සිටී. මෙම පනත ක්‍රියාත්මක කිරීමට විශාල

දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහනක් හා නව ආරක පිවිසුමක්ද අවශ්‍ය වේ. විශේෂයෙන්ම මෙම පනතින් යෝජනා කර ඇති බිවර සමුපකාර හා බිවර සමිති අතර ඇති සම්බන්ධතාවය පැහැදිලි කරගත යුතුව ඇත්තේය.

ශ්‍රී ලංකාවේ විශාලතම අපනයන බිවර සමිපත් නම් ඉස්සන් හා සුරතල් මසුන් වේ. මෙම කර්මාන්ත දෙකටම පාරිසරිකව තිරසාර විය හැක. එහෙත් එසේ නොවන්නේ ශ්‍රී ලංකාවේ වත්මන් පුරුදු නිසාවෙනි. සැලකිය යුතු ආර්ථික වටිනාකමක් හා පාරිසරිකව හානි කරවිය හැකි අනු ප්‍රතිඵල ඇති මෙම බිවර සමිපත් දෙක පිළිබදව ක්‍රියාකිරීමට වෙනම ක්‍රමෝපායක් අවශ්‍යව ඇත්තේය.

(ii) තිරසාර ඉස්සන් වගාවට ක්‍රමෝපායක් ක්‍රියාත්මක කරන්න.

ඉස්සන් වගාව ශ්‍රී ලංකාවට ආර්ථික ප්‍රතිලාභ උත්පාදනය කරදෙයි. එහෙත් නිසි අයුරු කළමනාකරණය නොකළහොත් ඇතිවන පාරිසරික හානිය තුළින් සැලකිය යුතු ආර්ථික විශදම් ඇති කෙරෙනු ඇත. ඉස්සන් අතර ඇතිවන රෝග වලින් වැලකෙන්නේ කෙසේද යන්න පිළිබදව ඉස්සන් ගොවීන්ට උපදෙස් දීමට කාර්මික හැකියාව පාතික ජලජ සමිපත් ආයතනයට (නාරා) ඇත්තේය. ඉස්සන් වගාව වඩා පුළුල් අන්දමින් සිදුකළ ගොවිපළ කීපයක්ම දැනටමත් එය අධි ලෙස සිදුකිරීමට යෙදී ඇත්තේය. අපසන්දන මුදාහැරීමට පෙර පිළියම් කළ යුත්තේ කෙසේද යන්න පිළිබදව මගපෙන්වීම් නිකුත් කර තිබේ. කෙසේ වෙතත් වයඹ පළාතේ ඉස්සන් වගාව නිසා පරිහානියට පත්වූ පෙදෙස් යළි පුනරුත්ථාපනය කිරීමට ක්‍රමෝපායශීලී ක්‍රියාවලියක් අවශ්‍යතාවයක් ඇත්තේ එහිදී සිදුවූ වැරදි ජලජීවී වගාව බොහෝ සේ දියුණු කළ හැකි සැලකිය යුතු භූමි ප්‍රමාණයක් ඇති උතුර, දකුණ හා නැගෙනහිර පෙදෙස්වල සිදු නොවීමට සහතික වනු එනිසාය. ක්‍රමෝපාය පවත්නා විධිමත් කිරීමේ කායෂී රාමුව තුළින් ක්‍රියාත්මක කළ යුත්තේ තිරසාර කළමනාකරණ උත්සාහයන්ට මුදල් යෙදවිය හැකිවන පරිදි අපනයන සඳහා සෙස් බද්දක්

වැනි ආර්ථික දිරිගැන්වීම් වලට වැඩි එල්ලෙක් දක්වමිනි. බැංකු අංශය ක්‍රියාකාරී කායෂීභාරයක් ඉටුකළ යුත්තේය.

(iii) සුරතල් මසුන් අපනයනය තිරසාර කිරීමට ක්‍රමෝපායක් ක්‍රියාත්මක කරන්න.

සුරතල් මසුන් කර්මාන්තය ප්‍රධාන අපනයන සාර්ථකත්වයක කපාවකි. බොහෝ ග්‍රාමීය පෙදෙස්වලට මරිදිය මසුන් බොකිරීමෙන් ලැබූ අතිරේක ආදායම බොහෝ සේ ප්‍රයෝජනවත් වී තිබේ. කෙසේ වෙතත් කර්මාන්තය එහි ස්වාභාවික සමිපත් මූල්‍යය විනාශ කර ගැනීම වළක්වාගනු පිණිසත් රටේ බහුලව පෙව විවිධත්වය රැකගැනීම තහවුරු කිරීම පිණිසත් අදාල රාජ්‍ය ආයතන හා පුද්ගලික අංශයේ සහයෝගීතාව යෙන් බරණීය කළමනාකරණයට ක්‍රමෝපායක් සකස් කර ක්‍රියාත්මක කළ යුත්තේය. සුරතල් මසුන් ඇති තොග පිළිබදව දත්ත රැස් කිරීම දැනටමත් ආරම්භ කර ඇත්තේය. පීටිනි තර්ජනයට ලක්වූ මරිදිය මසුන් එක්රැස් කිරීම නැවැත්විය හැකිවන පරිදි මරිදිය මසුන් වගාව දියුණු කිරීමට ආධාර දීමේ ආර්ථික දිරිගැන්වීම් කෙරෙහි මෙම ක්‍රමෝපාය විශ්වාසය තැබිය යුතුය. තර්ජනයට ලක්වූ විශේෂීන් රටින් භොරකම් කරගෙන යාමට වැරදිකරුවන් වන පුද්ගලයින්ට වැඩි දඩ නියම කළ යුත්තේ වෙයි. වනසත්ව හා තුරැලතා ආඥාපනත යටතේ ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද සීමා කරන ලද මත්ස්‍ය විශේෂීන් බිවර පනත යටතේ දක්වා ඇති එවා හා සමාන විය යුතුය.

(iv) කොරල් හා වැලි කැනීමට විකල්පයන් උනන්දු කරන්න.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පොලිසියේද සහාය ඇතිව භොරෙන් කොරල් හා වැලි කැනීම නැවැත්වීමට විටින් විට උත්සාහ ගෙන ඇත්තේ ලබා ඇත්තේ සීමිත සාර්ථකත්වයකි. එවැනි ද්‍රව්‍යයන්ට ඇති ඉල්ලුම එහෙයින් සැලකිය යුතු අන්දමට භීතකළ යුත්තේ වෙයි. ලබාගැනීමට හැකිව ඇති විකල්ප ද්‍රව්‍ය භාවිතය උනන්දු කිරීමෙන් එය ප්‍රබලව කළ හැක්කේය.

කැනීමේ කටයුතු වලදී කොරල් හුණු වෙනුවට යොදාගත හැකිවන මිලකින් හා තත්ත්වයකින් මයසින් හා ඩොලමයිට් හුණුගල් වලින් හුණු නිපැයීමට හැකිවන සේ තාක්ෂණ ඥාණය ඇතිකළ යුත්තේය. නැත්නම් මිලට ගත යුත්තේය. මුහුදු කොරල් හුණු වෙනුවට යොදා ගැනීමට යෝජනා කර ඇති වෙනත් විකල්පයන්ට මේසන් සීමෙන්, රසායන සංයෝජන හා අභ්‍යන්තර කොරල් ඇතුළත් වේ. ගංගා හා වැල්ලේ වැලි වලට විකල්පයක් නම් වෙරළින් ඔබ්බෙහි වැලි හා අඩු ප්‍රමාණයකින් ගල්වල වැලිද වේ. කොළඹ අවට ගඟ පහල තදින් හැරූ පෙදෙස්වලින් අඩුවෙන් සුරාකෑමට ලක්වූ ගඟ ඉහළ පෙදෙස් හෝ වෙනත් ගංගා කරා යාමෙන් වැලි සඳහා ඉල්ලුම වෙනත් අතකට යොමුකර වීමටද හැකි වන්නේය. රාජ්‍ය අංශයේ ගොඩනැගිලි ව්‍යාපෘති මෙම විකල්පවලට යොමුකළ හැක්කේ නම් ඉන් ප්‍රධාන වශයෙන් ප්‍රයෝජනවත් ප්‍රතිඵලයක් ලැබෙනු ඇත.

ගොඩනැගිලි තැනීමේදී වැලි වෙනුවට ආර්ථික වශයෙන් ඔරොත්තු දෙන විකල්පයන් යොදාගැනීම හඳුනාගැනීම සඳහා පුනරුත්ථාපන හා සංවර්ධන වැඩ යොදාගත යුතුය. ගොඩනැගිලි තැනීමේදී ජනරම් වැලි යොදාගැනීම මග හැරෙන ඉංජිනේරුමය හෝ වාස්තු විද්‍යාත්මක ක්‍රම ඇතිකර ගැනීම සඳහා පුනරුත්ථාපන හා සංවර්ධන ව්‍යාපෘති යොදාගත යුත්තේය. තැනීමේ කර්මාන්තයෙහි නියැලී මේසන්වරු හා වෙනත් අයට විකල්ප ද්‍රව්‍ය පිළිබඳව පුහුණුව හා තොරතුරු සැපයිය යුතු වේ.

(v) පාරිසරිකව යහපත් සංචාරණ සංවර්ධනයක් සඳහා ක්‍රමෝපායක් සකස් කරන්න.

සංචාරකයින්ට මුහුදු වැල්ල හා කොරල් ගල් වල රසවිඳීමට හැකිවනු වස් බොහෝ හෝටල් පිහිටුවා ඇත්තේ වෙරළබඩ පෙදෙස්වලය. කෙසේ වෙතත් මලාපවාහන පිලියම්කරණය හා වෙනත් පාරිසරික රැකවල් ක්‍රම නොමැතිව සැලසුම් කළ සංචාරනය පරිසරයට හානි පැමිණවීම දිගටම කරගෙන යයි. මෙය සැලසුම්කළ සංචාරක සංවර්ධනයකින් යුත් බෙන්තොට හා අඩු සැලසුම්කරණයකින් ඇතිකර

ඇති හික්කඩුව හා මගමුවේ සංචාරණය අතර ඇති වෙනසින් මනාව පැහැදිලි කෙරේ. බෙන්තොට හෝටල් නිකේතනයන් සඳහා පොදු අපද්‍රව්‍ය පිලියම්කරණ යන්ත්‍රයක් උත් සැලසුම් කර තිබේ. මාරුවල හා ගාල්ල අතර ඇති සංචාරක හෝටල්වලට යටිතල පහසුකම් සැපයීමට ජපන් රජය ගිවිසුමකට අත්සන් කොට ඇත්තේය. සංචාරණ සංවර්ධනය සඳහා සැලසුම් කිරීම සංචාරණය හා අනෙකුත් අංශ අතර සමාජීය ගැටුම් ඇතිවීම හීනකරවයි. වැල්ල හා මිටි කිරීමට ඔවුන්ට විරාගතව ඇති අයිතිය සංචාරක හෝටල් නිසා වැලකෙන බවට විශේෂයෙන් ධීවරයින් නිතර පැමිණිලි කර සිටී.

හික්කඩුව හා රැකව සංචාරක සැලසුම්කරණය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රමය තරමක සාර්ථකත්වයකින් යොදාගැනීමටය වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමත්ව සිටී. මෙම පිවිසුමේදී කාර්මික සහායෙන් පමණක් දායකත්වය ලබාදෙන වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හා වෙනත් සම්පත් පුද්ගලයින් සමග ව්‍යාපෘතිය සැලසුම්කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම ගැන ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාව වගකිව යුතුවෙයි. කිම්දීම, කැස්බෑවුන් බොල්පින් හා තල්මසුන් බැලීම වැනි දේ ඇතුළත්ව ස්වභාවික සංචාරණය නව ආරක සංචාරණය ඇති කිරීම වැඩිදියුණු කිරීමට අවකාශය වේ.

(vi) මුහුදු දූෂණය වැළැක්වීමට ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම.

මුහුදු දූෂණය වැළැක්වීමේ අධිකාරියක් උත් මේ සඳහා පිහිටුවා තිබේ. වඩාත් ප්‍රබල වන මැදිහත්වීම් හඳුනාගැනීම සඳහා දත්ත මූලයන් ඊට අවශ්‍ය වනු ඇත.

(vii) ජාතික තෙත්බිම් ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීම.

තෙත්බිම් කළමනාකරණයට සම්බන්ධ වී සිටින නොයෙකුත් පාර්ශ්වකරුවන් අත් අමාත්‍ය මණ්ඩල අනුමැතිය අපේක්ෂාවෙන් සිටින ජාතික තෙත්බිම් ප්‍රතිපත්තියක් ඇතිකර තිබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ පොහොසත්

තෙත්බිම් පරිසර පද්ධතිය ආරක්ෂා කිරීමට ප්‍රමුඛත්ව ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මෙය මග පාදනු ඇත. තෙතික හා ව්‍යවස්ථාමය ව්‍යුහය විධිමත් කිරීමත්, ප්‍රධාන තෙත්බිම්වල නව ආරක සංවර්ධන හා සංරක්ෂණ සැලසුම්වල යෙදීමත් ඊට ඇතුළත් වන්නේය. මෙය උනටමත් මුතුරාපවෙල වගුරු බිම් හා මිගමු කලපුවේ පවත්ගෙන තිබේ. ජාතික ජල සම්පත් ප්‍රතිපත්තිය තෙත්බිම් ප්‍රතිපත්තියට ඇති සම්බන්ධය පසුව සඳහන් කරන ලද්දේ ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගතයුතුව ඇත්තේය.

(viii) මාපෝල සම්මුතිය ස්ථිර කිරීම.

මහලු දූෂණය පිළිබඳව ජාත්‍යන්තර මහලු සංවිධානයේ සම්මුතිය හා නවී වලින් උත්පාදනය කෙරෙන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය පිළිබඳ මාපෝල සම්මුතිය ස්ථිර කරන්න.

(ix) විශාල තෙල් ඉතිරිම් වැනි ආපදාවන් සඳහා හදිසි ආපදා සැලසුම් සකස් කිරීම.

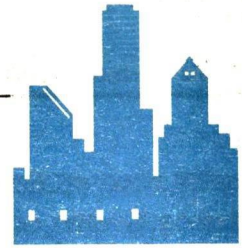
(x) රජයේ ආයතනවල වෙරළ සම්පත් වලට අදාළ පළාත් හා ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ ද, වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණය හා භාවිතයට අදාළ රජයේ ආයතනවල සම්බන්ධීකරණ ක්‍රියාවලියන්, ආයතනික ධාරිතාවන් හා කාර්මික හැකියාවන් ද ශක්තිමත් කිරීම.

(xi) වෙරළ සම්පත් සංරක්ෂණය උනන්දු කරන්නා වූ නම් කරන ලද කාර්යයන් සඳහා ආර්ථික දිරි ගැන්වීම් සැපයීම.

(xii) වෙරළබඩ සම්පත් පිළිබඳව අධ්‍යාපනය හා දැනුවත් බව ඇති කෙරෙන වැඩසටහන් දියත් කිරීම.

(xiii) වෙරළබඩ සම්පත්වල ධරණීය භාවිතය වැඩිදියුණු කෙරෙන කාර්යයන්වල ආයෝජනය දිරිමත් කිරීම.

(xiv) වෙරළබඩ සම්පත් සංරක්ෂණයට ආධාර කෙරෙන පෙදෙස්වල ව්‍යවහාරික පර්යේෂණයට ආධාර කිරීම.

12. කර්මාන්ත

12.1 පිරික්සුම

1995 - 1996 දී වසරකට සියයට 10 ක වර්ධන වේගයකින් යුතුව කර්මාන්ත අංශය රටේ වඩාමත්ම දීප්තිමත් ආර්ථික අංශය බවට පත්වී ඇත්තේය. කර්මාන්ත දූෂණය නිෂ්පාදන අංශයේ ප්‍රධානතම පසුබැස්මක් වේ. එවැනි දූෂණයන් කැපී පෙනෙන්නේ කර්මාන්තශාලා දූෂණයට මුල් වෙන ලෙහෙසියෙන් හඳුනාගත හැකිවන තැන් නිසාවෙන බැවිනි. ඒ නිසාම ඒවා පාලනය ද පහසු වන්නේය. මේ හේතුව නිසාම ජනතා අවධානය හා පාරිසරික නීති පැනවීම ප්‍රධාන වශයෙන් යොමු කෙරෙන්නේ කර්මාන්ත හා සංචාරණයටය.

හැකියාවන්.

නිපසුම් කර්මාන්තය වේගයෙන් දියුණුවන බැවින් පාරිසරික හානිත් හීන කරගැනීම සඳහා මුදල් හා නිපුණතා උත්පාදනය කළහැකි වන්නේය. කර්මාන්ත 1996 දී ජාතික දළ දේශීය නිෂ්පාදිතයට සියයට 23 ක දායකත්වයක් ලබාදුන් අතර, කර්මාන්තමය නිපසුම් 1996 දී මුළු අපනයනයන්ගෙන් සියයට 75 කට වගකීය. රැකියාවල නියුතු අයගෙන් සියයට 15 කට ආසන්න ප්‍රමාණයක් කර්මාන්තවල නිරත වූහ. කර්මාන්ත සංවර්ධනයට ශක්තිමත් ආයතන කීපයකින් ආධාර කෙරේ. එවැනි වර්ධනයකට තුඩු දෙන පරිසරයක් ඇතිකර ලීමෙන් කර්මාන්ත සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය කර්මාන්ත සංවර්ධනයට පහසුකම් සලසයි. එය දිරිගැන්වීම් සපයන අතර, කර්මාන්ත ජනපද කර්මාන්ත උද්‍යාන වැනි පහසුකම් ද සපයයි. විදේශීය ආයෝජකයින්ට අපනයන සැකසුම් කලාප වැනි පහසුකම් හා ආකර්ශනය දිරිගැන්වීම් ආයෝජන මණ්ඩලය ලබාදෙයි.

කර්මාන්ත සංවර්ධනය ඵලදායී වුව ද, රටේ ස්වභාවික සම්පත් හා පරිසරයට හානිදායී තොවන බවට වගබලා ගැනීම පීඩිත ශක්තිමත් පාරිසරික නීති හා ආයතන ඇත්තේය. දූෂණය පාලනය කිරීම පිළිබඳව උපදෙස් දීමට හා ඒ සඳහා උපකරණ සැලසුම් කොට නිෂ්පාදනය කිරීමට ද කර්මාන්ත උපදේශක සමාගම් ඇති කෙරෙමින් පවතී.

කර්මාන්ත දූෂණය පාලනය කිරීමට ගෙන ඇති පහත දැක්වෙන ක්‍රියා මාර්ග සාර්ථකත්වයක් පෙන්වුම් කරයි.

- පාරිසරික රැකවරණ බලපත් නිකුත් කිරීමේ ක්‍රමය
- පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලියත් හා
- දූෂණය ඇති කෙරෙන කර්මාන්ත, කර්මාන්ත ජනපදවල පිහිටුවීම

ජාතික පාරිසරික පනතට යෝජිත සංශෝධන අනුව පාරිසරික රැකවරණ බලපත් අවශ්‍ය වනුයේ බොහෝ සේ දූෂණය ඇති කෙරෙන කර්මාන්ත වලට පමණය.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ ඉල්ලීම පරිදි ප්‍රමිති ආයතනය, පිට කෙරෙන අපසන්දන පිළිබඳ අවසරික සීමා හා ප්‍රමිතීන්

- අභ්‍යන්තර මතුපිට ජලයට
- වාරි කළු කෘෂි ඉඩම්
- වෙරළබඩ මුහුදු ජලයට
- රබර් හෝ රෙදිපිළි කර්මාන්තශාලා වලින් අභ්‍යන්තර මතුපිට ජලයට
- හම් පදම් කරන පට්ටල වලින් වශයෙන් ඇති කර ඇත්තේය.

වායුගෝලයට පිට කිරීම් හා ශබ්දයට ද ප්‍රමිතීන් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් ඇතිකර ඇත්තේය. පසුගිය දශක කීපය තුළ සංවර්ධනය වූ ශක්තිමත් ආයතන කීපයක් විසින් නිෂ්පාදන කර්මාන්තයට ආධාර කර තිබේ. කර්මාන්ත ජනපද ඇති කිරීම වැනි දිරිගැන්වීම් හා පහසුකම් ඇති කිරීම තුළින් කර්මාන්ත සංවර්ධනය පහසු කිරීමට කර්මාන්ත සංවර්ධන අමාත්‍යාංශය සිත් යොමු කොට සිටී.

දුර්වලකම් හා තර්ජන

මතුපිට හා භූගත ජලය දූෂණය කිරීම කර්මාන්ත අපසන්දන වලින් තවදුරටත් කරගෙන යයි. සියයට 70 කට වැඩි ලියාපදිංචි කර්මාන්ත ඒකක පිහිටුවා ඇති කොළඹ හා ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කවල විශේෂයෙන්ම

කර්මාන්ත දූෂණය දැඩි ලෙස පවතී. (මහ බැංකුව - 1996) කර්මාන්ත ඒකක බරපතල ලෙස පිහිටුවීම විශේෂයෙන් යොමුව ඇත්තේ මොරටුව - රත්මලන හා ඒකල-ආඥා පෙදෙස් වලය. බීවර සම්පතට ද තර්ජන එල්ල වූ බොල්ගොඩ වැව, ලුනාව කලපුව, මිගමු කලපුව හා කැළණි ගඟ මතුපිට ජලය ද එසේ බලපෑ තැන්ය. කඵතර දිස්ත්‍රික්කයේ ඉස්කාකාර වලින් මුදා හැරෙන අපද්‍රව්‍ය එහි භූගත ජලයට බලපා ඇත්තේය. හම් පදම් කරන පට්ටල වලින් හා කඩදාසී (පල්ප) කම්හලින් ද දැඩි දූෂණයන් සිදුවේ. බොහෝ හම් පදම් කිරීමේ පට්ටල වර්තමානයේ ඔවුන්ගේ හම් පදම් කිරීමේ මූලික ද්‍රව්‍ය වශයෙන් ක්‍රෝමියම් මිශ්‍රණයක් යොදා ගනිති. ඉලෙක්ට්‍රෝප්ලේට් කිරීම, ඉතා කුඩා පරිමාණයෙන් සාප්පු ආලිනද වැනි තැන්වල කරන්නක් නමුත් පොටැසියම්, සයනයිඩ් වැනි මාරාන්තික රසායන ද්‍රව්‍ය ඒ සඳහා භාවිත කරනු ලබන්නේය. කර්මාන්තශාලා වලින් වායුගෝලයට මුදා හරිනු ලබන ඇස්බැස්ටස් කෙඳි වැනි ද්‍රව්‍යවල අංශු හා ක්‍රමාලයන් අසලවැසී ජනතාවට සෞඛ්‍ය උපද්‍රවයන් ඉදිරිපත් කරයි. කම්හල් යන්ත්‍ර වලින් පිට කෙරෙන කෝණ ව ද අසලවැසීන්ට මහත් හිරිහැර දායක විය හැක. කම්හල් වලින් එන ඝන අපද්‍රව්‍ය ද මහජනතාවට ඉමහත් හිරිහැර දායකය.

කර්මාන්තමය දූෂණය වළක්වාලීමට එමඟින්ම නීති බලපැවැත්වීම ප්‍රමාණවත් නොවන බව ඔප්පු වී තිබේ. ශැට්ට් සම්බන්ධ වී ඇත්තේ එකග වීමට දිරිගැන්වීමක් නොමැති කම, උචිත තාක්ෂණය නොමැති වීම හා එකඟ වීම සඳහා ක්‍රමෝපායික වශයෙන් අදියර ගත කළ යැලැස්මක් නොමැතිකමටය. දූෂණය අවමකරණය සඳහා තාක්ෂණය, තාක්ෂණ ඇගයීම, උපකරණ ස්ථාපනය හා නිර්මාණය හා විෂ්පාදන ක්‍රියාවලියන්වල වෙනස්කම් ඇති කිරීම තෝරා බේරා ගැනීමේ දී කාර්මික සභාය ලබාගැනීමට බොහෝ කර්මාන්තකරුවන්ට දුෂ්කරතා ඇත්තේය.

ප්‍රබල දූෂණය පාලනය ක්‍රියාවලියක් යොදා ගැනීමේදී මූලික තිරෝධයන්, කාර්මික නිපුණතා හා එවැනි ක්‍රියාවලියන් මෙහෙය වීමට හැකියාවන් නොමැතිකම නිසාත් කර්මාන්ත ශැට්ට් වලට මුහුණ දෙති.

අවස්ථා

පාරිසරික කළමනාකරණය කෙරෙහි වඩා ක්‍රියාකාරී පිවිසුමක් ගැනීමට කර්මාන්ත දැන් සූදානම් වෙමින් සිටින අතර නීති පැනවීමේ බලධාරීන්ද කර්මාන්තවල ප්‍රශ්න තේරුම් ගැනීමට වැඩි කැමැත්තක් දක්වති. කර්මාන්ත දැන් අඩුවෙන් දූෂණය ඇති කෙරෙන තාක්ෂණයන් තෝරා ගැනීමටත් වනපෘති සැලසුම්කරණ අදියරේදී දූෂණ අවම කිරීමේ ක්‍රියාමාර්ගයන් ස්ථාපනය කිරීමටත් අරමුණු කර ඇත්තේය.

කර්මාන්ත දූෂණය හීන කිරීමේ උත්සාහයන් සඳහා ජාත්‍යන්තර සහාය යොදා ගැනීමට ප්‍රචවන්ව ඇත්තේය. දූෂණ මට්ටම් ඉතා ඉහළින් පවතින ඒකල-ආඥා හා රත්මලන පෙදෙස් සඳහා ලෝක බැංකුවේද සහාය ඇතිව පොදු අපසන්දන පිළියම් කරන පහසුකම් ඇති කිරීමට පියවර ගනිමින් තිබේ.

12.2 ගැටළු

(i) කර්මාන්ත ජනපද වැඩ සටහන

හැකි සෑම තැනකදීම වැඩියෙන් දූෂණය ඇති කෙරෙන කර්මාන්ත අපසන්දන අපහරණ පහසුකම් සපයා ඇති කර්මාන්ත ජනපදවල පිහිටුවීමට රජය ප්‍රතිපත්ති තීරණයක් ගෙන තිබේ. ආයෝජන මණ්ඩලයේ අපනයන සැකසුම් කලාප ඔවුන්ගේ කටුනායක හා බියගම අපනයන සැකසුම් කලාපවල මධ්‍යම අපසන්දන පිළියම්කරණ පහසුකම් සපයනු ලබයි. එක් පුද්ගලික කර්මාන්ත ජනපදයකදී පිළියම්කරණ පහසුකම් තිබේ. කර්මාන්ත ඉහළ සංඛ්‍යාවක් පිහිටා ඇති මොරටුව - රත්මලන හා ඒකල - ආඥා ද පිළියම් කරණ යන්ත්‍ර ඇති කිරීමට සැලසුම් කර තිබේ.

කර්මාන්ත ජනපද ඇති කිරීමට තෝරාගෙන ඇති පිහිටීම් 27 කින් නමයක වැඩි ආරම්භ කොට තිබේ. මීට සීතාවක පිහිටුවා ඇති ජාත්‍යන්තර තත්ත්වයේ කර්මාන්ත ජනපදයක්ද ඇතුළත් වේ. රටේ සෑම පෙදෙසකම පිහිටා ඇති හම් පදම් කිරීමේ පට්ටල බටහිර පිහිටි කර්මාන්ත ජනපදයට ගෙන යනු ලැබේ. මේවා වැදගත් පියවර වුවද කර්මාන්ත ජනපද වැඩසටහනේ අඩුලඟුඩුකම් දැනට දක්නට ලැබේ.

කර්මාන්ත ජනපදය සිත් ඇදගත් යුත්තේ කුමන කර්මාන්ත වලටද යන්න පිළිබඳව අඩපල තීරණයක් ගතයුතුව ඇත්තේය. රජය විසින් ඇතැම් කර්මාන්ත ජනපදවලට බරපතල සහනාධාර ගෙවීම පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුතු ජනපද ඇති කිරීමට පුද්ගලික අංශයේ උනන්දුව සුප්කොට තබා ඇත. අවසාන වශයෙන් කොළඹ ඇති බොහෝ වාසිදායක තත්ත්වයන්ගෙන් බැහැරව කර්මාන්ත පිහිටුවීම සඳහා සිත් යෙදවීමට දිරිගන්වීම් රාශියක් දීම අවශ්‍ය වන්නේය.

(ii) පීච්තුරු තාක්ෂණය ලබාගැනීමේදී පුද්ගලික අංශය මුහුණ දෙන අපහසුතා

පරිසර දූෂණය අඩුවෙන් ඇති කෙරෙන තාක්ෂණයන් තෝරාගැනීමේදී ඒ හා ඒවා සැපයීමේ මූලාශ්‍ර හඳුනාගැනීමේදී ද බොහෝවිට ගාස්තු අයකිරීමකින් තොරව කර්මාන්ත කරුවන්ට සහාය ලබාගැනීමට ඇත්තේය. ජාත්‍යන්තර මට්ටමේදී යුනිටෝ හා යුනෙස්කෝ බැංකෝක හි පිහිටි එක්කප් පරිසර අංශයේද තාක්ෂණ හුවමාරුව සඳහා නවදිලිලියේ පිහිටි එක්කප් ආසියා හා ශාන්තිකර මධ්‍යස්ථානයේ ද මෙවැනි තොරතුරු සපයති. ශ්‍රී ලංකාව තුළ ඇතැම් විශ්ව විද්‍යාල, සීඅයිඑස්අයිආර් හා පුද්ගලික අංශයේ සංවිධාන කීපයක් ද දැන් උපදේශක සේවා සපයති.

වඩා ලාභදායක හා කායඝීෂ්ණව පීච්තුරු තාක්ෂණ පිළිබඳ සහයද ලබාගැනීමට දැන් ඇත්තේය. යුනිටෝ/එන්ඩීපී/සීටීඑ කර්මාන්ත දූෂණ හීන කිරීමේ වැඩසටහන (අයි.පී.ආර්.පී.) කර්මාන්තශාලාවල ශාඛ පාලනය උනන්දු කර ඇත. පුහුණු කරන්නන් පුහුණු කිරීම (කර්මාන්ත උපදේශකවරුන්) අපද්‍රව්‍ය අවමකරණය සිදුව හා වෙනත් තැන්වල අරක්කු ඉස්කාභාරවල අපසන්දන පිළියම්කරණය ද වේ.

කෙසේ වෙතත් මෙම වර්ධනයන් තිබුණද දූෂණ අවම කරණ ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීමට අපේක්ෂාවෙන් සිටින බොහෝ කර්මාන්තකරුවන්ට අවශ්‍ය කාර්මික සහාය ලබාගැනීමේ දුෂ්කරතාව ඇත්තේය. විශේෂයෙන්ම අඩුවෙන් දූෂණය ඇතිකරන

තාක්ෂණයන් හඳුනාගැනීමේදීත් එවැනි තාක්ෂණ සැපයුම්කරුවන් සොයාගැනීමේදීත් විකල්ප කීපයක් ඇතුරින් පිරිවැය සුක්ෂමතාවෙන් යුතු අඩු දූෂණය ඇති තාක්ෂණය තෝරා ගැනීමේදීත් ඔවුන්ට සහාය අවශ්‍ය වේ.

තත්ත්වයෙන් බාලවුවන්ද ඇතුළත් වූ කොන්ත්‍රාත් කරුවන්ට නීතියක් නොමැති වීමත් ශ්‍රී ලංකාවේ වර්ධනය වෙමින් පවතින පාරිසරික තාක්ෂණ වෙළඳපලේ ස්වභාවයත් ප්‍රධාන ගැටළු වේ. කර්මාන්තකරුවන්ද ඔවුන්ගේ කාර්යයන්ට නිවැරදි මුදාහැරීම් දත්තයන් කොන්ත්‍රාත්කරුවන්ට සැපයිය යුත්තේය. තාක්ෂණය තෝරාගැනීමේදී "මල" ප්‍රතිකෂේප කරන සාධකය නොවිය යුත්තේය. ආනයනය කරන ලද දූෂණ පාලන උපකරණ පවත්වාගෙන යාමට අවශ්‍ය නිපුණතා තිබීම තවත් සැලකිය යුතු සාධකයකි.

(iii) පාරිසරික එකඟතාවයට මූල්‍ය නිරෝධයන්

ඇතැම් අංශවල දූෂණය පාලනය කිරීමේ ක්‍රියාවලියන් ස්ථාපනය කිරීමේ පිරිවැය ඒවා සමාගමේ මුළු ලාභයෙන් සියයට එකකටත් වඩා අඩුවිය හැක්කේ වුවද අධික ලෙස ගැනේ. (අයි.පී.එස්.1995) පවත්නා කර්මාන්තශාලා වලට දූෂණය පාලනය කිරීමේ උපකරණ හඳුන්වාදීම ඉඩකඩ, ස්ථාපනය කිරීම, අධික පිරිවැය ආදී ගැටළු ඇති කරවයි. වත්පෑතිගත් සැලසුම් කරන අවස්ථාවේදී දූෂණය පාලන ක්‍රියාමාර්ග ඊට ඇතුළු කිරීම වඩා පහසු වුවද මිල අඩු වුවද කායඝීයක් වන්නේ දැනටමත් ස්ථාපිතවී ඇති කර්මාන්තශාලාවක ඒ සඳහා ඉඩකඩ ස්ථාපිත උපකරණ වෙනුවට වෙනත් ඒවා සැපයීම ආදී ප්‍රශ්නත්, යන්ත්‍ර සුළුවෙන් හෝ වෙනස් කිරීම හෝ නිෂ්පාදනය වෙනස් කිරීමත් ආදී ප්‍රශ්නත් පැන නොනගින බැවිනි.

කේ.එෆ්.ඩබ්ලිව්. තුලින් පරිමාණ රජය මුදල් යොදවන දූෂණ පාලන හා අඩුකිරීමේ අරමුදල (පී.සී.එච්) කර්මාන්තකරුවන්ට කාර්මික සහාය ලබාගැනීම සඳහාත් දූෂණ පාලන ක්‍රම සැලසුම්කර ස්ථාපනය කිරීමත් සඳහා වන වියදම් වලට අනුග්‍රාහක ගාස්තු යටතේ අරමුදල් සපයයි. දූෂණ පාලන හා අඩුකිරීමේ

අරමුදල (පී.සී.පී.ඒ) අවම කිරීමටත් කර්මාන්ත ව්‍යාපෘතිවලට අනුග්‍රාහක ගාස්තු යටතේ මූල්‍ය ආධාර හා මුදල් දීමනා පිරිනමයි. අඩු පොලී ණය උපාංගයකින් හා ආපසු නොගෙවන කාර්මික ආධාර දීමනාවකින් පී.සී.පී.ඒ, සමන්විත වේ. ඉහල සීමාව රු.600,000/= කට සීමා කරමින් දූෂණ පාලනය කිරීමේ විභාග වලින් සියයට 75 ක් දක්වා පී.සී.පී.ඒ, මුදල් ප්‍රතිපූරණය කරයි. අරමුදල කී.එල්.සී.සී. කොමර්ෂල් බැංකුව, හැටන් නැෂනල් බැංකුව හා සම්පත් බැංකුව සමඟ ජාතික සංවර්ධන බැංකුව විසින් පාලනය කරනු ලබයි.

එයින් ලබාගත් රු.මිලියන 200 ක් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් ආයතන පනතකට අධික සංවිධාන අපද්‍රව්‍ය පිළියම්කරණ ස්ථාපනය කිරීමෙන් පී.සී.පී.ඒ, බොහෝ ප්‍රබල බැව් පෙන්වුම් කර ඇත්තේය. ආධාර ලැබූ ආයතන බොහොමයක් කෘෂි මූලික වේ. (ආයතන 18), ඊට පසු රෙදිපිළි හා නිම් ඇදුම් (ආයතන 12) හෝටල (ආයතන 6) ලෝහ/රසායන/ජලාසවික (ආයතන 6) රබර් හා හම් (ආයතන 6) ශී හා කඩදාසි (ආයතන 3) ඉතා මෑතක ජලපීචි වගා ගොවිපල කීපයක් ද අරමුදල අතර ක්‍රියාවලි අවහිරතා කීපයක් නිදහස් කළ යුතුව තිබේ.

දූෂණ පාලනය අලුත් ආයතනවලට ලබාගැනීමට උපකාරීවන පරිදි අලුත් යෝජනා ක්‍රම ඇත්තේය. පිච්කුරු තාක්ෂණය සඳහා තීරුබදු අයකිරීම් ඉවත් කිරීම, බදු විශ්‍රාම ඊට අයත් වේ. මේවා 1995 අගවැසේදී ප්‍රකාශයට පත්කරන ලද අතර 1996 දීත් පවත්වාගෙන යන ලද්දේය.

පාරිසරික එකඟත්වයට අරමුදල හා ආධාර ඇති අතර එවා ගැන හොඳ ප්‍රසිද්ධියක් නොමැති බැවින් බොහෝ ආයතන එවා ගැන දන්නේ නැත.

(iv) ව්‍යවස්ථාමය ව්‍යුහය හා ව්‍යවස්ථාමය ක්‍රියාවලියන්

පාරිසරික ගුණාත්මක භාවය පිරිහියාමේ මහජන පැමිණිලි වලට හා කර්මාන්ත වර්ධනයට ප්‍රතිචාර දැක්වීමේ අසීරු කාර්යයට මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය

මුහුණ පා සිටින්නීය. වඩා ක්‍රමාපාදිත ප්‍රතිසංස්කරණයක් අවශ්‍ය බව දැන් හඳුනාගෙන තිබේ. පාරිසරික බලපෑම් අගයීම හා පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍රය වන ප්‍රධාන ව්‍යවස්ථාමය මෙවලම් පාරිසරික හිතකාමී සංවර්ධනය වැඩිදියුණු කිරීමට ප්‍රබල ලෙසත් ප්‍රයෝජනවත් වන ලෙසත් යෙදවන බවට සහතික විය හැක්කේය.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට වැඩිදියුණු කිරීම් සිදුකර තිබේ. අඩු හා මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ දූෂණය ඇති කරන්නන් පිළිබඳ පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ බලතල ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන්ට පැවරීමත් පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ප්‍රශ්න පිළිබඳ දත්ත මූල්‍ය ගාවත්කාල කිරීමත් ව්‍යවස්ථා සම්පාදකයින් හා සංවර්ධකයින් සඳහා පාරිසරික බලපෑම් අගයීමේ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ පුහුණු පාඨමාලා පැවැත්වීමත් වේගයෙන් වැඩිවෙමින් පවතින මහජන පැමිණිලි පිළිබඳ ක්‍රියාකිරීමට වෙනම එකකයක් ඇතිකිරීමත් මට ඇතුළත්වේ. මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ බොහොමයක් ඒ ඒ වෙලාවට ගැලපෙන පරිදි සිදුකර තිබේ. පාරිසරික ආරක්ෂණ බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේත්, පාරිසරික බලපෑම් අගයීමේත් ක්‍රියාවලියත් වල ප්‍රබලතාවය දැන් අගයීමට ලක් කළ යුතුව තිබේ.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය පරිපාලනමය වශයෙන් ඇතැම් පාරිසරික කායකීයන් තෝරාගත් ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන් වෙත පවරා තිබේ.

පාරිසරික හානිය අවම කරන්නාවූ හා අපේක්ෂා කරන්නාවූ තත්ත්වය පිළිබඳ අවධානය කෙරෙන අංශයේ පාරිසරික අගයීමේ ප්‍රබලත්වය සලකා බැලීම පිණිස පාරිසරික බලපෑම් අගයීමේ ක්‍රියාවලිය සමාලෝචනය කෙරෙමින් තිබේ. සංවර්ධන යෝජනා අපේක්ෂා කරනවාට වඩා ඒවාට ප්‍රතිචාර දක්වන ව්‍යාපෘති පාරිසරික බලපෑම් අගයීම මෙන් නොව අංශයේ පාරිසරික බලපෑම් අගයීම වඩා ක්‍රියාකාරීය. සම්පත් කළමනාකරණය අරමුණුකරගත් විස්තර කරන ලද ප්‍රදේශයක් සඳහා වූ අවකාශ සැලසුම්කරණය අංශයේ පාරිසරික අගයීම් කෙරෙහි අසම්පූර්ණ පළමු පියවරක් ලෙස පෙනීගොස් තිබේ. (නානායකකර 1997) පරිසර සංරක්ෂණය අරමුණු කරගත් අනෙකුත් සැලසුම්කරණ උත්සාහයන්ට මනා සැලසුම්කරණ (ජල

සම්පත් මහ සැලැස්ම, ජල සම්පත් මහ සැලැස්ම හා වෙරළ බඩ සෝදාපාථ කළමනාකරණ මහ සැලැස්ම) ප්‍රදේශ කළමනාකරණ (හික්කඩුව හා රැකව වෙරළබඩ සම්පත් සඳහා) අවකාශ සැලසුම්කරණය හා ප්‍රදේශගත කිරීම (තෝරාගත් නාගරික පෙදෙස් සඳහා) හා ඉඩම් භාවිත සැලසුම්කරණය ද ඇතුළත් වේ.

මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ කායිකාරයන් කෙතරම් හොඳින් ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ට හා මහජනයාට උදව් කළ හැක්කේද යන්න පිළිබඳවත් ක්‍රමෝපායික දැනුමක් ඇතිකර ගැනීම පිළිබඳව වැඩි කැමැත්තක් පුළුන් පෙන්වා තිබේ.

12.3 නිර්දේශ

(i) වඩා පිවිතුරු නිෂ්පාදන මධ්‍යස්ථානයක් ඇති කිරීමෙන් පිවිතුරු තාක්ෂණයට පුද්ගලික අංශ ප්‍රවේශය වැඩි කිරීම.

අඩු වියදම් දූෂණය පාලන උපකරණ ඇති කිරීම සඳහා පාරිසරික ඉංජිනේරු අංශයට වැඩිපුර පුහුණුව හා මුදල් අවශ්‍ය වේ. එක වර්ගක උපකරණ සැපයුම් සඳහා බොහෝ ආයතන ඇති බැවින් පැහැදිලි ආයතනික වැඩපිළිවෙලක් අවශ්‍ය වන්නේ පාර්ශව නිර්දේශ යෝජිත කර්මාන්තයකට ලබාගැනීම එසේ නොමැතිව දුෂ්කර බැවිනි. එක් යෝජනාවක් නම් කර්මාන්ත සමිති තම සාමාජිකයින්ට වැඩිමනත් තොරතුරු සැපයීමය. තවත් යෝජනාවක් නම් වඩාත් පිවිතුරු නිපුණ මධ්‍යස්ථානයක් ඇති කිරීමය. මෙය තනිව වැඩ කළ හැකි ආයතනයක් හෝ සී.අයි.එස්.අයි.ආර්. වැනි පවත්නා ආයතනයක් තුළ වූ එකක් විය හැකිය.

(ii) වැඩියෙන් දූෂණය ඇති කෙරෙන කර්මාන්ත, කර්මාන්ත ජනපදවල පිහිටුවීම හෝ පිහිටුවීමට උනන්දු කරවීම.

ආයෝජන මණ්ඩලය විසින් කළමනාකරණය කරනු ලබන ආයෝජන සැකසුම් කලාපවල හා අලුත් කර්මාන්ත ජනපදවල කර්මාන්ත දූෂණ කාරකයන් බැහැර කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන යටිතල පහසුකම් සැපයීමේ වගකීම රජය ගෙන ඇත. මෙම ක්‍රමෝපාය

කර්මාන්ත පරිසර සහ විද්‍යා හා තාක්ෂණ අමාත්‍යවරුන් විසින් අත්සන් කරන ලද අමාත්‍ය මණ්ඩල සංදේශයක ප්‍රධාන වශයෙන් සඳහන් කොට තිබේ. පැනට පවතින කර්මාන්ත ජනපද 25 හි පදිංචි නොවූ ඒවා බොහොමයක් ඇත. කීපයක විශාල වශයෙන් දූෂණය ඇති කරන කර්මාන්ත ඇත්තේය. මෙම ජනපද වැඩිදියුණු කිරීමට අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති හා ආයෝජන අතරට.....

- * ආයෝජන මණ්ඩලය සහායකත්වය දරන ශක්තිමත් නීතිමය බලයක් ඇති (උදා- කර්මාන්ත ජනපද කළමනාකරණ අධිකාරිය) කමිටුවක් විසින් මෙම ජනපද වෙන් කිරීමේ හා ප්‍රසිද්ධියට පත්කිරීමේ සම්බන්ධීකරණය, රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික කර්මාන්ත අතර සම මට්ටමේ සාධාරණ වෙන් කිරීම් සම්බන්ධීකරණය කිරීමට
- * මුළු කර්මාන්ත ජනපදයටම මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම හා පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීම හා එහි පිහිටුවා ඇති කර්මාන්ත තනි තනි පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් හා පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමෙන් හිඳහස් කිරීම.
- * ජනපද වලින් පිටත පිහිටුවා ඇති කර්මාන්ත වලට වඩා ප්‍රයෝජනවත්වන ජනපද ඇතුළත පිහිටුවා ඇති කර්මාන්ත සඳහා බදු හා වෙනත් දිරිගැන්වීම් සැපයීම.
- * කර්මාන්ත ජනපද පිහිටුවීම සඳහා රාජ්‍ය අංශයට දුන් අනුග්‍රහයන්ට පුද්ගලික අංශයටද ලබාදෙමින් ඒ සඳහා උනන්දු කරවීම
- * ඉල්ලුමේ පැහැදිලි සමීක්ෂණයක් සිදුකිරීමෙන් පසු පමණක් රාජ්‍ය අංශ ජනපද පිහිටුවීම
- * වැඩියෙන් දූෂණය ඇති කෙරෙන කර්මාන්ත පමණක් යොදාගැනීමට 'ඒ' වර්ගයේ හෝ උසස් තත්ත්වයේ ජනපද දියුණු කිරීම ඇතුළත් වේ.

(iii) පවත්නා කර්මාන්ත සඳහා පාරිසරික යටිතල පහසුකම් ඇති කිරීමට රජය විසින් මූලාරම්භයක් ගැනීමට

දුම හා ඝන අපද්‍රව්‍ය අපහරණය කර්මාන්තයට ප්‍රශ්නයකි. මොරටුව හා පාඥල සඳහා සැපයුම් කළ පොදු පිළියම්කරණ යන්ත්‍ර හැනීම ප්‍රමාද වී තිබේ. සනීපාරක්ෂක කසල රඳවන ප්‍රදේශයක් හෝ උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය අපහරණ පද්ධතියක් හෝ තවමත් ශ්‍රී ලංකාවට නැත. සෞඛ්‍යයට ඇතිවිය හැකි බරපතල ප්‍රතිඵල නිසා මෙම ව්‍යාපෘති සඳහා උසස්ම ප්‍රමුඛත්වය ලැබිය යුත්තේය. ප්‍රධාන අවහිරතාවක් වශයෙන් පෙනෙනුයේ මෙහෙයවීම හා තැනීම් සඳහා දීඝිකාලීන මුදල් යෙදවීමේ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබදව නොයෙකුත් පාර්ශවකරුවන් අතර ඇති මතභේද හා පිහිටුවීමේ ස්ථානයට එම ස්ථානය අසල ජනතාවගෙන් ඇති විරෝධතා නිසා පිහිටුවීමේ ස්ථානය පිළිබද ගැටළු ද වේ.

(iv) වැඩි සහභාගිත්වයකින් හා වැඩි ප්‍රබලතාවකින් යුතුව දූෂණය පාලන නීතිරීති ක්‍රියාත්මක කිරීමට ජාතික හා උපජාතික ආයතන යක්තිමත් කිරීම.

- * මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ කාර්යයන්වලට මහජනයා පුද්ගලික අංශය හා ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන් සම්බන්ධ කරගත හැකි පෙදෙස් පැහැදිලිව හඳුනාගැනීම.
- * පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර හා පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමට අනුකූලත්වය දැක්වීම වැඩියෙන් විපරම් කිරීම කෙරෙහි අරමුණු කිරීමට මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ප්‍රතිසංවිධානය කිරීම
- * මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය ඇතැම් කාර්යයන් වල බලය ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන්ට බෙදාහැරීම, පුහුණුව සැපයීම හා ප්‍රගතිය විපරම් කිරීම
- * පුද්ගලික අංශය හා වැඩි සාකච්චාවලින් අනතුරුව නීතිරීති ඇති කිරීම. නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම, විධිමත් කිරීම පාරිසරික ආරාමුල් විසඳා ගැනීමේ

ක්‍රියාවලියන් ඇති කිරීම (උදා: පාරිසරික විනිශ්චය සභා හෝ සමථ මණ්ඩල)

- * පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර එකගවීමට නව ආරක ක්‍රියාවලියන් ඇති කිරීම, සමාගම් විසින් ස්වයං විධිමත්කරණය ඇතුළත්ව මහජන තොරතුරු භාවිතය තුළිති. ඉන්දුනීසියාවේ ඉහළ, මධ්‍යම හා අඩු ආකාරයට එකගවීම පිණිස ඇගයීම් ක්‍රමයක් කර්මාන්තශාලාවලට ප්‍රසිද්ධ ප්‍රකාශවලින් වෙන්කර දේ. එකගවීම වැඩිදියුණු කරගැනීමට මහජන බලපෑම ලබාගැනීම මෙම ක්‍රියාවලියේ අරමුණ වේ.
- * පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර ක්‍රියාවලිය වැඩියෙන් දූෂණය ඇති කරන කර්මාන්ත වලට අරමුණු කිරීමටත් සුදුසු අවස්ථාවන්හිදී දිවුරුමක් යටතේ හා ප්‍රමාණය පාදක කොට තිකුත් කිරීමටත්
- * පර්යේෂණ පදනමක් මත තෝරාගත් කාර්යයන් පුද්ගලික අංශයට කොන්ත්‍රාත් දීමට
- * ප්‍රධාන පෙදෙස් සඳහා අංශයේ පාරිසරික ඇගයීමක් ඇති කිරීමට

(v) පුද්ගලික අංශයේ පාරිසරික කළමනාකරණයට පුද්ගලික අංශය විසින්ම මුදල් යොදවන භ්‍රමනකාරී අරමුදලක් පිහිටුවීම උනන්දු කිරීම.

පවත්වාගෙන යනු ලබන යෝජනා ක්‍රම කීපයක්ම ඇත්තේය. මූලික වශයෙන් පුද්ගලික අංශ ආයෝජන සඳහා වූ දූෂණ පාලන හා අඩු කිරීමේ අරමුදලයි. කෙසේ වෙතත් මෙම අරමුදල දැනට ප්‍රදාන කරුවන්ගේ අරමුදල වලින් කෙරෙන්නක් බැවින් දිගට කල්පනා කර බැලීමේදී එය තිරසාර නොවනු ඇත. මුදල් යෙදවීමේ ප්‍රබලම මූලාශ්‍රය නම් පුද්ගලික අංශයම වේ. මෙය පුද්ගලික අංශය කැමැති ආකාරය ආකාරයකට මුදල් භාවිත කිරීමද සහතික කෙරෙනු ඇත. පාරිසරික ආරක්ෂා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ ගාස්තු, පාරිසරික දඩ හා වෙනත් ගාස්තු වලින් උත්පාදනය කෙරෙන ආදායමින් භ්‍රමනකාරී අරමුදල පිහිටුවාගත හැකිකේය.

දූෂණය පාලනය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ලබාගත හැකි වෙන් වෙන් ආකාරයේ ආධාර පිළිබඳව ප්‍රත්‍යාවේෂණය ප්‍රවර්ධන ව්‍යාපාරයක් දියත් කළ යුත්තේය.

දූෂණය පාලනය පිළිබඳ පටු එල්ලකින් අරමුදලේ අරමුණ පුළුල් කළ හැක්කේය. ස්වභාව සංචාරණය හෝ කාබනික නිපයුම් වැනි පුද්ගලික අංශය විසින් වර්ධනය කරගෙන යනු ලබන පාරිසරික නව සේවා හා නිපයුම් බොහෝ ඇත්තේය. මෙම ව්‍යාපාරයන් අලුත් ඒවා බැවින් නිරතුරුව එහි අවදානමක්ද තිබේ. මෙම නව ආරේ පාරිසරික නිපයුම් දියුණු කර ගැනීම සඳහා අඩු පොලී ණය ලබාගැනීමේ ප්‍රවේශයකට අවශ්‍යතා ඇතිවිය හැකිය.

(vi) බැංකු හා මූල්‍ය අංශ විසින් කෙරෙන පාරිසරික නිදහස් කිරීම් වලින් ද, වසරේ පාරිසරික ව්‍යාපාරිකයා සම්මානය ප්‍රදානයෙන් ද, පාරිසරික කළමනාකරණය තුළින් ද පුද්ගලික අංශ ස්වයං විධිමත්කරණය වැඩිදියුණු කිරීම.

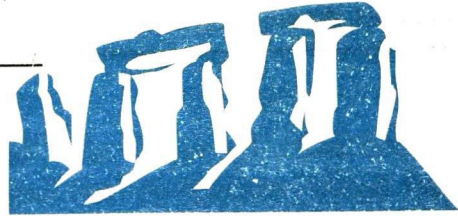
පුද්ගලික අංශය වැඩිත්ම පාරිසරික කළමනාකරණය දෙසට වඩා ක්‍රියාකාරී හවුලක් වර්ධනය වෙමින් පවතී. මෙය ඇති වන්නේ වැඩි දැනුවත් බවින්, අලෙවි ශක්තිය වැරදීමෙන් හා දේශීය හා ජාත්‍යන්තර පාරිභෝගිකයින් හා කොටස් හිමියන්ගේ බලපෑම් වලිනි. පාරිසරික විගණකයින්, අයි එස් ඕ 14000 හා වෙනත් පාරිසරික කළමනාකරණ ක්‍රම තුළින් වඩා ස්වයං විධිමත්කරණයක් උනන්දු කරවීම පිණිස මෙය වාසියට හරවා ගත යුත්තේය.

(vii) කර්මාන්තමය දූෂණය පාලනයට ප්‍රජා සහභාගීත්වය බෙදීමක් කිරීම.

කර්මාන්තමය දූෂණය පාලනය කිරීම සඳහා ප්‍රදේශීය ප්‍රජාවන්ට සැලකිය යුතු දායකත්වයක් කළ හැක්කේය. මහජන දැනුවත් බව හා අධ්‍යාපන වැඩ සටහන් පැවැත්වීම සඳහාත්, සමීක්ෂණ හා පර්යේෂණ කරගෙන යාම සඳහාත්, පාරිසරික නීති හා ව්‍යවස්ථාවන් බලපැවැත්වීම සඳහා ආධාර වීමටත් ප්‍රජා කණ්ඩායම් වලට වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටුකළ හැක්කේය.

(viii) පාරිසරික ආරාමුල් විසඳීමේ ක්‍රියාවලියන් වැඩිදියුණු කිරීම.

බොහෝ පාරිසරික ආරාමුල් බොහෝ විට මහජන කරදරකාරී නීති යටතේ පීඩාවට පත්වන පාර්ශවයන් අතරේ වන දිගුකාලීන නීති ක්‍රියාවලියන්ට යොමු වන්නේය. මෙය ප්‍රමාද වූ බේරුම් කිරීම් වලට හා අමතරව නෛතික හා සමාජමය ගැටුම් වලට තුඩු දී තිබේ. වඩා නම්‍ය බවින් යුතු ආරාමුල් විසඳීමේ ක්‍රියාවලියක් තිබීම වඩා ප්‍රබල වේ. පීඩාවට පත් මහජනතාවට වඩා වේගවත් සහන මින් සැපයෙන අතර, කර්මාන්තකරුවන්ටද කලින් කිව හැකි වඩා කාර්යක්ෂම ක්‍රියාවලියක් සැපයිය හැක්කේය.

13. බණිප

13.1 පිරික්සුම.

ශ්‍රී ලංකාවට එහි ප්‍රමාණය අනුව බලන විට ප්‍රමාණවත් බණිප සම්පත් උරුමව ඇත්තේය. ආර්ථික වශයෙන් වඩාත් වටිනා වූ මැණික්ගල 1994 දී මුළු බණිප අපනයනයෙන් සියයට 90 ඉක්මවීය. අනෙකුත් වැදගත් බණිප වලට මැටි වර්ග, චේන්, ක්වාට්ස්, සිලිකා වැලි, ෆිල්ඩ්ස්පාර්, ඇපටයිට් රොක් පොස්පේට්, මයොසීන් හුණුගල, ඩොලමයිට්, කෝරල්, මොනසයිට්, ඉල්මෙනයිට්, සිරිකෝනයිට්, මිනිරන් හා කඵගල් ද ඇතුළත් වේ. මෙම බණිප වලින් කීපයකම වැදගත් කර්මාන්ත වලට ආධාරක වේ. මිනිරන්, ඉල්මෙනයිට්, මැටි හා ඇතැම් ගල් වලවල් භැරැණු විට මෙම බණිප වලින් බොහොමයකම කනිනු ලබන්නේ මහ පරිමානයේ යන්ත්‍ර සූත්‍ර වලින් තොරවය. කුමන බණිප වර්ගයක හෝ සොයා බැලීමේ ක්‍රියාවලියකට පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍ය නොවන්නේ පරිසරය කෙරේ ඒවායේ ඇත්තේ මද හෝ කොහෙත්ම නැති බලපෑමක් බැවිනි.

හැකියාවන්

ගඩොල්, උළු, මැටි බදුන්, පිගන් භාණ්ඩ, සීමෙන්ති හා කඩදාසි නිපදීමට භාවිත කෙරෙන මැටි වර්ග බහුලව තිබේ. කොළඹට නුදුරු බොරැස්ගමුවේ නිධියේ ටොන් මිලියනයකටත් වැඩියෙන් මැටි ප්‍රමාණයක් ඇති බවට ගණන් බලා තිබේ. ශුද්ධ කරන ලද කිරි මැටි හා බෝල මැටි මිටියාගොඩ හා දෙදියවල ඇත. සාරවත් මයොසීන් හුණුගල ඉල්ලමක් වශයෙන් දිග වෙරළේ කන්කසන්තුරේ සිට පුත්තලම දක්වා දිවෙන්නේය. මයොසීන් හුණුගල හා මැටි මෙම ස්ථාන දෙකෙහි පිහිටි කම්හල්වල සීමෙන්ති නිෂ්පාදනය සඳහා යොදවනු ලැබේ.

උසස් ශුද්ධ බවකින් යුත් සිලිකා වැලි මාරවිල හා තාත්තන්තිය වටේ හමුවන අතර, විදුරු බඩු නිපදීමට යොදාගනු ලබන්නේය. උතුරු නැගෙනහිර, දකුණු හා දකුණු බස්නාහිර වෙරළේ දිගට හමුවන වැල්ලේ

බණිප වැලිවල ඉල්මෙනයිට්, රූටයිල්, සිරිකෝන් හා මොනසයිට් අඩංගු වේ. විශාලතම වැල්ලේ බණිප වැලි නිධිය පිහිටා ඇතත් නැගෙනහිර වෙරළේ පුල්මුඩෙහි වලය. අශුද්ධ ලෝහය අපනයනය පිණිස වූ නවීන වෙන් කිරීමේ ක්‍රම වලින් පොහොසත්ව ඇත්තේය. අම්බලන්ගොඩ සිට මාතර දක්වා අභ්‍යන්තර වෙරළේ ඇති කෝරල් තැන්පතු නීත්‍යානුකූලව කනිනු ලබනමුත් වෙරළ ඔබ්බෙහි පිහිටි කෝරල් ගල් පරවල් කැනීම නීතිවිරෝධී වුව ද ගොඩනැගිලි තැනීමේ කර්මාන්තයට හුණු සැපයීම සඳහා එය කුඩා ආකාරයෙන් කරනු ලැබේ. හම්බන්තොට සිට හුංගම දක්වා වෙරළේ ඇති මුහුදු බෙලි (කටු) තැන්පතු සියයට 98 ට වැඩියෙන් කැල්සියම් කාබනේට් අඩංගු හුණු වර්ගයක් ලබාදේ. මෙම හුණු බිත්ති ජලාස්ථිර කිරීමටත්, කුකුල් කෑම නිපදීමටත් භාවිත කෙරේ. මාතලේ දිස්ත්‍රික්කයෙන් හමුවන ඩොලමයිට් හුණුගල, පොහොර, හුණු හා පස සම්බන්ධ සඳහා භාවිත කෙරේ. ගං ඉවුරු වලින් ඇදගනු ලබන විශාල වැලි ප්‍රමාණයන් ගොඩනැගිලි තැනීමට භාවිත කරනු ලැබේ. අනුරාධපුර අසල එප්පාවල පිහිටි ඇපටයිට් රොක් පොස්පේට් නිධියක් පොස්පේට් ටොන් මිලියන 25 ක් පමණ ඇති බවට ගණන් බලා ඇත්තේය.

පුද්ගලික අංශයට පැහැදිලි ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුවක් සැපයීම සඳහා ශක්තිමත් රාජ්‍ය ආයතන ඇති අතර, ඒවා විධිමත් කර යළි සැලකිල්ලට ලක් කොට ඇත්තේය. දැන් පාතික මැණික් හා ස්වර්ණාභරණ අධිකාරිය වශයෙන් හැඳින්වෙන 1971 ඇරඹි රාජ්‍ය මැණික් සංස්ථාව ඔප දැමීම, සකස් කිරීම හා මැණික් හා ස්වර්ණාභරණ අලෙවිය ඇතුළු සියළු මැණික් කැනීම් පාලනය හා විධිමත් කරණය කරනු ලබයි. එම අධිකාරිය බලපත්‍ර 4000 ක් තරම මැණික් ශැරීම සඳහා නිකුත් කරයි. එක බලපත්‍ර ලාභියකුට වරකට පතල් 4 ක් දක්වා මෙහෙයවිය හැකිය. ආපසු ගෙවන ආරක්ෂක තැන්පතුවක් තැබීමට එම අයට සිදුවන්නේ මෙහෙයුමෙන් පසු පතලය පුරවා පස හා මතුපිට හැකි තරම් දුරට එහි මුල් තත්ත්වයට

පත් කිරීම සහතික වීම සඳහාය. ඇතැම් බලපත්‍ර ලාභීන් ඔවුන්ගේ පොරොන්දුව ඉටු කොට තැන්පතුට ආපසු ලබාගනිති. ශුද්ධ පතල්වල හරහා කැපු දෝතාවන් නීතියක් හැටියට මෙන් කවදාවත් පුරවනු නොලැබේ. අනෙකුත් ආකාරයේ කැනීම් ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන්ගේ ද සහායෙන් භූ විද්‍යා සමීක්ෂණ හා පතල් කාර්යාලයන් විධිමත්කරණය කරනු ලබන්නේය.

දුර්වලකම් හා තර්ජන

ගංගා වැලි කැනීම්, මුහුදු කොරල් කැනීම් හා ගං ඉවුරු මැණික් ගැටිම් ඇතුළු දැනට භාවිත කර ඇති නොයෙකුත් අන්දමේ කැනීම් පාරිසරික වශයෙන් හානිකර වේ. අහිතකර පාරිසරික බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා හිත කිරීමේ උචිත ක්‍රියාමාර්ගයන් ගනියුණුව තිබේ.

අවස්ථාවන්

ශ්‍රී ලංකාවේ කැනීම් අංශය බොහෝ දුරට ශ්‍රමකාරීක වන නමුත් යාන්ත්‍රීය මට්ටමට එමට සුදුනම් වෙමින් සිටී. මෙම යාන්ත්‍රීකරණය වීම වැඩිදුරටත් පාරිසරික කාර්ය රාමුවක් තිබීම වැදගත් වේ. 1992 පතල් හා බණිප් පනත හා එක්වුණු පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ නීතිරීති ආකාරයෙන් ශක්තිමත් ආශ්‍රිත කාර්ය රාමුවක් දැනට ඇත්තේය.

13.2 ගැටළු

(i) ගංගා වැලි පාරිසරිකව හානි කෙරෙන සේ ගරා ගැනීම

ගංගා වැලි කණිනු ලබන්නේ ගොඩනැගිලි කර්මාන්තයේ යෙදවීම සඳහාය. ඇතැම් පිහිටිම්වල එය ගංඉවුර පහත් කිරීමටත්, ගංවතුර ඇතිවීම හිත කිරීමටත් හේතු වන්නේය. කෙසේ වෙතත් අනුචිත පිහිටිම්වල දැනට පවත්නා මට්ටමේ භාරාගැනීම් බරපතල පාරිසරික බලපෑම් වලට හේතු වී තිබේ. වැලි කැනීම ගංඉවුර වැට හානි පැමිණවීමටත්, ගංගාවන්

ශුද්ධ කිරීමටත්, වෙරළ සේදී ගම වැඩි කිරීමටත් හේතු වී තිබේ. වෙරළ සේදී ගම මතුපත්තේ වැල්ලෙන් නැතිවී යන වැලි ආපසු පෙරළී යන රැල්ලෙන් ගංගා වැලි ගෙනෙන බැවිනි. ගංඉවුර පහත් කිරීමෙන් වැලි ගරා ගැනීම, කරදිය ඇතුළු වීම පහසු කරවයි. වියලි සෘතුවේ උඩුගං බලා කරදිය කැළණි ගඟේ ගැලීම කොළඹ නගරයට ජලය ගන්නා අඹතලේ දුක්වා පැමිණේ. නිල්වලා ගඟ දිගේ පැමිණීම මාතර නගරයට සැපයීමට බලපා තිබේ. දකුණු හා බස්නාහිර පළාත්වල ඇති වෙනත් බොහෝ ප්‍රදේශයන්හි ඇතුළු ගලා එන ලණු වතුර වාරි පද්ධති වලට ඇතුළු වීමෙන් එල්ලවන්නට හානි කෙරේ. ඊට අමතරව භූජල මට්ටමෙහි ලවණ රසය ඇතිවීම ප්‍රී වලට බලපෑ හැකිය.

ජාතික වැලි අධ්‍යයනය (1992) 1991 දී වැලි ඝන මීටර් මිලියන තුනකට මදක් වැඩියෙන් මහඟය, කැළණි ගඟ හා කඵ ගං ඉවුරු වලින් ගරාගත් බව එම ගංගා වලින් ගෙනවිත් ප්‍රතිපූරණය කරන ලද මුහුදු වැලි ඝන මීටර් මිලියන 0.1 ක් පමණ වෙරළින් ලබාගෙන ඇති බවටත්, ඇස්තමේන්තු කොට තිබේ. වැලි ගරා ගැනීම දැන් ආකාරයට සිදුවීගෙන ගියහොත් මෙම ගංඉවුරුවල හා මුහුදු වෙරළින් ලබාගත හැකි සියළුම වැලි ප්‍රමාණයන් වසර 25 ක් ඇතුළත අවසන් වී යනු ඇතැයි ගණන් බලා තිබේ.

සෑම වසරක් පාසාම ඇස්තමේන්තු කළ හෙක්ටයාර් 12 ක පමණ භූමි ප්‍රමාණයක් චාරිතා කළාය. වැල්ල ප්‍රතිපූරණය සඳහා ඇති වැලි ප්‍රමාණය ගංගා වැලි ඇද ගැනීමත්, මුහුදු වැලි ඉවත් කිරීමත් නිසා වූ අඩුවීමෙන් මීටර් 0.4 සිට 0.5 දක්වා ප්‍රමාණයකින් වෙරළ ආපස්සට යාමක් එක් එක් අවුරුද්දක දී සිදු කරන බවට ගණන් බලා තිබේ. මෙසේ ආපස්සට යාමෙන් භූමි හෙක්ටයාර් 5-6 දක්වා ප්‍රමාණයක් සෑම වසරකම හානියට පත්වේ. සෑම වසරකම හානියට පත්වන මුළු භූමි ප්‍රමාණය එ අනුව හෙක්ටයාර් 17-18 දක්වා ප්‍රමාණයක් වේ. මින් අදහස් වන්නේ වසර දහයක කාලයක් තුළ දී වර්තා භූමි හෙක්ටයාර් 150 කට වැඩි ප්‍රමාණයක් හානියට පත්වන බවය.

මොරටුව විශ්ව විද්‍යාලය මුහුදු වැලි වලට විකල්පයක් සඳහා අධ්‍යයනයක් පවත්වාගෙන ගියාය. මෙහි වාර්තාව තවම නිමාකොට නැත. වෙරළ ඔබ්බෙන් වූ වැල්ල ගංගා වැලි වලට ඉතා සාධ්‍ය විකල්පය බවට එය හඳුනාගෙන ඇති බැව් දැනගන්නට තිබේ.

(ii) මුහුදු කොරල් කැනීම

එයින් ඇතිවන පාරිසරික හානිය හේතුවකට ගෙන මුහුදු කොරල් කැනීම තහනම්ය. කෙසේ වෙතත් එය තවමත් පවතිමින් තිබෙනුයේ මුහුදු කොරල් වලට ඇති දැඩි ඉල්ලුමත්, එය ශුද්ධ හුණු තරමටම වීමත් කැනුම්කරුවන්ට ඇති විකල්ප රැකියා අවස්ථා සීමිත වීමත් නිසාය. වෙරළ ඔබ්බෙහි පිව කොරල් මැටි කැනීම වෙරළ බාදනය වැඩිදියුණු කරයි. මෙම මැටි බලගතු මුහුදු තරංග තම ශක්තිය වැටී මත හපපවා පහ කිරීමට සැලැස්වීමෙන් ඊට එරෙහි පළමුවන බාධකය සේ ක්‍රියා කරයි. මෙම විෂයය වෙරළ සම්පත් පිළිබඳව වන පරිච්ඡේදයෙහි සලකා බැලේ.

(iii) අත්හැර දමන ලද මැණික්, මැටි හා අභ්‍යන්තර කොරල් පතල් පුනරුත්ථාපනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව

මැණික්, මැටි හා අභ්‍යන්තර කොරල් කනිනු ලබන්නේ පුනරුත්ථාපනය කළයුතු පතල් වලය. සාමාන්‍ය වශයෙන් මැණික් පතලයක ඝන මීටර් 50 ක පමණ පස් භාරා දැමීමටත්, වර්ග මීටර් 60 ක පමණ ගහකොළ විනාශ කිරීමටත් සිදුවන්නේය. මෙම පදනම යටතේ සෑම වසරකම ඝන මීටර් 1 සිට 1.5 මිලියනයක් දක්වා පස් භාරා දැමීමටත් 120 සිට 150 දක්වා හෙක්ටයාර් මිලියන ප්‍රමාණයක ගහකොළ ප්‍රමාණයක් විනාශ කිරීමටත් සිදුවන්නේය. භාරා දැමූ පස් වලින් කොටසක් වැස්සට සේදී යන්නේය. පතල් කැනීම භූජල මට්ටමට ද අහිතකර ලෙස බලපායි.

ගඩොල්, උළු හා මැටි බදුන් කර්මාන්තය සඳහා මැටි කැනීමටත්, හුණු පොරණු සඳහා අභ්‍යන්තර කොරල් කැනීමත් සිදු කෙරෙනුයේ පතල් වලය. මෙම

මෙහෙයුම් සඳහා කනිනු ලබන පස් ප්‍රමාණයත්, විනාශ කර දැමෙන ගහකොළ ප්‍රමාණයත් මැණික් ශැරීමේදී මෙන් විශාලත්වයෙන් යුතුවේ. මැණික්, මැටි හා අභ්‍යන්තර කොරල් සඳහා කැනීම නිසා සෘජුවම බලපෑමට ලක්වූ භූමි ප්‍රමාණයෙන් අඩකටත් වැඩියෙන් කෘෂිකර්මාන්තයට සදහටම අහිමිය. ඉතිරිය පුනරුත්ථාපනය කළයුතුව ඇත්තේය.

නුපුරුවන ලද මැණික් පතල් අභ්‍යන්තර ගොසිල කොරල් පතල් හා මැටි පතල් මදුරුවන් බෝවීමට තැත් සපයා දී ඇත්තේය. මැණික් පතල් කැනීමේදී භාරාගන්නා ලද දූව්‍ය හැමපිටම පතල ඉද්දර ගොඩගසනු ලබන අතර, කනිනු ලද මැටි හා කොරල් තවදුරටත් සකස් කරනු පිණිස වෙනත් තැන් වලට ගෙන යනු ලබන්නේය. මැටි හා කොරල් පතල් පුනරුත්ථාපනය කළයුත්තේය. නොමැති නම් භූමි දර්ශකයේ කුහර සේ එවා පවතින්නේය.

(iv) මැණික් සඳහා ගංඉවුර කැනීම

රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ ගංගාවන් සියල්ලම මෙන් මැණික් ශැරීමෙන් බලපෑමට ලක්වුවෝ වෙත්. මෙය ගංගාවන්ට හානි පමුණුවා ඇත්තා සේම බරපතල ලෙස මඩ එකතු වීමටත් හේතු වී ඇති අතර, භූගත හා මතුපිට ජලයට ද බලපා තිබේ. විශාල ප්‍රමාණයේ මැණික් ශැරීම මුලින්ම මාතලේ දිස්ත්‍රික්කයේ රජයේ ඉඩම් හෙක්ටයාර් 666 ක ඉඩ දෙන ලදුව පසුව තහනම් කරන ලදී. කඵගං ඉවුර කැනීමට පසුව වූ ශෝඡනාවක් ද ප්‍රතික්ෂේප කරන ලද්දේ එහි පාරිසරික බලපෑම් ඇති බවට පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමකින් හෙළිදරව් වීම නිසාය.

13.3 නිර්දේශ

(i) පාරිසරික සම්බන්ධයන් සලකා බැලීම සඳහා බණිප හා පතල් අංශයේ ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුව සමාලෝචනය කරන්න.

බණිප අංශයේ වැදගත් ප්‍රතිසංස්කරණ කීපයක්ම සිදුකොට ඇත්තේය. ජාතික මැණික් හා ස්වර්ණාභාරණ

අධිකාරිය හා භූමිදාන සම්බන්ධ හා පතල් කාර්යාලය ඇති කිරීමත්, නව පතල් හා බණිප පනත පැනවීමත්, වන ආඥා පනතට 1995 සංශෝධනය ගෙන එමත් එවාට ඇතුළත් වේ. අත්හැර දමන ලද පතල් පුනරුත්ථාපනය කිරීමේදී ආරක්ෂක තැන්පතුව ඉහළ නැංවීම වැනි පාරිසරික ප්‍රශ්න ද මෙම ප්‍රතිසංස්කරණ වලට අඩංගු වේ. පාරිසරික සම්බන්ධයන් සලකා බැලීමේදීද නව වැඩපිළිවෙල කොතරම් දුරට සාර්ථක වී තිබේ ද යන්න මෑත බැලීමට ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුව සමාලෝචනයට ලක්කළ යුතුව තිබේ. අවශ්‍ය වන පරිදි ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුවට සංශෝධන යෝජනා කළ යුත්තේය.

ගොඩනැගිලි නැතිවීමේදී අධික ලෙස හුණු භාවිතයෙන් වැලකී සිටීමට හැකිවන පුරුදු යොදාගන්නා ලෙස කැනීමේ කර්මාන්තයෙන් ඉල්ලා සිටිය යුත්තේය. කැනීම් කර්මාන්තයට යෝජනා කර ඇති නව පනතට මෙම තීරණය ඇතුළත් කළහැකි වන්නේය. යුක්ති සහගත අන්දමට හුණු භාවිත කිරීම පුනුවත් කිරීම සඳහා රට පුරා පුනුවත් කිරීමේ වැඩසටහනක් දියත් කිරීම ද තීරණය කරනු ලැබේ.

(ii) මැණික් පතල් පුනරුත්ථාපනය සඳහා අරමුදලක්

පුනට භාවිතා කෙරෙන ක්‍රම වලට වඩා අඩුවෙන් පරිසරයට හානි කෙරෙන ක්‍රම මැණික් ගැරීමේදී යොදාගැනීමට ඉමකාරික මැණික් කනිත්තන් නම්මවා ගැනීමට මුල්‍ය දිරිගැන්වීම් පිරිනැමීමටත් නීතිරීති වලංගු කිරීම කළයුත්තේය.

භූමිය එහි මුල් තත්ත්වයට ප්‍රතිෂ්ඨාපනය කිරීමෙන් පාරිසරික හානිය අවම කිරීම සඳහා සියළු මැණික් කනිත්තන්ට පාරිසරික හානිය පිළිබඳ පුනුවත් වීමේ වැඩසටහන් තුළින් බලපෑම් ඇති කිරීමට ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ සහභාගිත්වය ලබාගත යුත්තේය.

නුපුරවා අත්හැර දමන ලද මැණික් හා මැටි පතල්වල මදුරුවන් බෝවීමෙන් ප්‍රජාවගේ සෞඛ්‍යයට එල්ල කෙරෙන තර්ජනය පිළිබඳව දේශීය ප්‍රජාව අතර පුනුවත් බව ඇති කිරීමට වැඩසටහන් පැවැත්විය යුත්තේය.

(iii) ගංගා වැලි කැනීමට තීරණය ක්‍රමෝපායක්

දුර්වල හෝ සංවේදී පෙදෙස් වලින් විශාල ප්‍රමාණයෙන් වැලි ගාරා ගනු නොලබන්නේ නම් ගංගා වැලි කැනීමට ඉඩදිය හැක්කේය. ගංගා නිමිත භූමි 103 ක් තිබිය දී ගංගා වැලි ඇත්තා වූ පෙදෙස් කීපයක් තවමත් ඇත්තේය. එහෙත් ප්‍රබල ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුවක් නොමැතිකම නිසා කොළඹට තුදුරු ගංගා කීපයකට පමණක් කැනීම් සීමාකර තිබේ.

මෙම තත්ත්වය සමාලෝචනය කළයුතුව ඇති අතර, ප්‍රමාණවත් වැලි ප්‍රමාණයක් ඇති අඩු සංවේදී පිහිටීම්වල කැනීම උනන්දු කරවීම සඳහා ව්‍යවස්ථාමය කාර්ය රාමුවක් සකස් කළයුතුව තිබේ. වැලි කැනීම සඳහා බලපත්‍ර නිකුත් කළයුත්තේ එක රජයේ අධිකාරියකින් පමණක් බවට යෝජනාවක් ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ වැඩමුදුවේදී ඉදිරිපත් කෙරුණි.

(iv) බණිප තැන්පතුවල තීරණය සූරා ගැනීම

සෘජුව හෝ වක්‍රව සිදු කෙරෙන හානියකින්/අලාභයකින් ප්‍රජාවට සම්පූර්ණයෙන් වන්දි ගෙවිය යුත්තේය. කැනීම හෝ බණිප සැකසීම ආරම්භ කිරීමට ප්‍රථම ප්‍රජාව වෙත එල්ල කළ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමක් කැනීම් කාර්යයන් හා බණිප සැකසුම් යන්ත්‍ර සඳහා අවශ්‍ය විය යුතුය.

14. බලශක්ති

14.1 පිරික්සුම

ශ්‍රී ලංකාවේ වාර්ෂික එක පුද්ගල බලශක්ති පරිභෝජනය GJ 4 කි. ඉන්දියාව හා සසඳා බලන කල ජී.පේ.9 කි. පාකිස්තානය ජී.පේ.8, බංග්ලාදේශය ජී.පේ.2 සහ තේලානය ජී.පේ.1 කි. මින් පෙන්නුම් කරන්නේ ශ්‍රී ලංකාව විසින් ප්‍රභා කරගෙන ඇති අඩු කර්මාන්ත සංවර්ධනය වේ. භාවිත කෙරෙන මුළු බලශක්තියෙන් සියයට 70 ක් පමණ පේච් සකන්ධ සපයයි. පෙට්ට්‍රෝලියම් නිෂ්පාදන සියයට 20 ක් හා විදුලිය සියයට 5 ක් ද වේ. 1996 දී පරිභෝජනය කරන ලද බලශක්ති වෙදියාවේ මූලාශ්‍රය වශයෙන් මෙසේය: පෙට්ට්‍රෝලියම් නිෂ්පාදන සියයට 32, ජල බලශක්ති සියයට 11 හා පේච් සකන්ධ සියයට 57. මුළු බලශක්ති පරිභෝජනයෙන් සියයට 65 ක් ශාඛමය භාවිතයට ද, කර්මාන්ත සියයට 13 ක් ද වේ. පාලිපිළි කරන ලද බලශක්තියෙන් සියයට 13 ක් ප්‍රවාහනයට හා සියයට 52 ක් පෙට්ට්‍රෝලියම් නිපයුම් වලින් ද වේ.

භාවිත කෙරෙන විදුලියෙන් ජලබලශක්තිය වැඩි ප්‍රමාණය සපයයි. නිවාස වලින් සියයට 48 කට පමණ දැනට විදුලිය සපයනු ලැබේ. ස්ථාපනය කරන ලද මුළු විදුලි උත්පාදන ධාරිතාව වූ මෙ.වො. 1,564 න් මෙ.වො. 1,137 ක් ජල විදුලිය හා තාප වූයේ මෙ.වො. 427 කි. විදුලිය ඉල්ලුම වසරකට සියයට 10 ක පමණ ඛණිත වැඩිවේ. තව තවත් තාප බලශක්ති උත්පාදන යන්ත්‍ර ස්ථාපනය වෙමින් හෝ සැලසුම් කෙරෙමින් තිබේ. ප්‍රධාන බලශක්ති භාවිතකරුවන් වනුයේ ශාඛස්ථ, කර්මාන්තමය හා ප්‍රවාහන අංශයන්ය.

හැකියාවන්.

ශ්‍රී ලංකාවේ පරිභෝජනය වන මුළු බලශක්ති ප්‍රමාණයෙන් සියයට 70 ක් පමණ පේච් සකන්ධ

සපයයි. බොහෝ ගෙවල්වල එය පාලිපිළි කරනු ලබන්නේ ආහාර පිසීමටය. කර්මාන්ත කීපයක ද එය භාවිත වේ. මහා පරිමාණයේ පේච් සකන්ධ භාවිතයන් වලට ගඩොල් හා උළු නිෂ්පාදනය, පාන් පිළිස්සීම හා දුම්ගසු ෂීට් රබර් නිපයීම ද ඇතුළත් වේ.

බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා පේච් සකන්ධ ප්‍රමාණවත් වන ප්‍රමාණයන් ගෙන් ඇති බවට ගණන් බලා ඇත්තේ ගෙවතු, පොල් හා රබර් වැවිලි වලින් දුර හා එලදා ශේෂයන් හා වී දහයියා දිගටම ඇති නිසා ය. ඉන්ධන සඳහා එ භූමි පෙදෙස් වල මිල නොකළ හොඳ දෙයක් කර දිගටම පවතිනවා ඇත.

1995 දී ශාඛකාල කරන ලද වන සම්පත් අංශ මහ සැලැස්ම 1995 සිට 2020 දක්වා ගණන් බලා ඇති දුර ඉල්ලුම හා සැපයුම ඉදිරිපත් කරයි. 2020 දී පරිභෝජනය වෙන මුළු දුර ප්‍රමාණය ටොන් මිලියන 9.7 ක් වියහැකි බවටත්, වත්මන් පුරුදු පවත්වාගෙන ගියහොත් සැපයුම ටොන් මිලියන 10.1 ක් වියහැකි බවටත් මහ සැලැස්මේ නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කළහොත් ටොන් 10.6 ක් වන බවටත් ගණන් බලා තිබේ.

අනෙකුත් එකම ස්වදේශීය බලශක්ති මූලාශ්‍රය වූ ජලවිදුලිය බොහෝ වසර වලදී රටේ විදුලිය ඉල්ලුමෙන් සියයට 80 ත් 98 ක් අතර ප්‍රමාණයක් සපයා ඇත්තේය. ජලවිදුලි භාවිතය දූෂණය ඇති නොකරන්නක් වේ. ජලබලශක්ති ජලාශ ප්‍රදේශයේ පරිසරය වෙනස් කරන අතර, එහි දර්ශක සුන්දරත්වය ද වැඩි කරන නමුත් පාරිසරික හානීන් ද ඇති කරවිය හැක්කේය. පේච් සකන්ධ හා ජලවිදුලිය යන දෙකම ස්වදේශීය බලශක්ති මූලාශ්‍ර වන්නේය.

දුර්වලකම් හා තර්ජන

බලශක්ති ඉල්ලුම වැඩිවෙමින් පවතී. වසරකට සියයට 10 ක් පමණ ඛණිත විදුලිය ඉල්ලුම වැඩිවෙමින් පවතින්නේය.

පිරාගත විවෘත දුර උද්‍යෝගී බලශක්ති කාර්යක්ෂමතාවය සියයට 10 ටත් අඩුය. රටවල් කීපයක වඩා බලශක්ති කාර්යක්ෂමතාව ඇති උද්‍යෝගී සැලසුම් කර ඇතත්, පිරාගත උද්‍යෝගී වෙනුවට කෙටුණ හක්කක් නොමැත්තේය. ජලබලශක්ති ජලය වලට පාරිසරික විදුලිමි ඇති බව දන්නා කරුණකි. උදාහරණයක් ලෙස මහවැලිය හරහා ඉදි කරන ලද වේල්ල දුම්රිය මාර්ගවලට වූ රටේ සමූහවල ඉඩම් කීපයක් ජලයෙන් යට කළේය.

තව තවත් තාපබල යන්ත්‍ර ස්ථාපනය කිරීම, පෙට්ට්‍රෝලියම් ඉන්ධන ඇතුළු හා ස්වාභාවික වායු වූව ද දැවීමෙන් ඇතිවන වැඩිවන වායුගෝලීය දූෂණයට යොමුවන්නේය.

බෙදා හැරීමේ දී ඇතිවන විදුලිය බිඳ වැටීම සියයට 17 තරමට වේ. එය සාපේක්ෂව වැඩි ප්‍රමාණයක් වන්නේ ළඟා කරගත හැකි භාතිය සියයට 12 ක් තරමට වන බැවිනි.

මෝටර් රථවාහන ප්‍රමාණය විශේෂයෙන් මෝටර් බයිසිකල් හා වැන් රථ හා වාහන තදබදය පවතින අවස්ථාවල එවායේ භාවිතය වැඩිවෙමින් පවතී. මෙය වායු හා ක්ෂුද්‍ර දූෂණ පිටකිරීම වැඩි කරයි.

අවස්ථා

බලශක්ති අංශය තුළ පුද්ගලික අංශයේ නැගීම අනාගත බිහිවී ව්‍යාපෘති වලදී පිවිතුරු තාක්ෂණය භාවිත කරන ලෙස බලකර සිටීමට රජයට අවස්ථාව සලසයි. පෞද්‍ය සේවකයන් තිබීමත්, එහි කාර්යක්ෂම භාවිතය වර්ධනය කර ගැනීමත් සඳහා අලුත් පන්තියේ කුම කිහිපයක්ම තිබේ. ඉහළ ඉන්ධන කාර්යක්ෂමතාවක් ඇති උද්‍යෝගී භාවිතයන් ගැමි වන අරමුණ ඇති කිරීමත් මේවාට අඩංගු වේ.

- * විදුලිය ඉල්ලුම කළමනාකරණය කරන්න:
- බලශක්ති සංරක්ෂණ වැඩසටහන් වර්ධනය කිරීම තුළින්
- පද්ධති පරිහානි හීන කිරීම තුළින්

- බලය අඩුවෙන් පරිභෝජනය කෙරෙන උපකරණ භාවිතය තුළින්
- පිරාගත නොවන බලශක්ති මූලාශ්‍ර භාවිතය තුළින්
- සුළු බලය, සුර්යයා, පෞද්‍ය සේවකයන් (දහසියය, ලී කුඩු, දිරාගිය ලී වැනි)
- නාගරික/මහනගර පෞද්‍ය භාගය කළහැකි අපද්‍රව්‍ය ප්‍රතිචක්‍රීය කිරීම තුළින්

14.2 ප්‍රශ්න

(i) පෞද්‍ය සේවකයන්

බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා පෞද්‍ය සේවකයන් භාවිතයට සම්බන්ධ වන්නේ

- * නියං, හදිසි ගවතුර, වැඩි පස සෝදා පාළුව මෙන්ම පෞද්‍ය විවිධත්වය හීන කිරීම හා වාසගුම් භාතිය ද ඇති කෙරෙන වනහරණය.
- * තාර මණ්ඩල ඇති පිළිකාජනකයන් ද, නයිට්‍රජන් ඔක්සයිඩ්, කාබන්ඩයොක්සයිඩ්, කාබන්මොනොක්සයිඩ් හා ක්ෂුද්‍ර දූෂණ ඇතුළත් දුමෙන් (පෞද්‍ය සේවකයන් පිළිස්සීමෙන්) සිදුවන වාත දූෂණය.

පෞද්‍ය සේවකයන්වල ගෘහමය භාවිතය ස්ථාවරව පවතිනු ඇතැයි බලාපොරොත්තු වනුයේ ජනගහන වර්ධනය නිසා වූ වැඩිවීමේ කාර්යක්ෂම උද්‍යෝගී භාවිතයත්, වත්පොහොසත්කම් ඇති පරිභෝගිකයින් වෙතත් බලශක්ති මූලාශ්‍ර වලට යොමුවීම නිසාත්, හිලවී වන බැවිනි. පෞද්‍ය සේවකයන්වල වාණිජ හා කර්මාන්තමය භාවිතය කෙසේ වෙතත් සියයට 3 සිට 4 දක්වා ප්‍රමාණයකින් වාර්ෂිකව වැඩිවන බැවි වාර්තා වී ඇත්තේය. මිළුන දැමූ දෙක සඳහා ප්‍රමාණවත් වන පෞද්‍ය සේවකයන් ප්‍රමාණයක් ඇති බවට ගණන් බලා ඇතත් විශේෂයෙන් නාගරික හා අර්ධ නාගරික පෙදෙස්වල ප්‍රාදේශීයව හිඟවීම ඇතිවිය හැකිය.

(ii) ජල බලශක්ති උත්පාදනය

විශාල පරිමාණයේ ජල බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා වූ ප්‍රදේශ සියල්ලම වාගේ සංවර්ධනය කෙරෙමින් පවතී.

මධ්‍යම පරිමාණයේ ජල බලශක්ති උත්පාදනය සඳහා සුදුසු බවට හඳුනාගෙන ඇති පිහිටීම් කීපයක් පමණක් සොයා බැලීමට ඉතිරිව තිබේ.

(iii) ගොසීල ඉන්ධන බලශක්තියේ වැඩිම

අගුරු හා තෙල් පාදක බල ශක්තු හා අභ්‍යන්තර දැවී එන්ජින්, කාබන් ඔක්සයිඩ් නයිට්‍රජන් හා ගෙන්දුගම් මෙන්ම පිළිකාජනක හා ක්ෂුද්‍ර දූව්‍ය ඇතුළත් දුම ද පිටකර හරී. එවැනි ශක්තු ජවයේ සීඝ්‍ර කරන ශක්තු වලින් උණු වතුර මුහුදට හෝ වෙනත් ජල ප්‍රදේශයකට මුදා හරී. අගුරු වලින් දැවෙන බල ශක්තු හා සම්බන්ධව ඇති නිෂේධනමක පාරිසරික බලපෑම් වලට අගුරු බැමෙන් සිදුවන පරිසර හානිය, ගොඩවල් වශයෙන් අගුරු ප්‍රවාහනය කිරීම හා අගුරු අළු වලින් වන දූෂණය ද අඩංගු වේ.

(iv) ප්‍රවාහන ප්‍රතිපත්තිය

රටේ විශේෂයෙන් මහ කොළඹ ප්‍රදේශයේ හා වෙනත් නාගරික පෙදෙස්වල බොහෝ වාහන දූෂණයට ප්‍රවාහන අංශය වගකිව යුතු වේ. පුද්ගලික වාහනවල එන්ජින් කාර, වැන් හා මෝටර් සයිකල් හා ත්‍රී රෝද රථ ආනයනය පාලනයකින් තොරව කෙරෙන බැවින් පෙනෙනවට තිබේ. ජවා භාවිතය හික්මවන සාධක නම් වාහන තදබදය හා සීමිත නවත්වා තැබීමේ

පහසුකම් වේ. නවත්වා තැබීමේ පහසුකම් වැඩිකොට, පවත්නා මාර්ග පුළුල් කිරීමෙන්, නව මාර්ග තැනීමෙන් හා රථවාහන කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියන් තුළින් මාර්ග ධාරිතාව වැඩි කෙරෙන්නේ නම් රථවාහනවල ප්‍රමාණය ද ජවායින් පිටකිරීම් ද වැඩිවන්නේය.

14.3 නිර්දේශ

(i) මුළුමහත් බලශක්ති අංශය

මුළු බලශක්ති අංශයටම පාරිසරික ඇගයීමක් පවත්වන්න. බලශක්ති විගණනය රෙගුලාසිමක් කිරීම.

(ii) ජෛව ස්කන්ධ වැඩිදියුණුව

පුද්ගලික අංශය හා ගෙවතු වල සහභාගිත්වයෙන් හැකි තැන්වල ගැමි වන අරඹ ඇති කිරීම රෙගුලාසිමක් කිරීම.

ඉන්ධන කායශීක්ෂමතාව ඇති උදුන් වැඩිදියුණුව පුළුල් කරන්න. ඉන්ධන කායශීක්ෂමතාව ඇති දුර උදුන් කීපයක ආදර්ශ ඇතිකර අලෙවිකර ඇත්තේය. ජෛව ස්කන්ධවලට තවම මිලක් නොමැති ගැමි පෙදෙස්වල ගෙවල් ඇතුළත වාතයේ තත්ත්වය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා මෙම උදුන් භාවිතය උනන්දු කළ හැක්කේය.

15. නිර්මිත පරිසරය

15.1 පිරික්සුම

නාගරික ජනගහනය මුළු ජනගහනයෙන් සියයට 25 ක්ව අඩු මට්ටමින් පවතිමින් වසරකට 1.3% කින් වර්ධනය වේ. (ශ්‍රී.බී.ඒ. 1996) නාගරික ජනගහනයෙන් වැඩි ප්‍රමාණයක් බස්නාහිර පළාත, මධ්‍යම පළාත හා ගාපනය අර්ධද්වීපයේ එක්රැස්වී ඇත්තාහ. කෙසේ වෙතත් අර්ධ නාගරික පෙදෙස් කීපයක්වත් නගර බවට වර්ධනය වෙමින් පවතී. නාගරික ජනගහනය වඩාත් වේගයෙන් වර්ධනය වෙමින් 2030 වන විට මුළු ජනගහනයෙන් සියයට 40 ට ළඟා වෙතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. (ඩබ්ලිව්.එච්.බී. 1996)

හැකියාවන්

බොහෝ නාගරික නිවාසවලට ජල පහසුකම් සහිතවත්වන බව සහ අපද්‍රව්‍ය එකතු කර ගෙන යාමේ පහසුකම්වලට ප්‍රවේශය ඇත්තේය. අනෙකුත් ආසියානු පුරවරයන් හා සසඳා බලනවිට කොළඹ වායු දූෂණය අනෙකුත් වශයෙන් අඩු මට්ටමක පවතින්නේ පුරවරය මුහුදට ආසන්නව තිබීම නිසා වායු ගෝලයේ ස්ඵාවර බව රැකෙන්නට අඩු එක පුද්ගල ආදායමක් ඉහළ ආනයන බදු හේතුවෙන් අනෙකුත්ව අඩු වාහන ඝනත්වයක් (ආසියානු නගර කීපයක් හා සසඳන කළ) තිබීම නිසාය. නාගරික සැලසුම්කරණය හා නාගරික පාලනය පිළිබඳ දීර්ඝකාලීන අත්දැකීම් හා කාර්මික නිපුණත්වයන් නාගරික සංවර්ධන අධිකාරියේ සිට මහ නගර හා නගර සභා දක්වා වූ හොඳින් පැතුරුණු ආයතනික ව්‍යුහයක් ද බොහෝ පෙදෙස්වල සංවර්ධන මහ පෙත්වීම් හා කෙටුම්පත් කරනලද කලාපකරණ සැලසුම් ද ඇතුළුව ඇතැම් පාරිසරික සේවාවන් පවත්වාගෙන යාමට සහාය වී ඇත්තේය.

දුර්වලකම් හා තර්ජන.

කර්මාන්තමය වර්ධනය වසරකට සියයට 5 ටත් වැඩියෙන් පැවැත්වෙමින් යන නිසා නාගරිකකරණයේ

මට්ටම සැලකිය යුතු අන්දමින් වැඩි වෙතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. ආයතනික හා ආර්ථික අඩුපාඩුකම් කීපයක්ම, විශේෂයෙන් ප්‍රමාණවත් නොවන සැලසුම්කරණය (ගැසට් කරන ලද නාගරික සංවර්ධන සැලැස්මක් කොළඹ ම.න.ස. ට පමණක් තිබීමද ඇතුළුව) අඩු ආදායම් වාසභූමි පැතිර යාමද ඇතුළු නාගරික පරිහානියට හේතුවී තිබේ. විකෘත වුණු ඉඩම් වෙළඳපොල ද, ණය වෙළඳපොලේ අසාර්ථකත්වය ද ඇතුළු මෙම අඩුපාඩු, දුප්පතුන්ට ඔවුන්ගේ නිවෙස් වැඩිදියුණු කර ගැනීමට ඉඩම් හා මුදල් කෙරේ ප්‍රවේශවීම සීමා කරන්නේය. දැනටමත් බස්නාහිර පළාතේ නාගරික ජනගහනයෙන් තුනෙන් එකක් වෙතත් කණ්ඩායම් වෙත සපයා ඇති පහසුකම් නොමැති අඩු ආදායම් වාසභූමිවල ජීවත් වෙත්. ඔවුන් ජලය ලබා ගන්නේ පොදු ජල කරාම හෝ අනාරක්ෂිත වූ ලිං වලිනි. ඔවුන්ට ඇත්තේ ප්‍රමාණවත් නොවන මලාපවහන පහසුකම් නිසා ඔවුන්ගේ මළ කෙළින්ම ඇල මාර්ග හෝ වෙනත් ජල පෙදෙස් කරා මුදා හැරීමට පෙළඹෙත්. මෙම වාසභූමිවලින් නිරතුරුව කෙරෙන ඝන අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමක් ද හැක. එවැනි වාසභූමි අධික ලෙස ජනාකීර්ණවීමත්, ගංවතුර, කෝණව, මදුරු කරදරය වැනි ආපදාවන්ගෙන් පීඩාවට පත්වීමත් නිසා අප්‍රයත්න වූ වටාපිටාවන් නිර්මාණය කර ඇත්තේය. එවැනි තත්ත්වයන් එහි සැලකිය යුතු සෞඛ්‍ය හා සාමාජීය විය පැහැදුම් ඇති කරන අතර ජලය දූෂණය කිරීම තුළින් අනෙකුත් අයට ද පීඩාකාරී ලෙස බලපෑම් ඇති කරයි. ප්‍රධාන ජල පෙදෙස්වල ජලයේ තත්ත්වය දුර්වලය. වායුගෝලයේ ඇති ක්ෂුද්‍ර ද්‍රව්‍ය හා ගෙත්දුගම් ප්‍රමාණය ලෝක සෞඛ්‍ය සංවිධානය නිර්දේශ කළ මට්ටම් ඉක්මවා සිටින බැවින් වායු දූෂණය පිළිබඳ තත්ත්වය පැහැදිලිය.

තැනින් තැන හා දිගින් දිගට සැලකිය යුතු වාහන වායු දූෂණයක් ද ඇති කෙරෙන්නේය. උදා. තදබද වූ නගර මංසන්දී හා වැදගත් මධ්‍යස්ථාන සම්බන්ධ කරන්නාවූ ප්‍රධාන මහා මාර්ග දිගේ විශේෂයෙන් කොළඹ-මහනුවර මාර්ගය වේ.

එ එ කාර්යයට සුදුසු ලෙස, එහෙත් නුසුදුසු ලෙස විහිදී ගිය නාගරිකකරණය බටහිර වෙරළ දිගේ

ඇති නාගරික මධ්‍යස්ථානවලට සාබදුව ඇති තෙත්බිම් අධිකතරව ගොඩ කිරීමටත්, වැළල හා වාර් රක්ෂිත ප්‍රදේශවල බලෙන් පදිංචිවීමත්, උසස් තත්ත්වයේ කෘෂි ඉඩම් නාගරිකකරණයටත්, කදුරට පෙදෙසේ (උදා. නුවරඑළිය වටේ) වන පෙදෙස් වලට කඩා වැදීමත්, සිදු කර ඇත්තා සේ ම නායකත්වයට ගොමු වූ පෙදෙස්වල ගැටුම් ද ඇති කර තිබේ.

අවස්ථාවන්:

මෙම අභියෝගයට ප්‍රතිචාර වශයෙන් පුන සහකාරිත්ව හා සවයං ආධාර ක්‍රම සම්බන්ධ කර ගනිමින් නාගරික වාසගුම් උසස් කිරීම සඳහා නව පත්තයේ ක්‍රියාවලියක් කිපයකම යොදා ගෙන තිබේ. අඩු ආදායම් පදිංචිකරුවන්ගේ ජීවන තත්ත්වයන් නගා සිටුවීම සඳහා මූලික නාගරික සේවාවන් සැපයීමට රජය බැඳී සිටී. පුද්ගලික අංශය ලවා ගොඩනැංවීමට සැලසුම් කොට ඇති සනීපාරක්ෂක කසළ රඳවනය වැනි නාගරික පාරිසරික සේවාවන් සැපයීම සඳහා පුද්ගලික අංශය සම්බන්ධ කර ගැනීමේ නැඹුරුවත් වැඩිවීමත් පවතී. රජයේ ආයතන විසින් සේවාවන් සපයන අවස්ථාවලදී වුවද වැඩිදියුණු කළ සේවාවන් සැපයීම සඳහා මුදල් උපයා ගැනීමට ළඟදී සිදු කළ ජල ගාස්තු වැඩි කිරීම වැනි ක්‍රම යොදා ගැනෙනු ඇත. බස් සමාගම් ප්‍රතිසංවිධානය කොට වැඩි ඉන්ධන කාර්යක්ෂමතාවකින් යුත් බස් මඟ මග දුවන්නට සැලැස්වීමෙන් හා ඊයම් සහිත පෙට්‍රල්, භාවිතයෙන් ඉවත් කිරීමෙන් මිළඟ සියවස මුදළීම වාසු දෂණය අඩු කර ගතහැකි වෙහැයී අපේක්ෂා කෙරේ.

15.2 ගැටළු

(i) අඩු ආදායම් නාගරික වාසගුම්වල පරිසරය ඉහළ නැංවීමට ප්‍රමාණවත් නොවන ප්‍රතිපත්ති හා ආයෝජන.

අඩු ආදායම් නාගරික වාසගුම්වල පදිංචි ජනතාව දුර්වල ජලාපවහනය, සනීපාරක්ෂාව හා බීමට සුදුසු ජලය නොමැතිකම සිටි කාරක රෝග හා වෙනත් සෞඛ්‍ය ගැටළු ඇතුළු දුර්වල පාරිසරික තත්ත්වයන් නිසා බොහෝ වූ ගැටළුවලින් පීඩාවට පත්ව සිටී. අඩු ආදායම් නාගරික වාසගුම්වල ප්‍රමාණවත්

සනීපාරක්ෂක පහසුකම් අඩුවීම අනෙකුත් නාගරික නිවැසියන්ට ද බලපාන්නේය. බස්නාහිර පළාතේ ජනගහණයෙන් සියයට 35 ක් නැතිනම් 550,000 ක් දෙනා එවැනි අහිතකර පෙදෙස්වල ජීවත් වන බවට නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය ගණන් බලා තිබේ. පුද්ගලයින් 312,000 කින් සමන්විත පවුල් 52,000 ක් (නගරයේ මුළු ජනගහණයෙන් සියයට 50 ක්) කොළඹ මහ නගර සීමාව තුළ අඩු ආදායම් වාසගුම්වල ජීවත් වන බවට නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය ගණන් බලා ඇත. මෙම සංඛ්‍යාවන් අතුරින් 64,000 ක් ගැන්වී (මඩු) නිවාසවලත් (බලෙන් පදිංචි වූ ඉඩම්වල තාවකාලික නැතිම්) 61,000 ක් මුඩුකකු වතුවලත් (කුලී නිවාස හැර විනාශවෙමින් පවතින පැරණි නිවෙස්) 127,000 ක් මුඩුකකු කුලී නිවෙස්වලත් (කම්කරුවන් සඳහා මුලින්ම ගොඩ නගන ලද ගෙවල් 15 කින් පමණ වූ ජෙලි ගෙවල්) 23,000 ක් ප්‍රාදේශීය අධිකාරියේ කම්කරු නිල නිවාසවලත් 37,000 ක් නැවත පදිංචි කරවූ වාසගුම්වලත් ("නව-ගම්ගොඩ" නව ප්‍රදේශවල රජයේ අනුග්‍රාහකත්වයෙන් වන යළි පදිංචි කරවීම්) පදිංචිවී සිටී.

අඩු ආදායම් වාසගුම්වල සනීපාරක්ෂාව වැඩිදියුණු කිරීමත් ඉන් සමහරක් යළි පදිංචි කරවීමත් කොළඹ ජල දෂණය හීන කිරීම සඳහා වැදගත්ම මැදිහත්වීම් වන්නේය. කර්මාන්තවලින් රසායන හා විෂ සහිත දෂණයන් සිදුවන අතර, කොළඹ ප්‍රධාන කාබනික ජල දෂණයට හේතු වන්නේ අඩු මලාපවහනයයි. (උදා. බේරේ වැව, ලුනාව හා ඇලපාර බොහොමයක්) එ බොහොමයක් අඩු ආදායම් නාගරික වාසගුම්වලිනි. රත්මලන වැනි බරපතල ලෙස කර්මාන්තකරණය වූ පෙදෙසක වුවද කර්මාන්තමය ජල අපද්‍රව්‍ය මෙන් තුන් ගුණයක ශාහමය අපද්‍රව්‍ය නිපද වේ. අඩු ආදායම් වාසගුම්වලට ඇත්තේ ප්‍රමාණවත් නොවන මලාපවහන පහසුකම් නිසා ඔවුන් ඒවා කෙලින්ම ඇල මාර්ග දිගේ හා ජල පෙදෙස්වලට මුදා හැරීමට පෙළඹෙත්.

අඩු ආදායම් වාසගුම් නැවත පිහිටුවීම හෝ අදාළ බිම් පෙදෙසට ගැලපෙන සේ ඔවුන්ගේ පරිසරය වඩා හොඳ සැලසුම්කරණ කළමනාකරණයකින් ඇති කර ගැනීමට හා ආධාර සඳහා රජයේ ආයතන කැමති

කරවා ගැනීමට ඔවුන් යෙදවීම ඇති ප්‍රධාන ප්‍රශ්න වෙත්. ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාව අතර සමථයක් වශයෙන් ක්‍රියා කිරීමට රජය විසින් උනන්දු කරවන ලද ප්‍රජා සංවර්ධන සහ ප්‍රධාන ප්‍රජා ආයතන වන්නේය. මෙම ප්‍රජාව සංවර්ධන සහ වරක් ප්‍රයෝජනවත්ව පැවති නමුත් දැන් බොහෝමයක්ම උදාසීන වී ඇත්තේය. අදාළ රජයේ ආයතනයන් ද වඩා ක්‍රියාශීලී ලෙස සහභාගීවීමට අවශ්‍ය වේ. ජාතික නිවාස සංවර්ධන අධිකාරිය ප්‍රජා සහභාගීත්වය උනන්දු කිරීම සඳහා වැදගත් පියවර කිහිපයක් ගෙන තිබේ.

(ii) දුර්වල අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය

ඝන අපද්‍රව්‍ය වෙන් 1000 කට වැඩියෙන් දිනකට කොළඹ මහ නගර ප්‍රදේශ සීමාව තුළ දැනට උත්පාදනය වන බවට හා එය පරිභෝජන මට්ටම් ඉහළයත් ම වැඩිවිය හැකි බවත් ගණන් බලා තිබේ. කොළඹ මහ නගර සභාවේ නිවාසවලින් සියයට 90කට පමණ අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමේ සේවාව ලැබෙන නමුත් වෙනත් මහ නගර සභාවල එය ඊට වඩා බොහෝමයක් අඩුය. අපද්‍රව්‍ය දැනට පාරිසරික ආරක්ෂාවක් කිසිත් නොමැතිව විවෘත ගොඩගසන තැන් 15 ක පමණ දමනු ලබන්නේය. එවැනි ගොඩගසන තැන් වටේ ඇති ගෙවල් වසර පුරාම රෝගාබාධ නිසාත් (විශේෂයෙන් ළමයින්ගේ) ජල දූෂණය, වතුර ගැලීම, මැස්සන්ට දුටු ඉසීම භාවිතය නිසාත් පීඩා විඳිති.

“කොළඹ අග නගර ප්‍රදේශය” සඳහා කාබනික කොමිපෝස්ට් කරණ ඒකකයක් ද සමග සනීපාරක්ෂක කසල රදවනයක් සැලසුම් කර ඇතත් එය ක්‍රියාකාරී කිරීම ප්‍රදේශවාසීන්ගේ විරෝධය නිසා ප්‍රමාද කර තිබේ.

බොහෝ විට කොළඹ ප්‍රදේශයේ රෝහල් සෑම වසරකම උපද්‍රව කාරී අපද්‍රව්‍ය උත්පාදනය කරමින් තිබියදීත් දැනට උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය පිලියම්කරණ පහසුකමක් ඇත්තේ නැත.

උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය පිලියම්කරණ පද්ධතියක් දැන් සැලසුම් කෙරෙමින් පවතී.

සැලසුම් කල කසල රදවනයන් උපද්‍රවකාරී අපද්‍රව්‍ය පිලියම්කරණ පද්ධතියක් එපමණක් ම ප්‍රමාණවත් නොවේ. කොළඹ නගරයටත් ඊටත් ජාතික අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් තිබීම අවශ්‍ය ය. දැනට අපද්‍රව්‍ය ඉවත් කිරීමත් ප්‍රතිචක්‍රීය හා කොමිපෝස්ට් කිරීමත් කරනුයේ ආවාට ගියාට හා එ වෙලාවට සරිලන පරිද්දෙනි.

(iii) කොළඹ හා වෙනත් නාගරික මධ්‍යස්ථාන වලට ගංවතුර ගැලීම.

දුර්වල ජලාපවහන පද්ධති නිසාත් පීඨාර තැන්තවල වාසභූමි පිහිටීම නිසාත් ගංවතුර ගැලීම කොළඹට හා රත්නපුර වැනි වෙනත් නගරවලටත් වැඩිමනත් වශයෙන් වෙනත් නාගරික මධ්‍යස්ථානවලටත් ප්‍රධාන ප්‍රශ්නයකි. සෑම වසරකම එවැනි ගංවතුර, නිවාස වලට බලපාන නමුත් ගංවතුර බැස යත්ම එය අමතක කෙරුණ හෝ නොසලකා හැරිය සේය. කෙසේ වෙතත් ගංවතුරට ගොදුරුවුවත් වන්දි ගෙවීමටත් රෝගාබාධ පාලනයටත් රුපියල් මිලියන ගණන් වැය කරනු ලැබේ. ජලාපවහන පද්ධති, ඝන අපද්‍රව්‍ය, නීතිවිරෝධී මලාපවහණය හා ඇල මාරු සේදියාමත් නිසා හිරවී යන බැවින්, හේතු කලින් ප්‍රශ්න වූ ඝන අපද්‍රව්‍ය හා අඩු ආදායම් වාසභූමි වලටම සම්බන්ධවී ඇත්තේය. කෙසේ වෙතත් මීට සම්බන්ධ වී ඇති හේතු නම් නාගරිකකරණය ගංවතුරට බරවූ පෙදෙස්වලට පැතිර යාම හා ගොහොරු පෙදෙස් ගොඩනැගිලි තැනීම සඳහා පිරවීමයි. ශ්‍රී ලංකා ඉඩම් ගොඩ කිරීමේ මණ්ඩලය මෙම ගැටලුව සඳහා මිල අධික ඉංජිනේරුමය විසඳුම් කෙරෙහි යොමුවී ඇති නමුත්, ඉඩම් ගොඩ කිරීම පිළිබඳව පාලන ඇති කිරීම හා වැසි වතුර කළමනාකරණය වැනි ඊට වඩා ශීඝ්‍ර - විසඳුම් කෙරෙහි සලකා බැලීම ගැන අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. තීරණ කරා එළඹීමේදී ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන් ද සම්බන්ධ කෙරෙන විනිවිද පෙනෙන සාකච්ඡාමය ක්‍රියාවලියක් අනුගමනය කරනු ලබයි.

(iv) වායු දූෂණ මට්ටම ඉහළ යාම

ව්‍යාන දූෂණය රටේ ඇතැම් පෙදෙස්වල ඉහළ මට්ටමක පවතින්නේ එහි ඇති ක්ෂුද්‍ර ද්‍රව්‍ය හා ගෙන්දුගම්

ප්‍රමාණය ලෝක සෞඛ්‍ය සංවිධානයේ නිර්දේශිත මට්ටම් හා දැනට පවත්නා භාත්පස පැතිරුණු වාත තත්ත්වයේ ප්‍රමිතීන් ඉක්මවන තිසාය. අඩු මිලැති ඩීසල් නිසා ඩීසල් වැනි ද ඈතුව මෝටර් රථ සංඛ්‍යාව වසරකට සියයට 07 කින් වර්ධනය වේ. පිරිපහදුව පුනරුත්ථාපනය කිරීමෙන් අනතුරුව රියම් රහිත පැට්‍රෝල් ආනයනය කිරීමටත් රියම් රහිත පැට්‍රෝල් මෙහිදී සකස් කිරීමටත් පියවර ගෙන ඇති අතර වෙනත් බොහෝ රටවල මෙන් එවා හඳුන්වා දියයුත්තේ සහනාධාරයක්ද සමගය.

15.3 නිර්දේශ

(i) ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන් සඳහා වූ ප්‍රාදේශීය ව්‍යුහ සැලසුම් හා සංවර්ධන සැලසුම් ලවා ජාතික නාගරිකකරණ ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

දැනට නාගරිකකරණය ඉදිරියට යමින් සිටිනුයේ ඕනෑම එපාවට මෙහි, ප්‍රධාන පාරවල් දිගේ ඇති රේඛීය සංවර්ධනය බරපතල වාහන තදබදයටත් ප්‍රත්‍යන්තව සේවා පහසුකම් නොමැති වීමටත් යොමුවේ. ශ්‍රී ලංකාවට කුමන අන්දමක නාගරිකකරණයක් අවශ්‍ය වේද ඒ සඳහා උනන්දු වීම පිණිස කුමන අන්දමක අවකාශය පිළිබඳ සැලසුම්කරණයක් හා ක්‍රමෝපායන් භාවිත කළයුත්තේ ද යන්න පිළිබඳ පැහැදිලි ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කර ගතයුත්තේය. නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය කිසියම් ප්‍රමාණයක ප්‍රගතියක් ඇති කර ගෙන සිටින්නේ වුවද නීත්‍යනුකූලව ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද හා නීත්‍යනුකූලව බැඳෙන සංවර්ධන සැලැස්මක් ඇත්තේ (1996 සිට) කොළඹට පමණකි.

කෘෂිකර්මාන්තය හා වන සම්පත සඳහා අවශ්‍ය වන ඉඩම් වෙන් කොට, උද්‍යාන, බයිසිකල් මාර්ග, පදින මාර්ග වීදිවල රූක් රෝපණයට ඉඩකඩ, වීදි පුළුල් කිරීමට ඉඩකඩ ආදියට ප්‍රමාණවත් ලෙස ඉඩ දෙමින් ද විශාල පරිමානයේ මධ්‍යම හා ඉහළ ඝනත්වයකින් යුතු ගොඩනැගිලි සංවර්ධනයක් සහිත මනාසේ සකස් වූ නාගරික වාසභූමි ඇති කිරීම සඳහා නාගරිකකරණයට සහජයෙන්ම සුදුසු වන ඉඩම් භාවිතා

කිරීමෙන් නාගරිකකරණ ආකාරය වැඩිදියුණු කළහැක්කේය.

පිටාර තැන්ප ද, නායැම්වලට භාජනය වන පෙදෙස් ද ඉහළ දියබස්තාවන් වැනි පෙදෙස් ද වැනි පාරිසරික සංවේදී පෙදෙස් මග හැරිය යුත්තේය. නාගරික ප්‍රදේශ කාර්යක්ෂම මහජන ප්‍රවාහන ක්‍රම හඳුන්වා දීමෙන් ද, දුම්රිය සේවා පුළුල් කිරීම එකාබද්ධ කිරීමටත් නාගරික වර්ධන මධ්‍යස්ථාන පිහිටීමවලට සේවය සපයන්නාවූ ප්‍රවාහන මාර්ග කාලෝචිත අන්දමින් සැපයීමක් තිබිය යුතුය. නාගරික සැලසුම් නිර්මාණයට, විනෝද ක්‍රීඩාවලට හා සංචාරණයට ස්වාභාවික දුර්ගත සම්පත් ප්‍රඥාවන්තව යොදා ගත යුතු වෙයි.

නාගරික ඉඩම්වලට පවත්නා ඉහළ ඉල්ලුමක් අධික මිලක් වැඩිදායක නාගරික වර්ධනයකට නිරෝධයක් මෙන්ම නාගරික පෙදෙස්වල පිරිහෙමින් පවතින පාරිසරික ගුණාත්මක භාවයට හේතුවී තිබේ. ජීවත්වන පරිසරයේ සංරක්ෂණය වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාවලියන් නව ආරක එවා විශයුත්තේ නාගරික වර්ධනයට ඌණ පූරක කාර්යයන් වීම සඳහා ය.

(ii) නාගරික වාසභූමිවල පාරිසරික තත්ත්වයන් ඉහළ නැංවීමට ප්‍රතිපත්ති හා දිරිගැන්වීම් හඳුන්වා දෙන්න.

අඩු ආදායම් වාසභූමි ඉහළ නැංවීමෙන් මෙම ශැට්පි හින කිරීම සඳහා ස්වයං සේවා යෝජනා ක්‍රම කිහිපයක් දැනට පැවැත්වෙන අතර (එක්සත් ජාතීන්ගේ තිරසාර නගර ව්‍යාපෘතිය සහ පිවිතුරු ජනාවාස ව්‍යාපෘතිය) මුළු මහත් ප්‍රතිපත්ති කාර්ය රාමුවක් හා නව පන්තියේ ආයෝජන අවශ්‍යව ඇත්තේය. ප්‍රධාන ප්‍රශ්නයක් නම් භූකිතිය ලබා ගන්නේ කෙසේද යන්නය. නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය හා ජාතික නිවාස සංවර්ධන අධිකාරිය වැනි ආයතනවලට අඩු ආදායම් ජනාවාසවල නිවැසියන් හා කටයුතු කළ නොහැක්කේ ඔවුන් බලෙන් පදිංචිවුවන් බැවිනි. භූකිතිය ලබාදීමේ කලින් අවස්ථාවල උත්සාහයන්වල ප්‍රතිඵලය වූයේ පදිංචිකරුවන් ඉඩම විකිණීමය.

ගැටළුව සලකා බැලීමට විශේෂණී පිවිසුම්වලට පහත සඳහන් කරුණු ඇතුළත් වේ.

- * විශේෂයෙන් අඩු ආදායම් ජනාවාස සඳහා ක්‍රමෝපායික නාගරික නිවාස ප්‍රතිපත්තියක් ඇති කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- * නාගරික සැලසුම්කරණ හා යටිතල පහසුකම් සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වය තහවුරු කිරීම.
- * ප්‍රජාවගේ අවශ්‍යතාවන්වලට ප්‍රතිචාර දැක්වීමේදී ක්‍රියාකාරීවීමට ප්‍රජා සංවර්ධන සභා, මහ නගර සභා හා වෙනත් ප්‍රාදේශීය ආයතන උනන්දු කිරීම.
- * දැරිය හැකි කුලී නවාතැන් වැඩි කිරීමට පවත්නා නීති ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීම.
- * ඉවත් කළ අඩු ආදායම් පදිංචිකරුවන්ට ප්‍රමාණවත් වත්දී සැපයීම.
- * පොදු ජල කරාම, ලීං හා වැසිකිලි වැනි පොදු පහසුකම් ප්‍රජා කළමනාකාරිත්වයකට හා ස්වයං මුදල් යෙදවෙන තනිතනු කිරීමේ ක්‍රමයකට පැවරීම.
- * නිවාස වැඩිදියුණු වර්ධනයට මුදල් ගෙවීම සඳහා ශාසන ආයතන ක්‍රම සැපයීම.

(iii) ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායේ කෙටුම්පත වැඩිදියුණු කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

අනෙකුත් අදාළ ආයතන සමග ද සාකච්ඡා කිරීමෙන් අනතුරුව වන සම්පත් හා පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් දැන් සකස් කොට තිබේ. අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය, බලය බෙදා හැරීම යටතේ ඇති විෂයයක් වුවද බොහෝ ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන්ට කාර්මික නිපුණතා හා අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණයට ඇති බොහෝ නව පන්තියේ පිවිසුම්වලට මුහුණපත් හිඟය.

ඔවුන්ගේ ප්‍රදේශ ඇතුළත සහ අපද්‍රව්‍ය පිළිබඳව ක්‍රියාකාරී අන්දමින් ක්‍රියා කිරීමට හා කළමනාකරණය කිරීමට පළාත් පාලන අධිකාරීන් විසින් යොදා ගතයුතු නව පන්තියේ ක්‍රියාමාර්ග ප්‍රතිපත්තිවලින් හුවා දැක්විය යුත්තේය. ඇත්ත වශයෙන්ම මෙය ඔවුන්ගේ එක් මූලික කාර්යයක් වන්නේය.

සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය වැඩිදියුණු කිරීමට මුදල් යෙදවීමේ මාර්ග පිළිබඳව එය වැඩියෙන් ගොමු විශයුත්තේය. දැනට ප්‍රාදේශීය අධිකාරීන් සහ අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමට මුදල් ගෙවනුයේ දේපළ බදු වලිනි. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් සාමාන්‍ය අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීමේ ක්‍රමවලදී අඩු ආදායම් ජනාවාස නිරතුරුවම මගහැරී යන්නේය. ප්‍රතිපාදනය කෙරෙන සීමිත ප්‍රමාණයෙන් අදහස් වෙන්නේත් ප්‍රබල අපද්‍රව්‍ය අපහරණයක් සඳහා ඇත්තේ සීමිත මුදල් ප්‍රමාණයක් බවය. සංවර්ධනය වෙමින් පවතින හා සංවර්ධනය වූ බොහෝ රටවල අපද්‍රව්‍ය එකතු කිරීම හා අපහරණය සැපයීමට පුද්ගලික අංශය දීර්ඝ කාරී තිබේ.

(iv) ශතපත් නාගරික පුළුල්වීමක් සහතික කිරීම සඳහා පාරිසරික යටිතල පහසුකම් ශක්තිමත් කරන්න. (නිවාස හා නාගරික සංවර්ධනය පිළිබඳ ජනාධිපති කාර්ය සාධන බලකාය.)

අඩු ආදායම් ජනාවාස වැනි ඉහළ ඝනත්වයක් ඇති නාගරික පෙදෙස්වලට මලපවසන පහසුකම් සපයන්න. සියළු නාගරික පෙදෙස්වලට නල ජල සැපයීම තහවුරු කරන්න.

(v) රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික අංශ දෙයාකාරයේම සහභාගිත්වයෙන් යටිතල පහසුකම් වැඩිදුරටත් සංවර්ධනය කිරීම හා ප්‍රබල භාවිතය තහවුරු කිරීම සඳහා වන පාරිසරික සේවාවන්වල තීරණ මෙහෙයුම හා නඩත්තුව සඳහා වූ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාවලියන් හඳුනා ගෙන ක්‍රියාත්මක කරන්න.

(vi) පාරිසරික වශයෙන් යහපත් ඇල මාර්ග සංවර්ධන වැඩ සටහනක් ද ඇතුළුව පිරිවැය යුක්ෂමතාවයෙන් යුතු ජලාපවහන හා ගංවතුර පාලන ක්‍රමෝපායකට යොමු වන්න.

කොළඹ හා වෙනත් නගරවල ඇති ඇලමාර්ග පද්ධති ශ්‍රී ලංකාවේ අඩුවෙන්ම අගය කර ඇති සම්පත් වන්නේය. ඇල මාර්ග, ජලාපවහනයට මෙන්ම ගංවතුර පාලනයටත් දූෂණකාරකයින් උරා ගැනීමට හා අහස් කිරීමටත් ප්‍රබල විනෝදකාරක සම්පතක් වශයෙනුත් යොදා ගැනේ. ඇල මාර්ග පද්ධති යළි ප්‍රාණවත් කිරීම සඳහා හදිසි ක්‍රමයක් ඇත්තේය. කෙටිකාලීනව මෙය ගංවතුර පාලනය දියුණු කොට කීට උපද්‍රවයන් හීන කරයි. දීර්ඝකාලීනව පිවිතුරු ඇල මාර්ග පද්ධතියකට විනෝද ක්‍රීඩා පහසුකම් සැපයීමත් පිවිතුරු මිල අඩු ප්‍රවාහන ක්‍රමයක් ඇති කිරීමටත් හැකිතාව ඇත්තේය.

නාගරික ජනාවාස ඇති එක් එක් පෝෂණ ප්‍රදේශය සඳහා "ජල අභවය" අධ්‍යයනයන් හා පිටාරතැන්පත් සංරක්ෂණ අඩංගු වැසි වතුර කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කළයුතු වන්නේ එහා මෙහා ගෙන යාමට වඩා යළි පිරවීම හා ගබඩා කිරීම පාදක කොටගත් ජලාපවහනයක් සැලසුම් කිරීමටය. එසේ සැලසුම් කිරීමේදී 50 අවුරුදු හා 100 අවුරුදු ගංවතුර ඇතිවීම් සැලකිල්ලට ගතයුතු වේ.

ජලාපවහන පද්ධති අධීක්ෂණය කිරීමේ හා අලුත්වැඩියා කිරීමේ කණ්ඩායම් ඇති කිරීම ද ඇතුළුව ජලාපවහන මග සැලසුම් ලබා ගෙන/සංශෝධනය කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා පළාත් අධිකාරීන්ට ආධාර කළයුතු වේ.

ගංවතුරෙන් යටවීම හා දුර්වල ජලාපවහන කොළඹ ප්‍රදේශයට ඉහළ වැය ඇති කරන්නේ වුවද පැහැදිලි කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් තවමත් ඇති කර නැත. ශ්‍රී ලංකා ඉඩම් ගොඩ කිරීමේ හා සංවර්ධනය කිරීමේ මණ්ඩලය පියවර කීපයක් ගෙන ඇත්තේ වුවද, එසේ එක් පාර්ශවකරුවෙක් පමණි. මහ කොළඹ ප්‍රදේශ අවරණය වෙත ගංවතුර පාලන හා පාරිසරික ව්‍යාපෘතිය අදියර තුනකින් ක්‍රියාත්මක කෙරෙමින්

පවතී. අවශ්‍ය ව ඇත්තේ හිඩැස් හඳුනාගැනීමය. උදාහරණයක් වශයෙන්, මෙම ව්‍යාපෘතිය තුළින් නිර්මාණය කරන ලද නව ව්‍යුහයන් තිරසාර අන්දමින් මෙහෙයවීමට හා කළමනාකරණය කිරීමට අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාවලියන් හා විශේෂයෙන් පළාත් ආණ්ඩු, තොග අයිතිකරුවන් විසින් යොදා ගත යුතුව ඇති ප්‍රතිපත්ති නිර්දේශ වේ. ගංවතුර ඇතිවීමට බලපාන්නාවූ හේතු දැනට ඇති තද ඉංජිනේරුමය පිවිසුමට උණ පුරකයක් වශයෙන් ඊට මනා ලෙස යොමු කළ සැලසුම්කරණ ප්‍රතිපත්තීන් වැනි මෘදු විසඳුම් නිර්මාණය කිරීමටත් අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. ශ්‍රී ලංකාවට උෂ්ණ කලාපීය මෝසම් සහිත කාලගුණයක් ඇති බව සැලකිල්ලට ගනිමින් ස්වාභාවික ජලාපවහන ජාලයක් හා ගංවතුර රැඳවීමේ සංකල්පය ද ජලධරය ප්‍රතිපුරණය හා එකතු කිරීම අවධාරණය කළයුතුය.

(vii) පවුල වායු වසර 2000 වාන දූෂණ ක්‍රමෝපාය සංශෝධනය කරන්න.

පවුල වාන 2000 ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම 1992 දී සකස් කර අමාත්‍ය මණ්ඩලය විසින් සම්මත කර ඇත. ප්‍රධාන ප්‍රශ්න හතක් යටතේ කාර්යයන් 50 ක් සැලැස්මට ඇතුළත් විය.

- වාහන පිරික්සුම හා නඩත්තුව
- ඉන්ධන යළි ක්‍රමවත්ව දැක්වීම
- මිල නියම කිරීම හා රථ කණ්ඩායම් හා මිශ්‍රවීම
- පිට කිරීමේ වට්ටෝරුව හා අධීක්ෂණය
- ප්‍රමිති පරීක්ෂණය, ආයතනික පරීක්ෂණ හා ව්‍යවස්ථා එකඟත්වය
- ආර්ථික මෙවලම් හා ප්‍රවාහන සැලසුම්කරණය හා
- රථවාහන කළමනාකරණය

පරිසර අමාත්‍යාංශයේ ලේකම් විසින් ජාතික කාර්ය සාධන බලකායක් පත් කොට එහි සභාපතිත්වය ගන්නා ලදී. අරමුදල නොමැතිකම, ආයතනික ධාරිතාව නොමැතිකම හා යටිතල පහසුකම් නොමැතිකම නිසා 1996 ජුනි මාසය වන විට සම්පූර්ණ වශයෙන් ක්‍රියාත්මක කොට තිබුණේ මුල් කාර්යයන් 50 න් 4 ක් පමණි. සැලැස්ම ශාචකාල කිරීමටත් වාහන පිට කිරීමේ උපාංග ඉක්මන් කිරීමත් කළයුතුව ඇත්තේය.

ව්‍යවස්ථා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ උත්සාහයන් බොහෝසෙයින් අසාර්ථක වී ඇති නිසා භාවිතකාල කරන ලද ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම ආර්ථික මෙවලම් කෙරෙහි අරමුණු කළයුතු වන අතර ප්‍රවාහන ආයතන අතර වැඩි ඒකාබද්ධතාවක් ද තිබිය යුත්තේ වෙයි.

ඒ අතර කෙටිකාලීන ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාවලියන් කීපයක්වත් ගැනීමට හැකි වන්නේ,

- * ප්‍රධාන ගමන් මාර්ගයේ පාරවල වහන නොනැවැත්වීම ක්‍රියාත්මක කරන්න, කාර් නැවැත්වීමේ ඉඩකඩ ඇති කිරීම සඳහා පුද්ගලික අංශයට බදු දිරිගැන්වීම් ලබාදීම.
- * රජයේ කාර්යාල වැඩියෙන් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුරට ගෙනයාම උනන්දු කරලීම.
- * සියලු වහන රට යෙදවීම සඳහා හරස් සහනාධාරයක් සමඟ රියම් ඉවත් කළ පැට්‍රොල් හඳුන්වා දීම.
- * හරස් සහනාධාරයක් සමඟ ගෙන්දගම් අඩු කිරීම හඳුන්වා දීම.
- * වාර්ෂික මෝටර් මෙහෙයුම් පරීක්ෂණයක් ඉල්ලා සිටීම.
- * විකල්ප ඉන්ධනවලට හැරවීම වෛරයක් කිරීම.
- * මහජන ප්‍රවාහන පද්ධතිය විශේෂයෙන් ම දුම්රිය සේවාව වැඩිදියුණු කිරීම.

(viii) නාගරික හරිත වන වැඩ සටහන.

නාගරික හරිත වන (උද්‍යාන, විවෘත පෙදෙස්, පීච වැටවල්, ගස් ආදිය) නාගරිකකරණයන් වැඩිවෙමින් පවතින ඉඩම් මිලක් නිසා සීඝ්‍රයෙන් නැතිවෙමින් පවතී. වාන දූෂණය හා ක්ෂුද්‍ර දේශගුණය වුවද විධිමත් කිරීමේ අත්‍යවශ්‍ය ස්වභාවික කාර්ය භාරයක් නාගරික හරිත වන ඉටු කරයි. බොහෝ විට උද්‍යාන හඳුන්වනු ලබන්නේ "නගරයේ පෙනහළු" වශයෙනි. සෑම ප්‍රාදේශීය අධිකාරී පෙදෙසකම අවම හරිත

වන පෙදෙසක් ඇති බව තහවුරු කර ගැනීමේ අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේය. මාර්ගෝපදේශයක් වශයෙන් නාගරික පෙදෙසින් සියයට 40 ක් පරිසර විද්‍යාඥයින් විසින් සඳහන් කර සිටී. පළමු පියවර වනුයේ දැනට ඇති නාගරික හරිත වන පෙදෙස්වල තත්ත්වය හඳුනා ගෙන එම පෙදෙස් පවත්වාගෙන යාමට මාර්ගෝපදේශ ඇති කිරීමය.

නාගරික හරිත වන හැකිලී යාමට බලපා ඇති එක් හේතුවක් වනුයේ සුදුසු ප්‍රමාණයන්ගෙන් සිටුවීම සඳහා පැල වර්ග නොමැති වීමය.

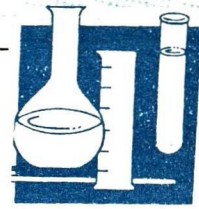
(ix) සේවක මණ්ඩල පුහුණු කිරීම හා ආයතනික ශක්තිමත්කරණය.

අදාළ සේවක මණ්ඩල හා සේවක සංඛ්‍යාවන් ප්‍රමාණවත් නැත. තවත් පුරව උපාධි හා පශ්චාත් උපාධි මට්ටමින් පාඨමාලාවන් නාගරික නිර්මාන භූමි දර්ශන ශාඛ නිර්මාන ශිල්පය, නාගරික සැලසුම්කරණය, නගර සැලසුම්කරණ හා නාගරික පාරිසරික සැලසුම්කරණය යන ක්ෂේත්‍රවලින් ඇති කළයුත්තේය. පළාත් සභා සේවක සංඛ්‍යාවන් එවැනි සේවක මණ්ඩල ඇතුළත් කිරීමෙන් වැඩි කළයුතු අතර ප්‍රාදේශීය නාගරික අධිකාරීන්ගේ කාර්මික ධාරිතාවන් වැඩිදියුණු කිරීමේ මං සොයා බැලිය යුතු වේ. වෘත්තීය සුදුසුකම් ලත් පුද්ගලික අංශයේ නිර්මාන විශේෂඥයින් හා සාකච්ඡා කිරීමේ පිළිවෙත ඇති කර ගතයුතුය.

(x) මහජන දැනුවත්වීමේ වැඩසටහන් හා ප්‍රජා සම්බන්ධවීම්.

වර්තමාන පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳ වැඩ සටහන් වන ආරම්භ කළයුත්තේ, ආරම්භයට ඝන අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය, ගොඩනැගිලි නැතිම සඳහා පිරවීමක් නොමැතිව පහත්බිම් වල සංරක්ෂණය හා ආර්ථික උපයෝගීතාවය, මුළු මහත් වැසිවතුර කළමනාකරණය, ජල සැපයුම දූෂණයවීම, පීචතුරු ගමනාගමනය හා නුසුදුසු බිම් පෙදෙස්වල ගොඩනැගිලි නැතිමෙන් වැළකී සිටීම ආදියෙනි.

16. පරිසරය හා සෞඛ්‍යය

16.1 පිරික්සුම

මහජන සෞඛ්‍යය ඊට අයත් පිවිතුරු, ජලය හා සනීපාරක්ෂාව, ආහාර ආරක්ෂාව හා ස්වස්ථතාව, කර්මාන්තමය දූෂණය හා ඝන අපද්‍රව්‍ය ගොඩ ගැසීමෙන් ඇති වන බලපෑම්, කීට කාරක රෝගාබාධ, වාත දූෂණයේ හා ශබ්දයේ සෞඛ්‍ය බලපෑම් වෘත්තීය සෞඛ්‍ය ප්‍රශ්න ආදී විශාල පෙදෙසක් ආවරණය කරයි. මෙම පාර්ශ්වයන් වලින් කීපයකම අනෙකුත් පරිච්ඡේද වලින් ආවරණය කර ඇති බැවින් මෙම පරිච්ඡේදයෙන් එල්ල කරනු ලබන්නේ,

- * පිවිතුරු, ජලය හා සනීපාරක්ෂාව
- * කීට කාරක රෝගාබාධ
- * ඇතුළත වාත දූෂණය
- * පළිබෝධ නාශක විෂවීම හා
- * ශබ්ද දූෂණයට වේ.

ජනතාවගේ සෞඛ්‍යය කෙරේ පරිසරයේ බලපෑම ඉහළ ප්‍රමුඛත්වයේ පාරිසරික ප්‍රශ්නයකි. මහජන පාරිසරික සැලකිල්ල පිළිබඳව 1992 දී පවත්වන ලද සමීක්ෂණයක්, මුණ ගැසී කථා කළ උදවියගෙන් සියයට 90 ක් පරිසරය ප්‍රධාන ප්‍රජා කාර්යයන් බව තේරුම් ගෙන සිටිබවත් පාරිසරික සෞඛ්‍යය ප්‍රධාන ප්‍රශ්නයක් වශයෙන් හඳුනා ගත් බවත් සොයා ගෙන තිබුණි. කොළඹ අඩු ආදායම් ජනාවාස සමීක්ෂණයක් ද දුර්වල ජලපවහන, සනීපාරක්ෂාව හා කීටකාරක ලෙඩ රෝග වැනි සෞඛ්‍යයට බලපාන පාරිසරික සාධක ප්‍රධාන සෞඛ්‍යය ප්‍රශ්න වශයෙන් පිළිගෙන තිබුණි.

හැකියාවන්.

ශ්‍රී ලංකාවේ ජනතාවට මූලික සෞඛ්‍ය හා සමාජ සේවාවන්වලට සාපේක්ෂ වශයෙන් පහසු ප්‍රවේශයක් ඇත්තේය. ජීව ආයු කාලය වසර 71 ක් පමණ වේ. 1997 දී ඩොලර් 750 ක් පමණ වූ ශ්‍රී ලංකා වාර්ෂික ජින පුද්ගල ආදායම් මට්ටමේ වූ වෙනත් රටවල් හා බලනවිට මෙය සැහෙන අන්දමින් ඉහළය. සෞඛ්‍ය වැඩි දියුණුවීම් ළඟා කර ගෙන ඇත්තේ

දිගින් දිගට සෞඛ්‍ය සේවාවන්ට කළ ඉහළ ආයෝජන, එම පහසුකම් පහසුවෙන් ජනතාවට ලබාගැනීමට හැකිවීමට පුහුණු වූ කැපවීමෙන් ක්‍රියා කළ සෞඛ්‍ය සේවා වෘත්තීකයින් නිසාය. මහජන සෞඛ්‍යය රැක ගෙන ඇත්තේ කැපවූ ප්‍රධාන මූලික සෞඛ්‍ය කම්කරුවන් විසිනි. සෞඛ්‍ය සේවා පළාත්වලට විමර්ශන කිරීම නිසා ආයතනික ව්‍යුහය දියුණු වී ඇත්තේය. ප්‍රතිකාරක හා නිවාරණ කාර්ය මණ්ඩලයන් දෙවර්ගයම දැන් පළාත්බද සෞඛ්‍ය අධ්‍යක්ෂවරයාගේ මෙහෙයවීම යටතේ කටයුතු කරති.

දුර්වලකම් හා තර්ජන.

වෙනත් බොහෝ රටවල මෙන් නිවාරණ සෞඛ්‍ය රක්ෂණයට, ඊට ලැබිය යුතු අවධානය ලැබෙන්නේ නැත. මහජන සෞඛ්‍ය ප්‍රශ්න පාරිසරික සාධකවලින් ඇති වන බැවින් ඒවා හොඳින්ම නිරාකරණය කළහැක්කේ නිවාරණ ක්‍රියාවලියන් වලිනි. නිවාරණ සේවා අනෙකුත් සෞඛ්‍ය සේවාවලින් වෙන් කිරීම නිවාරණ හා පිලියම්කරණ උප අංශ අතර ඇති ප්‍රබල සම්බන්ධීකරණය සීමා කර තිබේ.

නිවාරණ ප්‍රශ්න පිළිබඳ එල්ලයක් නොමැතිවීම පැන නගින්නේ ප්‍රතිපත්ති, පාලන හා ආයතනික වශයෙන් වූ විවිධ හේතූන් නිසාත් ඒවා සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශ පාලනයෙන් බැහැර ඒවා නිසාත්ය.

අවස්ථාවන් :

රාජ්‍ය-පෞද්ගලික අංශ හවුල් ව්‍යාපාර සඳහා සෞඛ්‍ය අංශය ප්‍රතිසංස්කරණය කෙරෙමින් ද නව ආරක ක්‍රියාවලියන් ඇති කෙරෙමින් ද වැඩි ප්‍රජා කළමනාකරණයෙන් යුත් සෞඛ්‍ය රක්ෂණය ද, සෞඛ්‍ය අය වැය පළාත් මට්ටමට බලය පැවරීමෙන් ද පිරිවැය සුක්ෂමතාවය සඳහා වැඩි අවධානයක් පවතී. සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය ද වසංගත රෝග විද්‍යාව පිළිබඳ ජිනකයක් ඇති කිරීමෙන් හා පාරිසරික ප්‍රශ්න පිළිබඳව යොමු වීමෙන් ද නිවාරණ රක්ෂණය වඩා හොඳින් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ධාරිතාවන් වර්ධනය කර ගනිමින් සිටී.

16.2 ගැටළු

(i) පලිබෝධ නාශක විෂවිම්

සියදිවි නසා ගැනීම, හදිසි අනතුරු හා ආහාර දුෂණය වීම පලිබෝධ නාශක විෂවිම්වලට ඇතුළත් වේ. 1995 දී රෝහල් මරණවලින් සංවැනි ප්‍රධාන හේතුව පලිබෝධ නාශක වූ අතර මරණ 1571ක වගකීමට හේතු විය. සියදිවි නසා ගැනීම ප්‍රධාන වශයෙන් සැලකිල්ලට භාජනය වියයුත්තේ වුවද එය ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ විෂයයෙන් පිටස්තර වේ. ආධාර කර ගෙන ඇති දත්තයන් දුර්වල වුවද පලිබෝධ නාශක ආශ්‍රිත මරණවලින් සියයට 25 ක් හදිසි අනතුරු එවා බවට ගණන් බලා තිබේ. (ජයරත්නම් 1982) මධ්‍යස්ථව ගණන් බැලීමකින් වුවද මින් පෙන්වුම් කෙරෙහි පලිබෝධ නාශක මරණවලින් අඩු වශයෙන් සියයට 10 ක් වත් හදිසි අනතුරුවලින් වූ එවා බවය. මින් තේරුම් ගැනෙන්නේ 1995 දී මරණ 150 කට වැඩියෙන් හදිසි අනතුරුවලින් වූ පලිබෝධ නාශක විෂවිම් බවය. මෙය හදිසි අනතුරු පලිබෝධ නාශක විෂවිම් 1995 ඉහළම ප්‍රමුඛත්ව පාරිසරික සෞඛ්‍ය ප්‍රශ්නය බවට පත් කෙරෙන්නේ එය අපිරිසිදු ජලයෙන්, සනීපාරක්ෂාව නොමැති කමින්, කීට කාරක ලෙඩරෝග වලින් සිදුවූ මරණ සංඛ්‍යාවට වැඩියෙන් සිදු කර ඇති බැවිනි. හදිසි අනතුරු විෂවිම් ඇති වන්නේ කෙසේද එය වළක්වා ගන්නේ කෙසේද යන්න තීරණය කර ගැනීමට තව කළයුතු වැඩ බොහෝය. පලිබෝධ නාශක බෙදා හැරීමේදී හා ප්‍රවාහනයේදී ද, නිසි ගබඩාකරණ ක්‍රම අනුගමනය නොකිරීමෙන් ද පලිබෝධ නාශක ඉසීමේදී නිසි ආරක්ෂිත ඇඳුම් නොඇඳීමෙන් ද විෂවිම් සිදු වන්නේය.

ආහාර තුළින් පලිබෝධ නාශක විෂවිම් තවද ප්‍රධාන ප්‍රශ්නයක් විය හැකිය. එහෙත් එවැනි ප්‍රකාශයකට තරම් වන දත්ත ඇත්තේ නැත. එළවළු හා පළතුරු වල පලිබෝධ නාශක මන්ඩි විශාල වශයෙන් ඇති බවටත් මාළු කල් තබා ගැනීම පිණිස පලිබෝධ නාශක භාවිත කරන බවටත් කථාවලින් ඇති සාක්ෂි ඇත්තේය.

(ii) පිටිතුරු ජලයට හා සනීපාරක්ෂාවට ප්‍රවේශයන්

පිටිතුරු ජලයට ප්‍රවේශයන් නොමැතිකම හා දුර්වල සනීපාරක්ෂාව ප්‍රධාන සෞඛ්‍ය ප්‍රශ්න වෙත්. 1995 දී සියළු නිවාසවලින් සියයට 24 කට පෞද්ගලික වැසිකිළි තිබුණේ නැත. සියයට 13 කට බෙදා ගැනීමට වුවද වැසිකිළි තිබුණේ නැත. විශේෂයෙන් වයඹ, උතුරු, මැද හා ඌව පළාත්වල තත්ත්වය මීටත් වඩා නරක් වූයේ සියයට 20 ක් හෝ ඊටත් වැඩියෙන් ප්‍රමාණයකට වැසිකිළි බෙදා ගැනීමට හෝ ප්‍රවේශයක් නැතිවීමෙනි. 1995 දී සියලු නිවාසයන්ගෙන් තුනෙන් එකකට ආරක්ෂිත ජලයට ප්‍රවේශයක් නොවීය. එහි පැතිරීම කොළඹ සියයට 5 ක් හා මොණරාගල සියයට 55 ක් අතර විය. (සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය 1996).

මෙම තත්ත්වයේ සෞඛ්‍ය ආදීනව හදුනාගත් සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය 1995 දී රුපියල් මිලියන 27 ක් වැය කිරීමේ තැනීමට වැය කළේය. ජලකාරක රෝහාබාධවලට ඇතුළත් වන්නේ අතිසාර රෝග (මීගෙල්ලොසිස්, ටයිෆොයිඩ් හා පැරා ටයිෆොයිඩ්) වයිරල් හෙපටයිටිස් හා කොලරාවය. 1995 දී මීගෙල්ලොසිස් අවස්ථා 18488 කින් මරණ 54 කද, ටයිෆොයිඩ් (සන්තිපාන උණ) හා පැරා ටයිෆොයිඩ් අවස්ථා 5974 කින් මරණ 5 කද, වයිරල් හෙපටයිටිස් අවස්ථා 6370 කින් මරණ 25 කද ඇති විය. ඒ අනුව, 1995 දී දුර්වල ජල සැපයුම හා සනීපාරක්ෂාව හේතුවෙන් අඩු වශයෙන් මරණ 80 ක් පමණවත් සිදු විය. 1997 දී කොලරාව පැතිරීම පිළිබඳව 11 ක් බිලිගත්තේය.

බොහෝ වැඩ සටහන් තිබුණද බොහෝ නිවාසවලට තවමත් වැසිකිළි පහසුකම් නැත. මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකයන් වන සහතිකයක් මත සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශයෙන් ලබාගත හැකි රු.1500/= කද ඇතුළුව මුලාශ්‍ර කීපයකින්ම අරමුදල් ලබා ගතහැක්කේය. කෙසේ වෙතත් හේතු කීපයක් නිසා ආවරණය තවමත් දුර්වලය.

(iii) මදුරු ආශ්‍රිත රෝගාබාධ පාලන වැඩසටහන්.

වැදගත් මදුරු කාරක රෝගාබාධ නම් මැලේරියාව, බරවා රෝගය, ඩොංගු උණ හා ජපනීස් එන්සෙෆලයිටිස් වේ. මදුරු කාරක රෝගාබාධ මුළු අවස්ථා 46648 කින් මරණ 77 ක් වාර්තා වී තිබේ. විශලී, හා අතරමැදි ප්‍රදේශවල මැලේරියාව පොදුය. විශේෂයෙන් දකුණු හා දකුණු බටහිර වෙරළ තීරුවේ වැඩිවශයට පත් තරුණ අයටත් වයස 13-19 දැරුවන්ටත් බරවා රෝගය බලපාන්නේය. ලේ වහනය වන ඩොංගු උණ ඇති වන්නේ කොළඹ හා වෙනත් නාගරික පෙදෙස්වලය. ජපනීස් එන්සෙෆලයිටිස් පැතිර යන්නේ උරුන් හරහාය. මැලේරියාව, ජපනීස් එන්සෙෆලයිටිස් හා ඩොංගු උණ පසුබැස්මක් පෙන්වා ඇතත් බරවා රෝගය වැඩිවෙමින් පවතී. මැලේරියා විරෝධී ව්‍යාපාරය සැලකිය යුතු අන්දමින් 1993 දී ප්‍රතිසංවිධානය කරන ලද්දේ විභව්‍යගත කරණයත්, කලින් හඳුනා ගැනීමත් එල්ල කළ මැදිහත්වීම් ද අරමුණු කර ගෙන වේ.

(iv) ප්‍රජා දැනුවත් බවේ වැඩ සටහන්.

සෞඛ්‍ය රෝග නිවාරණ වැඩ සටහන් කෙරෙහි මහජන උදාසීන බව මහජන දැනුවත් බවේ වැඩ සටහන් දියත් කිරීම අවශ්‍ය කරයි.

(v) ගෘහස්ථ දූෂණය

නිවෙස් තුළ වන දූෂණය පිළිබඳ තොරතුරු ඇත්තේ මද වශයෙනි. එය බලපානු ලබන්නේ ප්‍රධාන වශයෙන් ගැමි කතුන්ට බැවින් ඊට ලැබිය යුතු අවධානය ලැබී නොමැත්තේය. කෙසේ වෙතත් භ්‍රාමීය නිවෙස්වලින් සියයට 90 ක් පමණ ආහාර පිසීම සඳහා ජෛව ස්කන්ධ භාවිත කරන බැවින් ඇතුළත දූෂණය සැලකිය යුතු කරුණක් වියහැකිය. මරණ සංඛ්‍යා ලේඛණ දක්වා සිටින්නේ මරණයට හේතුවූ "ස්වාස පද්ධතියේ වෙනත් ආබාධ" ඇතුළත් කෙරෙන්නේ ඉහළම ස්ත්‍රී මරණ අනුපාතයක් පිරිමි අනුපාතය හා සසඳන විට ඇති බවය. (එම්.ඕ.එච්.1996) මෙය ආහාර පිසීම

සඳහා ජෛව ස්කන්ධ පුළුල් වශයෙන් භාවිත කරනු ලබන වෙනත් රටවල ප්‍රතිඵලයන්ගෙන් ද සනාථ කෙරේ.

(vi) සෝෂාල හා කම්පනය

ශබ්ද දූෂණය මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියටත් පොලිස් දෙපාර්තමේන්තුවේ පරිසර එකකයටත් පැමිණීම, කිරීමට ප්‍රධාන හේතුවක් වී තිබේ. සෝෂාල හා දෛදුරීමේ මූලාශ්‍රයන්ට රථවාහන, තැනීම් වැඩ, කර්මාන්ත හා වාණිජ කාර්යයන් හා ආගමික කාර්යයන් ද ඇතුළත් වේ. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සෝෂාල ප්‍රමිතීන් රජයේ ගැසට් පත්‍රයේ පළ කර ඇතත් ඒවා නිරතුරුවම උල්ලංඝනය කෙරෙන අතර බලපැවැත්වීම අසීරු වේ.

16.3 නිර්දේශ

(i) මූලික සෞඛ්‍ය ආරක්ෂා කම්කරුවන්ගේ කාර්යයන් උසස් කර යොමු කරන්න.

ජනගහනයෙන් 100,000 කට සාමාන්‍ය වශයෙන් පරීක්ෂකයින් 5 දෙනෙකු නියෝජනය වන පරිදි 950 කවූ මහජන සෞඛ්‍ය පරීක්ෂකයින් සෞඛ්‍ය නිවාරණ කාර්යයන් තී ප්‍රමුඛස්ථානයේ සිටිත්. (එම්.ඕ.එච්.1996) ඔවුන්ගේ පුළුල් වරමට ජල දූෂණය, ආහාර ආරක්ෂාව, කීට පාලනය හා ස්වාභාවික ආපදාවන් ඇතුළත් වේ. පුළු පාදක සංවිධාන හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සමග කටයුතු කිරීමට පුහුණුවක් ඔවුන්ගේ ප්‍රබලත්වය උපරිම කරනු ඇත.

(ii) ජාතික සනීපාරක්ෂක සතියක් හඳුන්වා දෙන්න.

වැසිකිලියක් තැනීමට අවශ්‍ය කෙරෙන සෑම නිවෙසකටම වාම් ආදර්ශයක් හා එම දීමනාවක් සැපයීම සඳහා සම්බන්ධීකරණීය කරන ලද වැඩ සටහනක් අවශ්‍ය කෙරේ. පුළුල් ප්‍රචාරයක් හා අධ්‍යාපන වැඩ සටහන්වලින් ද යුතුව ජාතික නිවාරණ දිනයේ ආකාරයට සතිය ඉදිරිපත් කෙරෙනු ඇත.

(iii) පළිබෝධ නාශක විෂවීමේ අවස්ථා හීන කරන්න.

ඉහළ මට්ටමක පවත්නා හදිසි අනතුරුදායක පළිබෝධ නාශක විෂවීම් වලට හේතු පිළිබඳ වැඩි අවබෝධයක් හා ඒවා විශාල වශයෙන් හීන කර ගැනීමේ ක්‍රම ඉතා ඉක්මණින් අවශ්‍ය වේ. ආරක්ෂක ඇදුම් භාවිතය උනන්දු කළයුතු අතර පළිබෝධ නාශක නිවැරදිව භාවිත කිරීම පිළිබඳව ගොවීන්ට උපදෙස් දිය යුතු වේ. කෙසේ වෙතත් ඉතා හොඳ දීර්ඝ කාලීන ක්‍රමය නම් එකට එක් කළ පළිබෝධ කළමනාකරණය වැඩිදියුණු කිරීම වේ.

(iv) පිරිවැය සුක්ෂමදායක නිවාරණ මැදිහත්වීම් වලට යොමුවීම සඳහා කීට කළමනාකරණ වැඩ සටහන සමාලෝචනය කරන්න.

මැලේරියාව, බරවා, රෝගය, බෙංගු උණ හා ජපන් එන්සෙප්පලයිටිස් ආවරණය වන වෙනම වැඩ සටහන් සඳහා අවශ්‍යතාවක් ඇත්තේ ද යන්න සොයා බලන්න. මදුරුවන් බෝවීම හීන කිරීමේ වැඩි පිරිවැය සුක්ෂමතාවයකින් යුත් විකල්ප මැදිහත්වීම් පිළිබඳව සොයා බැලිය යුත්තේය.

(v) නිවෙස් ඇතුළත වාත දූෂණය හීන කිරීමේ මැදිහත්වීම්.

අඩු පිරිවැය සුක්ෂමතාවයෙන් යුත් උදුන් භාවිත කිරීමෙන් ඇතුළත වාත දූෂණය හීන කර ගත හැක්කේය. ඇතුළත වාත දූෂණයේ විපාක පිළිබඳ

දැනුවත්වීමේ වැඩ සටහනක් කාන්තා කණ්ඩායම් හා වෙනත් රාජ්‍ය නොවන ආයතන විසින් දියත් කළයුතු වේ.

(vi) සෝෂා දූෂණය.

සෝෂා දූෂණ ප්‍රමිතීන් නිල වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කොට තිබේ. එහෙත් බලපැවැත්වීම දුර්වලය. කලාපවලට වෙන් කිරීම් සහිත වඩා හොඳ ඉඩම් භාවිතයක් කරමානත් හා වෙනත් ව්‍යාපාර වාස ප්‍රදේශවල පිහිටුවීම වළක්වා ගත හැක්කේය. ශබ්ද විකාශන වලින් සිදු වන සෝෂා දූෂණය පොලිසිය විසින් මැඩලිය යුතු නාගරික පෙදෙස්වල වැඩෙන තර්ජනයකි.

(vii) ප්‍රවාහන ප්‍රතිපත්තිය හා වායු දූෂණය හීන කිරීම.

කොළඹ හා වෙනත් පුරවර හා නගරවල සෞඛ්‍ය උපද්‍රවයන්ට යොමු වෙන වාත දූෂණයට යොජිත ගමනාගමන ප්‍රතිපත්තිය එල්ලයක් කළයුතු වන්නේය. මෙම අවශ්‍යතාව බල ශක්තිය පිළිබඳ පරිච්ඡේදයෙහි පැහැදිලි කොට ඇත.

